

**III Міжнародна науково-практична конференція
«ДІАЛОГ КУЛЬТУР І ПРОСТОРІВ: СПАДЩИНА ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ»**
присвячена
**150-річчю Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**

80-річчю ЮНЕСКО
та **135-річчю** з дня народження
Фрідріха Кіслера

Чернівці-Вижниця
16-18 жовтня 2025 року

ЗБІРНИК ТЕЗ ТА МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

80

150

YURIY FEDKOVYCH
CHERNIVTSI
NATIONAL
UNIVERSITY
CHNU

KIESLER 135

3rd International Scientific and Practical Conference
“DIALOGUE OF CULTURES AND SPACES: HERITAGE AND IDENTITY”
dedicated to
the **150th** anniversary of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University

the **80th** anniversary of UNESCO

and the **135th** anniversary of the birth of Frederick Kiesler

Chernivtsi-Vyzhnytsia
October 16-18, 2025

COLLECTION OF ABSTRACTS

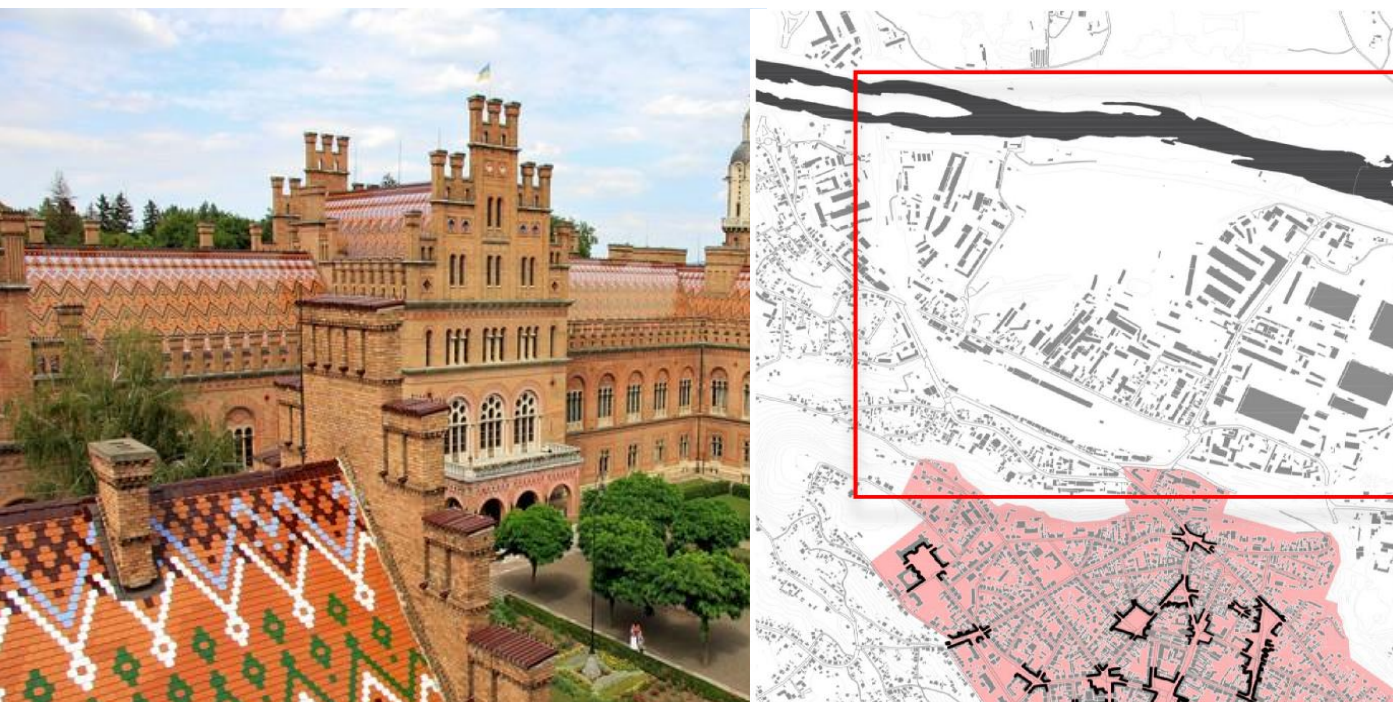
80

150

KIESLER 135

Захід організований Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича за підтримки Міністерства культури і інформаційної політики України, Міністерства освіти і науки України та Українського Національного комітету ІКОМОС, під патронатом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.

Метою III Міжнародної науково-практичної конференції «Діалог культур і просторів: спадщина та ідентичність» є створення платформи для міждисциплінарного обговорення питань збереження та осмислення культурної спадщини, формування національної та європейської ідентичності у контексті сучасних викликів. Конференція покликана сприяти науковому діалогу між дослідниками, практиками та представниками міжнародних інституцій, об'єднуючи різні культурні простори задля пошуку нових підходів до охорони спадщини та її інтеграції у сучасне життя. Особливе значення захід набуває у світлі ювілейних дат – **150-річчя Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, 80-річчя ЮНЕСКО та 135-річчя від дня народження Фрідріха Кіслера**, що підкреслює тісний зв'язок минулого й сучасності, локального й глобального у формуванні культурного діалогу.

Організаційний комітет конференції:

Голова: Руслан Білоскурський – д.е.н., професор, ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича:

Тамара Марусик – д.і.н., професорка, керівниця Центру управління об'єктом ЮНЕСКО, віце-президентка УНК ІКОМОС.

Євгенія Новак – к.т.н., деканка факультету архітектури, будівництва і декоративно-прикладного мистецтва.

Ірина Коротун – д.а., завідувачка кафедри архітектури, урбаністики та збереження об'єктів ЮНЕСКО, членкиня УНК ІКОМОС.

Мирослава Жаворонкова – завідувачка кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва.

Світлана Герегова – к.і.н., доцентка кафедри історії України.

Київський національний університет будівництва та архітектури:

Олександр Кашенко – д.т.н., професор, декан архітектурного факультету КНУБА. (за згодою)

Вадим Куцевич – д.а., професор, завідувач кафедри архітектурного проектування цивільних будівель і споруд, член УНК ІКОМОС. (за згодою)

Любов Апостолюк-Сосса – к.т.н., доцентка, завідувачка кафедри міського господарства факультету урбаністики та просторового планування, вчена секретарка УНК ІКОМОС. (за згодою)

Нелля Лещенко – д.а., професорка кафедри інформаційних технологій в архітектурі. (за згодою)

Ірина Устінова – д.а., професорка кафедри містобудування. (за згодою)

Тетяна Кашенко – к.а., доцентка кафедри архітектурного проектування цивільних будівель і споруд. (за згодою)

Національний університет «Львівська політехніка», Інститут архітектури та дизайну:

Юрій Дибя – д.а., професор, директор Інституту архітектури та дизайну. (за згодою)

Микола Бевз – д.а., професор, завідувач кафедри архітектури та реставрації, экс-президент УНК ІКОМОС. (за згодою)

Ігор Гнесь – д.а., професор, завідувач кафедри архітектурного проектування та інженерії. (за згодою)

Світлана Лінда – д.а., професорка, завідувачка кафедри дизайну та основ архітектури. (за згодою)

Віктор Проскураков – д.а., професор, завідувач кафедри дизайну архітектурного середовища, голова західного центру-філії УАА у Львові. (за згодою)

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (м. Київ):

Леонід Прибега – професор кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв, почесний президент УНК ІКОМОС. (за згодою)

Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне):

Ольга Михайлишин – д.а., професорка, завідувачка кафедри архітектури та середовищного дизайну, членкиня УНК ІКОМОС. (за згодою)

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України:

Наталія Філіпчук – д.п.н., старша наукова співробітниця відділу змісту і технологій педагогічної освіти. (за згодою)

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури:

Олександр Харлан – к.а., декан архітектурного факультету, президент УНК ІКОМОС. (за згодою)

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова:

Ольга Вигдорович – к.а., доцентка, заступниця директора ННІ АДОМ. (за згодою)

Катерина Черкасова – д.а., професорка, завідувачка кафедри реконструкції, реставрації архітектурних об'єктів, членкиня УНК ІКОМОС. (за згодою)

Оксана Фоменко – д.а., професорка, завідувачка кафедри інноваційних технологій у дизайні архітектурного середовища. (за згодою)

Сергій Данилов – д.а., доцент, завідувач кафедри урбаністики та містобудування. (за згодою)

Представники громадських організацій:

Ріін Алаталу – PhD, віце-президентка ICOMOS. (за згодою)

Олена Сердюк – к.і.н., віце-президентка УНК ІКОМОС. (за згодою)

Олександр Никоряк – голова ГО «Всеукраїнська асоціація охорони культурної спадщини». (за згодою)

Науковий секретар конференції:

Юліана Баланюк – к.п.н., доцентка кафедри архітектури, урбаністики та збереження об'єктів ЮНЕСКО ЧНУ імені Юрія Федьковича, членкиня УНК ІКОМОС.

The event is organized by Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University with the support of the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine, and the Ukrainian National Committee of ICOMOS, under the patronage of the National Commission of Ukraine for UNESCO.

The purpose of the 3rd International Scientific and Practical Conference “Dialogue of Cultures and Spaces: Heritage and Identity” is to create a platform for interdisciplinary discussion on issues of preserving and comprehending cultural heritage, forming national and European identity in the context of contemporary challenges. The conference is aimed at promoting scientific dialogue among researchers, practitioners, and representatives of international institutions, bringing together different cultural spaces in search of new approaches to heritage protection and its integration into modern life. The event acquires special significance in the light of the anniversaries – **the 150th anniversary of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, the 80th anniversary of UNESCO, and the 135th anniversary of the birth of Frederick Kiesler**, emphasizing the close connection between past and present, local and global, in shaping cultural dialogue.

Organizing Committee of the Conference:

Chair: Ruslan Biloskurskyi – Doctor of Economics, Professor, Rector of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University:

Tamara Marusyk – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the UNESCO World Heritage Management Center, Vice-President of the Ukrainian National Committee of ICOMOS.

Yevhenia Novak – PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Architecture, Construction and Decorative and Applied Arts.

Iryna Korotun – Doctor of Architecture, Associate Professor, Head of the Department of Architecture, Urban Studies and UNESCO Sites Conservation, member of the Ukrainian National Committee of ICOMOS.

Myroslava Zhavoronkova – Head of the Department of Decorative and Applied and Fine Arts.

Svitlana Herehova – PhD in History, Associate Professor at the Department of History of Ukraine.

Kyiv National University of Construction and Architecture:

Oleksandr Kashchenko – Doctor of Technical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Architecture at KNUCA.(by agreement)

Vadym Kutsevych – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Architectural Design of Civil Buildings and Structures, member of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

Liubov Apostolova-Sossa – PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Urban Economy, Faculty of Urbanism and Spatial Planning, Scientific Secretary of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

Nellia Leshchenko – Doctor of Architecture, Professor of the Department of Information Technologies in Architecture. (by agreement)

Iryna Ustinova – Doctor of Architecture, Professor of the Department of Urban Planning. (by agreement)

Tetiana Kashchenko – PhD in Architecture, Associate Professor of the Department of Architectural Design of Civil Buildings and Structures. (by agreement)

Lviv Polytechnic National University, Institute of Architecture and Design:

Yurii Dyba – Doctor of Architecture, Professor, Director of the Institute of Architecture and Design. (by agreement)

Mykola Bezv – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Architecture and Restoration, former President of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

Ihor Hnes – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Architectural Design and Engineering. (by agreement)

Svitlana Linda – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Design and Fundamentals of Architecture. (by agreement)

Viktor Proskuriakov – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Architectural Environment Design, Head of the Western Branch of the UAA in Lviv. (by agreement)

National Academy of Fine Arts and Architecture (Kyiv):

Leonid Prybieha – Professor of the Department of Theory, History of Architecture and Art Synthesis, Honorary President of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

National University of Water and Environmental Engineering (Rivne):

Olha Mykhailyshyn – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Architecture and Environmental Design, member of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine:

Nataliia Filipchuk – Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education. (by agreement)

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture:

Oleksandr Kharlan – PhD in Architecture, Associate Professor, Dean of the Faculty of Architecture, President of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

Kharkiv National University of Municipal Economy named after O.M. Beketov:

Olha Vygdorovych – PhD in Architecture, Associate Professor, Deputy Director of the Educational and Scientific Institute of Architecture, Design and Arts. (by agreement)

Kateryna Cherkasova – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Reconstruction and Restoration of Architectural Objects, member of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

Oksana Fomenko – Doctor of Architecture, Professor, Head of the Department of Innovative Technologies in Architectural Environment Design. (by agreement)

Serhii Danylov – Doctor of Architecture, Associate Professor, Head of the Department of Urban Studies and Urban Planning. (by agreement)

Representatives of Public Organizations:

Riin Alataul – PhD, Vice-President of ICOMOS. (by agreement)

Olena Serdiuk – PhD in History, Vice-President of the Ukrainian National Committee of ICOMOS. (by agreement)

Oleksandr Nykoriak – Head of the NGO “All-Ukrainian Association for the Protection of Cultural Heritage.” (by agreement)

Scientific Secretary of the Conference:

Yuliana Balaniuk – PhD in Political Sciences, Associate Professor of the Department of Architecture, Urban Studies and UNESCO Sites Conservation, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, member of the Ukrainian National Committee of ICOMOS.

Укладачка: Баланюк Ю.С.

УДК 711.4:316.422

УДК 72(092)Кізлер

ЗМІСТ CONTENT

Anja Grebe (Krems, Austria)

PARTICIPATORY ARCHITECTURE IN AUSTRIA: ORIGINS, DEVELOPMENT, AND FUTURE.....14

Aurelia Carpov (Chisinau, Moldova)

GENIUS LOCI ȘI MEMORIA CONACELOR BOIEREȘTI DIN SECOLELE XIX–XX DIN REPUBLICA MOLDOVA. STUDIU DE CAZ: CONACELE DINASTIEI BOGDAN (CUHUREȘTI DE SUS, ȚAUL, SAHARNA) / GENIUS LOCI AND THE MEMORY OF BOYAR MANORS IN 19TH–20TH CENTURY MOLDOVA. CASE STUDY: THE BOGDAN FAMILY ESTATES (CUHUREȘTI DE SUS, ȚAUL, SAHARNA).....17

Andreea-Alexandra Fratiman (Timisoara, Romania)

URBAN PLANNING OF THE CITY OF BRĂILA AFTER THE DEMOLITION OF ITS CITADEL: THEORETICAL FOUNDATIONS AND PROSPECTS OF VARIOUS TYPES OF PARTICIPATION IN URBAN PLANNING ACTIVITIES 21

Anna Osello (Turin, Italy)

THE HISTORIC CITY RE-DRAWN IN THE METAVERSE: PARTICIPATION AND INNOVATION FOR INCLUSION BETWEEN THE PHYSICAL AND THE DIGITAL.....25

Maryna Pugachova (Kaunas, Lithuania)

LITHUANIAN ARCHITECTS AND THE UKRAINIAN EDUCATIONAL LEGACY: INTERWAR MODERNISM AND NATIONAL IDENTITY.....27

Francesca Maria Ugliotti (Turin, Italy)

HISTORICAL GARDENS AS LABORATORIES OF PARTICIPATION: THE RESIDENCES OF THE ROYAL HOUSE OF SAVOY IN TURIN BETWEEN HERITAGE, ECOLOGY, AND URBAN PLANNING.....29

Gerd Zillner (Vienna, Austria)

FREDERICK KIESLER. SPACE AS MEDIUM AND UTOPIA.....32

Тетяна Антошук (Чернівці, Україна) / Tetiana Antoshchuk (Chernivtsi, Ukraine)

ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО УЧАСТІ В МІСТОБУДІВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ М. ЧЕРНІВЦІ / PUBLIC PARTICIPATION TOOLS IN URBAN PLANNING ACTIVITIES: THE CASE OF CHERNIVTSI 34

Юліана Баланюк (Чернівці, Україна) / Yuliana Balaniuk (Chernivtsi, Ukraine)

РОЛЬ ЛОКАЛЬНИХ ГРОМАД У ІНТЕГРАЦІЇ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ В ІСТОРИЧНЕ МІСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ / THE ROLE OF LOCAL COMMUNITIES IN INTEGRATING CONTEMPORARY ARCHITECTURE INTO THE HISTORIC URBAN LANDSCAPE.....39

- Світлана Біленкова (Кремс, Австрія) / Svitlana Bilenkova (Krems, Austria)**
ХРАМИ ПОВОЄННОЇ АРХІТЕКТУРИ ЕПОХИ МОДЕРНІЗМУ У МІСЬКОМУ
ПРОСТОРИ АВСТРІЇ / CHURCHES OF POST-WAR MODERNIST ARCHITECTURE IN
THE URBAN SPACE OF AUSTRIA.....44
- Юлія Богданова, Ігор Копиляк (Львів, Україна) / Yuliia Bohdanova, Ihor Kopyliak (Lviv, Ukraine)**
ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ПАРТИСИПАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ
«ПРОФЕСОРСЬКОЇ КОЛОНІЇ» У ЛЬВОВІ / PROSPECTS AND CHALLENGES OF
PARTICIPATION ON THE EXAMPLE OF THE “PROFESSORS’ COLONY” IN LVIV.....48
- Ярослав Бойко, Катерина Герич (Чернівці, Україна) / Yaroslav Boiko, Kateryna Herych (Chernivtsi, Ukraine)**
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ЗБЕРЕЖЕННІ
АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ / THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF
PUBLIC PARTICIPATION IN THE PRESERVATION OF ARCHITECTURAL
HERITAGE.....53
- Наталія Бойчук (Вижниця, Україна) / Nataliya Boychuk (Vyzhnytsia, Ukraine)**
МИСТЕЦЬКА ПАРТИСИПАЦІЯ У МІСЬКОМУ ПРОСТОРИ / ARTISTIC
PARTICIPATION IN URBAN SPACE 58
- Єлизавета Буйновська (Хотин, Україна) / Yelyzaveta Buynovska (Khotyn, Ukraine)**
ХОТИНСЬКА ФОРТЕЦЯ, ЯК ПРОСТІР ПОЄДНАННЯ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО
ТА СЬОГОДЕННЯ / KHOTYN FORTRESS AS A SPACE OF CONVERGENCE BETWEEN
HISTORICAL HERITAGE AND THE PRESENT.....62
- Костянтин Варварич (Чернівці, Україна) / Konstantyn Varvanych (Chernivtsi, Ukraine)**
ХЕРСОНЕС ТАВРІЙСЬКИЙ ТА ЙОГО ХОРА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ
(2014-2022 рр.) / TAURIC CHERSONESE AND ITS CHORA UNDER RUSSIAN
OCCUPATION (2014–2022).....67
- Наталія Ватаманюк (Чернівці, Україна) / Natalia Vatamaniuk (Chernivtsi, Ukraine)**
ПАРТИСИПАТИВНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ
ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ / PARTICIPATORY DESIGN AS A TOOL
FOR PRESERVING HISTORICAL AND ARCHITECTURE IDENTITY.....71
- Денис Вітченко (Дніпро, Україна) / Denys Vitchenko (Dnipro, Ukraine)**
ВИКОРИСТАННЯ ПАТЕРНІВ УКРАЇНСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ В ПРОЄКТАХ
ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ ІНДУСТРІАЛЬНИХ СЕЛИЩ 1920-Х РР. ВІКТОРА
ТРОЦЕНКА / THE USE OF PATTERNS OF UKRAINIAN IDENTITY IN RESIDENTIAL
BUILDING DESIGNS IN INDUSTRIAL SETTLEMENTS OF THE 1920S BY VIKTOR
TROTSSENKO.....76

Оксана Галунка (Чернівці, Україна) / Oksana Halunka (Chernivtsi, Ukraine)
**ЕКОНОМІЧНІ МОДЕЛІ ПАРТИСИПАЦІЇ У МІСТОБУДІВНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ:
 КЕЙСИ КРАУДЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА / ECONOMIC
 MODELS OF PARTICIPATION IN URBAN DEVELOPMENT: CASES OF
 CROWDFUNDING AND SOCIAL ENTREPRENEURSHIP.....82**

Олена Гелла, Катерина Діденко (Харків, Україна) / Olena Hella, Kateryna Didenko
 (Kharkiv, Ukraine)
**ПАРТИСИПАТИВНІ ПРАКТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ
 СУЧАСНОГО МІСЬКОГО ТА АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА /
 PARTICIPATORY PRACTICES AS A TOOL FOR THE TRANSFORMATION OF THE
 CONTEMPORARY URBAN AND ARCHITECTURAL ENVIRONMENT 87**

Світлана Герегова (Чернівці, Україна) / Svidlana Heregova (Chernivtsi, Ukraine)
**ЦЕРКВА СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ У МІСТЕЧКУ ГАНТЕР (США) ЯК УСОБЛЕННЯ
 НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХУ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ / THE CHURCH OF ST. JOHN
 THE BAPTIST IN HUNTER (USA) AS AN EMBODIMENT OF THE NATIONAL SPIRIT
 OF UKRAINIANS ABROAD.....92**

Сергій Гомонович (Чернівці, Україна) / Serhii Homonovych (Chernivtsi, Ukraine)
**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПАРТИСИПАЦІЇ У МІСТОБУДУВАННІ
 НА ПРИКЛАДІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРНІВЦІВ: АВТОРСТО-УГОРЩИНА
 ТА РУМУНСЬКИЙ ПЕРІОД / THEORETICAL FOUNDATIONS AND PROSPECTS OF
 PARTICIPATION IN URBAN PLANNING BASED ON THE HISTORICAL
 DEVELOPMENT OF CHERNIVETS: AUSTRIA-HUNGARY AND THE ROMANIAN
 PERIOD 97**

Анастасія Городинська (Вижниця, Україна) / Anastasiia Horodynska (Vyzhnytsia, Ukraine)
**ВЗАЄМОДІЯ МИТЦЯ І ГРОМАДИ У РОЗВИТКУ КОВАЛЬСЬКОГО МИСТЕЦТВА /
 INTERACTION BETWEEN ARTIST AND COMMUNITY IN THE DEVELOPMENT OF
 BLACKSMITHING ART.....102**

Марія Грищенко, Любов Апостолова-Сосса (Київ, Україна) / Mariia Hryshchenko, Liubov
 Apostolova-Sossa (Kyiv, Ukraine)
**УЧАСНИЦЬКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ
 УЧАСТІ В ПРОЦЕСАХ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НА РІВНІ
 МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ / PARTICIPATORY RESEARCH AS A TOOL FOR
 STRENGTHENING PUBLIC PARTICIPATION IN SPATIAL PLANNING AND
 DEVELOPMENT AT THE LOCAL COMMUNITY LEVEL.....107**

Ілля Дарій (Вижниця, Україна) / Illia Darii (Vyzhnytsia, Ukraine)
**СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦЬКІЙ
 ОСВІТІ ТА КУЛЬТУРІ / MODERN INFORMATION AND MULTIMEDIA
 TECHNOLOGIES IN ART EDUCATION AND CULTURE.....113**

Ольга Дмитраш, Софія Дмитраш (Львів, Україна) / Olha Dmytrash, Sofiia Dmytrash (Lviv, Ukraine)

ФЕНОМЕН АРХІТЕКТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ ФРІДРІХА КІЗЛЄРА / THE PHENOMENON OF FRIEDRICH KIESLER'S ARCHITECTURAL CREATIVITY.....121

Анатолій Довганюк (Чернівці, Україна) / Anatolii Dovganiuk (Chernivtsi, Ukraine)

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ І МОДЕЛЕЙ ПАРТИЦИПАЦІЇ У МІСТОБУДІВНІЙ СФЕРІ: ВІД ІСТОРІЇ ДО СУЧАСНИХ ПРАКТИК / THE DEVELOPMENT OF THEORETICAL CONCEPTS AND MODELS OF PARTICIPATION IN URBAN PLANNING: FROM HISTORY TO CONTEMPORARY PRACTICES.....126

Юрій Джигіль, Олена Джигіль (Львів, Україна) / Yuriy Dzhyhil, Olena Dzhyhil (Lviv, Ukraine)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ НА КОНКУРСНИХ ЗАСАДАХ / CURRENT CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING ON A COMPETITIVE BASIS.....131

Юрій Джигіль (Львів, Україна) / Yuriy Dzhyhil (Lviv, Ukraine)

РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРНИХ ІДЕЙ ФРЕДЕРІКА КІСЛЄРА В РОБОТАХ ЙОГО ПОСЛІДОВНИКІВ / THE DEVELOPMENT OF FREDERICK KIESLER'S ARCHITECTURAL IDEAS IN THE WORK OF HIS SUCCESSORS.....136

Андрій Долик (Львів, Україна) / Andrii Dolyk (Lviv, Ukraine)

АРХІТЕКТУРА НА МЕЖАХ ФУНКЦІЙ. ПОШИРЕНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОСТОРІВ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКВАХ / ARCHITECTURE ON THE BORDERS OF FUNCTIONS. A WIDESPREAD CLASSIFICATION OF SPACES FOR PUBLIC ACTIVITIES IN UKRAINIAN CHURCHES.....141

Мирослава Жаворонкова (Вижниця, Україна) / Myroslava Zhavoronkova (Vyzhnytsia, Ukraine)

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК ЗБЕРІГАТИ ВІДКРИТІСТЬ ДО СВІТУ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ ОБМІНИ / ART EDUCATION IN TIMES OF WAR: HOW TO MAINTAIN OPENNESS TO THE WORLD AND INTERCULTURAL EXCHANGES.....147

Юлія Івашко, Олександр Івашко, Андрій Дмитренко, Сергій Белінський (Київ, Україна) / Yuliia Ivashko, Oleksandr Ivashko, Andrii Dmytrenko, Serhii Belinskyi (Kyiv, Ukraine)

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЗМІНИ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / THE IMPACT OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR ON CHANGES IN ARCHITECTURAL AND CONSTRUCTION ACTIVITY.....154

Олена Кайдановська (Львів, Україна) / Olena Kaidanovska (Lviv, Ukraine)

КАСТОМІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ: РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРИМІСЬКИХ ЗОН ЛЬВОВА / CUSTOMIZATION OF LEISURE: RECREATIONAL POTENTIAL OF SUBURBAN AREAS OF LVIV 159

Ірина Коротун (Чернівці, Україна) / Iryna Korotun (Chernivtsi, Ukraine) РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ У ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА / DEVELOPMENT OF ARCHITECTURAL EDUCATION AT YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY.....	164
Вадим Куцевич (Київ, Україна) / Vadym Kutsevych (Kyiv, Ukraine) ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ В АРХІТЕКТУРІ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД / INCLUSIVE GROWTH IN THE ARCHITECTURE OF BUILDINGS AND STRUCTURES.....	170
Галина Лукашук, Юлія Ідак (Львів, Україна) / Halyna Lukashchuk, Yuliya Idak (Lviv, Ukraine) ЗАСТОСУВАННЯ ПАРТИСИПАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У КУРСОВОМУ ПРОЄКТУВАННІ / APPLICATION OF PARTICIPATORY APPROACHES IN COURSE DESIGN STUDIO.....	176
Лариса Мартишова (Харків, Україна) / Larysa Martyshova (Kharkiv, Ukraine) ІНФОРМАЦІЙНИЙ ШУМ В СИЛУЕТИ СУЧАСНОГО МІСТА / INFORMATIONAL NOISE IN THE SILHOUETTE OF THE MODERN CITY.....	181
Тамара Марусик (Чернівці, Україна) / Tamara Marusyk (Chernivtsi, Ukraine) ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ КОЛИШНЬОЇ РЕЗИДЕНЦІЇ МИТРОПОЛИТІВ БУКОВИНИ І ДАЛМАЦІЇ / YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY IN THE CONTEXT OF PRESERVING THE FORMER RESIDENCE OF THE METROPOLITANS OF BUKOVINA AND DALMATIA.....	186
Роман Маштальярчук (Львів, Україна) / Roman Mashtaliarchuk (Lviv, Ukraine) ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУТУРИСТИЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ДИЗАЙНУ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ / SOME ASPECTS OF FUTURISTIC ARCHITECTURE AND DESIGN IN THE WORLD AND IN UKRAINE.....	191
Ольга Михайлишин (Рівне, Україна) / Olga Mykhaylyshyn (Rivne, Ukraine) ПАРТИСИПАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ: ДОСВІД РІВНОГО ТА ЛУЦЬКА (2010-2024) / PARTICIPATORY PLANNING AS A TOOL FOR URBAN SPACE TRANSFORMATION: THE CASE OF RIVNE AND LUTSK (2010–2024)	196
Ярина Онуфрієв, Тетяна Балукіна, Ярина Сеньковська (Львів, Україна) / Yaryna Onufriy, Tetyana Balukova, Yaryna Senkovska (Lviv, Ukraine) ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ МЕШКАНЦІВ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ВІКОННИХ ТА ДВЕРНИХ ЗАПОВНЕНЬ ІСТОРИЧНИХ БУДИНКІВ М. ЛЬВОВА / PARTICIPATION EXPERIENCE IN WINDOW AND DOOR FILLING RESTORATION IN HISTORICAL BUILDINGS OF LVIV, UKRAINE.....	200

Валерія Пилипець (Чернівці, Україна) / Valeria Pylypets (Chernivtsi, Ukraine) МИСТЕЦТВО ВОЄННОГО ЧАСУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАВМИ У ПАМ'ЯТЬ МІСТА / THE ART OF THE WAR: TRAUMA IS TRANSFORMING IN THE MEMORY OF THE CITY.....	205
Віктор Проскуряков (Львів, Україна) / Viktor Proskuriakov (Lviv, Ukraine) ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ ФЕНОМЕНУ ТВОРЧОСТІ Ф.КІЗЛЕРА І ЇХ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА / RESEARCH INTO THE ASPECTS OF F. KIESLER'S CREATIVE PHENOMENON AND THEIR DEVELOPMENT IN UKRAINE: YESTERDAY, TODAY, TOMORROW.....	210
Олексій Проскуряков (Львів, Україна) / Oleksii Proskuriakov (Lviv, Ukraine) ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ВСЕСВІТНЬОВІДОМОГО АРХІТЕКТОРА Ф.КІЗЛЕРА НА ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ В ХХ ст. / THE INFLUENCE OF THE WORK OF WORLD-RENOWNED ARCHITECT F. KIESLER ON THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE LVIV ARCHITECTURAL SCHOOL IN THE 20th CENTURY.....	215
Віктор Проскуряков, Максим Лопоша (Львів, Україна) / Viktor Proskuriakov, Maksym Loposha (Lviv, Ukraine) ВПРОВАДЖЕННЯ В РЕАЛЬНЕ ПРОЄКТУВАННЯ РОЗРОБОК КАФЕДРОЮ ДАС НЕСТАЦІОНАРНИХ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / IMPLEMENTATION INTO REAL DESIGN PRACTICE OF NON-STATIONARY OBJECTS FOR THEATRICAL AND SPECTACLE ACTIVITIES DEVELOPED BY THE DEPARTMENT OF ARCHITECTURAL ENVIRONMENT DESIGN.....	219
Людмила Сідор (Вижниця, Україна) / Liudmyla Sidor (Vyzhnytsia, Ukraine) РИСУНОК ЯК ІНСТРУМЕНТ МИСЛЕННЯ У ТВОРЧОСТІ Ф. КІЗЛЕРА: ВІД ЕСКІЗУ ДО АРХІТЕКТУРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ / DRAWING AS A TOOL OF THINKING IN F. KIESLER'S CREATIVE PRACTICE: FROM SKETCH TO ARCHITECTURAL CONCEPT.....	225
Андрій Сегай (Харків, Україна) / Andrii Sehai (Kharkiv, Ukraine) ТРАНСФОРМАЦІЯ КОСМОПОЛІТИЧНОГО РОМАНТИЗМУ В ТВОРЧОСТІ Ф. КІСЛЕРА / TRANSFORMATION OF COSMOPOLITAN ROMANTICISM IN THE WORK OF F. KIESLER.....	230
Юлія Собко (Чернівці, Україна) / Yuliia Sobko (Chernivtsi, Ukraine) ІНКЛЮЗИВНЕ МІСТОБУДУВАННЯ В ЧЕРНІВЦЯХ / INCLUSIVE URBAN PLANNING IN CHERNIVTSI	235
Сергій Стоян (Чернівці, Україна) / Serhii Stoian (Chernivtsi, Ukraine) ВІМ-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЄКТУВАННІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ НАУКОВО- ДОСЛІДНИХ КОМПЛЕКСІВ / BIM TECHNOLOGIES IN THE DESIGN OF ENERGY- EFFICIENT RESEARCH COMPLEXES.....	238

Івана Тарасюк (Хмельницький, Україна) / Ivanna Tarasiuk (Khmelnyskyi, Ukraine)
ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ФРЕДЕРІКА КІЗЛЕРА ЯК НОВАТОРА СУЧАСНОЇ
АРХІТЕКТУРИ / THE INFLUENCE OF FREDERICK KIESLER'S WORK AS AN
INNOVATOR OF MODERN ARCHITECTURE.....242

Ірина Ткаченко (Вижниця, Україна) / Iryna Tkachenko (Vyzhnytsia, Ukraine)
ФРЕДЕРІК КІЗЛЕР: АРХІТЕКТУРА ЯК ЖИВА ФОРМА — ПАРАЛЕЛІ З
ЮВЕЛІРНИМ МИСТЕЦТВОМ / FREDERICK KIESLER: ARCHITECTURE AS A
LIVING FORM — PARALLELS WITH JEWELRY ART.....246

Олександр Толошніак (Вижниця, Україна) / Oleksandr Toloshniak (Vyzhnytsia, Ukraine)
ВИКОРИСТАННЯ ГАРНІТУР ДОПОВНЕНОЇ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У
МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ / USE OF
AUGMENTED AND VIRTUAL REALITY HEADSETS IN THE MODERNIZATION OF
TEACHING METHODS IN ART EDUCATION 250

Володимир Тимофтії (Чернівці, Україна) / Volodymyr Tymoftii (Chernivtsi, Ukraine)
ПОЄДНАННЯ КУЛЬТУРНИХ СИМВОЛІВ, РЕКРЕАЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ ТА
ОСВІТНІХ ПРАКТИК В ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРАХ (НА ПРИКЛАДІ СКВЕРУ ДНЯ
ВИШИВАНКИ В МІСТІ ЧЕРНІВЦІ) / COMBINATION OF CULTURAL SYMBOLS,
RECREATIONAL FUNCTIONS, AND EDUCATIONAL PRACTICES IN PUBLIC SPACES
(ON THE EXAMPLE OF THE EMBROIDERY DAY SQUARE IN CHERNIVTSI).....258

Ірина Устінова (Київ, Україна) / Iryna Ustinova (Kyiv, Ukraine)
ЕКОСИСТЕМНА ПЛОЩИНА РІЗНИХ ТИПІВ, ПРОСТОРОВИХ РІВНІВ ТА ФОРМ
ПАРТИЦИПАЦІЇ У МІСТОБУДІВНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ / ECOSYSTEM PLANE OF
VARIOUS TYPES, SPATIAL LEVELS AND FORMS OF PARTICIPATION IN URBAN
PLANNING ACTIVITIES.....263

Юрій Філіпчук (Львів, Україна) / Yurii Filipchuk (Lviv, Ukraine)
ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНІ ЦЕНТРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЯК ВЕКТОР
РОЗВИТКУ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА / THEATRICAL AND ENTERTAINMENT
CENTERS FOR CHILDREN AND YOUTH AS A VECTOR FOR URBAN ENVIRONMENT
DEVELOPMENT.....268

Віта Хромей (Вижниця, Україна) / Vita Khromei (Vyzhnytsia, Ukraine)
ГЛОБАЛЬНИЙ МОДЕРНІЗМ І МІСЦЕВА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВИЖНИЦЯ У ТВОРЧИХ
СТРАТЕГІЯХ ФРЕДЕРІКА КІЗЛЕРА / GLOBAL MODERNISM AND LOCAL
IDENTITY: VYZHNYTSIA IN THE CREATIVE STRATEGIES OF FREDERICK
KIESLER.....274

Олеся Чаговець (Харків, Україна) / Olesia Chahovets (Kharkiv, Ukraine)
ВІДТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ В СИСТЕМІ ПАРТИЦИПАТИВНИХ
ПРАКТИК: АВТЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ КОЛЕКТИВНОГО УЗГОДЖЕННЯ
REPRODUCTION OF ARCHITECTURAL HERITAGE IN THE SYSTEM OF

PARTICIPATORY PRACTICES: AUTHENTICITY AS A SUBJECT OF COLLECTIVE NEGOTIATION.....	279

Катерина Чечельницька (Харків, Україна) / Kateryna Chechelnytska (Kharkiv, Ukraine) ЦИФРОВІ СВІТОБУДОВИ: ГЕЙМІФІКАЦІЯ МІСТОБУДІВНОГО МИСЛЕННЯ / DIGITAL WORLDS: GAMIFICATION OF URBAN PLANNING THINKING.....	284

Катерина Черкасова (Харків, Україна) / Kateryna Cherkasova (Kharkiv, Ukraine) КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПРОСТОРУ БУФЕРНОЇ ЗОНИ ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖПРОМУ / CLASSIFICATION FEATURES OF THE BUFFER ZONE OF KHARKIV DERZHPROM.....	289

Черкес Богдан (Львів, Україна) / Bohdan Cherkes (Lviv, Ukraine) МІСТО І УНІВЕРСИТЕТ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ЕПОХУ ЗАСНУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТУ У ЧЕРНІВЦЯХ / THE CITY AND THE UNIVERSITY IN UKRAINIAN LANDS DURING THE ERA OF THE ESTABLISHMENT OF THE UNIVERSITY IN CHERNIVTSI.....	294

Оксана Юрчишин (Львів, Україна) / Oksana Iurchyshyn (Lviv, Ukraine) ДИТЯЧА ПАРТИЦИПАЦІЯ В АРХІТЕКТУРІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ / CHILDREN'S PARTICIPATION IN ARCHITECTURE AND ITS ROLE IN UKRAINE'S RECOVERY.....	300

Катерина Янчук, Зоряна Климко (Львів, Україна) / Kateryna Yanchuk, Zoryana Klymko (Lviv, Ukraine) ПОДІБНОСТІ, ВІДМІННОСТІ, АВТЕНТИКА І СИНТЕЗ В СЦЕНОГРАФІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ АРХІТЕКТОРА СЦЕНОГРАФА Ф.КІЗЛЕРА І СЦЕНОГРАФА Є.ЛИСИКА / SIMILARITIES, DIFFERENCES, AUTHENTICITY, AND SYNTHESIS IN THE SCENOGRAPHIC WORK OF ARCHITECT-SCENOGRAPHER F. KIESLER AND SCENOGRAPHER YE. LYSYK.....	305

Anja Grebe

Professor of Cultural History
and Museum Studies and Vice-Head of Department of Arts
and Cultural Studies

University of Continuing Education Krems

<https://orcid.org/0000-0002-1926-3623>

Krems, Austria

PARTICIPATORY ARCHITECTURE IN AUSTRIA: ORIGINS, DEVELOPMENT, AND FUTURE

In the first printed book on the cities of Europe and the World, the “*Civitates Orbis Terrarum*” (“Cities of the World”) by Georg Braun and Frans Hogenberg, published in Cologne in 1572, Georg Braun outlined a vision of cities as spatial and social networks connecting buildings and people—architecture and community. Braun’s definition remains not only valid but strikingly relevant today, as it draws attention to the human foundations, functions, and objectives of architecture as well as urban planning.

Another key concept introduced by Braun is that of “space”—in his case, primarily of urban space. The notion of space remains central in contemporary architectural theory, as emphasized by philosopher Alexander Gosztanyi, who views designed (living) space as a system of world cognition and mediation: “Architecture shapes space, which in turn is a system of world cognition and world description, as well as of world mediation and formation.” (Gosztanyi, 1976)

The social responsibility not only of architects but of the entire building sector arising from this understanding of architecture was recognized early on in Austria both by public (building) authorities and cooperative housing initiatives. Hence, the first part of the paper will discuss initial projects involving future residents in the design of their housing which emerged in Vienna as early as the 1920s within the framework of the unique social housing

initiative known as “Red Vienna.” The expansion of this pioneering model, however, was interrupted between the 1930s and 1950s due to Austrofascism, National Socialism, and the rapid post–World War II reconstruction period.

Following a retrospective look at the 1920s, the second part of the paper focuses on landmark projects in Styria from the 1970s to the 1990s, widely recognized as pioneering examples of modern participatory architecture and urban planning. These include the “Terrassenhaussiedlung” (“Terrace House Settlement”) in Graz-St. Peter, comprising 580 housing units built on a former industrial site, and the “Eschensiedlung” (“Ash Settlement”) in Deutschlandsberg with 110 units. Both projects emerged through varying degrees of public participation and represent architecturally distinct attempts to reconcile mass social housing with the growing desire for single-family living. Unlike Vienna’s social-democratic housing and settlement policies, which were shaped by the ideal of communal solidarity, the participatory housing projects in Styria were initiated by the conservative “Austrian People’s Party”-led regional government and reflect the attempt to fuse housing policy with regional identity politics.

The final part of the presentation turns to current approaches to participatory architecture in Austria. Two aspects are foregrounded: First, through examples from Vienna and Tyrol, the paper explores how the experiences of the pioneering projects from the 1920s and 1970s—as well as the broader international movement of participatory architecture—are being received in architectural theory and practice, especially in the light of today’s ecological, economic, and social challenges in urban planning. Second, the presentation addresses the underexplored issue of participatory architecture in the context of heritage conservation—what might be termed “participation in the existing built environment.” While participatory architecture is typically associated with new constructions, the imperative of sustainability makes an endurable development of existing architecture—including the early participatory housing projects—a pressing concern. Drawing on examples from Vienna and Lower Austria, the presentation illustrates how

participation in the existing built environment can succeed and simultaneously open new spaces for “world formation” and “world mediation” described by Gosztonyi.

Aurelia Carpov

Cercetător științific superior,

Institutul Patrimoniului Cultural, Republica Moldova

Doctor în arhitectură, conferențiar universitar

<https://orcid.org/0009-0004-4507-5329>

Chisinau, Moldova

**GENIUS LOCI ȘI MEMORIA CONACELOR BOIEREȘTI DIN SECOLELE
XIX–XX DIN REPUBLICA MOLDOVA. STUDIU DE CAZ: CONACELE
DINASTIEI BOGDAN (CUHUREȘTII DE SUS, ȚAUL, SAHARNA)**

Conacele boierești construite în secolele XIX și începutul secolului XX pe teritoriul actualei Republici Moldova reprezintă astăzi un patrimoniu fragil, aflat în mare parte în ruină, dar deosebit de valoros pentru cercetările istorice, arhitecturale și culturale. Ele constituie un material de studiu prin care se poate reconstitui nu doar istoria unei elite și a modului său de viață, ci și relația dintre arhitectură, peisaj și identitate culturală. În acest sens, conacele familiei Bogdan – ridicate la Cuhureștii de Sus, Țaul și Saharna – oferă un exemplu relevant pentru înțelegerea fenomenului.

Conacele moldovenești nu pot fi reduse la simple reședințe private. Ele exprimă o formă de locuire complexă, în care arhitectura, grădinile, heleșteiele și pădurile învecinate compun un microcosm al armoniei dintre om și natură. În jurul acestor ansambluri se articulează o ordine simbolică în care fiecare element are o semnificație proprie: casa este centrul vieții de familie și al prestigiului social; grădina reflectă rânduiala gospodărească și sensibilitatea estetică; heleșteul servește atât utilități practice, cât și contemplative; iar codrul devine paznic, resursă și mit cultural.

În cazul conacelor Bogdan, legătura dintre arhitectură și peisaj este evidentă. Deși influențele arhitecturale proveneau din Franța, Rusia sau Germania, ele au fost filtrate prin sensibilitatea locală și prin specificul peisajului moldovenesc. Sub decorații neoclasice,

neogotice sau romantice se regăsesc materiale tradiționale și proporții autohtone, precum și o relație intimă cu mediul înconjurător. Grădinile și parcurile, proiectate de arhitectul peisagist Ippolit Vladislavski-Padalka, erau gândite nu doar ca extensii ale clădirii, ci ca spații culturale și simbolice, în care se reflecta o estetică moldovenească a peisajului: un echilibru subtil între ordinea geometrică și sălbăticia controlată a naturii.

Conceptul de *genius loci* – spiritul locului – devine aici fundamental. Originar din gândirea romană antică și revalorificat în teoria arhitecturală modernă, acest concept desemnează esența unică și irepetabilă a fiecărui loc. În contextul conacelor moldovenești, *genius loci* se manifestă prin îmbinarea firească dintre relieful natural și modul de viață al comunităților, prin folosirea materialelor locale, prin orientarea construcțiilor în raport cu soarele și vânturile, prin ritualurile cotidiene și sezoniere care structurau existența. Spiritul locului nu este un fundal pasiv, ci o prezență activă care modelează sensibilitatea și inspiră forme arhitecturale, grădini și peisaje.

Astăzi, cercetarea și conservarea acestor ansambluri capătă o semnificație specială. Într-un context în care globalizarea produce spații uniformizate și interschimbabile, conacele moldovenești amintesc de unicitatea locurilor și de legătura organică dintre om și mediu. Restituirea imaginii lor, chiar și prin cercetări interdisciplinare – istorice, arhitecturale, dendrologice – reprezintă o formă de reconectare la rădăcini și de redescoperire a unui mod de locuire în armonie cu natura.

Concluzia acestui studiu subliniază faptul că ansamblurile boierești moldovenești, și în special cele ale familiei Bogdan, trebuie privite ca peisaje culturale integratoare. Ele nu pot fi înțelese doar prin prisma arhitecturii sau a stilului, ci ca structuri complexe în care se întâlnesc materia și memoria, funcționalitatea și simbolismul, natura și cultura. Conservarea lor nu este doar o datorie patrimonială, ci și o necesitate identitară, capabilă să ofere generațiilor prezente și viitoare repere de stabilitate culturală și spirituală.

Aurelia Carpov

Senior Researcher,

Institute of Cultural Heritage, Republic of Moldova,

PhD in Architecture, Associate Professor

<https://orcid.org/0009-0004-4507-5329>

Chisinau, Moldova

***GENIUS LOCI AND THE MEMORY OF BOYAR MANORS IN 19TH–20TH
CENTURY MOLDOVA. CASE STUDY: THE BOGDAN FAMILY ESTATES
(CUHUREȘTII DE SUS, ȚAUL, SAHARNA)***

The boyar manors built in the 19th and early 20th centuries on the territory of present-day Republic of Moldova represent today a fragile heritage, largely in ruins, yet invaluable for historical, architectural, and cultural research. They offer a unique framework for reconstructing not only the history of an elite and its lifestyle, but also the relationship between architecture, landscape, and cultural identity. In this respect, the Bogdan family estates – located in Cuhureștii de Sus, Țaul, and Saharna – provide a highly relevant case study.

Moldavian manors should not be regarded merely as private residences. They embody a complex form of dwelling in which the house, the gardens, the ponds, and the surrounding forests together form a microcosm of harmony between humans and nature. Within these ensembles, each element carries symbolic meaning: the house is the center of family life and social prestige; the garden reflects order and aesthetic sensitivity; the pond serves both practical and contemplative functions; and the forest acts as guardian, resource, and cultural myth.

In the Bogdan estates, the bond between architecture and landscape is particularly evident. While architectural influences originated from France, Russia, or Germany, they were reinterpreted through local sensibility and the specificity of the Moldavian landscape. Beneath neoclassical, neo-Gothic, or romantic ornamentation, one finds local materials,

vernacular proportions, and an intimate relation with the natural environment. The gardens and parks, designed by landscape architect Ippolit Vladislavski-Padalka, were conceived not merely as extensions of the buildings but as cultural and symbolic spaces, reflecting a Moldavian aesthetics of landscape: a delicate balance between geometric order and the controlled wilderness of nature.

The concept of *genius loci* – the spirit of place – becomes central in this interpretation. Rooted in Roman thought and revalorized in modern architectural theory, it refers to the unique and unrepeatable essence of a place. In the context of Moldavian manors, *genius loci* manifests through the interplay between natural relief and local ways of life, through the use of native materials, the orientation of houses in relation to sun and wind, and the seasonal and daily rituals that shaped existence. The spirit of place is not a passive backdrop but an active presence, shaping sensibility and inspiring architectural and landscape forms.

Today, the study and preservation of these estates acquire a special significance. In a global context where spaces become standardized and interchangeable, Moldavian manors remind us of the uniqueness of place and the organic bond between people and their environment. Restituting their image, even through interdisciplinary research – historical, architectural, dendrological – becomes a way of reconnecting to roots and rediscovering a mode of dwelling in harmony with nature.

This study concludes that Moldavian boyar estates, particularly those of the Bogdan family, should be understood as integrative cultural landscapes. They cannot be reduced to stylistic categories or family histories alone, but must be seen as complex structures where matter and memory, functionality and symbolism, nature and culture converge. Their preservation is not only a patrimonial duty but also an identitarian necessity, capable of providing present and future generations with cultural and spiritual continuity.

Andreea-Alexandra Fratiman

Mag., Polytechnic University Timisoara

Timisoara, Romania

**URBAN PLANNING OF THE CITY OF BRĂILA AFTER THE
DEMOLITION OF ITS CITADEL: THEORETICAL FOUNDATIONS AND
PROSPECTS OF VARIOUS TYPES OF PARTICIPATION IN URBAN
PLANNING ACTIVITIES**

The demolition of Brăila's citadel in the early modern period marks a critical moment in the city's architectural and urban evolution, symbolizing a transition from militarized space to civic openness. This paper investigates the post-citadel urban development of Brăila with a particular emphasis on the theoretical and practical frameworks of participatory urban planning, as they relate to the architectural discipline. By exploring the interplay between spatial form, socio-political agency, and participatory mechanisms, this study aims to illuminate the potential for inclusive urban design processes in shaping Brăila's contemporary and future built environment.

In the absence of its fortified structure, Brăila evolved rapidly into a regional port and administrative center. This shift opened new possibilities for spatial reconfiguration, including the introduction of a regularized street grid, civic spaces, and hybrid building typologies that reflected both local vernacular and foreign influences. However, these transformations occurred largely under centralized and imperial governance structures—first Ottoman, then Russian and Romanian—which imposed top-down planning logics that left limited space for public input or architectural pluralism. The city's built environment became a canvas for state-led modernization, where architectural identity was subordinated to political and functional imperatives.

This paper situates Brăila's urban planning trajectory within the broader theoretical discourse on participatory architecture and planning, drawing from foundational thinkers

such as Sherry Arnstein, Christopher Alexander, Giancarlo De Carlo, and more contemporary participatory theorists like Patsy Healey and Jeremy Till. The analysis uses Arnstein's "Ladder of Citizen Participation" to map historical and current modes of engagement within Brăila's planning apparatus, revealing that most participatory processes—where present—remain consultative at best. Alexander's "Pattern Language" and De Carlo's advocacy for architecture as a socio-political act further reinforce the necessity of integrating users not just in the occupation, but also in the design and conceptualization of space.

Within an architectural framework, the paper examines the typological and morphological changes that occurred in Brăila's urban fabric post-citadel. The dissolution of the military perimeter allowed for an extension of public spaces—plazas, promenades, markets—and a diversification of building programs, from neo-classical civic architecture to eclectic residential ensembles. However, the spatial syntax of these developments often mirrored the planning ideologies of external authorities, resulting in spatial alienation for local inhabitants. The architect, in such historical contexts, was frequently reduced to an executor of policy rather than an agent of social negotiation.

Contemporary Brăila presents a different but equally complex scenario. The legacy of top-down urbanism persists, yet new forms of participatory engagement are emerging, driven by both civil society and institutional actors. This paper identifies four primary categories of participation relevant to the architectural discipline: (1) consultative, where design decisions are made independently of public input and only presented for feedback; (2) collaborative, where architects and planners co-create spatial solutions with communities; (3) delegated, where control over certain aspects of the built environment is transferred to civic bodies or neighborhood associations; and (4) grassroots-driven, where spatial interventions are initiated and realized by local groups, often through tactical or informal urbanism.

In Brăila, consultative processes dominate, especially in the planning of infrastructure and redevelopment projects. While public hearings are held, their influence on design

outcomes is minimal. Collaborative efforts, though scarce, are beginning to take root in heritage restoration projects and adaptive reuse schemes. One notable example is the rehabilitation of waterfront warehouses through community workshops involving local artisans, architects, and historians. Delegated participation remains largely undeveloped due to rigid bureaucratic frameworks and the absence of legislative support. Grassroots interventions, including informal playgrounds and public art initiatives in peripheral neighborhoods, represent a growing movement toward spatial agency from below.

The architectural discipline holds a unique position in mediating these modes of participation. Architects are not only designers of form but also interpreters of social and historical narratives embedded in space. In Brăila, the role of the architect must evolve to include that of facilitator, mediator, and educator. This shift requires new pedagogical models in architectural education that emphasize co-design, site ethnography, and critical engagement with policy.

Furthermore, the paper explores the implications of digital participatory tools in architectural practice. Techniques such as participatory GIS, augmented reality visualizations, and digital charrettes are proposed as means to democratize the design process and bridge the gap between technical expertise and lay knowledge. These tools can be especially impactful in Brăila's context, where youth engagement and cross-generational dialogue are crucial for envisioning inclusive futures.

Finally, this study considers the symbolic absence of the citadel as a spatial and narrative opportunity. Rather than lamenting its loss, architects and planners can reinterpret the void as a locus for memory, imagination, and participatory reclamation. By embedding community-driven storytelling into urban design—through memorials, interactive landscapes, or architectural installations—Brăila can transform a site of erasure into one of collective meaning.

In conclusion, the post-citadel urbanism of Brăila is emblematic of a broader tension within architectural practice: the pull between formal expertise and democratic legitimacy. While the city's planning history is marked by centralized control, the future of its urban

development must rest on more inclusive, participatory foundations. For architects, this requires a redefinition of professional identity and methodology, one that is responsive to context, open to dialogue, and committed to co-creation. Brăila's unique urban narrative offers fertile ground for exploring these shifts, positioning the city not only as a subject of historical analysis but as a living laboratory for participatory architectural futures.

Anna Osello

Full professor, PhD

Politecnico di Torino

<https://orcid.org/0000-0002-0343-1223>

Turin, Italy

**THE HISTORIC CITY RE-DRAWN IN THE METAVERSE:
PARTICIPATION AND INNOVATION FOR INCLUSION BETWEEN THE
PHYSICAL AND THE DIGITAL**

The need for historic cities to transform in a sustainable and resilient way calls for the experimentation of digital technologies that go beyond traditional planning approaches. GIS and BIM continue to play a fundamental role in defining content at the urban and building scales, respectively. However, the concept of the Smart City introduces IoT as a disruptive element in the real-time collection of data, finding in Digital Twin its natural environment for representation and simulation: an ecosystem capable of integrating static and dynamic models for intelligent, predictive, and sustainable management of the built environment. Indeed, in recent decades, data-driven decision-making has become the norm, enabling the modeling, monitoring, and efficient management of urban spaces.

In this highly technological context, the Metaverse emerges as a new digital space, one that is above all cultural and radically inclusive. It offers a place where the city can be explored, understood, and experienced by everyone — regardless of age or ability — through immersive and customizable experiences that overcome physical and cognitive barriers.

Building on the concepts previously described, this article presents an ongoing study focused on the historic center of the city of Venaria Reale. Borgo Antico, established in the mid-seventeenth century as an integral part of Amedeo di Castellamonte's grand urban project for Venaria, serves as a refined architectural prelude to the magnificence of the

Royal Palace. The ancient “Via Maestra,” together with the scenographic Piazza dell’Annunziata and its carefully orchestrated perspectives, guides visitors through a gradual and theatrical journey, where each step reveals fragments of history, suspended atmospheres, and architectural details that anticipate the final reveal: the entrance to the Royal Palace of Venaria, now recognized as a UNESCO World Heritage Site. This Baroque masterpiece, nestled in the Piedmontese landscape, stands as a symbol of beauty, memory, and shared cultural identity.

The methodological framework includes a variety of data that must be selected with critical thinking and scientific knowledge to ensure accurate representation within the Metaverse. Above all, it is essential to know how to read the urban form, grasping its geometries, spatial relationships, and historical layers that define its identity and guide its evolution. Secondly, it is important to understand how the city can welcome every citizen, adapt to individual vulnerabilities, and transform into a shared, accessible, and vibrant space. Finally, it is crucial to explore how all of this can be represented, by experimenting with new languages and defining innovative standards for the Metaverse. This digital space, immersive yet not intended to replace reality, can: (i) open the city’s doors to those who cannot physically cross them, offering people confined to their homes or hospitals the opportunity to experience architecture, explore spaces, and feel part of the urban landscape; (ii) facilitate the anticipatory exploration of places to prepare for real-life visits, supporting individuals on the autism spectrum through controllable and reassuring digital environments; (iii) create virtual exhibitions accessible from anywhere, where international artists engage in dialogue with the city, its history, and its communities.

In summary, this represents a new way of conceiving participation in urban planning activities, allowing experiences to be lived even before new projects are physically implemented. It is an inclusive and deeply transformative approach, capable of redefining the very concept of the historic city, making it more sustainable and resilient through accessibility, shared knowledge, and openness to dialogue with all citizens.

Maryna Pugachova

PhD in Architecture, Architect,

Kaunas University of Technology, Institute of Architecture and Construction,

Kaunas, Lithuania

LITHUANIAN ARCHITECTS AND THE UKRAINIAN EDUCATIONAL LEGACY: INTERWAR MODERNISM AND NATIONAL IDENTITY

The study focuses on the professional and cultural connections between Lithuania and Ukraine in the field of architecture during the interwar period. A special emphasis is placed on the Kyiv Polytechnic Institute and Kyiv Technical School as important educational centers where many Lithuanian architects received their professional training in the early 20th century.

The Kyiv architectural school was characterized by a strong emphasis on engineering, rational construction methods, and integration of European modernist tendencies. It combined technical rigor with an openness to new stylistic approaches, which later became highly relevant for the modernization of independent Lithuania. For Lithuanian students, training in Kyiv provided both professional qualifications and a broader cultural horizon, enabling them to adapt European architectural innovations to local contexts.

Several Lithuanian architects contributed to state building and infrastructure after returning from Ukraine. Adolfas Abramavičius, a graduate of the Kyiv Technical School, worked as a county engineer in Seinai and Marijampole. Aleksandras Galavinskas studied at the Kyiv Polytechnic Institute in 1917. Juozas Jankevičius, who studied in Kyiv around 1915-1918, later became an associate professor at University of Lithuania (since 1930 – Vytautas Magnus University), served as Minister of Transport (1926-1927), and was actively engaged in infrastructure development. Joselis Mazelis, who began his studies in Kyiv in 1914, participated in engineering works in Kaunas, including water supply and

sewerage systems. Zenonas Eduardas Rackevičius, a student of the Kyiv Polytechnic Institute in 1912, held technical positions in Seinai and Alytus.

The activities of Lithuanian architects with Ukrainian education demonstrate how intellectual and professional exchange contributed to the development of Lithuanian interwar modernism. The Kyiv school provided not only technical knowledge but also professional networks, which became crucial in forming the modern Lithuanian state.

This case study highlights the importance of transnational educational mobility in shaping architecture and identity in Central and Eastern Europe. The Ukrainian architectural school, with its combination of engineering precision and openness to modernist ideas, played a significant role in strengthening the foundations of Lithuanian architectural culture during the interwar period.

Keywords: Lithuania, Ukraine, architecture, interwar modernism, education, cultural exchange, Kyiv Polytechnic Institute

Francesca Maria Ugliotti

Assistant professor, PhD

Politecnico di Torino

<https://orcid.org/0000-0001-5370-339X>

Turin, Italy

**HISTORICAL GARDENS AS LABORATORIES OF PARTICIPATION:
THE RESIDENCES OF THE ROYAL HOUSE OF SAVOY IN TURIN BETWEEN
HERITAGE, ECOLOGY, AND URBAN PLANNING**

Urban greenery plays a crucial role in shaping the livability and resilience of cities, influencing environmental quality, social well-being, and cultural identity. In this perspective, historical gardens offer unique opportunities: they are not merely vestiges of the past but active laboratories for contemporary urban challenges. Their reactivation through innovative participatory approaches can foster community engagement and support the collective re-imagination of urban spaces.

The historical parks of the Residences of the Royal House of Savoy in Turin, inscribed on the UNESCO World Heritage List, provides a fertile ground for reflection. Conceived between the 16th and 18th centuries as a network of palaces, villas, hunting lodges, the residences expressed political power, artistic innovation, and landscape control across Piedmont. Today, they constitute a unique cultural system where architecture and greenery are deeply intertwined, embodying centuries of design and care while revealing tensions between conservation, accessibility, and contemporary use. Beyond their aesthetic and heritage values, these parks offer opportunities to explore the therapeutic, social, and educational dimensions of urban greenery. Integrated into planning processes, such dimensions can activate models of participation that move beyond traditional consultation toward experiential involvement, co-design, and shared stewardship.

This contribution examines participation in urban planning through the lens of historical greenery, framing gardens as active agents rather than static objects of preservation. The Savoy parks in Turin offer a testbed where representation and technology converge: physical and digital models, visual narratives, and interactive platforms make complex ecological and cultural values accessible, while sensors provide real-time data on comfort, perception, and environmental conditions. Combining subjective impressions with objective evidence, this dual approach generates hybrid methodologies that enrich participatory planning and strengthen dialogue between experts and communities.

From a theoretical standpoint, the paper reflects on the concept of participation as a continuum, spanning from symbolic presence to genuine empowerment of communities. In the context of green heritage, participation cannot be reduced to occasional events or to the passive enjoyment of spaces. It must instead be structured around processes that allow different publics to rediscover, reinterpret, and co-manage shared resources. The stratified history and symbolic resonance of gardens, invite plural narratives: of memory, identity, ecological responsibility, and future resilience. To this extent, the theoretical foundations of participation intersect with critical heritage studies, environmental psychology, and the emerging discourse on green justice. Practically, the study discusses projects that combine sensory and sensor-based approaches. Visitors are encouraged to engage bodily - listening, touching, smelling - to rediscover the perceptual richness of the gardens, while technological devices gather environmental data and record user preferences and comfort levels. Integrating these modes of knowledge allows planners to address questions such as how users experience comfort and well-being in heritage gardens, which areas foster restorative experiences, and how these insights can inform maintenance and policy decisions. However, technological mediation raises questions of privacy, data ownership, and inclusivity, emphasizing the need for participatory frameworks that are equitable, transparent, and respectful of both heritage and human rights.

Rediscovering historical greenery as a collective asset enables communities to practice shared responsibility and cultivate belonging. Combining sensory engagement,

technological tools, and theoretical insights, they suggest a model of participation that is experiential, scientific, and democratic. Such a model informs urban planning not only in heritage contexts but also in the broader development of resilient green infrastructure, challenging planners, researchers, and policymakers to rethink the relationship between past and future, conservation and transformation, and expertise and everyday experience.

Gerd Zillner

Director of Austrian Frederick and Lillian Kiesler

Private Foundation

Vienna, Austria

FREDERICK KIESLER. SPACE AS MEDIUM AND UTOPIA

Even his fellow students called Chernivtsi-born architect, artist, designer, stage decorator, and theorist Frederick Kiesler (1890–1965) “Dr. Space.” Many of his projects bear the term “space” in their titles—Space Stage, Space Theaters, Space House, Space Sculptures, or The City in Space. To quote his studio assistants: “His actual medium was space” (Len Pitkowsky).

Based on the idea of an endless (not infinite!) flowing space that introduces “continuity” as a new principle in the design of the built environment, Kiesler's understanding of space oscillates between concrete manifestation and theoretical conception. While “space” is often used today as an arbitrary “plastic term” to define artistic design, for Kiesler it was much more—as is particularly evident in his theoretical writings.

His writings as an architectural philosopher, theorist, and historian—although he had no formal scientific training, he can nowadays be described as an early example of “artistic research”—even exceeds his realized projects in its uncompromising nature. From Correalism and Biotechnique to Magic Architecture and his visions of a “unification of the arts”: his holistic concepts, which always placed man as “a nucleus of forces” at the center of interacting environments, offered and still offer a visionary alternative to the paradigms dominated by the economic constraints of the construction industry.

Using individual projects from his oeuvre, including surrealist exhibition designs of the 1940s, his Endless House projects of the 1950s / 1960s, and his painted Galaxies as well as his sculptural environments of the 1960s, the paper will analyze “space” as an

artistic medium. Kiesler's work was always cross-, inter- or transdisciplinary. Individual works often served as “changing stations” between the most diverse artistic disciplines. Thus, his position remains highly relevant even today.

Тетяна Антошук

кандидатка архітектури, асистентка кафедри архітектури, урбаністики та
збереження об'єктів ЮНЕСКО

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

<https://orcid.org/0000-0002-8164-6473>

Чернівці, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО УЧАСТІ В МІСТОБУДІВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ М. ЧЕРНІВЦІ

Вагомим індикатором рівня залученості громади є Рейтинг прозорості міст, який щороку складає Transparency International Ukraine. У 2024 році дослідження засвідчило, що, попри воєнний контекст та економічні труднощі в країні загалом, м. Чернівці, яке очолило рейтинг, відзначилося зростанням у сферах бюджетної прозорості та розвитку електронних сервісів. Це свідчить, що місто поступово вибудовує більш відкриту систему прийняття рішень, орієнтовану на взаємодію з громадою.

Беручи за основу класифікацію інструментів залучення громадськості до участі в містобудівній діяльності із Довідника [1], наведений короткий перелік інструментів із прикладами для м. Чернівці: 1). інструменти поширення інформації – конференції. У 2024 році відбувся Ukrainian Urban Forum «Society and Space», що об'єднав архітекторів, активістів, управлінців та мешканців; формат заходу включав панельні дискусії, воркшопи та міські прогулянки з метою обговорення напрямків розвитку територій; 2). консультаційні інструменти – громадські зустрічі та/ або слухання. В процесі затвердження містобудівної документації практикується проведення слухань, що забезпечує мешканцям можливість впливати на просторові рішення; 3). інструменти співпраці – планувальна майстерня/ хакатон. Особливістю є інноваційний формат залучення у

процес студентів-архітекторів як проєктувальників. За час існування в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича факультету архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва були налагоджені співпраця та партнерство із місцевою владою, ЗВО України та закордону, що знайшли своє втілення в участі в містобудівних ініціативах та ряді локальних і міжнародних студентських проєктів. Викладачі та студенти факультету беруть участь у розробці концепцій та в обговореннях, що поєднує академічний підхід із потребами громади. У 2024 році в рамках співпраці з GIZ та університетами Німеччини відбувся воркшоп у Мангаймі, присвячений розвитку території навколо залізничного вокзалу м. Чернівці. Молоді архітектори та студенти працювали над інтегрованими рішеннями для цієї важливої зони, а їхні пропозиції стали частиною дискусії про майбутнє міста; 4). інструменти візуалізації – інтерактивні мапи. У Чернівцях уперше в Україні запрацювала Платформа «ПоруЧ» – сервіс для якісного інформування і взаємодії мешканців громади; 5). цифрові інструменти – вебсайт. У місті діє Єдина система електронних петицій, що забезпечує зворотний зв'язок із мешканцями та дозволяє винести проблему на розгляд міської ради після збору необхідної кількості голосів.

Вдалим прикладом поєднання інструментів залучення громади в містобудівну діяльність м. Чернівці є культурні ініціативи. Зокрема, окремою формою такої діяльності є конкурс проєктів у сфері культури, що фінансується з міського бюджету. У 2025 році одним із переможців став проєкт «Місто, що говорить: спадщина в деталях», в межах якого були залучені такі інструменти як: співбесіда із зацікавленими сторонами, виїзд на місце, соціальні мережі, фото- та відеодокументація, інтерв'ю у ЗМІ, презентацією та ін.

Отже, унікальність інструментів залучення громадськості до участі в містобудівній діяльності на прикладі м. Чернівці зокрема полягає у поєднанні цифрових інновацій, міжнародних партнерств, освітніх та культурних ініціатив, що формують багаторівневу систему залучення.

1. Довідник із залучення громадськості до процесів містобудування в Україні. ГО «Розквіт», Міжнародний підрозділ Американської асоціації планування (АРА), 2023. С. 56 DOI: <https://doi.org/10.36196/0726.2023>

Tetiana Antoshchuk

PhD in Architecture, Assistant at the Department of Architecture, Urbanizm and

UNESCO Sites Preservation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0002-8164-6473>

Chernivtsi, Ukraine

PUBLIC PARTICIPATION TOOLS IN URBAN PLANNING ACTIVITIES: THE CASE OF CHERNIVTSI

A significant indicator of the level of community engagement is the Transparency of Cities Ranking, compiled annually by Transparency International Ukraine. In 2024, the study revealed that, despite the wartime context and widespread economic challenges across the country, the city of Chernivtsi – which ranked first – demonstrated improvements in budget transparency and the development of electronic services. This indicates that the city is gradually building a more open, participatory decision-making system oriented toward community interaction.

Using the classification of public participation tools in urban planning from the Handbook [1], here is a concise list of the instruments applied in Chernivtsi, along with illustrative examples:

1). Information dissemination tools – conferences. In 2024, the Ukrainian Urban Forum “Society and Space” brought together architects, activists, policymakers, and residents. The event included panel discussions, workshops, and city walks aimed at discussing directions for territorial development.

2). Consultation tools – public meetings and hearings. During the approval process for urban planning documents, public hearings are held to ensure residents can influence spatial decisions.

3). Collaboration tools – planning workshops/hackathons. These events feature the innovative involvement of architecture students as designers. Since the establishment of the Faculty of Architecture, Construction, and Decorative-Applied Arts at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, cooperation and partnerships have been developed with local authorities as well as with Ukrainian and international higher education institutions. These collaborations have manifested in involvement in urban planning initiatives and a range of local and international student projects. Faculty members and students participate in concept development and discussions, combining an academic approach with community needs. In 2024, in partnership with GIZ and German universities, a workshop was held in Mannheim focusing on developing the area around Chernivtsi’s railway station. Young architects and students worked on integrated solutions for this vital zone, and their proposals became part of the broader conversation about the city’s future.

4). Visualization tools – interactive maps. Chernivtsi became the first Ukrainian city to launch the “PoruCh” Platform, a service designed to improve community information and engagement.

5). Digital tools – website. The city operates a Unified Electronic Petition System that enables feedback from residents and allows issues to be brought before the city council once the required number of signatures is collected.

A successful example of integrating engagement tools in Chernivtsi’s urban planning is seen in its cultural initiatives. Specifically, a cultural project competition funded by the city budget serves as a distinctive form of participation. In 2025, one of the winning projects, “The City that Speaks: Heritage in Details,” employed a variety of participatory tools including stakeholder interviews, site visits, social media outreach, photo and video documentation, media interviews, and presentations.

Thus, the uniqueness of Chernivtsi's approach to public participation in urban planning lies in the combination of digital innovation, international partnerships, educational and cultural initiatives, all contributing to a multilayered engagement system.

1. Rozkvit NGO & American Planning Association – International Division. (2023). Dovidnyk iz zaluchennia hromadskosti do protsesiv mistobuduvannia v Ukraini [Handbook on Public Engagement in Urban Planning Processes in Ukraine] (p. 56). <https://doi.org/10.36196/0726.2023>.

Юліана Баланюк

кандидатка політичних наук, доцентка кафедри архітектури, урбаністики і
збереження об'єктів ЮНЕСКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0003-2940-1177>

Чернівці, Україна

РОЛЬ ЛОКАЛЬНИХ ГРОМАД У ІНТЕГРАЦІЇ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ В ІСТОРИЧНЕ МІСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ

У сучасних умовах питання інтеграції нової архітектури в історичні міські тканини стає особливо актуальним. Європейські міста, що мають багатий культурний спадок, водночас не можуть зупинити власний розвиток і потребують нових просторів для культури, бізнесу, комунікацій. У цьому процесі вирішальну роль починають відігравати локальні громади, які впливають на характер, масштаб та стилістику нових архітектурних об'єктів. Їхня участь відображає демократичний підхід до містобудування, коли архітектура стає не лише творчістю автора чи інвестора, а результатом соціального діалогу.

Одним із показових прикладів є будівництво Центру Помпиду-Меє у Франції. Це філія відомого паризького музею сучасного мистецтва, зведена у місті з виразною історичною тканиною. Від початку проєкт супроводжувався активними дискусіями щодо його масштабу та футуристичної форми. Частина мешканців побоювалася, що нова споруда контрастуватиме з традиційною забудовою, інші ж підтримували створення сучасного символу, здатного надати місту новий імпульс розвитку. Механізмом участі стали регулярні публічні консультації, організовані муніципалітетом: архітектори презентували макети та візуалізації, а громадські організації вносили корективи щодо благоустрою прилеглих просторів. Такий

формат дозволив врахувати соціальне сприйняття та інтегрувати будівлю не лише фізично, а й символічно у міське середовище.

Другим прикладом може слугувати Відень, де громада постійно відіграє помітну роль у визначенні параметрів нових будівель у межах історичного ядра. Дискусії щодо висотності та зовнішнього вигляду проєктів біля знакових міських просторів відбувалися у форматі публічних слухань і «воркшопів з громадою». Так, під час планування забудови на площі Карлсплац мешканці ініціювали низку зустрічей із міськими урбаністами, на яких обговорювали допустиму висоту та використання скла у фасадних рішеннях. Участь громадян у робочих групах при міській раді дозволила уникнути появи будівель, які порушували б візуальне сприйняття історичних ансамблів. У Відні сформувалася практика інституалізованої участі, коли кожен масштабний проєкт у центральних районах проходить кілька раундів громадських обговорень.

Третім прикладом є Прага, де протягом останніх десятиліть тривають дискусії про допустимість сучасних архітектурних інтервенцій у центрі міста. Відомий «Dancing House» ще в 1990-х роках став поштовхом до створення нових механізмів діалогу. У подальші роки громада активно впливала на спроби реалізації сміливих сучасних проєктів у центрі, вимагаючи врахувати масштаб і характер традиційної забудови. Це відбувалося через офіційні петиції, відкриті листи та громадські слухання у міській раді. Наприклад, при обговоренні нового мосту через Влтаву місцеві ініціативні групи пропонували альтернативні варіанти благоустрою набережних, що згодом було частково враховано в проєкті. Таким чином, мешканці стали реальними співучасниками планувального процесу.

Усі наведені приклади засвідчують, що громади можуть бути не лише опонентами нової архітектури, але й конструктивними учасниками процесу її інтеграції. Завдяки їхній участі сучасні об'єкти здобувають суспільну легітимність, а історичні міські тканини отримують нові функціональні й культурні акценти без втрати своєї ідентичності. Відтак роль громад у сучасному містобудуванні можна

визначити як ключову, оскільки вони стають своєрідним медіатором між минулим і майбутнім, традицією та інновацією.

Висновком є те, що інтеграція сучасної архітектури в історичне середовище не може відбуватися лише адміністративним чи інвесторським рішенням. Вона потребує багаторівневого діалогу, у якому голос громади має вагу не меншу, ніж авторська концепція чи технічні параметри. Тільки так можливо досягти балансу, за якого сучасна архітектура не витісняє історичну, а навпаки, підсилює її, формуючи нову якість міського простору.

Yuliana Balaniuk

PhD in Political Sciences

Associate Professor at the Department of Architecture,

Urbanism and UNESCO Sites Preservation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0003-2940-1177>

Chernivtsi, Ukraine

THE ROLE OF LOCAL COMMUNITIES IN INTEGRATING CONTEMPORARY ARCHITECTURE INTO THE HISTORIC URBAN LANDSCAPE

In today's context, the issue of integrating new architecture into historic urban fabrics has become particularly pressing. European cities with a rich cultural heritage cannot halt their development and require new spaces for culture, business, and communication. In this process, local communities play a decisive role, influencing the character, scale, and stylistic solutions of new architectural projects. Their involvement reflects a democratic approach to urban planning, where architecture becomes not only the creation of the author or investor but also the result of social dialogue.

One illustrative example is the construction of the Centre Pompidou-Metz in France. As a branch of the famous Paris museum of contemporary art, it was built in a city with a pronounced historic fabric. From the outset, the project sparked active debates regarding its scale and futuristic form. Some residents feared that the new structure would contrast with the traditional urban environment, while others supported the creation of a modern landmark capable of giving the city new momentum. The mechanism of participation involved regular public consultations organized by the municipality, where architects presented models and visualizations and civic associations proposed adjustments to the design of the adjacent spaces. This format allowed social perception to be taken into account and enabled the building to be integrated not only physically but also symbolically into the urban environment.

Another example can be found in Vienna, where the community has consistently played a visible role in shaping the parameters of new buildings within the historic core. Discussions about the height and appearance of projects near iconic city spaces were held in the form of public hearings and community workshops. For instance, during the planning of new development at Karlsplatz, residents initiated a series of meetings with municipal urban planners to debate permissible height limits and the use of glass in façades. Citizen participation in working groups under the city council helped to prevent the emergence of structures that would have disrupted the visual perception of historic ensembles. Over time, Vienna developed a system of institutionalized participation in which every major project in central areas must undergo several rounds of public discussion.

A third example is Prague, where debates about the acceptability of contemporary architectural interventions in the city center have continued over the last decades. The well-known “Dancing House” in the 1990s served as a trigger for creating new mechanisms of dialogue. In the following years, the community actively influenced attempts to implement bold modern projects in the center, demanding respect for the scale and character of the traditional built environment. This occurred through official petitions, open letters, and public hearings in the city council. For instance, during discussions on the design of a new

bridge across the Vltava River, local civic groups proposed alternative approaches to the landscaping of riverbanks, some of which were incorporated into the final project. In this way, residents became genuine co-participants in the planning process, shaping a practice of “bottom-up urbanism.”

All of these examples demonstrate that communities can act not only as opponents of new architecture but also as constructive participants in its integration. Through their involvement, contemporary projects gain social legitimacy, while historic urban fabrics acquire new functional and cultural accents without losing their identity. Thus, the role of communities in contemporary urban planning can be defined as pivotal, as they serve as mediators between past and future, between tradition and innovation.

In conclusion, the integration of contemporary architecture into historic environments cannot be achieved solely through administrative or investor-driven decisions. It requires a multi-level dialogue in which the voice of the community carries weight equal to that of the author’s concept or technical parameters. Only in this way is it possible to achieve a balance where contemporary architecture does not displace the historic but rather reinforces it, creating a new quality of urban space.

Світлана Біленкова

кандидатка мистецтвознавства

приват-доцентка кафедри будівництва і навколишнього

середовища факультету освіти, архітектури і мистецтв

Університет безперервної освіти м. Кремс

<https://orcid.org/0000-0003-3061-1083>

Кремс, Австрія

ХРАМИ ПОВОЄННОЇ АРХІТЕКТУРИ ЕПОХИ МОДЕРНІЗМУ У МІСЬКОМУ ПРОСТОРИ АВСТРІЇ

Дослідницька увага зосереджена на специфіці храмової архітектури Австрії після Другої світової війни та її значенні у контексті формування містобудівного простору.

З'ясовуються особливості повоєнної храмової архітектури Австрії, відзначається важливість їх соціально-культурних і правових факторів не тільки у психологічному подоланні пережитих травм і втрат, а й у формуванні новостворених міських просторів. Аналізуються історія державно-церковних відносин в Австрії та їх різнопланові аспекти формування повоєнної сакральної архітектури. Зроблено висновок у контексті викликів сьогодення.

Ключові слова: повоєнна архітектура Австрії, Другий Вселенський собор католицької церкви, конституція про відносини церкви з сучасним світом, змішані форми нового церковного будівництва.

Руйнування сьогоденної України внаслідок більше як трирічної війни нагадують ситуацію в Австрії після 1945 року, коли були розбомблені та спалені міста, житлові будинки та школи, вокзали, мости та залізниці, заводи, фабрики та значна частина інфраструктури, незліченна кількість культурних установ та національних символів. Наприкінці війни не вистачало не вистачало всього: не було їжі, медикаментів, палива, енергії, робочої сили. За таких обставин країну довелося

відбудовувати заново. Консолідує і згуртовану позицію у цих складних умовах взяла на себе церква, ставши справжнім патронатом «культури, освіти, мистецтва».

У повоєнній Австрії в 1950-х – 1970-х роках було збудовано чимало нових будівель, житлових мікрорайонів, в оточенні яких храмова архітектура зайняла особливе місце, впливаючи на формування новостворених міських просторів та сільських територій.

Будівництво нових церков характеризувалося архітектурою, в якій поєднувалися форми модернізму і традиції, та створювалися сучасні центри для задоволення соціальних, культурних і духовних потреб населення. Таким чином, церква зайняла особливе місце у творчості архітекторів того часу і привела до створення унікальних пам'яток, часто з виразними архітектурними рішеннями.

Серед відомих архітекторів і художників, які вплинули на сучасну церковну архітектуру в Австрії, були: К.Гольцмайстер (Clemens Holzmeister); «Робоча група 4-х» (В.Гольцбауер – Wilhelm Holzbauer, Й.Шпальт – Johannes Spalt, Ф.Куррент – Friedrich Kurrent та ін.); Георг Гштей (Georg Gsteu); Й.Лакнер (Josef Lackner); Ф.Вотруба (Fritz Wotruba); М.Кірхер (Markus Kircher); Ф.Майр (Fritz G.Mayr); Р.Райнер (Roland Rainer); О.Кокошка (Oskar Kokoschka) та ін.

Відомі архітектори створювали нову архітектуру, яка часто характеризувалася не лише новими формами, а й складними просторовими ансамблями, що також сприяло архітектурній самобутності поселення.

Svitlana Bilenkova

PhD in Art

Privatdozent, Department of Construction and Environment

Faculty of Education, Architecture and Arts

University for Continuing Education Krems

<https://orcid.org/0000-0003-3061-1083>

Krems, Austria

CHURCHES OF POST-WAR MODERNIST ARCHITECTURE IN THE URBAN SPACE OF AUSTRIA

The research focuses on the specificity of Austrian church architecture after the Second World War and its significance in the context of shaping the urban environment.

The study identifies the features of Austria's post-war church architecture, highlighting the importance of socio-cultural and legal factors not only in overcoming the psychological trauma and losses of the war but also in the creation of new urban spaces. The history of state-church relations in Austria and their multifaceted influence on the formation of post-war sacred architecture are analyzed, with conclusions drawn in the context of contemporary challenges.

Keywords: post-war Austrian architecture, Second Vatican Council, constitution on the Church's relation to the modern world, hybrid forms of new church construction.

The destruction of present-day Ukraine as a result of more than three years of war recalls the situation in Austria after 1945, when cities, residential houses, schools, railway stations, bridges and railways, factories, and a significant part of the infrastructure, as well as countless cultural institutions and national symbols, were bombed and burned. At the end of the war, everything was in short supply: food, medicine, fuel, energy, and manpower. Under such circumstances, the country had to be rebuilt from scratch. In these difficult conditions, the Church assumed a consolidating and unifying role, becoming a true patron of “culture, education, and the arts.”

In post-war Austria, during the 1950s–1970s, numerous new buildings and residential neighborhoods were constructed, within which church architecture occupied a special place, influencing the formation of new urban and rural spaces.

The construction of new churches was characterized by an architecture that combined modernist forms with tradition, creating contemporary centers to meet the social, cultural, and spiritual needs of the population. Thus, the Church occupied a special place in the work

of architects of that era, leading to the creation of unique landmarks, often with striking architectural solutions.

Among the renowned architects and artists who shaped modern church architecture in Austria were Clemens Holzmeister; the “Working Group of Four” (Wilhelm Holzbauer, Johannes Spalt, Friedrich Kurrent, and others); Georg Gsteu; Josef Lackner; Fritz Wotruba; Markus Kircher; Fritz G. Mayr; Roland Rainer; Oskar Kokoschka, among others.

These prominent architects created a new architecture, often characterized not only by innovative forms but also by complex spatial ensembles, which contributed to the architectural identity of settlements.

Юлія Богданова

Старший викладач кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-9528-0038>

Львів, Україна

Ігор Копиляк

Аспірант кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-4318-3145>

Львів, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ПАРТИСИПАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ «ПРОФЕСОРСЬКОЇ КОЛОНІЇ» У ЛЬВОВІ

Залучення громади до прийняття важливих рішень щодо розвитку міської забудови є надзвичайно важливим. Люди мають бути обізнаними з тим, що відбувається в середовищі їхнього проживання, беручи безпосередню участь у всіх змінах. Проте, часто взаємодія з владою вітається людьми лише в напрямку покращення комфортності їхнього проживання. Питання належного утримання будинку у його первісному вигляді переважно дуже негативно сприймається мешканцями і швидше викликає бажання уникнути взаємодії з органами влади, ніж взяти на себе відповідальність за цінні об'єкти.

Однією з проблемних діляниць Львова вже давно вважається Професорська колонія на Личакові, яка у міжвоєнний період була забудована одно- чи двоповерховими будинками за фінансування міста та Товариства кредитування та будівництва працівників середніх та вищих навчальних закладів. Освітяни звели для себе окремий район малоповерхової забудови, яка відповідала усім вимогам здорового житла на початку XX століття. Спершу поселення налічувало близько

вісімдесяти доволі типових однородинних будинків авторства Т. Врубеля та Л. Карасінського, а потім характер забудови змінився на більш індивідуальний і до проєктування були залучені інші архітектори. Через безпосередній зв'язок із парком Знесіння цей район завжди вважався престижним, тут мешкали вчителі та видатні літератори міста. На жаль, історичні будинки 30-х років ХХ століття зазнали тотальної перебудови. В 1950-х роках тут було зведено кілька будівель барачного типу, а 1960-х – хрущовського модернізму, які не перевищили висотність історичної забудови. Проте, у 1970-х роках з'явилася дев'ятиповерхівка, яка зруйнувала первісний задум ділянки, сформованої садибною забудовою в оточенні зелені. Збільшення кількості мешканців та потоку транспорту також погано позначилося на середовищі «Професорської колонії», адже більшість її вуличок є надто вузькими, що не витримує такого експерименту.

Новим викликом стала подія 2021 року, коли «Укрзалізниця» продала приміщення своєї лікарні, що розташовувалися у кількох модерністських житлових будинках. Нові власники були попереджені про необхідність збереження цінних історичних об'єктів та деталей, що дійшли до наших днів практично незмінними. Місцевих мешканців турбувало питання чи поверховість нового об'єкту не буде перевищувати висоту їхніх будинків. Також їх хвилювало що стане з існуючими історичними будівлями, хоча більша частина «Професорської колонії» вже давно є перебудованою до непізнаваності. Тому головний архітектор міста запропонував ідею проведення конкурсу, вихідним завданням для якого було збереження існуючої історичної забудови. Проте, війна стала на заваді проведення цього заходу. Час невпинно летів і за чотири роки бездіяльності ці будинки без належного утримання поступово руйнувалися під впливом погодних умов.

Напевно сьогодні, окрім практичної сторони вирішення цієї проблеми, на перше місце слід поставити теоретичну. Необхідно насамперед змінити ставлення мешканців до культурної спадщини, яку вони експлуатують. Її збереження слід розглядати як універсальну цінність і те, що має бути частиною загальної спадщини

людства. Історична архітектура не являється мертвим антикваріатом, це цілком живе явище, що має зв'язки як минулим так і з майбутнім. Об'єкти міжвоєнного модернізму мають безсумнівно високу цінність. Підвищення відповідальності населення, підняття рівня його обізнаності дозволить українському суспільству усвідомити своє багатокультурне та багатонаціональне минуле і сформувати належну загальну думку в питаннях його прийняття в якості переваги та знизить сприйнятливості до маніпуляцій.

Yuliia Bohdanova

Senior Lecturer, Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-9528-0038>

Lviv, Ukraine

Ihor Kopyliak

PhD Student

Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0003-4318-3145>

Lviv, Ukraine

PROSPECTS AND CHALLENGES OF PARTICIPATION ON THE EXAMPLE OF THE “PROFESSORS’ COLONY” IN LVIV

Community involvement in making important decisions regarding urban development is extremely important. People must be informed about what is happening in their living environment and take direct part in all changes. However, interaction with local authorities is often welcomed by residents only when it concerns improving the comfort of their living conditions. Issues of maintaining a building in its original form are usually

perceived very negatively by residents and more often cause a desire to avoid interaction with authorities rather than take responsibility for valuable objects.

One of Lviv's problematic areas has long been considered the Professors' Colony in Lychakiv, which in the interwar period was built up with one- or two-storey houses financed by the city and the Credit and Construction Society for employees of secondary and higher education institutions. Educators created for themselves a separate district of low-rise housing that met all the requirements of healthy living at the beginning of the 20th century. Initially, the settlement included about eighty fairly typical single-family houses designed by T. Wrubel and L. Karasynskyi, after which the character of development became more individual and other architects were involved in the design. Due to its direct connection with the Znesinnia Park, the area was always considered prestigious; teachers and prominent writers of the city lived there.

Unfortunately, the historic houses of the 1930s underwent extensive alterations. In the 1950s, several barrack-type buildings were constructed, and in the 1960s—structures of the Khrushchev modernist type—which did not exceed the height of the historic buildings. However, in the 1970s, a nine-storey apartment block appeared, which destroyed the original concept of the district designed as low-rise housing surrounded by greenery. The increase in the number of residents and traffic flow also negatively affected the Professors' Colony, since most of its streets are too narrow to withstand such pressure.

A new challenge arose in 2021, when Ukrzaliznytsia sold the premises of its hospital, which were located in several modernist residential buildings. The new owners were warned about the need to preserve valuable historic objects and details that had survived almost unchanged. Local residents were concerned whether the height of the new construction would exceed that of their own houses. They were also worried about what would happen to the existing historic buildings, even though most of the Professors' Colony had already been rebuilt beyond recognition. Therefore, the city's chief architect proposed holding a competition, the main requirement of which was the preservation of the existing historic buildings. However, the war prevented this event from taking place.

With four years of inactivity, the houses without proper maintenance gradually deteriorated under the influence of weather conditions.

Today, in addition to the practical side of solving this problem, the theoretical one should come to the forefront. It is necessary first of all to change residents' attitudes towards the cultural heritage they inhabit. Its preservation should be seen as a universal value and as part of the common heritage of humanity. Historic architecture is not a dead antique artifact but a living phenomenon, linked both to the past and the future. Objects of interwar modernism undoubtedly hold high value. Increasing public responsibility and raising awareness will allow Ukrainian society to recognize its multicultural and multinational past, to form an appropriate common opinion on accepting it as an advantage, and to reduce susceptibility to manipulations.

Ярослав Бойко

асистент кафедри містобудування
та архітектурного проектування

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна

Катерина Герич

докторка філософії з архітектури та містобудування,
асистентка кафедри містобудування та архітектурного проектування
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0001-7175-1678>

Чернівці, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ЗБЕРЕЖЕННІ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Громадська участь у процесах збереження архітектурної спадщини є ключовим елементом сталого розвитку міського середовища. У сучасних європейських практиках партисипація розглядається не лише як інструмент громадського контролю, але й як спосіб формування відповідальності за спільний простір, стимулювання локальної ідентичності та активізації культурного життя громади. Українські міста, зокрема їх історичні центри, стикаються з проблемами деградації автентичних елементів забудови, відсутності комплексних програм реставрації та обмеженого залучення мешканців до ухвалення рішень.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі громадськості у процесах збереження архітектурної спадщини, особливо в контексті демократизації містобудівних процесів та формування громадянського суспільства. Концепція громадської участі у збереженні культурної спадщини ґрунтується на

принципах демократичного урядування та визнанні права громадян на участь у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життєве середовище.

Партисипаційний підхід до збереження спадщини передбачає прийняття рішень на найбільш наближеному до громадян рівні. Це означає, що рішення щодо збереження та використання об'єктів спадщини мають прийматися за максимального врахування думки та потреб безпосередніх користувачів історичного середовища. Такий підхід не тільки сприяє демократизації процесів управління спадщиною, але й підвищує легітимність та ефективність прийнятих рішень.

Місто Чернівці має значну кількість об'єктів культурної спадщини, і водночас гостру потребу в її оновленні та збереженні. Проєкт «Місто, що говорить: спадщина в деталях», реалізований Місцевою організацією Національної спілки архітекторів України в Чернівецькій області у 2025 році за підтримки Управління культури Чернівецької міської ради, став прикладом комплексної партисипаційної ініціативи та спробою створення ефективної моделі взаємодії громади, професійної спільноти та органів місцевого самоврядування у сфері охорони культурної спадщини. Теоретичні моделі участі громади знайшли практичне втілення у формах лекцій, екскурсій, майстер-класів та інтерактивної виставки, які поєднали освітній, емоційний і практичний компоненти.

У межах проєкту було реалізовано два майстер-класи з практичним залученням учасників до процесів відновлення автентичних дверей будинку по вул. Б. Хмельницького, 64 (зняття фарби, відновлення втрачених елементів, фарбування дверей), лекції, екскурсії тощо. У заходах взяли участь понад 100 учасників: мешканці міста, студенти, архітектори та активісти. Довгостроковим результатом проєкту стало створення прецеденту успішної громадської реставрації та формування комунікації між мешканцями, фахівцями й органами місцевого самоврядування.

Досвід проєкту «Місто, що говорить: спадщина в деталях» підтвердив, що партисипаційні механізми є ефективним інструментом у збереженні архітектурної

спадщини. Вони сприяють підвищенню громадської відповідальності, формуванню локальної ідентичності та створенню сталих ініціатив, які можуть продовжувати існувати й після завершення проєкту.

Yaroslav Boiko

Assistant, Department of Urban Planning
and Architectural Design

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Kateryna Herych

PhD in Architecture and Urban Planning
assistant, Department of Urban Planning
and Architectural Design

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
<https://orcid.org/0000-0001-7175-1678>
Chernivtsi, Ukraine

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF PUBLIC PARTICIPATION IN THE PRESERVATION OF ARCHITECTURAL HERITAGE

Public participation in the processes of architectural heritage preservation is a key element of sustainable urban development. In contemporary European practices, participation is regarded not only as a tool of civic oversight but also as a means of fostering responsibility for shared spaces, stimulating local identity, and revitalizing the cultural life of communities. Ukrainian cities, particularly their historic centers, face challenges such as the degradation of authentic building elements, the absence of comprehensive restoration programs, and limited involvement of residents in decision-making.

The relevance of this research lies in the need to rethink the role of the public in heritage preservation processes, especially in the context of democratizing urban planning and fostering civil society. The concept of public participation in cultural heritage preservation is based on the principles of democratic governance and recognition of citizens' rights to take part in decision-making processes that affect their living environment.

A participatory approach to heritage preservation implies decision-making at the level closest to the citizens. This means that decisions regarding the preservation and use of heritage sites should take into account the opinions and needs of the direct users of the historical environment. Such an approach not only promotes the democratization of heritage management processes but also enhances the legitimacy and effectiveness of the adopted decisions.

The city of Chernivtsi possesses a significant number of cultural heritage sites and, at the same time, an urgent need for their renewal and preservation. The project “The City That Speaks: Heritage in Details”, implemented by the Local Organization of the National Union of Architects of Ukraine in the Chernivtsi Region in 2025 with the support of the Department of Culture of the Chernivtsi City Council, became an example of a comprehensive participatory initiative and an attempt to establish an effective model of cooperation among the community, professional circles, and local authorities in the field of cultural heritage protection. Theoretical models of public participation were embodied in the forms of lectures, guided tours, workshops, and an interactive exhibition that combined educational, emotional, and practical components.

Within the framework of the project, two workshops were conducted, involving participants in the restoration of authentic doors of the building at 64 B. Khmelnytsky Street (paint removal, reconstruction of lost elements, painting of doors), as well as lectures, tours, and other activities. More than 100 people took part in the events: local residents, students, architects, and activists. The long-term outcome of the project was the

establishment of a precedent for successful civic restoration and the development of communication between residents, specialists, and local self-government bodies.

The experience of “The City That Speaks: Heritage in Details” confirmed that participatory mechanisms are an effective tool in the preservation of architectural heritage. They foster greater public responsibility, the strengthening of local identity, and the creation of sustainable initiatives that can continue even after the project’s completion.

Наталія Бойчук

лаборантка кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0009-0008-4041-6218>

Вижниця, Україна

МИСТЕЦЬКА ПАРТИСИПАЦІЯ У МІСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Графіті у сучасному урбаністичному дискурсі розглядається як феномен з подвійним значенням: воно може сприйматися як мистецька практика, спрямована на творення нових сенсів у міському просторі, або ж як акт вандалізму, що порушує естетичні та правові норми. Незважаючи на таку амбівалентність, графіті посідає важливе місце у структурі партисипаційних процесів, оскільки дає змогу мешканцям безпосередньо втручатися у візуальне середовище міста.

На відміну від офіційних механізмів громадської участі, графіті функціонує як неформальний інструмент комунікації, за допомогою якого громадяни мають можливість висловлювати власну позицію у публічному просторі. У такий спосіб вулиці та архітектурні об'єкти перетворюються на своєрідний майданчик діалогу, де відображаються суспільні настрої, культурні коди та актуальні проблеми.

Графіті також виконує роль маркера соціальної ідентичності. Для окремих груп населення воно є способом заявити про власні цінності, межі впливу або територіальну належність. У ширшому контексті графіті можна розглядати як індикатор партисипативних процесів у містобудуванні. Воно демонструє, яким чином суспільство включається у формування міського простору поза межами офіційних структур, та свідчить про прагнення громади до впливу на візуальний і культурний ландшафт міста.

Одним із відомих творів у Чернівцях, є роботи мисткині Аліни Коник, зокрема розпис на фасаді історичної будівлі в Чернівцях. Робота виконувалася на замовлення

обласної військової адміністрації, однак згодом з'ясувалося, що дозвільні документи не були оформлені належним чином. Попри неприємний досвід, саме цей випадок привернув увагу керівництва «Чернівцігазу», що згодом дало поштовх до співпраці.

У межах партнерства художниця розпочала проєкт розпису старих газорозподільних споруд у місті. Тематику для стінописів стали визначні буковинські діячі та символіка регіону. Зокрема, мисткиня зобразила Ольгу Кобилянську й Осипа Маковея, а також локальні рослини та орнаменти. Запланована серія мала включати також мурал, присвячений ансамблю «Червона рута» та жінкам Буковини у медицині й науці, однак реалізацію проєкту перервала війна.

Інша ініціатива — спільний проєкт «Сад», створений разом із переселенцями та митцями з різних міст. Об'єднані темою відродження та символікою саду, стінописи стали метафорою єдності й нових сенсів міського простору в умовах війни.

Значущою для художниці стала й участь у благодійному розписі інтернату для дітей з ДЦП, евакуйованих зі сходу. Разом із волонтерами вона прикрасила стіни навколо дитячого майданчика, прагнучи подарувати вихованцям відчуття турботи та підтримки.

Партисипативні практики у міському просторі, зокрема графіті та мурали, відіграють важливу роль у формуванні колективної ідентичності та візуального образу міста. Вони стають інструментом діалогу між громадою та середовищем, сприяють культурній комунікації та відображають актуальні суспільні процеси.

1. Грицюк О. Вуличне настінне малярство як об'єкт дослідження: історіографія та стан вивчення // Етнічна історія народів Європи. – 2019. – Вип. 56. – С. 113–11

2. Шпальта: Інфобук Євробачення та розписи в Африці: художниця з Буковини — про свої роботи: <https://shpalta.media/2023/05/10/infobuk-yevrobachennya-ta-rozpisi-v-africi-xudozhnicya-z-bukovini-pro-svoi-roboti/>

Nataliya Boychuk

Laboratory Assistant, Department of Decorative and Applied Arts and Fine Arts

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0009-0008-4041-6218>

Vyzhnytsia, Ukraine

ARTISTIC PARTICIPATION IN URBAN SPACE

Graffiti in contemporary urban discourse is regarded as a phenomenon with dual meaning: it can be perceived either as an artistic practice aimed at creating new meanings in the urban space, or as an act of vandalism that violates aesthetic and legal norms. Despite such ambivalence, graffiti holds an important place in participatory processes, as it allows residents to directly intervene in the city's visual environment.

Unlike official mechanisms of public participation, graffiti functions as an informal tool of communication through which citizens can express their own positions in public space. In this way, streets and architectural objects become a kind of platform for dialogue, reflecting social moods, cultural codes, and current issues.

Graffiti also serves as a marker of social identity. For certain population groups, it is a way to assert their values, spheres of influence, or territorial belonging. In a broader context, graffiti can be considered an indicator of participatory processes in urban planning. It demonstrates how society engages in shaping urban space beyond official structures and reflects the community's aspiration to influence the visual and cultural landscape of the city.

One of the notable works in Chernivtsi is by artist Alina Konyk, in particular her mural on the façade of a historic building in the city. The work was commissioned by the Regional Military Administration, but it was later revealed that the necessary permits had not been properly issued. Despite the unpleasant experience, this case attracted the attention of the management of *Chernivtsihaz*, which eventually led to collaboration.

Within this partnership, the artist launched a project to paint old gas distribution facilities in the city. The themes of the murals included prominent Bukovinian figures and regional symbolism. Among others, the artist depicted Olha Kobylianska and Osyp Makovey, as well as local plants and ornaments. The planned series was also to include a mural dedicated to the ensemble *Chervona Ruta* and to Bukovinian women in medicine and science, but the project was interrupted by the war.

Another initiative was the joint project “*Garden*”, created together with internally displaced persons and artists from different cities. United by the theme of revival and the symbolism of the garden, the murals became a metaphor of unity and new meanings of urban space in wartime conditions.

Equally significant for the artist was her participation in a charitable mural project for a boarding school for children with cerebral palsy evacuated from the east. Together with volunteers, she decorated the walls around the playground, aiming to give the children a sense of care and support.

Participatory practices in urban space, in particular graffiti and murals, play an important role in shaping collective identity and the visual image of the city. They become instruments of dialogue between the community and the environment, contribute to cultural communication, and reflect current social processes.

1. Hrytsiuk O. Street Wall Painting as an Object of Research: Historiography and State of Study. *Ethnic History of the Peoples of Europe*, 2019, Issue 56, pp. 113–11.
2. Shpalta: Infobuk Eurovision and Murals in Africa: Bukovinian Artist on Her Work. Available at: <https://shpalta.media/2023/05/10/infobuk-yevrobachennya-ta-rozpisi-v-africi-xudozhnicya-z-bukovini-pro-svoi-roboti/>

Єлизавета Буйновська

Директор державного історико – архітектурного заповідника

«Хотинська фортеця»

Хотин, Україна

ХОТИНСЬКА ФОРТЕЦЯ, ЯК ПРОСТІР ПОЄДНАННЯ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО ТА СЬОГОДЕННЯ

Комплекс споруд Хотинської фортеці це пам'ятка архітектури, містобудування, історії, археології та монументального мистецтва національного значення, унікальний зразок оборонного зодчества декількох епох. Він об'єднує дві потужні фортифікації: Хотинський замок XIII-XIX ст. та бастіони з валами та ескарпами нової фортеці XVIII ст.

Внаслідок свого стратегічного прикордонного розташування твердиня протягом століть перебувала у складі різних держав: Київської Русі, Галицько-Волинського, Молдавського князівств; Османської, Австро-Угорської імперій тощо. Саме чинник входження міста Хотин до складу багатьох держав та імперій сформував унікальну історико-культурну та архітектурну спадщину Державного історико-архітектурного заповідника «Хотинська фортеця», яка створювалась під впливом загальних європейських та східних (османських) традицій, пов'язаних з розвитком військово-оборонного зодчества.

Внаслідок багаторічних військових дій Хотинська фортеця зазнавала неодноразових руйнувань, тому на другу половину XX століття, фортеця була у занедбаному на зруйнованому вигляді. Перші реставраційні роботи замку здійснювались з 1970 по 1978 роки. З 1980 року розпочались аналогічні роботи на об'єктах нової фортеці, однак з 1991 року фінансування робіт почало скорочуватись, а згодом повністю припинились. Вкотре Хотинська фортеця була залишена

напризволяще, її охорона здійснювалася не належним чином, а значна частина вже відреставрованих об'єктів були пошкоджені.

В зв'язку з таким станом речей у кінці лютого 1995 року виконком Чернівецької обласної ради прийняв рішення про створення історико-архітектурного заповідника «Хотинська фортеця» й порушив відповідні клопотання перед урядом держави. Таким чином, Постановою Кабінету Міністрів України 12 жовтня 2000 року було створено Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця». Саме з цього часу розпочались повноцінні реставраційні, протиаварійні та консерваційні роботи на об'єктах заповідника з подальшим їх пристосуванням під виставки та експозиції. Також були визначені і основні напрямки роботи заповідника, а саме збереження та популяризація пам'яток культурної спадщини, проведення науково-дослідної та музейно-експозиційної роботи, з метою популяризації культурної спадщини і духовного збагачення громадян.

Важливим кроком збереженні та доцільному використанні пам'ятки та об'єктів культурної спадщини заповідника стало розроблення Плану організації території Державного історико-архітектурного заповідника «Хотинська фортеця» та проекту меж і режимів використання території та зон охорони пам'яток заповідника. Дана науково-дослідна документація визначила черговість заходів щодо охорони, використання, реставрації, реабілітації, музеєфікації пам'яток заповідника, збереження традиційного характеру середовища та пропозиції щодо транспортної і туристичної інфраструктури заповідника. Виготовив План організації території Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень.

За роки існування заповідника було здійснено реставраційні роботи майже на всіх об'єктах пам'ятки. Проектно-кошторисну документацію на дані роботи виготовляв Український державний науково-дослідний та проектний інститут «УкрНДІпроектреставрація». Завдяки здійсненим роботам для відвідувачів у заповіднику відкрито 22 тематичні виставки, в яких представлено 1434 предмети

музейного фонду, виставкова площа – 1253,1 кв. м. Загалом музейний фонд заповідника налічує 10160 одиниць зберігання.

12 жовтня 2025 року виповнюється 25 років від часу створення Державного історико-архітектурного заповідника «Хотинська фортеця». За ці роки заповідник відвідало 1 млн. 600 тис. відвідувачів, науковими співробітниками проведено 14 240 екскурсій.

Yelyzaveta Buynovska

Director of the State Historical and
Architectural Reserve “Khotyn Fortress”

Khotyn, Ukraine

KHOTYN FORTRESS AS A SPACE OF CONVERGENCE BETWEEN HISTORICAL HERITAGE AND THE PRESENT

The architectural complex of Khotyn Fortress represents a monument of architecture, urban planning, history, archaeology, and monumental art of national significance. It constitutes a unique example of defensive construction spanning several epochs, uniting two major fortification systems: the Khotyn Castle (13th–19th centuries) and the bastions with ramparts and escarpments of the new fortress (18th century).

Owing to its strategic frontier location, the stronghold for centuries was incorporated into various states, including Kyivan Rus, the Principality of Galicia-Volhynia, the Principality of Moldavia, as well as the Ottoman and Austro-Hungarian Empires. The inclusion of Khotyn into multiple political and cultural spheres resulted in the formation of a distinctive historical, cultural, and architectural legacy, embodied today in the State Historical and Architectural Reserve “Khotyn Fortress”. This legacy emerged under the combined influence of European and Eastern (primarily Ottoman) traditions of military and defensive architecture.

As a consequence of protracted military conflicts, Khotyn Fortress sustained repeated destruction. By the second half of the 20th century, the monument was left in a neglected and dilapidated condition. The initial restoration of the castle was undertaken between 1970 and 1978, followed in 1980 by analogous works on the structures of the new fortress. However, after 1991, funding for restoration activities was gradually reduced and ultimately suspended. Once again, Khotyn Fortress was abandoned; its safeguarding was inadequate, and a considerable portion of previously restored structures fell into disrepair.

In response to this situation, at the end of February 1995, the Executive Committee of the Chernivtsi Regional Council resolved to establish the Historical and Architectural Reserve “Khotyn Fortress” and submitted the corresponding petition to the Government of Ukraine. Consequently, by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 12, 2000, the State Historical and Architectural Reserve “Khotyn Fortress” was formally created. From that time, comprehensive restoration, emergency prevention, and conservation works have been carried out, accompanied by the adaptation of facilities for exhibitions and museum purposes. The principal directions of the reserve’s activities were defined as the preservation and promotion of cultural heritage monuments, the conduct of research, and the development of museum and exhibition initiatives aimed at broadening cultural awareness and enriching the spiritual life of society.

A pivotal step in ensuring the preservation and rational use of the heritage assets of the reserve was the elaboration of the Territorial Organization Plan of the State Historical and Architectural Reserve “Khotyn Fortress”, along with a project delineating the borders and regulatory regimes of its territory and protective zones. This scholarly documentation established a sequence of measures concerning the safeguarding, use, restoration, rehabilitation, and museification of the monuments, the conservation of the traditional character of the surrounding environment, and proposals for the development of transport and tourist infrastructure. The plan was prepared by the Research Institute of Monument Protection Studies.

Over the course of its 25 years of existence, the reserve has overseen restoration works on nearly all its monuments. The design and cost-estimate documentation for these works was prepared by the Ukrainian State Research and Design Institute “UkrNDIproektrestavratsiya”. As a result of these activities, the reserve has opened 22 thematic exhibitions for visitors, presenting 1,434 museum items within an exhibition area of 1,253.1 m². In total, the museum collection of the reserve comprises 10,160 storage units.

On October 12, 2025, the State Historical and Architectural Reserve “Khotyn Fortress” will mark the 25th anniversary of its establishment. Over this period, the reserve has welcomed more than 1.6 million visitors, with 14,240 guided tours conducted by its research staff.

Костянтин Варварич

аспірант кафедри історії України

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Чернівці, Україна

ХЕРСОНЕС ТАВРІЙСЬКИЙ ТА ЙОГО ХОРА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (2014-2022 рр.)

23 червня 2013 року під час засідання 37 сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що відбулося у м. Пномпень (Камбоджа) українська номінація «Давнє місто Херсонес Таврійський та його хора» (V ст. до н.е. – XIV ст. н.е.) була включена до найпрестижнішого списку людства - Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Рішення про включення зазначеної номінації було прийняте одноголосно. 27 вересня того ж року у Севастополі пройшли урочистості з нагоди вручення Національному заповіднику сертифіката, який засвідчував новий статус української пам'ятки - об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Проте, менш ніж за півроку у Крим вступили російські війська і вже понад десять років Крим перебуває під окупацією рф. Зазначений факт негативно вплинув на всі сторони життя кримської спільноти, зокрема й на охорону і збереження культурної спадщини зокрема об'єкту ЮНЕСКО. Практично з першого дня окупації росія порушує норми міжнародного гуманітарного права у сфері захисту культурних цінностей.

Незважаючи на те, що зазначена номінація до Списку ЮНЕСКО була представлена від імені держави України, окупанти відразу здійснили спробу отримати адміністративний контроль над об'єктом ЮНЕСКО. Після окупації він став пам'яткою місцевого значення за російським визначенням, пам'яткою регіонального значення, а наступного року у російських документах записаний як пам'ятка федерального значення. Як об'єкт ЮНЕСКО Херсонес, зрозуміло, не

значиться в російських реєстрах, адже, як зазначалося вище, номінаційне досє розроблялося і подавалося від імені держави України. Отже, за своєю давньою традицією рф намагалася вписати Херсонес у свою історію і свою власність.

Існує два типи злочинів щодо руйнування культурної спадщини, які здійснюються на окупованих територіях: перший - культурні пам'ятки знищуються обстрілами або їх перетворюють на військові бази; другий - проведення так званих "реставраційних робіт" та незаконні археологічні розкопки. Другий тип яскраво простежується на території Херсонесу.

Згідно з даними Інституту археології НАН України, на території пам'ятки окупаційна влада призвела до знищення міста Херсонес на площі понад 80 кв. м. , пошкоджено нецільовим використанням площі до 4 тис. кв. м пам'ятки, значна частина території об'єкту ЮНЕСКО пошкоджена негативним впливом від заходів так званого "благоустрою". Так, у 2015-2016 рр. забудовники загородили оглядовим майданчиками археологічні залишки, що знаходились на поверхні: башти, стіни й колони. Пізніше на місці давньої цитаделі встановили античний відкритий театр, що створює навантаження близько тону на оригінальну споруду. Велику частину знайдених артефактів вивезли до музеїв рф. Серед них фрески, посуд, предмети побуту та ікони. місці залишків некрополя. Більше того, на місці залишків некрополя ведеться будівництво археологічного парку "Новий Херсонес".

На думку фахівців, дії окупантів на території пам'ятки призвели до знищення "найперспективніших у науковому та експозиційному плані ділянок пам'ятки".

Отже, російський агресор руйнуючи пам'ятки місцевого, національного та всесвітнього значення робить усе можливе задля знищення національної ідентичності українства.

Kostiantyn Varvach

PhD Student

Department of Ukrainian History

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

CHERSONESOS TAURIKA AND ITS CHORA UNDER RUSSIAN OCCUPATION (2014–2022)

On June 23, 2013, during the 37th session of the UNESCO World Heritage Committee held in Phnom Penh (Cambodia), the Ukrainian nomination “*Ancient City of Tauric Chersonese and its Chora*” (5th century BC – 14th century AD) was inscribed on the most prestigious list of humanity — the UNESCO World Heritage List. The decision was adopted unanimously. On September 27 of the same year, celebrations were held in Sevastopol to mark the presentation of the certificate to the National Preserve, confirming the new status of the Ukrainian monument as a UNESCO World Heritage Site.

However, less than six months later, Russian troops entered Crimea, and for more than ten years Crimea has remained under Russian occupation. This fact has negatively affected all aspects of life in the Crimean community, including the protection and preservation of cultural heritage — in particular, the UNESCO site. From the very first day of the occupation, Russia has violated norms of international humanitarian law in the field of safeguarding cultural property.

Although the nomination for the UNESCO List was submitted on behalf of Ukraine, the occupiers immediately attempted to take administrative control over the World Heritage Site. After the occupation, it was downgraded in Russian classification first to a monument of local significance, then to one of regional significance, and in the following year it was registered as a monument of federal significance. Unsurprisingly, as a UNESCO World Heritage Site, Chersonesos does not appear in Russian registers, since the nomination dossier was developed and submitted on behalf of Ukraine. Thus, in line with its long-standing tradition, the Russian Federation has sought to inscribe Chersonesos into its own history and property.

There are two types of crimes against cultural heritage committed in occupied territories: first, cultural monuments are destroyed by shelling or converted into military bases; second, so-called “restoration works” and illegal archaeological excavations are carried out. The second type is vividly observed in the territory of Chersonesos.

According to the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine, the occupation authorities caused the destruction of Chersonesos over an area of more than 80 sq. m, misuse-related damage to up to 4,000 sq. m of the site, and significant parts of the UNESCO property were harmed by the negative impact of so-called “improvement works.” In 2015–2016, developers fenced off archaeological remains visible on the surface — towers, walls, and columns — with observation platforms. Later, an open-air ancient-style theatre was installed on the site of the ancient citadel, creating a load of about one ton on the original structure. A large part of the discovered artifacts was removed to museums in the Russian Federation. Among them were frescoes, pottery, household items, and icons. Moreover, construction of an archaeological park called “New Chersonesos” is being carried out on the site of necropolis remains.

According to experts, the actions of the occupiers on the territory of the monument have led to the destruction of “the most promising areas of the site in terms of research and exhibition potential.”

Thus, by destroying monuments of local, national, and global significance, the Russian aggressor is doing everything possible to eradicate the national identity of Ukrainians.

Наталія Ватаманюк

докторка філософії з архітектури та містобудування
доцентка кафедри містобудування та архітектурного проектування

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0002-4977-992X>

Чернівці, Україна

ПАРТИСИПАТИВНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Історико-архітектурна ідентичність є важливою складовою культурного середовища міста. Вона поєднує матеріальну спадщину, таку як будівлі, вулиці, архітектурні стилі, з нематеріальними аспектами – пам'ятними місцями та локальними традиціями. Проте сучасні міста дедалі частіше стикаються із загрозами втрати цієї ідентичності. Урбанізаційний тиск, хаотична забудова, комерціалізація історичних центрів і недостатній діалог між владою, архітекторами та громадою призводять до руйнування цілісності міського середовища. У цьому контексті *партисипативне проектування* постає як сучасний інструмент збереження спадщини, що дозволяє включати зацікавлених учасників у процес прийняття рішень.

Партисипативне проектування передбачає залучення громади до формування архітектурних і містобудівних рішень. Це означає не лише обговорення вже готових проєктів, а й створення умов для рівноправної участі мешканців на ранніх етапах планування. Практики партисипації реалізуються через публічні обговорення, спільні майстерні, воркшопи, інтерактивні цифрові платформи.

Збереження історико-архітектурної ідентичності через партисипацію базується на кількох принципових моментах. По-перше, громада є носієм колективної пам'яті, яка допомагає коректно інтерпретувати спадщину та виявляти її ціннісні складові.

По-друге, саме завдяки локальним потребам можна знаходити адаптивні сценарії використання історичних будівель і просторів, не руйнуючи їхньої автентичності. По-третє, участь у спільних процесах формує почуття відповідальності за середовище проживання, що стає важливим фактором його охорони.

Методи партисипативного проектування досить різноманітні. Одним із них є мапування цінностей – процес виявлення тих місць та елементів архітектури, які мають особливе значення для мешканців. Важливими є і партисипативні воркшопи, під час яких учасники спільно розробляють сценарії використання історичних просторів. У практику входять також архітектурні конкурси з обов'язковим залученням громади, що поєднують професійний досвід із локальним знанням.

Міжнародний досвід свідчить про ефективність партисипативних практик. У європейських містах, таких як Берлін, Варшава чи Барселона, вони допомагають зберігати історичні фасади та відновлювати квартали завдяки погодженню рішень із громадою. В Україні цей підхід лише формується, але вже має приклади у Києві, Львові та Чернівцях, де воркшопи та громадські слухання стають важливою частиною ревіталізаційних процесів.

Разом із тим партисипативне проектування має певні виклики. Часто виникають суперечності між інтересами інвесторів, які прагнуть максимізувати прибутки, та громадою, що захищає автентичні цінності. Мешканцям може бракувати знань про архітектурну спадщину, що знижує якість їхньої участі. Для вирішення цих проблем необхідна робота медіаторів – урбаністів, культурологів, архітекторів, які допомагають забезпечити баланс між усіма сторонами.

Попри складнощі, переваги партисипативного підходу очевидні. Завдяки йому підвищується легітимність архітектурних і містобудівних проєктів, адже вони визнаються справедливими більшістю учасників процесу. Зростає рівень захисту автентичних цінностей, оскільки громада стає своєрідним «сторожем» спадщини. Таким чином, партисипативне проектування виступає не лише інструментом планування міського простору, а й способом відновлення діалогу між минулим і

майбутнім. Воно дозволяє інтегрувати локальну ідентичність у сучасні урбаністичні трансформації та зробити громаду активним учасником збереження спадщини.

Nataliia Vatamaniuk

PhD in Architecture and Urban Planning, Associate Professor

Department of Urban Planning and Architectural Design

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0002-4977-992X>

Chernivtsi, Ukraine

PARTICIPATORY DESIGN AS A TOOL FOR PRESERVING HISTORICAL AND ARCHITECTURAL IDENTITY

Historical and architectural identity is an important component of a city's cultural environment. It combines tangible heritage, such as buildings, streets, and architectural styles, with intangible aspects, such as memorable places and local traditions. However, modern cities are increasingly facing threats to this identity. Urbanization pressure, chaotic development, commercialization of historic centers, and insufficient dialogue between authorities, architects, and the community are leading to the destruction of the integrity of the urban environment. In this context, participatory design emerges as a modern tool for heritage preservation, allowing interested parties to be included in the decision-making process.

Participatory design involves the community in the formation of architectural and urban planning decisions. This means not only discussing ready-made projects, but also creating conditions for the equal participation of residents in the early stages of planning. Participation practices are implemented through public discussions, joint workshops, and interactive digital platforms.

Preserving historical and architectural identity through participation is based on several key points. First, the community is the bearer of collective memory, which helps to correctly interpret heritage and identify its valuable components. Second, it is precisely thanks to local needs that adaptive scenarios for the use of historic buildings and spaces can be found without destroying their authenticity. Third, participation in joint processes fosters a sense of responsibility for the living environment, which becomes an important factor in its protection.

Participatory design methods are quite diverse. One of them is value mapping – the process of identifying places and architectural elements that are of particular importance to residents. Participatory workshops, during which participants jointly develop scenarios for the use of historical spaces, are also important. Architectural competitions with mandatory community involvement, combining professional experience with local knowledge, are also part of the practice.

International experience demonstrates the effectiveness of participatory practices. In European cities such as Berlin, Warsaw, and Barcelona, they help preserve historic facades and restore neighborhoods by coordinating decisions with the community. In Ukraine, this approach is still developing, but there are already examples in Kyiv, Lviv, and Chernivtsi, where workshops and public hearings are becoming an important part of revitalization processes.

At the same time, participatory design has certain challenges. There are often conflicts between the interests of investors seeking to maximize profits and the community seeking to protect authentic values. Residents may lack knowledge about architectural heritage, which reduces the quality of their participation. To solve these problems, mediators are needed – urbanists, cultural experts, and architects who help ensure a balance between all parties.

Despite the difficulties, the advantages of the participatory approach are obvious. It increases the legitimacy of architectural and urban planning projects, as they are recognized as fair by the majority of participants in the process. The level of protection of

authentic values increases, as the community becomes a kind of «guardian» of heritage. Thus, participatory design is not only a tool for planning urban space, but also a way to restore dialogue between the past and the future. It allows local identity to be integrated into contemporary urban transformations and makes the community an active participant in heritage preservation.

Денис Вітченко

кандидат архітектури, доцент кафедри будівництва, геотехніки і геомеханіки,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

<http://orcid.org/0000-0002-3766-6311>

Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПАТЕРНІВ УКРАЇНСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ В ПРОЄКТАХ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ ІНДУСТРІАЛЬНИХ СЕЛИЩ 1920-Х РР. ВІКТОРА ТРОЦЕНКА

Актуальність: Дослідження стильових особливостей регіональної історичної архітектури актуально для забезпечення традиційного характеру середовища в процесі повоєнного відновлення історичних населених місць Сходу України.

Харківський архітектор Віктор Троценко (1888–1978), який творчо застосовував форми й прийоми традиційного українського зодчества, став одним з творців національного стилю в архітектурі – складової частини українського національно-культурного відродження 1920-х рр.

Оригінальність: Дослідження спирається на концепцію історизму в архітектурі, в цій роботі прийняті такі визначення. Патерни української самобутності – інструменти формотворення архітектурного об'єкта з ознаками української самобутності, що включають патерни форми і патерни морфогенезу. Патерни форми – узагальнена модель реальних архітектурних об'єктів певного типу, що має структурні рівні, які відповідають рівням візуального сприйняття будівлі. Патерни форми є результатом усталеного в традиційній культурі вирішення завдань формоутворення, які відповідають функціональним потребам і матеріалізуються в будівлях за допомогою різних конструктивних схем в різних будівельних матеріалах. Патерн морфогенезу – послідовність дій залучення елементів

структурних рівнів для формування новотвору. Новотвір – новий архітектурний об’єкт, що є кінцевим результатом залучення патернів форми прототипу за допомогою патернів морфогенезу.

Результати дослідження: Вивчення творчості Віктора Троценка періоду 1920-х рр. розкрило результати застосування різних видів патернів морфогенезу в ході створення новотворів з ознаками української самобутності.

На тлі змагання традиційного та авангардного архітектурних напрямків архітектор Віктор Троценко, свідомо прагнув надати своїм творінням чіткої національної приналежності. Нові засоби художньої виразності під час запозичення елементів українських патернів форм наближали їх витвори до архітектури авангарду при збереженні традиційного характеру архітектури житла. Новаторські риси проявилися у функціональному зонуванні, оптимальних пропорціях приміщень.

Водночас Троценко вважав, що регіональні особливості традиційної архітектури зароджувалися на ґрунті застосування місцевих будівельних матеріалів та врахуванні особливостей клімату. У застосуванні тогочасних передових технологій зведення шлако-набивних стін методом палублення, переходу від традиційних матеріалів покрівлі (солома, очерет) на пожежобезпечні (черепиця, етерніт, бляха) архітектор вбачав еволюцію традиційних технологій глинобитного хатнього будівництва південно-східних степових регіонів України. Застосовані автором у проєкті котеджів селищ робітників Харківського паровозобудівного заводу 1923 р. засоби художньої виразності, близькі за характером до англійських будинків-котеджів, водночас використовували й українські патерни форми «хата» перетворені за допомогою патерну морфогенезу «трансформація». Це відобразилося зокрема у проєктах двоквартирних одноповерхових будинків, розроблених на замовлення правління тресту «Югосталь» у 1925-1926 рр. За цими проєктами було зведено будинки в селищах при заводах і шахтах комбінатів «Югосталі» мм. Дніпродзержинськ (нині Кам’янське), Єнакієве, Макіївка, Сталіно (нині Донецьк),

Дніпропетровськ (нині Дніпро). За раціонального планування та лаконічності форм українські елементи патерну форми «хата» відображено тут у формі високого вальмового даху, у загальній конфігурації архітектурних обсягів, співвідношенні висот даху, стіни і цоколя, у шестикутній формі дверних прорізів без запозичення деталей. Але завдяки репродукції об'єму патерну форми «хата», навіть без запозичення деталей, забудова робітничих селищ розглянутими об'єктами загалом була схожа на мальовниче українське село, що сприяло збереженню традиційного характеру середовища.

Висновки: У проаналізованій групі об'єктів на рівні об'єму відбувся повтор патерну форми українського прототипу зі зміною (за незначного збільшення) розмірів споруди за збереження пропорцій, конфігурації та її основних ознак. Елементів і деталей українських прототипів не було запозичено.

Реалізовані на практиці теоретичні погляди архітектора передбачали розвиток української архітектури не лише на засадах використання традиційних мотивів народної архітектури й декоративно-ужиткового мистецтва, а й інноваційного застосування традиційних місцевих матеріалів та технологій, відповідність архітектурних рішень кліматичним особливостям регіону.

Ці засади наближають творчі прийоми Віктора Троценка до сучасної концепції архітектури «критичного регіоналізму». Ці прийоми можна вважати актуальними задля розкриття ідентичності національної та регіональної архітектури задля збереження культурної різноманітності, як складової ідеології сталого розвитку.

Denys Vitchenko

PhD of Architecture, Associate Professor

Department of Construction, Geotechnics and Geomechanics

National Technical University «Dnipro Polytechnic»

<http://orcid.org/0000-0002-3766-6311>

**THE USE OF PATTERNS OF UKRAINIAN IDENTITY IN RESIDENTIAL
BUILDING DESIGNS IN INDUSTRIAL SETTLEMENTS OF THE 1920S BY
VIKTOR TROTSSENKO**

Relevance: The study of the stylistic features of regional historical architecture is relevant for ensuring the traditional character of the environment in the process of post-war restoration of historical settlements in Eastern Ukraine.

Kharkiv architect Viktor Trotsenko (1888-1978), who creatively applied the forms and techniques of traditional Ukrainian architecture, became one of the creators of the national style in architecture - an integral part of the Ukrainian national and cultural revival of the 1920s.

Originality: The study is based on the concept of historicism in architecture, the following definitions are adopted in this work. Patterns of Ukrainian identity are tools for forming an architectural object with features of Ukrainian identity, which include patterns of form and patterns of morphogenesis. Patterns of form are a generalized model of real architectural objects of a certain type, which has structural levels that correspond to the levels of visual perception of the building. Patterns of form are the result of the solution of form-forming tasks established in traditional culture, which meet functional needs and are materialized in buildings using various constructive schemes in different building materials. Pattern of morphogenesis is a sequence of actions involving elements of structural levels to form a new creation. New creation is a new architectural object, which is the final result of involving patterns of the prototype form using patterns of morphogenesis.

Research results: The study of Viktor Trotsenko's work of the 1920s revealed the results of the application of various types of morphogenesis patterns in the course of creating new works with signs of Ukrainian identity.

Against the background of the competition between traditional and avant-garde architectural trends, architect Viktor Trotsenko consciously sought to give his creations a clear national identity. New means of artistic expression when borrowing elements of Ukrainian patterns of forms brought their works closer to avant-garde architecture while preserving the traditional character of residential architecture. Innovative features were manifested in functional zoning, optimal proportions of premises. At the same time, Trotsenko believed that the regional features of traditional architecture were born on the basis of the use of local building materials and taking into account the peculiarities of the climate. In the application of the then advanced technologies of erecting slag-filled walls by the method of decking, the transition from traditional roofing materials (straw, reeds) to fire-safe (tiles, eternit, sheet metal), the architect saw the evolution of traditional technologies of adobe house construction of the southeastern steppe regions of Ukraine. The means of artistic expression used by the author in the project of cottages for workers' settlements of the Kharkiv Locomotive Plant in 1923, close in character to English cottage houses, at the same time also used Ukrainian patterns of the form of the "hut" transformed using the "transformation" morphogenesis pattern. This was reflected in particular in the projects of two-apartment one-story houses, developed by order of the board of the Yugostal trust in 1925–1926. According to these projects, houses were built in the villages at the factories and mines of the Yugostal combines in the cities of Dniprodzerzhynsk (now Kamianske), Yenakiyev, Makiivka, Stalino (now Donetsk), Dnipropetrovsk (now Dnipro). With rational planning and conciseness of forms, the Ukrainian elements of the "hut" pattern are reflected here in the form of a high hip roof, in the general configuration of architectural volumes, the ratio of the heights of the roof, walls and plinth, in the hexagonal shape of doorways without borrowing details. But thanks to the reproduction of the volume pattern of the "hut" shape, even without borrowing details, the development of workers' settlements with the considered objects generally resembled a picturesque Ukrainian village, which contributed to the preservation of the traditional character of the environment.

Conclusions: In the analyzed group of objects at the volume level, there was a repetition of the pattern of the form of the Ukrainian prototype with a change (with a slight increase) in the dimensions of the building while preserving the proportions, configuration and its main features. Elements and details of Ukrainian prototypes were not borrowed.

The architect's theoretical views, implemented in practice, provided for the development of Ukrainian architecture not only on the basis of the use of traditional motifs of folk architecture and decorative and applied arts, but also the innovative use of traditional local materials and technologies, and the compliance of architectural solutions with the climatic features of the region.

These principles bring Viktor Trotsenko's creative techniques closer to the modern concept of architecture of "critical regionalism". These techniques can be considered relevant for revealing the identity of national and regional architecture in order to preserve cultural diversity as a component of the ideology of sustainable development.

Оксана Галунка

кандидатка економічних наук, асистент кафедри будівництва
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0002-3437-2553>

Чернівці, Україна

ЕКОНОМІЧНІ МОДЕЛІ ПАРТИСИПАЦІЇ У МІСТОБУДІВНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ: КЕЙСИ КРАУДЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Краудфандинг є ефективним інструментом залучення громади до фінансування міських ініціатив, який дозволяє збирати кошти на проекти від широкої аудиторії через онлайн-платформи. Міжнародний досвід демонструє успішність краудфандингу у підтримці соціальних стартапів, культурних проєктів та благоустрою територій, тоді як в Україні цей інструмент активно розвивається, особливо після повномасштабного вторгнення, завдяки мобілізації спільноти та появі нових програм і сервісів.

Застосування краудфандингу у містобудуванні спонукає до залучення фінансової участі громадян або громадських об'єднань у реалізації проєктів розвитку міського простору. На відміну від традиційного фінансування через бюджети чи бізнес-інвесторів, краудфандинг базується на добровільному внеску великої кількості людей - іноді заради матеріальної вигоди, а іноді - з ідейних міркувань.

Основні моделі краудфандингу, що застосовуються у містобудівній діяльності:

- Пожертви (donation-based): підтримка соціально важливих проєктів без матеріальної винагороди.

- Винагорода (reward-based): фінансування з обіцянкою отримати символічну або реальну винагороду.
- Пайове інвестування (equity-based): внесок у проєкт з можливістю отримати частку чи дивіденди.
- Позики (debt-based/lending): краудлендинг із поверненням коштів з відсотками.

Застосування вищевказаних моделей стає базою для створення прозорих для громадськості сервісів, які надають ресурсну підтримку громадам для реалізації своїх ідей. Краудфандинг успішно застосовується для фінансування різноманітних ініціатив, від культурних проєктів та соціальних стартапів до благоустрою міських просторів та створення технічних новинок.

Краудфандинг у містобудівній діяльності: кейси з різних країн

США – платформа ioby (In Our Back Yard): орієнтована на локальні громади, що ініціюють невеликі інфраструктурні або екологічні проєкти. Платформа не лише збирає кошти, а й забезпечує медіацію, навчання, фасилітацію. Відомі проєкти: облаштування зелених зон, міських садів, вуличного освітлення, ремонт громадських об'єктів.

Велика Британія – платформа Spacehive: спеціалізована саме на міських партисипативних проєктах. Дозволяє організаціям, митцям, громадам подавати урбаністичні ініціативи (наприклад, нові парки, арт-об'єкти, громадські простори). Платформа активно працює з муніципалітетами, які можуть дофінансовувати успішні кампанії.

Нідерланди – кооперативні проєкти Buurgroep. Хоч це не класичний краудфандинг, але подібна за логікою модель – житлові кооперативи, коли мешканці самостійно інвестують у будівництво житла або перетворення простору. Економічна ефективність: відсутність посередників-девелоперів, як наслідок – зниження вартості будівництва до 20–25%.

Німеччина – кооперативні та соціальні проєкти через платформу Startnext. Один з найуспішніших кейсів: відновлення громадського кінотеатру або культурного центру силами мешканців через збір на платформі.

Японія – платформа Campfire. Часто використовується для відновлення інфраструктури після стихійних лих. Також багато урбаністичних ініціатив, наприклад, відновлення історичних районів силами місцевих мешканців.

Український досвід краундекономіки набрав обертів під час повномасштабного вторгнення, яке стимулювало активізацію громадянського суспільства, що призвело до стрімкого розвитку краудфандингу як інструменту підтримки України. Краудфандинг в Україні розглядається не лише як спосіб збору коштів на поточні потреби, але й як "трамплін" для майбутнього розвитку соціальних проєктів та ініціатив.

Oksana Halunka

PhD in Economics, assistant Professor, Department of Construction,

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0002-3437-2553>

Chernivtsi, Ukraine

ECONOMIC MODELS OF PARTICIPATION IN URBAN DEVELOPMENT: CASES OF CROWDFUNDING AND SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Crowdfunding is an effective tool for engaging communities in financing urban initiatives, enabling the collection of funds for projects from a wide audience through online platforms. International experience demonstrates the success of crowdfunding in supporting social startups, cultural projects, and urban improvements, while in Ukraine, this tool has been actively developing, particularly after the full-scale invasion, due to community mobilization and the emergence of new programs and services.

The application of crowdfunding in urban planning encourages financial participation from citizens or community organizations in implementing projects for the development of urban spaces. Unlike traditional financing through budgets or business investors, crowdfunding relies on voluntary contributions from a large number of people—sometimes for material benefits and sometimes for ideological reasons.

Main crowdfunding models used in urban planning activities:

- Donation-based: Supporting socially significant projects without material rewards.
- Reward-based: Financing with the promise of receiving a symbolic or tangible reward.
- Equity-based: Investment in a project with the possibility of receiving a share or dividends.
- Debt-based/lending: Crowdlending with the repayment of funds plus interest.

The application of these models forms the basis for creating transparent services for the public, providing resource support to communities for realizing their ideas. Crowdfunding is successfully used to finance various initiatives, from cultural projects and social startups to urban space improvements and the creation of technological innovations.

Crowdfunding in urban planning: Case studies from different countries

- USA – ioby (In Our Back Yard) platform: Focused on local communities initiating small-scale infrastructure or environmental projects. The platform not only raises funds but also provides mediation, training, and facilitation. Notable projects include the development of green spaces, urban gardens, street lighting, and the renovation of public facilities.
- United Kingdom – Spacehive platform: Specialized in participatory urban projects. It allows organizations, artists, and communities to propose urban initiatives (e.g., new parks, art installations, public spaces). The platform actively collaborates with municipalities, which can co-finance successful campaigns.

- Netherlands – Baugruppen cooperative projects: While not classic crowdfunding, this model is similar in logic—housing cooperatives where residents independently invest in building housing or transforming spaces. Economic efficiency: Eliminating intermediary developers reduces construction costs by 20–25%.

- Germany – Cooperative and social projects via the Startnext platform: One of the most successful cases is the restoration of a community cinema or cultural center through resident-led fundraising on the platform.

- Japan – Campfire platform: Frequently used for infrastructure restoration after natural disasters. It also supports numerous urban initiatives, such as the restoration of historic districts by local residents.

Ukraine's experience with crowdeconomy: Crowdfunding gained momentum during the full-scale invasion, which spurred the activation of civil society and led to the rapid development of crowdfunding as a tool to support Ukraine. In Ukraine, crowdfunding is viewed not only as a means of raising funds for immediate needs but also as a "springboard" for the future development of social projects and initiatives.

Олена Гелла

кандидатка архітектури, доцентка,

Харківський національний університет міського господарства

імені О.М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0001-5659-6411>

Харків, Україна

Катерина Діденко

кандидатка архітектури, доцентка,

Харківський національний університет міського господарства

імені О.М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0003-2567-686X>

Харків, Україна

ПАРТИСИПАТИВНІ ПРАКТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО МІСЬКОГО ТА АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасне місто постає як складна система, що водночас переживає екологічні, соціальні та культурні виклики. Традиційні, централізовані моделі просторового планування дедалі рідше демонструють ефективність. У цьому контексті партисипативні практики — тобто активна співучасть громад у формуванні середовища — стають не лише інструментом демократизації, а й ключовою умовою сталого розвитку. Партисипацію слід розглядати не ізольовано, а як частину ширшої трансформації, яка охоплює три взаємопов'язані сфери: муніципальне управління, архітектурне проектування та освіту. Від розпаду тоталітарної моделі управління в Україні активізувалися три процеси — демократизація, децентралізація та приватизація. Ці вектори не тільки змінили логіку архітектурної діяльності, а й задали нові рамки для співтворення середовища. Завдяки змінам у муніципальному управлінні громада стає суб'єктом просторових трансформацій. Нові територіальні

громади в Україні отримали юридичну легітимність, однак часто не мають дієвих механізмів просторового впливу. Партисипація узгоджує інтереси, підвищує якість рішень і посилює суспільну довіру.

Архітектурне проєктування набуває нової якості разом із переосмисленням ролі архітектора. Проєктувальна діяльність дедалі більше виходить за межі естетичного конструювання. Архітектор постає як учасник комунікаційного процесу, модератор конфліктів, фасилітатор діалогу та стратег. Його завдання — допомогти громаді сформуванню спільного бачення простору. Партисипативні моделі планування — адвокативне, трансактивне, комунікативне та радикальне — розширюють рамки архітектурної практики, надаючи їй соціального виміру.

Оновлення архітектурної школи необхідне для розвитку партисипативної архітектури, яка вимагає фахівців із комунікації, фасилітації та роботи в соціальному контексті. Освіта має включати роботу з громадами, тренінги та інтеграцію середового підходу. Бар'єрами є слабкість інституцій, відсутність платформ, фрагментованість громад і архаїчне мислення. Потрібне переосмислення ролей і відповідальностей. Розвиток партисипації вимагає створення сталих фізичних чи цифрових просторів для постійного діалогу громад, фахівців, влади та інвесторів щодо спільного простору. Запуск пілотних ініціатив у містах України, підтримка локальних експериментів, поширення успішних практик і формування довіри на місцях — критично важливі завдання цього рівня. Розвиток партисипації вимагає зміцнення інституцій через локальні регламенти, відкритий діалог і реальну участь громадян. Модель Арнштейн розрізняє рівні участі від маніпуляції до партнерства. В освіті слід інтегрувати партисипативні студії, урбаністику, фасилітацію і соціологію для підготовки міждисциплінарних фахівців із критичним мисленням.

Партисипація має потенціал стати новою парадигмою архітектурного мислення, оскільки партисипація — це інституційно оформлена участь, що переосмислює традиційне проєктування, ґрунтуючись на інклюзивності, діалозі та розподіленій відповідальності. Архітектор стає фасилітатором і медіатором між

фахівцями, владою та громадами, сприяючи сталому розвитку. Важливим прикладом імплементації партисипативних підходів є місто Вісагінас (Литва), яке було зведено для обслуговування Ігналінської атомної електростанції. Після поетапного виведення станції з експлуатації (2004, 2009), місто стикнулося з соціокультурними та економічними викликами. Наразі окрему проблему становить збереження модерністської архітектурної спадщини. Завдяки втручанням локальних ініціатив та їх кооперації з професійною спільнотою вдається зупинити процеси знищення спадщини та привернути увагу до його цінності. Цей приклад демонструє потенціал партисипативних практик у збереженні архітектурної спадщини та підтримці трансформаційних процесів у місті, що перебуває у фазі постіндустріальної перебудови.

Olena Hella

PhD in Architecture, Associate Professor

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

<https://orcid.org/0000-0001-5659-6411>

Kharkiv, Ukraine

Kateryna Didenko

PhD in Architecture, Associate Professor

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

<https://orcid.org/0000-0003-2567-686X>

Kharkiv, Ukraine

**PARTICIPATORY PRACTICES AS A TOOL FOR THE
TRANSFORMATION OF THE CONTEMPORARY URBAN AND
ARCHITECTURAL ENVIRONMENT**

The modern city emerges as a complex system simultaneously facing ecological, social, and cultural challenges. Traditional, centralized models of spatial planning are increasingly demonstrating their ineffectiveness. In this context, participatory practices—that is, the active involvement of communities in shaping their environment—become not only a tool of democratization but also a key condition for sustainable development. Participation should not be viewed in isolation but as part of a broader transformation encompassing three interrelated spheres: municipal governance, architectural design, and education.

Since the breakdown of the totalitarian model of governance in Ukraine, three processes have intensified—democratization, decentralization, and privatization. These vectors have not only reshaped the logic of architectural activity but also set new frameworks for co-creation of the environment. Through changes in municipal governance, the community becomes an active subject of spatial transformations. Newly established territorial communities in Ukraine have gained legal legitimacy, but often lack effective mechanisms for spatial influence. Participation harmonizes interests, improves the quality of decisions, and strengthens public trust.

Architectural design is acquiring new qualities alongside the rethinking of the architect's role. Design activity increasingly transcends aesthetic construction. The architect acts as a participant in communication processes, a conflict mediator, a facilitator of dialogue, and a strategist. Their task is to help the community form a shared vision of space. Participatory planning models—advocacy, transactive, communicative, and radical—expand the boundaries of architectural practice by giving it a social dimension.

The renewal of architectural education is necessary for the development of participatory architecture, which requires specialists in communication, facilitation, and work within social contexts. Education must include work with communities, training programs, and the integration of environmental approaches. Barriers include weak institutions, the absence of platforms, fragmented communities, and archaic mindsets. A rethinking of roles and responsibilities is required. The development of participation calls

for the creation of sustainable physical or digital spaces for ongoing dialogue between communities, experts, authorities, and investors regarding shared spaces. Launching pilot initiatives in Ukrainian cities, supporting local experiments, spreading successful practices, and building trust at the local level are critical tasks in this regard. Strengthening institutions through local regulations, open dialogue, and genuine citizen participation is equally essential. Arnstein's model distinguishes levels of participation, from manipulation to partnership. In education, participatory studios, urbanism, facilitation, and sociology should be integrated to train interdisciplinary specialists with critical thinking skills.

Participation has the potential to become a new paradigm of architectural thinking, as it is an institutionally structured form of engagement that reinterprets traditional design based on inclusivity, dialogue, and shared responsibility. The architect becomes a facilitator and mediator between professionals, authorities, and communities, contributing to sustainable development.

An important example of implementing participatory approaches is the city of Visaginas (Lithuania), which was built to serve the Ignalina Nuclear Power Plant. Following the phased decommissioning of the plant (2004, 2009), the city faced socio-cultural and economic challenges. Currently, a particular problem is the preservation of its modernist architectural heritage. Thanks to local initiatives and their cooperation with the professional community, the processes of heritage destruction have been halted and attention has been drawn to its value. This example demonstrates the potential of participatory practices in preserving architectural heritage and supporting transformation processes in a city undergoing post-industrial restructuring.

Світлана Герегова

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри історії України

Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича

<https://orcid.org/0000-0001-7906-475X>

Чернівці, Україна

ЦЕРКВА СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ У МІСТЕЧКУ ГАНТЕР (США) ЯК УСОБЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХУ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ

Чимало українських митців після Другої світової війни, які не хотіли жити під совєтською владою, опинились за кордоном. Перебуваючи впродовж певного часу у «скитальчих» таборах Німеччини та Австрії, більшість із них згодом переїхала у США, Канаду, Аргентину, Австралію та ін. Розпорошені по світу митці намагались, адаптуючись до країни перебування, зберегти у своїй творчості українські мотиви. Посеред матеріальних факторів, важливе місце у повсякденні українців займала віра і церква, яка ставала центром духовного єднання.

У числі тих українців, котрі шукали собі «кращого ґрунту», був і вихідець з Буковини, скульптор і різьбяр Ярослав Паладій, який спочатку опинився в українському таборі для переселенців у Австрії, а в 1949 році разом із дружиною перебрався до США. Під час життя у Нью-Йорку змушений був займатись проектуванням мережі міських водопроводів через матеріальну скруту. Водночас брав участь у виставках, які влаштовувало Об'єднання Українських Мистців Америки.

Неодноразово відвідуючи містечко Гантер (округ Грін, штат Нью-Йорк), місцевість якого нагадувала природній ландшафт українських Карпат завдяки мальовничим схилам Кетскильських гір, родина Паладіїв перебралась сюди на проживання. Поступово українська громада Гантеру поповнювалась вихідцями з

України, серед яких було чимало зацікавлених у збереженні національних традицій українських митців.

Саме за їх сприяння у 1962 році у Гантері була споруджена дерев'яна церква св. Івана Хрестителя (УГКЦ), яка за формою і стилем нагадувала українські дерев'яні церкви у Карпатському регіоні, збудовані без цвяхів. Проте матеріал, з якого була збудована церква – привезене із Канади кедрове дерево, а не хвойні породи дерев, що застосовувались у будівництві дерев'яних храмів у Західній Україні. Цікаво, що Я. Паладій створив у вигляді моделі церкву, яку спроектував архітектор І. Жуковський. Проте найголовнішою людиною на будівництві був майстер-тесляр Ю. Костів. Внутрішню частину храму, зокрема іконостас та кивот оздобив скульптор і різьбяр М. Черешньовський, а ікони намалював художник П. Холодний (молодший). Як бачимо, ціла когорта знаних митців працювала над образом сакральної споруди в Гантері.

Біля церкви незабаром збудували дзвіницю та браму, що притаманно всім церквам такого роду в Карпатському регіоні. У 1973 році була відкрита гражда, де розмістились концертна зала і музей, а також крамниця національних народних художніх виробів, які отримали неабияку популярність не лише серед українських емігрантів, а й серед американців. Поява церкви у Гантері згуртувала митців у бажанні не лише продовжувати власну національну лінію життя, а й поширювати знання про українську культуру серед відвідувачів комплексу, що реалізовувалось, насамперед, проведенням мистецьких виставок.

Наявність у Гантері готелів з красномовними українськими назвами сприяла організації культурно-мистецьких та освітніх заходів для всіх бажаючих. Зокрема, Українська Вільна Академія Наук у 1973 році започаткувала проведення щорічних курсів українознавства у готелі «Карпатія». Це стало основою для створення культурного осередку під назвою «Кобзарівка», а згодом - Українського Центру Культури (Music and Art Center of Greene County), де щороку відбувається фестиваль

української класичної музики, фотовиставки і цікаві зустрічі з інтелектуальною елітою.

Художньо-мистецька та естетична довершеність комплексу у Гантері з притаманним йому буковинським колоритом сприяла перетворенню церкви з її першочерговою функцією: проведення богослужінь, - у культурний центр української діаспори у США.

Svitlana Heregova

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0001-7906-475X>

Chernivtsi, Ukraine

THE CHURCH OF ST. JOHN THE BAPTIST IN HUNTER (USA) AS AN EMBODIMENT OF THE NATIONAL SPIRIT OF UKRAINIANS ABROAD

Many Ukrainian artists after the Second World War, who did not want to live under Soviet rule, found themselves abroad. Spending some time in “displaced persons” camps in Germany and Austria, most of them later moved to the United States, Canada, Argentina, Australia, and elsewhere. Scattered across the world, these artists, while adapting to their new countries of residence, sought to preserve Ukrainian motifs in their creativity. Among material factors, faith and the church played a significant role in the everyday lives of Ukrainians, becoming a center of spiritual unity.

One of those Ukrainians who sought “better ground” was a native of Bukovina, sculptor and woodcarver Yaroslav Paladii, who first ended up in a Ukrainian displaced persons camp in Austria and, in 1949, moved with his wife to the United States. During his life in New York, he was forced to work on designing the city’s water supply system

due to financial difficulties. At the same time, he participated in exhibitions organized by the Association of Ukrainian Artists of America.

Frequently visiting the town of Hunter (Greene County, New York), whose picturesque Catskill Mountains resembled the natural landscape of the Ukrainian Carpathians, the Paladii family eventually moved there permanently. The Ukrainian community of Hunter gradually grew with new arrivals from Ukraine, including many artists interested in preserving national traditions.

It was thanks to their efforts that in 1962, a wooden church of St. John the Baptist (UGCC) was built in Hunter. Its form and style resembled Ukrainian wooden churches of the Carpathian region, traditionally constructed without nails. However, the material used was Canadian cedar rather than the coniferous woods typical for Western Ukrainian churches. Interestingly, Y. Paladii created a model of the church, which had been designed by architect I. Zhukovsky, but the key figure in the construction was master carpenter Yu. Kostiv. The interior, including the iconostasis and tabernacle, was decorated by sculptor and woodcarver M. Cheresniovsky, while the icons were painted by artist P. Kholodny (the younger). Thus, an entire cohort of renowned artists contributed to the image of this sacred building in Hunter.

Soon after, a bell tower and a gate were added near the church, as is customary for churches of this type in the Carpathian region. In 1973, a hrazhda (traditional Carpathian courtyard complex) was opened, housing a concert hall, museum, and a shop of national folk art products, which gained great popularity not only among Ukrainian emigrants but also among Americans. The church in Hunter united artists in their desire not only to continue their national way of life but also to spread knowledge of Ukrainian culture among visitors to the complex, primarily through art exhibitions.

The presence of hotels in Hunter with telling Ukrainian names also facilitated the organization of cultural, artistic, and educational events for all interested. In 1973, the Ukrainian Free Academy of Sciences initiated annual Ukrainian Studies courses at the “Karpatia” Hotel. This became the foundation for establishing a cultural hub called

“Kobzariwka,” and later the Ukrainian Cultural Center (Music and Art Center of Greene County), which annually hosts festivals of Ukrainian classical music, photo exhibitions, and meetings with the intellectual elite.

The artistic and aesthetic completeness of the Hunter complex, with its inherent Bukovinian flavor, contributed to the transformation of the church—beyond its primary function of worship—into a cultural center of the Ukrainian diaspora in the United States.

Гомонович Сергій

доцент кафедри архітектури, урбаністики і збереження об'єктів ЮНЕСКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Чернівці, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПАРТИСИПАЦІЇ У МІСТОБУДУВАННІ НА ПРИКЛАДІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРНІВЦІВ: АВТОРСТО-УГОРЩИНА ТА РУМУНСЬКИЙ ПЕРІОД

Метою даної доповіді є систематизація теоретичних основ різних форм партисипації у містобудуванні та виокремлення їх перспектив у сучасних урбаністичних процесах на прикладі Чернівців. У світлі зростаючої ролі громадськості у прийнятті рішень щодо просторового розвитку важливо поєднувати спадщину з інноваціями, забезпечуючи прозорість і підзвітність урбаністичних практик. Партисипація розглядається як сукупність форм залучення громадян та інших учасників до планування простору, прийняття рішень та реалізації ініціатив, з акцентом на регулятивні та соціокультурні виміри (регламенти забудови, публічні простори, історична спадщина). Історичний матеріал Чернівців дозволяє простежити перехід від приватно-управлінських форм до колективних та публічно-інституційних моделей участі, що відображає універсальні тенденції містобудування: баланс між культурною спадщиною, ідентичністю та вимогами сталого розвитку. Теоретично участь учасників охоплює інформування, консультації, комплексне проектування та колективне управління, що формує основу для аналізу еволюції форм участі в різних політико-культурних контекстах Чернівців.

Партисипація в містобудуванні Чернівців охоплює інформування, консультації, комплексне проектування та колективне управління, при цьому історичний урбаністичний контекст визначає можливості й обмеження участі через регулятивні

традиції та ландшафтні конфігурації. Інституційна динаміка показує, як різні епохи формують механізми залучення, а пам'ять міста — пам'ятники, площі та спадкові локації — слугують воротами до громадського діалогу та легітимації рішень. Різниця між Австро-Угорщиною та Румунською добою ілюструє універсальність тенденцій партисипації та їх адаптивність до контексту.

Історичною класифікацією Чернівців форм участі є інформування, консультації та діалог, комплексне проектування, колективне управління та регуляторні рамки, доповнені інституційною динамікою та багаторівневим управлінням, що поєднують прозорість, адаптивність та залучення громадськості до прийняття рішень.

Історичний кейс Чернівців: вплив Австро-Угорщини та румунської доби

- Австро-Угорський період (1774–1918): радіально-кільцева система планування, централізована забудова; учасники — міська адміністрація, інженерно-планувальна школа, спільнота землевласників; регулятивні та планувальні документи визначали напрям розвитку; центральна площа і мережа вулиць формували європейський урбаністичний шаблон.

- Румунський період (1918–1940): продовження модернізації; ухвалення регулятивних актів (1928 р.) вплинуло на темпи та характер забудови; зводилися кооперативні багатоквартирні будинки, приватні вілли, промислові об'єкти; поява аеропорту у 1930 р. свідчить про інтеграцію різних частин міського простору.

Обидві доби демонструють, що міське середовище формується через інтеграцію різних учасників у процес управління та планування; регуляторні акти та практики зосереджені на збереженні аутентичності та адаптивності до потреб сучасного громадянства.

Висновки: історичний досвід Чернівців демонструє, що якість міського середовища залежить від системного залучення різних учасників на різних етапах та ефективного поєднання спадщини з інноваціями. Перспективи: запровадження багаторівневих форм участі, збереження спадщини як ресурсу, посилення регуляторних механізмів та прозорості за рахунок координації влади, експертів і

громадських організацій забезпечать більш сталий та демократичний містобудівний розвиток.

Serhii Homonovych

Associate Professor

Department of Architecture, Urbanism and UNESCO Sites Preservation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Chernivtsi, Ukraine

**THEORETICAL FOUNDATIONS AND PROSPECTS OF PARTICIPATION
IN URBAN PLANNING BASED ON THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF
CHERNIVETS: AUSTRIA-HUNGARY AND
THE ROMANIAN PERIOD**

The aim of this paper is to systematize the theoretical foundations of different forms of participation in urban planning and to identify their prospects within contemporary urban processes, using Chernivtsi as a case study. In light of the growing role of the public in decision-making regarding spatial development, it is crucial to combine heritage with innovation while ensuring transparency and accountability in urban practices. Participation is understood as a set of forms of involving citizens and other stakeholders in spatial planning, decision-making, and implementation of initiatives, with a focus on regulatory and sociocultural dimensions (building regulations, public spaces, historical heritage). The historical material of Chernivtsi makes it possible to trace the transition from private-managerial forms to collective and public-institutional models of participation, reflecting universal trends in urban planning: the balance between cultural heritage, identity, and the requirements of sustainable development. Theoretically, participation encompasses informing, consultation, integrated design, and collective management, which together

provide the basis for analyzing the evolution of participatory forms in the diverse political and cultural contexts of Chernivtsi.

Participation in Chernivtsi's urban planning includes informing, consultation, integrated design, and collective management, while the historical urban context determines the possibilities and limitations of participation through regulatory traditions and landscape configurations. Institutional dynamics demonstrate how different eras shaped mechanisms of engagement, while the city's memory—monuments, squares, and inherited locations—serve as gateways to public dialogue and the legitimization of decisions. The contrast between the Austro-Hungarian and Romanian periods illustrates both the universality of participatory trends and their adaptability to specific contexts.

Historical classification of participatory forms in Chernivtsi includes informing, consultation and dialogue, integrated design, collective management, and regulatory frameworks, complemented by institutional dynamics and multi-level governance, which combine transparency, adaptability, and public engagement in decision-making.

Historical case study of Chernivtsi: influence of the Austro-Hungarian and Romanian periods:

- Austro-Hungarian period (1774–1918): radial-ring planning system, centralized construction; stakeholders included the city administration, the engineering-planning school, and the landowning community. Regulatory and planning documents defined directions of development; the central square and street network established a European urban pattern.
- Romanian period (1918–1940): continued modernization; regulatory acts (1928) influenced the pace and character of development; construction of cooperative apartment buildings, private villas, and industrial facilities took place. The establishment of an airport in 1930 signaled the integration of different parts of the urban space.

Both periods demonstrate that the urban environment is shaped through the integration of diverse actors into governance and planning processes; regulatory acts and

practices focused on preserving authenticity while adapting to the needs of contemporary citizenship.

Conclusions: The historical experience of Chernivtsi shows that the quality of the urban environment depends on the systematic involvement of various stakeholders at different stages, as well as on the effective combination of heritage and innovation.

Prospects: The introduction of multi-level participatory forms, the preservation of heritage as a resource, and the strengthening of regulatory mechanisms and transparency—through coordination among authorities, experts, and civic organizations—will ensure more sustainable and democratic urban development.

Анастасія Городинська

асистентка кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0009-0001-5223-4082>

Вижниця, Україна

ВЗАЄМОДІЯ МИТЦЯ І ГРОМАДИ У РОЗВИТКУ КОВАЛЬСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Художнє ковальство в Україні пройшло складний і водночас надзвичайно багатий на художні здобутки шлях розвитку. Еволюція ковальського мистецтва відбувається у взаємодії традиційних технік, ремісничої співпраці та сучасних пошуків, поєднуючи індивідуальну творчість із залученням архітекторів, замовників і громад, для яких твори органічно вписуються в простір. Таким чином, художні об'єкти набували не лише декоративної чи утилітарної функції, а й суспільного значення, стаючи символами локальної ідентичності.

Кінець ХХ — початок ХХІ ст. став періодом відродження ковальської справи, коли вона трансформувалася у потужну культурну індустрію України. Фестивальний рух, що охопив Київ, Львів, Івано-Франківськ, Луцьк, Ужгород, Донецьк, Сімферополь та інші міста, стимулював появу сотень колективних творів, які стали архітектурною окрасою вулиць, площ і парків. У цих подіях кування постало як спільний процес — від роботи майстрів «на очах» у публіки до можливості мешканців міст долучитися до створення художніх композицій, спостерігати їхнє народження й відчувати свою приналежність до результату. Це сприяло формуванню нових соціокультурних зв'язків, у яких ковальство утвердилося не лише як професійна майстерність, а й як простір взаємодії та діалогу між митцем і суспільством.

До знакових зразків цього періоду належать твори буковинського митця М. Катеринюка — «Розмова з горами» (1969), «Троїста музика» (1970), «Черемош» (1970), «Господар Карпат» (1972). Вони виконані в низькому або високому рельєфі з використанням традиційних для регіону орнаментальних мотивів та вирізняються чіткою ритмікою образно-тематичних композицій. Інший майстер, Манолій Руснак, надав своїм роботам монументально-декоративного звучання (панно «Буковина — земля українська», 1970; однойменна декоративна вставка для інтер'єру чернівецького ресторану «Дністер», 1971). У цей час поряд з авторськими роботами активно розвивався сектор масового виробництва художніх виробів: Чернівецька фабрика художньо-сувенірних виробів «Буковина» (1969), «Гуцульщина» (1968), радгоспи «Брустурівський» (1969) та «Надвірнянський» (1978) випускали різнотиражні асортименти сувенірів, серед яких карбовані плакетки, фалеристика, ювелірні прикраси, вироби з рогу та дерева. Таким чином, художнє ковальство та суміжні техніки органічно поєднували авторську індивідуальність із колективними практиками, що сягають ще ремісничих цехових традицій.

Кінець XX — початок XXI ст. став періодом відродження ковальської справи, коли вона трансформувалася у потужну культурну індустрію України. Фестивальний рух, що охопив Київ, Львів, Івано-Франківськ, Луцьк, Ужгород, Донецьк, Сімферополь та інші міста, зокрема місто Вижниця Чернівецької області, яка багата творчими виробами ковальства, що стимулювало появу сотень колективних творів, які стали архітектурною окрасою вулиць, площ і парків. Участь українських майстрів у міжнародному русі «Кільце ковальських міст Європи» підтвердила інтеграцію національного ковальства в ширший європейський контекст.

Сучасне художнє ковальство функціонує не лише як декоративне доповнення архітектури, а й як самостійне явище пластичного мистецтва, здатне поєднувати різні культурні місії — від архітектурної та флористичної інтеграції до історичних реконструкцій і рольових дійств. У такий спосіб ковальство кінця XX — початку XXI ст. утвердилося як одна з найпотужніших культурно-мистецьких індустрій

України, що поєднує декоративно-ужиткову функцію з високими художніми та естетичними цінностями.

1. Енциклопедія художнього металу: <http://artmetal.org.ua/>
2. Матоліч І. Я. Тенденції розвитку ковалського мистецтва (за підсумками міжнародного фестивалю «Свято ковалів», м. Івано-Франківськ). *Art and Design*. 2020. № 2. С. 73–82

Anastasiia Horodynska

Assistant, Department of Decorative and Applied Arts and Fine Arts,

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0009-0001-5223-4082>

Vyzhnytsia, Ukraine

INTERACTION BETWEEN ARTIST AND COMMUNITY IN THE DEVELOPMENT OF BLACKSMITHING ART

Artistic blacksmithing in Ukraine has undergone a complex yet exceptionally rich path of artistic achievements. The evolution of blacksmithing art takes place through the interaction of traditional techniques, artisanal collaboration, and contemporary explorations, combining individual creativity with the involvement of architects, clients, and communities for whom these works organically integrate into the environment. In this way, artistic objects acquired not only decorative or utilitarian functions but also social significance, becoming symbols of local identity.

The late 20th — early 21st century became a period of revival for blacksmithing, when it transformed into a powerful cultural industry in Ukraine. The festival movement, which encompassed Kyiv, Lviv, Ivano-Frankivsk, Lutsk, Uzhhorod, Donetsk, Simferopol, and other cities, stimulated the creation of hundreds of collective works that became architectural ornaments of streets, squares, and parks. In these events, blacksmithing

appeared as a communal process—from the work of craftsmen “in front of the public” to opportunities for city residents to participate in the creation of artistic compositions, observe their birth, and feel their involvement in the outcome. This fostered the formation of new socio-cultural ties, in which blacksmithing was established not only as professional craftsmanship but also as a space of interaction and dialogue between the artist and society.

Among the significant examples of this period are the works of Bukovynian artist M. Kateryniuk — “Conversation with the Mountains” (1969), “Troyista Music” (1970), “Cheremosh” (1970), “Master of the Carpathians” (1972). Executed in low or high relief with the use of ornamental motifs traditional to the region, they are distinguished by their clear rhythmic of figurative-thematic compositions. Another master, Manolii Rusnak, gave his works a monumental and decorative resonance (“Bukovyna — Ukrainian Land” panel, 1970; the eponymous decorative insert for the interior of the Dnister restaurant in Chernivtsi, 1971). At the same time, alongside individual artistic works, the sector of mass production of artistic objects actively developed: Chernivtsi Factory of Artistic-Souvenir Products Bukovyna (1969), Hutsulshchyna (1968), Brusturiv State Farm (1969), and Nadvirna State Farm (1978) produced a wide assortment of souvenirs, including relief plaques, phaleristics, jewelry, horn and wood items. Thus, artistic blacksmithing and related techniques organically combined individual authorship with collective practices rooted in the traditions of guild craftsmanship.

The late 20th — early 21st century marked the revival of blacksmithing as a powerful cultural industry in Ukraine. The festival movement, including the city of Vyzhnytsia in Chernivtsi region—known for its creative blacksmithing works—stimulated the emergence of numerous collective creations that became architectural ornaments of urban spaces. The participation of Ukrainian masters in the international movement “Ring of Blacksmith Cities of Europe” confirmed the integration of national blacksmithing into the broader European context.

Contemporary artistic blacksmithing functions not only as a decorative complement to architecture but also as an independent phenomenon of visual art, capable of uniting

various cultural missions—from architectural and floral integration to historical reconstructions and performative events. In this way, blacksmithing at the turn of the 20th–21st centuries established itself as one of Ukraine’s most powerful cultural and artistic industries, combining decorative-applied functions with high artistic and aesthetic values.

1. Encyclopedia of Artistic Metal: <http://artmetal.org.ua/>

2. Matolich I. Ya. Trends in the Development of Blacksmithing Art (Based on the Results of the International Festival “Holiday of Blacksmiths,” Ivano-Frankivsk). *Art and Design*. 2020. No. 2. Pp. 73–82.

Марія Грищенко

провідна соціологиня, Інституту соціології НАН України

асистентка кафедри міського господарства

Київський національний університет будівництва і архітектури

Київ, Україна

Любов Апостолова-Сосса

кандидатка технічних наук, доцентка,

завідувачка кафедри міського господарства

Київський національний університет будівництва і архітектури

<https://orcid.org/0000-0002-4273-8885>

Київ, Україна

УЧАСНИЦЬКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ В ПРОЦЕСАХ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НА РІВНІ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ

Практики громадської участі в містобудівній діяльності і процесах прийняття рішень на локальному рівні зараз набувають все ширшого характеру, що пов'язано з розвитком українського громадянського суспільства. З точки зору їх розвитку в Україні можна виділити чотири етапи: інституціоналізація представницької демократії (до 2001 р.); курс на Євроінтеграцію та запровадження основ для розвитку громадської участі (до 2013 р.); запровадження практик учасницької демократії на місцевому рівні: апробація та розповсюдження (2014-2019); інституціоналізація та рефлексія практик громадської участі (після 2019 р. і до тепер). На законодавчому рівні закладені практики громадської участі при розробці містобудівної документації, що регламентують процес інформування та формати залучення, а також звітування за результатами, що створює можливості участі для заінтересованих мешканців. Втім, якість процесу участі та врахування його

результатів лишається в зоні відповідальності органів місцевої влади. Незважаючи на розроблені детальні методичні рекомендації, якісно реалізовані процеси громадської участі, що відповідають вимогам доступності, інклюзивності, рівності участі, репрезентативності думок різних соціальних груп та поінформованої участі залишаються більше унікальними кейсами, ніж розповсюдженою практикою. Це пов'язано як з браком спроможності реалізувати якісний процес залучення, відсутності практик системної участі на рівні громад, так і з низьким рівнем спроможності брати участь в прийнятті рішень серед мешканців/ок громади. Одночасно, забезпечення участі в інших процесах планування та розвитку лишається на розсуд місцевої влади. Так, всі практики участі в процесах прийняття стратегічних рішень мають бути закріпленими в статутах громади або регламентованими положеннями. На рівні громад часто розробляються положення щодо громадської участі в плануванні публічних просторів або про залучення ВПО до процесів прийняття рішень. В той же час питання розробки секторальних стратегій, неформальних документів планування, захисту історико-культурної спадщини, практик пам'яті, реалізації пілотних проєктів можуть лишитись поза впливом громади через брак механізмів впливу, що призводить до конфліктів та протестів і посилюється викликами війни. Актуальним є виклик представленості думки різних соціальних груп під час процесу участі, більш поінформована участь, а також забезпечення якісного залучення на всіх етапах реалізації проєктів просторового розвитку, який можна вирішити за допомогою інструменту «Учасницького дослідження» (Participatory action research). Він був апробований при розробці Концепції розвитку території скверу на Замковій горі в місті Житомирі у 2023 році. До ключових етапів реалізації проєкту із застосуванням методу учасницького дослідження належать: 1) спільне визначення проблем та викликів і погодження мети дослідження та проєкту загалом; 2) спільна розробка та реалізація дослідження території на різних рівнях та сферах міського життя; 3) обговорення результатів дослідження з ширшою спільнотою; 5) аналіз і розробка різних сценаріїв

функціонування та розвитку майбутнього простору; 6) спільне формування ключових принципів та візії розвитку простору/проєкту; 7) презентація та обговорення напрацювань з ширшим колом мешканців/ок і експертною спільнотою; 8) спільне тестування рішень; 9) реалізація проєкту; 10) моніторинг та оцінка результатів і впровадження ідей. Перевагами застосування Учасницького дослідження є: посилення громадської освіти та рівня спроможності місцевої громади, підвищення якості участі залучення через посилення поінформованої участі, забезпечення більш гнучкого та відкритого процесу участі, посилення контекстуальності процесу та результату, підвищення соціального капіталу в спільноті, розділення відповідальності за процеси прийняття рішень на засадах рівності. До недоліків застосування інструменту можна віднести: необхідність більшого часового ресурсу та тривалішого процесу залучення; складність тримати баланс між експертним та громадським знанням; необхідність більшої включеності місцевої спільноти, брак досвіду застосування в українському контексті. Отже, фахова спільнота містопланувальників/ць має займати проактивну позицію для забезпечення якісної, а не формальної, участі мешканців/ок в процесах просторового розвитку, зокрема, за допомогою використання такого інструменту як «Учасницьке дослідження».

Mariia Hryshchenko

Assistant at the Department of Urban Management,

Leading Sociologist, Institute of Sociology

of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kyiv National University of Construction and Architecture

Kyiv, Ukraine

Liubov Apostolova-Sossa

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor

Head of the Department of Urban Management

**PARTICIPATORY RESEARCH AS A TOOL FOR STRENGTHENING
PUBLIC PARTICIPATION IN SPATIAL PLANNING AND DEVELOPMENT AT
THE LOCAL COMMUNITY LEVEL**

Practices of public participation in urban planning activities and decision-making processes at the local level are currently gaining increasing significance, which is related to the development of Ukrainian civil society. From the perspective of their evolution in Ukraine, four stages can be distinguished: the institutionalization of representative democracy (until 2001); the course towards European integration and the establishment of foundations for public participation (until 2013); the introduction of participatory democracy practices at the local level—testing and dissemination (2014–2019); and the institutionalization and reflection of public participation practices (after 2019 to the present).

At the legislative level, public participation practices in the development of urban planning documentation have been enshrined, regulating the processes of informing, formats of engagement, and reporting on results, thereby creating opportunities for the involvement of interested residents. However, the quality of participation processes and the consideration of their outcomes remain the responsibility of local authorities. Despite detailed methodological recommendations, well-executed public participation processes that meet the requirements of accessibility, inclusivity, equal participation, representativeness of diverse social groups, and informed engagement remain more unique cases than widespread practices. This is due to the lack of capacity to implement high-quality engagement processes, the absence of systemic participation practices at the community level, and the low capacity of residents to participate in decision-making.

At the same time, ensuring participation in other planning and development processes remains at the discretion of local authorities. For instance, all participation practices in strategic decision-making processes must be enshrined in community statutes or regulated by specific provisions. At the community level, regulations on public participation in public space planning or on involving internally displaced persons (IDPs) in decision-making are often developed. However, issues such as the development of sectoral strategies, informal planning documents, protection of historical and cultural heritage, memory practices, and the implementation of pilot projects may remain beyond community influence due to the lack of mechanisms, which leads to conflicts and protests, further exacerbated by the challenges of war.

Current challenges include ensuring the representation of diverse social groups during participation processes, more informed engagement, and high-quality involvement at all stages of spatial development projects. These can be addressed through the tool of Participatory Action Research (PAR). This method was tested during the development of the Concept for the Development of the Square on Zamkova Hill in Zhytomyr in 2023.

Key stages of implementing a project using participatory research include: jointly identifying problems and challenges, and agreeing on the purpose of the research and project overall; joint development and implementation of the study of the territory at different levels and spheres of urban life; discussion of research results with the wider community; analysis and development of various scenarios for the functioning and development of the future space; joint formation of key principles and vision for the development of the space/project; presentation and discussion of the outcomes with a wider circle of residents and the expert community; joint testing of solutions; project implementation; monitoring and evaluation of results and implemented ideas.

The advantages of using participatory research include: strengthening civic education and the capacity of the local community; improving the quality of engagement through more informed participation; ensuring a more flexible and open process; enhancing the

contextuality of the process and results; increasing social capital within the community; and sharing responsibility for decision-making on the basis of equality.

The disadvantages of using this tool include: the need for greater time resources and longer engagement processes; the difficulty of maintaining a balance between expert and public knowledge; the requirement for greater involvement of the local community; and the lack of experience in applying it in the Ukrainian context.

Therefore, the professional community of urban planners must take a proactive position to ensure genuine, rather than merely formal, participation of residents in spatial development processes, particularly through the use of tools such as Participatory Research.

Ілля Дарій

Асистент кафедри декоративно-прикладного та
образотворчого мистецтва

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Вижниця, Україна

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ ТА КУЛЬТУРІ

Сучасні інформаційні технології вже широко використовуються в мистецькій освіті та культурі, щоб зробити їх більш доступними, захоплюючими і ефективними. Ось деякі з найбільш важливих тенденцій у цій галузі:

1. Онлайн-курси та вебінари: вони надають можливість отримати якісну мистецьку освіту в будь-якому місці і в будь-який час. Це дозволяє студентам з усього світу вивчати мистецтво та культуру, не покидаючи свого дому.

2. Мультимедійні підручники та інтерактивні додатки: вони допомагають студентам краще розуміти та застосовувати вивчений матеріал, роблячи процес навчання більш змістовним та захоплюючим.

3. Віртуальна реальність та розширена реальність: вони використовуються для створення іммерсивних мистецьких досвідів, які дозволяють користувачам поглибитися в світ мистецтва та культури.

4. Використання штучного інтелекту: він може бути використаний для персоналізації навчального процесу, аналізу успішності учнів та прогнозування їхніх потреб у майбутньому.

5. Онлайн-галереї та віртуальні екскурсії: вони дозволяють широкій аудиторії отримати доступ до мистецтва та культури, які раніше були обмежені фізичними обмеженнями. Загалом, сучасні інформаційні технології допомагають розширити

можливості мистецької освіти та культури, забезпечуючи нові шляхи для навчання, взаємодії та творчості.

Застосування сучасних інформаційних технологій в мистецькій освіті дозволяє створити інтерактивне навчання, яке стимулює креативність учнів та розвиває їхні художні навички. Використання віртуальної реальності та доповненої реальності у мистецькій освіті дозволяє створити іммерсивне навчальне середовище, де учні можуть долучитися до мистецького процесу в новий, захоплюючий спосіб. Цифрові медіа та інтерактивні платформи сприяють поширенню та збереженню культурної спадщини, дозволяючи широкій аудиторії отримати доступ до мистецтва та культури, які раніше були обмежені.

Мистецькі програми та додатки для мобільних пристроїв дозволяють вчителям та студентам швидко та зручно спілкуватися, обмінюватися ідеями та працювати над проектами в реальному часі, незалежно від місця перебування. Використання інтерактивних онлайн-курсів та вебінарів робить мистецьку освіту більш доступною та гнучкою для учнів з усього світу, що сприяє глобалізації та обміну культурними цінностями. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють важливу роль у розвитку мистецької освіти та культури. Вони дозволяють швидко та легко отримувати доступ до величезної кількості інформації про мистецтво, а також сприяють покращенню процесу навчання та сприяють творчості. За допомогою ІКТ можна створювати віртуальні музеї, галереї та виставки, які можна відвідати онлайн, не виходячи з дому. Крім того, відеоуроки, вебінари та онлайн-курси дозволяють вивчати різні аспекти мистецтва та культури в зручний для себе час.

Інтерактивні програми та додатки допомагають розвивати творчі навички та допомагають у створенні власних творів мистецтва. Крім того, соціальні мережі та платформи для співпраці дозволяють взаємодіяти з іншими художниками та культурними діячами з усього світу. Отже, ІКТ відкривають безліч можливостей для розвитку та популяризації мистецтва та культури, зробивши їх доступними для всіх.

Переваги використання ІКТ в мистецькій освіті та культурі:

- **Доступність:** ІКТ роблять мистецьку освіту та культуру доступнішими для людей у всьому світі.

- **Захоплення:** ІКТ роблять вивчення мистецтва більш захоплюючим та ефективним.

- **Інтерактивність:** ІКТ дають людям можливість досліджувати твори мистецтва та мистецькі концепції в нових та інтерактивних способах.

- **Творчість:** ІКТ дають художникам нові способи самовираження.

Виклики використання ІКТ в мистецькій освіті та культурі:

- **Необхідність доступу до технологій:** Не всі люди мають доступ до комп'ютерів, Інтернету та інших необхідних технологій.

- **Необхідність цифрової грамотності:** Люди повинні мати необхідні навички для використання ІКТ в мистецькій освіті та культурі.

- **Необхідність якісного контенту:** Потрібно створювати більше якісного контенту, який використовує ІКТ для мистецької освіти та культури.

В сучасному світі мистецтва та культури відбуваються захопливі трансформації завдяки інноваційним технологіям! Онлайн-курси і вебінари розкривають невідкладний доступ до знань про мистецтво, а мультимедійні підручники створюють захоплюючі можливості для навчання. Мандрівки у світ віртуальної реальності перетворюють навчання на іммерсивні пригоди, а штучний інтелект вперше допомагає налаштувати особистий шлях до знань. Онлайн-галереї та віртуальні екскурсії відкривають двері до світу мистецтва для всіх, незалежно від географічного положення. Таким чином, інноваційні технології допомагають насолоджуватися мистецтвом та культурою, надаючи новий і неймовірний шлях навчання, спілкування та творчості!.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють ключову роль у розвитку сучасного мистецтва і культури. Однією з головних переваг використання ІКТ в мистецтві є безпрецедентний доступ до інформації. Завдяки інтернету та цифровим платформам, мистецька інформація стала легко доступною для всіх, що

дозволяє широкому колу людей дізнатися більше про художників, їх твори та історію мистецтва. Онлайн-навчання також стало важливим аспектом розвитку мистецтва завдяки ІКТ. Люди можуть вивчати мистецтво в онлайн-форматі, користуючись відеоуроками та інтерактивними платформами, що робить процес навчання більш доступним та зручним. Крім того, віртуальні музеї та галереї дозволяють відвідувачам з усього світу насолоджуватися культурними пам'ятками та виставками, не покидаючи дому. ІКТ також сприяють творчому спілкуванню та співпраці серед художників та культурних діячів.

- 1." Світло та композиція" - Борис Крупник 2023. Видавництво ArtHuss.
- 2." Мистецтво кольору" - Йоганнес Іттен 2022. Видавництво ArtHuss
- 3." Дизайн звичних речей" - Дональд А. Норман 2014. Видавництво Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля"
- 4." Коротка історія мистецтва" - С'юзі Годж 2021.Видавництво Старого Лева
- 5." Наука дизайну та форми. Вступний курс, який я викладав у Баугаузі та інших школах" Йоганнес Іттен 2021. Видавництво ArtHuss
- 6." Графічний дизайн 02. Дизайнерське дослідження. Пошук успішних креативних рішень" Гевін Емброуз, Ніл Леонард 2019. Видавництво ArtHuss
- 7." Blender: новий рівень майстерності" Лоттер Руан 2023.
- 8." Технології 3D-моделювання в програмному середовищі 3DS MAX з дисципліни 3D-графіка " Лотошинська Н.Д., Ізонін І.В. 2020. Видавництво Львівська політехніка.
- 9." Системи штучного інтелекту " Вовк О.Б., Шаховська Н.Б., Камінський Р.М. 2018. Видавництво Львівська політехніка
- 10." 3D-друк. Практичний посібник" Редвуд Б., Шофер Ф., Гаррет Б. 2020. Видавництво Книжкова Майстерня

Illia Darii

Assistant, Department of Decorative and Applied Arts and Fine Arts

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Vyzhnytsia, Ukraine

MODERN INFORMATION AND MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN ART EDUCATION AND CULTURE

Modern information technologies are already widely used in art education and culture to make them more accessible, engaging, and effective. Here are some of the most important trends in this field:

1. Online courses and webinars: They provide an opportunity to receive quality art education anywhere and anytime. This allows students from all over the world to study art and culture without leaving their homes.

2. Multimedia textbooks and interactive applications: They help students better understand and apply the material studied, making the learning process more meaningful and engaging.

3. Virtual reality (VR) and augmented reality (AR): These are used to create immersive artistic experiences, allowing users to dive deeper into the world of art and culture.

4. Artificial intelligence (AI): It can be used to personalize the learning process, analyze student performance, and predict their future needs.

5. Online galleries and virtual tours: They provide a broad audience with access to art and culture that were previously limited by physical constraints.

Overall, modern information technologies expand the possibilities of art education and culture, providing new paths for learning, interaction, and creativity.

The application of modern information technologies in art education allows for the creation of interactive learning that stimulates students' creativity and develops their

artistic skills. The use of VR and AR in art education creates immersive learning environments where students can participate in the artistic process in new, engaging ways. Digital media and interactive platforms contribute to the dissemination and preservation of cultural heritage, enabling a wide audience to access art and culture that were previously restricted.

Art programs and mobile applications allow teachers and students to communicate quickly and conveniently, exchange ideas, and work on projects in real time, regardless of location. Interactive online courses and webinars make art education more accessible and flexible for students worldwide, contributing to globalization and the exchange of cultural values.

Information and communication technologies (ICTs) play a key role in the development of art education and culture. They provide quick and easy access to a vast amount of information about art, improve the learning process, and foster creativity. ICTs also make it possible to create virtual museums, galleries, and exhibitions that can be visited online without leaving home. In addition, video lessons, webinars, and online courses allow people to study various aspects of art and culture at their own convenience.

Interactive programs and applications help develop creative skills and assist in creating original works of art. Social networks and collaboration platforms enable interaction with other artists and cultural figures worldwide. Therefore, ICTs open up numerous opportunities for the development and promotion of art and culture, making them accessible to everyone.

Advantages of ICT use in art education and culture:

- Accessibility: ICT makes art education and culture more accessible to people worldwide.
- Engagement: ICT makes learning art more exciting and effective.
- Interactivity: ICT allows people to explore artworks and artistic concepts in new and interactive ways.
- Creativity: ICT provides artists with new methods of self-expression.

Challenges of ICT use in art education and culture:

- Access to technology: Not everyone has access to computers, the Internet, and other necessary technologies.
- Digital literacy: People need the skills to use ICT effectively in art education and culture.
- Quality content: There is a need for more high-quality content that uses ICT for art education and cultural development.

In today's world, art and culture are undergoing fascinating transformations thanks to innovative technologies. Online courses and webinars provide instant access to knowledge about art, while multimedia textbooks create engaging opportunities for learning. Journeys into virtual reality transform learning into immersive adventures, and artificial intelligence for the first time helps customize personal learning pathways. Online galleries and virtual tours open the doors of the art world to everyone, regardless of geography.

Thus, innovative technologies allow us to enjoy art and culture, providing new and incredible ways of learning, communication, and creativity. ICTs play a central role in the development of contemporary art and culture. One of the main advantages of ICT use in art is unprecedented access to information. Thanks to the Internet and digital platforms, art information has become easily available to everyone, allowing a broad audience to learn more about artists, their works, and the history of art. Online learning has also become an important aspect of art development through ICT. People can study art in an online format, using video lessons and interactive platforms, making learning more accessible and convenient. Virtual museums and galleries allow visitors worldwide to enjoy cultural monuments and exhibitions without leaving home. ICTs also foster creative communication and collaboration among artists and cultural figures.

1. Borys Krupnyk, *Light and Composition*, 2023. ArtHuss.
2. Johannes Itten, *The Art of Color*, 2022. ArtHuss.
3. Donald A. Norman, *The Design of Everyday Things*, 2014. Family Leisure Club Publishing.

4. Susie Hodge, *A Short History of Art*, 2021. The Old Lion Publishing House.
5. Johannes Itten, *The Science of Design and Form: An Introductory Course I Taught at the Bauhaus and Other Schools*, 2021. ArtHuss.
6. Gavin Ambrose, Neil Leonard, *Graphic Design 02: Research for Successful Creative Solutions*, 2019. ArtHuss.
7. Lotter Ruan, *Blender: A New Level of Mastery*, 2023.
8. N.D. Lotoshynska, I.V. Izonin, *3D Modeling Technologies in the 3DS MAX Software Environment (Course: 3D Graphics)*, 2020. Lviv Polytechnic Publishing.
9. O.B. Vovk, N.B. Shakhovska, R.M. Kaminskyi, *Artificial Intelligence Systems*, 2018. Lviv Polytechnic Publishing.
10. B. Redwood, F. Schöffner, B. Garrett, *3D Printing: A Practical Guide*, 2020. Book Workshop Publishing.

Ольга Дмитраш

кандидатка архітектури,

доцентка кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-5236-8144>

Львів, Україна

Софія Дмитраш

Студентка-магістр кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

Львів, Україна

ФЕНОМЕН АРХІТЕКТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ ФРІДРІХА КІЗЛЄРА

Фредерік Кізлер — новатор, який випередив свій час. Його ідеї, особливо концепція Endless House, випереджали традиційні уявлення про архітектуру середини XX століття. Він не сприймав архітектуру як фіксовану форму, а як живий, органічний простір, що змінюється разом із людиною. Творчість Кізлера — поєднання архітектури, мистецтва й філософії. Ранні розробки щодо його корреалістичної теорії знайшли своє найбільше виконання не в урбаністичних концепціях, а скоріше в простому односімейному будинку. Кізлер розглядає будинок для однієї сім'ї як найменшу одиницю людського співіснування, а тому є найважливішою. Його ідея нескінченного космосу як каталізатора корреалізму починає потрапляти в центр уваги з проектом Space House у 1933 році.

Його роботи не можна розглядати виключно в архітектурному контексті — вони охоплюють дизайн, сценографію, виставкову експозицію і глибоке теоретичне підґрунтя. Він розмив межі між дисциплінами, показуючи, що простір може

"мислити". Основні поняття "корреалізм" та "біотехніка" стали його інструментами для осмислення взаємодії людини та середовища. Теорії біоморфізму виводили органічні форми, що відбуваються в навколишньому середовищі, тоді як корреалізм підкреслює взаємозалежність між людиною та її середовищем, як природним, так і технічним.

Кіслер пропонував не просто будувати — а створювати умови для глибокого психологічного, навіть екзистенційного зв'язку між людиною і простором. Хоча більшість його архітектурних задумів не була реалізована, вплив Кіслера залишається потужним. Єдина з будівель Кіслера, яка була фактично побудована, відкрита в Єрусалимі в 1965 році, «Храм Книги», спланований Кіслером разом з Арманом Бартосом. Символічно насичена будівля, що містить сувої Старого Завіту, знайдені в Мертвому морі. Храм Книги набув форми унікального білого купола. Високо сакральний проект перегукується з символізмом. Білий купол і чорні базальтові стіни створюють контраст, подібний до контрасту між «Синами Світла» і «Синами Темряви».

Його концепції вплинули на таких архітекторів, як Френк Гері, Заха Хадід, та на сучасні ідеї параметричної та біоархітектури. Творчість Кіслера — це виклик традиційній функціональності та прямокутній логіці архітектури. Він доводив, що форма повинна бути вільною, органічною, не підпорядкованою раціональним схемам, а інтуїтивною й чуттєвою.

Кафедра дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» виступає одним із перших наукових осередків в Україні, що системно досліджує творчість Фрідріха Кіслера — архітектора світового рівня, уродженця українських Чернівців. Саме зусиллями очільника кафедри Віктора Проскурякова започатковано переосмислення постаті Кіслера в українському контексті, наголошуючи на його національному походженні та внеску в глобальну архітектурну теорію і практику. У рамках наукових і навчальних проєктів викладачі та студенти кафедри вивчають інноваційні концепції Кіслера, зокрема «корреалізм»

і «нескінченний простір», розглядаючи їх як випередження сучасних підходів до проєктування архітектурного середовища. Завдяки цим дослідженням Кіслер повертається до українського наукового і культурного дискурсу не лише як новатор і візіонер, але й як представник української архітектурної традиції, який сформувався на перетині Східної Європи та авангардної думки Заходу.

Olha Dmytrash

PhD in Architecture,

Associate Professor, Department of Architectural Environment Design,

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-5236-8144>

Lviv, Ukraine

Sofiia Dmytrash

Master's Student, Department of Architectural Environment Design,

Lviv Polytechnic National University

Lviv, Ukraine

THE PHENOMENON OF FRIEDRICH KIESLER'S ARCHITECTURAL CREATIVITY

Frederick Kiesler was an innovator ahead of his time. His ideas, particularly the concept of the Endless House, went far beyond the traditional notions of architecture in the mid-20th century. He did not perceive architecture as a fixed form but as a living, organic space that changes together with the human being. Kiesler's creativity was a synthesis of architecture, art, and philosophy. His early explorations of the corealist theory found their fullest expression not in large-scale urban concepts but rather in the simple single-family house. For Kiesler, the single-family home was the smallest, yet most essential, unit of

human coexistence. His idea of infinite space as a catalyst of corealism began to come to the forefront with the Space House project of 1933.

His works cannot be regarded solely within an architectural context — they encompassed design, scenography, exhibition design, and a profound theoretical foundation. He blurred the boundaries between disciplines, showing that space itself could “think.” The key notions of *correalism* and *biotechnique* became his tools for rethinking the interaction between humans and their environment. Biomorphism, as he developed it, derived organic forms from the natural environment, while correalism emphasized the interdependence between humans and their surroundings — both natural and technological.

Kiesler proposed not simply to build, but to create conditions for a deep psychological, even existential, connection between humans and space. Although most of his architectural visions were never realized, his influence remains profound. The only building actually constructed from Kiesler’s designs was the Shrine of the Book in Jerusalem, opened in 1965 and designed together with Armand Bartos. This highly symbolic building, housing the Dead Sea Scrolls, took the form of a unique white dome. A deeply sacred project, it resonated with symbolism: the contrast between the white dome and the black basalt walls reflected the duality of the “Sons of Light” and the “Sons of Darkness.”

His concepts influenced such architects as Frank Gehry, Zaha Hadid, and also shaped contemporary ideas of parametric and bio-architecture. Kiesler’s creativity was a challenge to traditional functionality and the rectilinear logic of architecture. He argued that form must be free, organic, intuitive, and sensuous, rather than subordinated to rational schemes.

The Department of Architectural Environment Design at Lviv Polytechnic National University is among the first academic centers in Ukraine to systematically study the legacy of Friedrich Kiesler — a world-class architect born in Chernivtsi, Ukraine. Through the efforts of the head of the department, Viktor Proskuriakov, the figure of Kiesler has been reinterpreted in the Ukrainian context, with emphasis placed on his national origins

and his contribution to global architectural theory and practice. Within the framework of research and educational projects, the faculty and students of the department study Kiesler's innovative concepts, particularly correalism and endless space, considering them as precursors to modern approaches in designing the architectural environment.

Thanks to these studies, Kiesler is returning to Ukrainian scholarly and cultural discourse not only as an innovator and visionary but also as a representative of the Ukrainian architectural tradition, formed at the intersection of Eastern European heritage and Western avant-garde thought.

Анатолій Довганюк

магістр архітектури,

асистент кафедри архітектури, урбаністики та збереження

об'єктів ЮНЕСКО

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0002-8052-9304>

Чернівці, Україна

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ І МОДЕЛЕЙ ПАРТИСИПАЦІЇ У МІСТОБУДІВНІЙ СФЕРІ: ВІД ІСТОРІЇ ДО СУЧАСНИХ ПРАКТИК

У доповіді представлено комплексний аналіз теоретичних підходів і моделей участі громадськості в містобудівних процесах у їхній історичній еволюції та сучасних трансформаціях. Актуальність теми зумовлюється глобальними трендами демократизації управління, сталого розвитку та цифровізації, що підвищують роль громадян у формуванні інклюзивного та життєздатного міського середовища.

Історичні витoki партисипації пов'язані з ідеями мислителів XIX–XX століть, які акцентували значення виховання відповідальної громадянської позиції та залучення мешканців до спільного творення міського простору. Зокрема, у працях Ф. Кізлера підкреслено необхідність формування активного громадянина як співтворця міського середовища. Попри домінування у період індустріалізації ієрархічних, технократичних моделей управління, поступово виникали демократичні механізми консультацій, громадських слухань і публічних обговорень, які стали першим кроком до системної участі.

Сучасні теорії і практики партисипації окреслюють типологію моделей за ступенем впливу громадськості на рішення. Консультаційна модель передбачає

інформування та збір пропозицій і є найбільш поширеною в державному та муніципальному секторах, але зазвичай забезпечує обмежений вплив на фінальні рішення. Співтворча модель орієнтує на спільну розробку рішень мешканцями та фахівцями, посилюючи інноваційність і чутливість до локального контексту. Партнерська модель базується на рівноправній взаємодії органів влади та громадянського суспільства, що підвищує інклюзивність, прозорість і взаємну відповідальність. Делегована участь реалізується через референдуми, вибори або передачу повноважень громадським організаціям і є найбільш впливовою формою, яка потребує належної інституційної зрілості.

Ефективність партисипаційних підходів визначається не лише обраною формою, а й якістю процедур та реальним впливом на рішення. Вирішальну роль відіграють контекст і культура участі, рівень довіри між стейкхолдерами, наявність прозорих механізмів зворотного зв'язку та підзвітності. Важливо забезпечити інклюзивність, зокрема залучення малорепрезентованих і вразливих груп, а також знижувати бар'єри участі (мовні, цифрові, соціально-економічні).

Окрему увагу приділено цифровим інструментам, які підсилюють масштаби та оперативність залучення. Поєднання онлайн і офлайн форматів створює більш інклюзивну екосистему участі та зміцнює довіру.

Роль міжнародних інституцій, зокрема ЮНЕСКО, полягає у просуванні принципів інклюзивності, сталого розвитку та культурно чутливого підходу до партисипації через рекомендації, платформи й пілотні проекти. Це сприяє стандартизації та порівнюваності практик, а також обміну досвідом між містами.

Практичні імплікації для містобудування включають: вибір моделі участі залежно від стадії планувального циклу та зрілості громади; інституціоналізацію механізмів зворотного зв'язку (публічні звіти про врахування пропозицій); запровадження метрик ефективності партисипації; розвиток компетенцій як у фахівців, так і у громадян. Перспективи полягають у зміцненні довіри, масштабуванні цифрових інструментів, інтеграції міжнародних стандартів і

розширенні делегованих механізмів там, де існують відповідні правові та організаційні передумови.

Еволюція від консультацій до співтворення й партнерства підвищує якість рішень, інклюзивність і життєздатність міських систем, а системне поєднання різних типів участі дає змогу адаптувати планувальні процеси до локальних потреб і викликів.

1. Чернівці 2030. Інтегрована концепція розвитку міста Чернівців. Чернівецька міська рада. – Чернівці: Чернівецька міська рада, німецька урядова компанія «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH», 2019. – 218 с.

2. Боголюбов В.М., Прилипко В.А., Піскунова Л.Е. Стратегія сталого розвитку. – К.: Вид. центр НАУ, 2008. – 264 с.

Anatolii Dovganiuk

Assistant at the Department of Architecture, Urbanism and

UNESCO Sites Preservation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0002-8052-9304>

Chernivtsi, Ukraine

THE DEVELOPMENT OF THEORETICAL CONCEPTS AND MODELS OF PARTICIPATION IN URBAN PLANNING: FROM HISTORY TO CONTEMPORARY PRACTICES

The report presents a comprehensive analysis of theoretical approaches and models of public participation in urban planning processes in their historical evolution and contemporary transformations. The relevance of the topic is determined by global trends

in the democratization of governance, sustainable development, and digitalization, which increase the role of citizens in shaping an inclusive and viable urban environment.

The historical roots of participation are linked to the ideas of thinkers of the 19th–20th centuries, who stressed the importance of cultivating an engaged civic stance and involving residents in the co-creating of urban space. In particular, the works of F. Kisler emphasize the necessity of forming an active citizen as a co-creator of the urban environment. Despite the dominance of hierarchical, technocratic governance models during industrialization, democratic mechanisms for consultations, public hearings, and public discussions gradually emerged, representing the first steps toward systematic participation.

Modern theories and practices of participation delineate a typology of models by the degree of public influence on decisions. The consultative model involves informing and collecting proposals and is the most common in the public and municipal sectors, but it typically provides limited influence on final decisions. The co-creative (co-production) model aims at jointly developing solutions by residents and professionals, enhancing innovativeness and sensitivity to local context. The partnership model is based on equal interaction between government authorities and civil society, increasing inclusivity, transparency, and mutual accountability. Delegated participation is realized through referenda, elections, or transfer of powers to civil society organizations, and is the most influential form, requiring appropriate institutional maturity.

The effectiveness of participatory approaches is determined not only by the chosen form but also by the quality of procedures and real influence on decisions. A crucial role is played by context and participation culture, the level of trust among stakeholders, the presence of transparent feedback and accountability mechanisms. It is important to ensure inclusivity, including the involvement of underrepresented and vulnerable groups, as well as reducing barriers to participation (language, digital, socio-economic).

Special attention is given to digital tools that amplify scale and timeliness of engagement. The integration of e-participation into discussion, planning, and decision-

making processes enhances transparency and accessibility, allows for rapid aggregation of opinions, and tracks whether proposals are considered. The combination of online and offline formats creates a more inclusive participation ecosystem and strengthens trust.

The role of international institutions, particularly UNESCO, lies in promoting the principles of inclusivity, sustainable development, and culturally sensitive approaches to participation through guidelines, platforms, and pilot projects. This contributes to standardization and comparability of practices, as well as experience exchange between cities.

Practical implications include: selecting a participation model depending on the planning cycle stage and community maturity; institutionalizing feedback mechanisms (public reports on proposal consideration); implementing participation effectiveness metrics; developing competencies both for professionals and for citizens. The prospects lie in strengthening trust, scaling up digital tools, integrating international standards, and expanding delegated mechanisms where appropriate legal and organizational prerequisites exist.

The shift from consultations to co-creation and partnership improves the quality of decisions, inclusivity, and the viability of urban systems, and a systematic combination of different types of participation enables tailoring planning processes to local needs and challenges.

1. Chernivtsi 2030. Intehrovana kontsepsiia rozvytku mista Chernivtsiv. Chernivetska miska rada. – Chernivtsi: Chernivetska miska rada, nimetska uriadova kompaniia «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH», 2019. – 218 s.

2. Boholiubov V.M., Prylypko V.A., Piskunova L.E. Stratehiia staloho rozvytku. – K.: Vyd. tsentr NAU, 2008. – 264 s.

Юрій Джигіль

кандидат архітектури,

доцент кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-4630-2501>

Львів, Україна

Олена Джигіль

архітекторка-дизайнерка

Львівський палац мистецтв

Львів, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ НА КОНКУРСНИХ ЗАСАДАХ

Війна заперечила партисипацію в питаннях розвитку територій і оборони. Нині наша реальність асоціюється з руйнаціями, укриттями і надією на перемогу. Архітектори вимушені розробляти проєкти, з якими раніше не стикалися. Це – укриття, оборонні споруди, підземні школи і заклади для дітей дошкільного віку.

Проте, незважаючи на воєнний стан, все більшої популярності набувають міжнародні виставки, форуми, симпозіуми, на яких архітектори представляють свої бачення розвитку архітектури і дизайну в Україні після завершення війни. Головна змета цих акцій полягає в пошуку шляхів повоєнної відбудови України.

Найголовніші питання – відновлювати чи заново відбудовувати зруйновані міста, поселення, виробництва, будівлі, споруди, об'єкти інфраструктури? Що залишати, а що починати створювати заново з «чистого аркушу»?

Існують два напрямки оптимізації процесів в архітектурі і містобудуванні:

1. Засновані на розвитку процесів без участі громади. Цей напрямок передбачає пріоритетний розвиток регуляторної бази, цифровізації, використання ШІ, що виключає вплив людського фактору.

2. Засновані на розвитку процесів за участі громади, що передбачає вплив людського фактору на процеси забудови. Зокрема - розвиток партисипації як взаємодії влади і громадян у прийнятті важливих рішень; проведення громадських слухань і обговорень проєктів; запровадження конкурсної основи для архітектурного проєктування суспільно важливих об'єктів.

Перший напрямок ідеалізує нормативну-правову базу, що склалася раніше і в якій зафіксовані світогляд, рівень знань та технологічного розвитку на певному етапі розвитку суспільства. Домінує традиційне правило – закон суворий, але справедливий. Ідеальне суспільство розглядається, як контрольоване, а ШІ (штучний інтелект) у майбутньому – як об'єктивний і безпристрасний суддя.

Другий напрямок можна порівняти з судом присяжних, коли вирішальне значення має думка людей, які представляють громаду. Кожне таке рішення за участі громади формує прецедентну базу для оновлення чинного законодавства, в тому числі - в галузі архітектури і містобудування. Це дозволяє переглядати раніше встановлені норми і правила, якщо вони суперечать загально людським цінностям і актуальним потребам сьогодення.

На основі практичного досвіду участі в організації архітектурних конкурсів нами сформульовані ряд питань стосовно розвитку містобудівних конкурсів:

- Містобудівний конкурс це конкурс ідей, чи конкурс на реалізацію?
- Що саме може бути обов'язковим і що може вважатися рекомендованим для реалізації за результатами містобудівного конкурсу?
- Який максимальний період реалізації містобудівного конкурсу і чи підлягають скасуванню його результати внаслідок затримки реалізації?
- Як визначатиметься авторське право переможців містобудівного конкурсу і чи буде воно розповсюджуватись на реалізований містобудівний об'єкт?

- Чи не будуть виникати протиріччя між положеннями авторського права на об'єкт містобудування і вимогами партисипативної демократії?

- Чи повинен член журі містобудівного конкурсу враховувати колективну громадську думку, сформовану методом партисипативної демократії?

Наведені питання підлягають дослідженню та впровадженню у вітчизняну нормативну базу організації і проведення архітектурно-містобудівних конкурсів.

Висновок. Архітектурно-містобудівні засади повоєнної відбудови України повинні базуватись на взаємодії конкурсного проєктування і партисипативної демократії. Окреслені проблеми вимагають досліджень, а норми - оновлення. Також існує потреба адаптації до вітчизняних умов кращих взірців закордонних конкурсних законодавств і практик. Існує необхідність включення цих питань в Містобудівний кодекс України – документ, що нині розробляється, і який повинен гармонізувати зазначені проблеми.

Yuriy Dzhyhil

PhD in Architecture,

Associate Professor, Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-4630-2501>

Lviv, Ukraine

Olena Dzhyhil

Architect and Designer

Lviv Art Palace

Lviv, Ukraine

CURRENT CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING ON A COMPETITIVE BASIS

War has undermined participation in issues of territorial development and defence. Today, our reality is associated with destruction, shelters, and hope for victory. Architects are forced to design facilities they had never faced before: shelters, protective structures, underground schools and kindergartens.

Nevertheless, despite martial law, international exhibitions, forums, and symposiums are gaining popularity, where architects present their visions of architecture and design in Ukraine after the war. The main goal of these events is to find ways of Ukraine's post-war reconstruction.

The central questions are: should we restore or rebuild from scratch the destroyed cities, settlements, industries, buildings, structures, and infrastructure facilities? What should remain, and what should be created anew “from a blank page”?

There are two approaches to optimizing architectural and urban planning processes:

1. Processes without community involvement. This approach prioritizes the development of regulatory frameworks, digitalization, and the use of artificial intelligence, thereby minimizing the human factor.

2. Processes with community participation. This approach emphasizes the human factor in construction processes, particularly through participation as interaction between government and citizens in decision-making, public hearings and discussions, and the introduction of architectural competitions for socially significant projects.

The first approach idealizes previously established legal and regulatory frameworks, which reflect the worldview, knowledge, and technological level of society at a certain stage. The dominant principle is “the law is harsh but fair”. An ideal society is perceived as one under control, while artificial intelligence in the future is seen as an objective and impartial judge.

The second approach can be compared to a jury trial, where the decisive factor is the opinion of the community. Each such decision creates a precedent for updating legislation, including in the field of architecture and urban planning. This allows for revising

previously established norms and rules if they contradict universal values and current needs.

Based on our practical experience in organizing architectural competitions, we have formulated several questions regarding the development of urban planning competitions:

- Should an urban planning competition be a competition of ideas, or a competition for implementation?

- Which results should be mandatory, and which should be considered recommendations for implementation?

- What should be the maximum period of implementation, and can results lose their validity if delayed?

- How should the copyright of competition winners be defined, and will it extend to the implemented project?

- Could there be conflicts between copyright provisions and the requirements of participatory democracy?

- Should a jury member consider collective public opinion formed through participatory democracy?

These questions require research and integration into the national regulatory framework for organizing and conducting architectural and urban planning contests.

Conclusion. The architectural and urban planning foundations of Ukraine's post-war reconstruction should be based on the interaction between competitive design and participatory democracy. The outlined challenges require research, while existing regulations demand renewal. It is also necessary to adapt the best international practices of competition law to Ukrainian conditions. These issues must be included in the forthcoming Urban Planning Code of Ukraine – a document currently under development, which should harmonize these problems.

Юрій Джигіль

кандидат архітектури,

доцент кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-4630-2501>

Львів, Україна

РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРНИХ ІДЕЙ ФРЕДЕРІКА КІСЛЕРА В РОБОТАХ ЙОГО ПОСЛІДОВНИКІВ

У 1960 році Філіп Джонсон підтримав Фредеріка Кіслера, назвавши його «найвидатнішим архітектором нашого часу, який не займався будівництвом». Ідеї Кіслера було важко втілити, але, як вважав Джонсон, вони були «величезними» та «глибокими». Це визнання було зроблено при тому, що творчі установки Ф. Кіслера докорінно відрізнялися від тих, які сповідував сам Ф. Джонсон. Нагадаю, що у 1979 р. Ф. Джонсон став першим лауреатом Прітцкерівської премії.

Стівен Дж. Філліпс - дослідник творчості Ф. Кіслера – відзначав, що багато його проєктів залишилися нереалізованими. Проте ідеї Кіслера вплинули на пізніші покоління архітекторів та художників з усього світу.

В підтвердження цінності ідей Ф. Кіслера для нашого часу наведу три твори сучасної архітектури, які були реалізовані впродовж останнього десятиліття.

Римський Конгрес-центр «La Nuvola» (арх. Massimiliano and Doriana Fuksas, Рим. Італія), - це міжнародна конгресова структура була зведена у 1998-2016 рр. La Nuvola в перекладі з італійської - Хмара. Це - серце проєкту та найвиразніший елемент Конгрес-центру. Її називають однією з найвідоміших сучасних будівель Італії. La Nuvola розташована у коробці Thesa (Тека) - ніби ширяючий кокон всередині куба з металу і скла. В споруді втілені екологічний підхід та передові

технологічні рішення. Хмара виготовлена з удосконаленої скловолокнистої мембрани та вогнестійкого силікону.

Тимчасовий павільйон біля галереї «Серпентин» у Кенсінгтонських садах в Лондоні був зведений у 2014 р. (арх. Smiljan Radić, Сантьяго, Чилі). Дизайн павільйону наслідував хмароподібну структуру, як метафоричний образ химерності форми і як протиставлення законам тяжіння. Для підсилення цього ефекту був створений контраст між легкою напівпрозорою циліндричною оболонкою павільйону і його мегалітичною основою з бутового каміння.

Chaoyang Park Plaza в центральному діловому районі Пекіна - комплекс хмарочосів, офісних будівель і громадських просторів був завершений у 2017 р. (MAD architects, Пекін, Китай). Створений за зразком гір, пагорбів та озер, зображених на китайських краєвидах, комплекс вирізняється серед міського пейзажу суттєвою відмінністю від сусідніх багатоповерхівок. MAD architects створили образ будівлі, який асоціюється із скульптурою, яка вкрита драперією. Хвилясті, асиметричні силуети будинків комплексу здаються органічними за формою, як вивітрені протягом тисячоліть скелі. Засклені дахи піднімаються та опускаються складками, запрошуючи працівників та відвідувачів подивитися вгору та відчутти органічний світ за межами «пористої» структури офісів.

Розглянуті архітектурні твори різняться за призначенням, капітальністю, масштабом, географією та вихідними ідеями їх авторів. Проте, ці будівлі створені на подібних методологічних засадах, що споріднює їх художні образи.

На мою думку, метафоричний образ La Nuvola асоціюється з пластичними формами, які моделював Фредерік Кіслер ще сто років тому в концептуальних проєктах Нескінченного театру. Також спостерігається схожість художнього образу павільйону С. Радіча з Безмежним будинком в ескізах Ф. Кіслера. А сценарій розкриття просторів павільйону нагадує про експерименти Кіслера як сценографа. Формально-образні рішення, які реалізовані китайськими зодчими в проєкті Chaoyang Park Plaza, асоціюються з ідеями «Еластичної архітектури» Ф. Кіслера.

Глибинні зв'язки між цими творами ґрунтуються на спорідненості творчих методів архітекторів з теоретичними основами методології творення сучасної архітектури, які Ф. Кіслер розвивав в своїх наукових дослідженнях і проєктних концепціях. Серед вітчизняних архітекторів, які розвивають ці ідеї, доречно згадати завідувача кафедри ДАС НУ «Львівська політехніка» д.арх., проф. В. Проскуракова. Впродовж двох десятиліть він популяризує творчість Ф. Кіслера. За його ініціативи в Чернівцях була встановлена меморіальна дошка, присвячена Ф. Кіслеру. Результати досліджень В. Проскуракова відображені в чисельних публікаціях, курсових і дипломних проєктах студентів, дисертаційній роботі К. Янчук та монографії присвяченій творчості Фредеріка Кіслера.

Yuriy Dzhyhil

PhD in Architecture,

Associate Professor, Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-4630-2501>

Lviv, Ukraine

THE DEVELOPMENT OF FREDERICK KIESLER'S ARCHITECTURAL IDEAS IN THE WORK OF HIS SUCCESSORS

In 1960, Philip Johnson described Frederick Kiesler as “the greatest architect of our time who never dealt with construction.” Although Kiesler’s projects were notoriously difficult to realize, Johnson regarded them as “tremendous” and “profound.” This acknowledgment is particularly striking given that Kiesler’s artistic stance was fundamentally at odds with Johnson’s own. Notably, in 1979 Johnson became the first recipient of the Pritzker Architecture Prize.

As Stephen J. Phillips, one of Kiesler's foremost scholars, has observed, a large portion of Kiesler's work remained unrealized. Yet his visionary concepts exerted a profound influence on successive generations of architects and artists across the globe.

The enduring vitality of his ideas can be traced in several landmark works of contemporary architecture completed over the last decade.

The Rome Convention Center “La Nuvola” (Massimiliano and Dorian Fuksas, 1998–2016) embodies many of these resonances. La Nuvola—Italian for The Cloud—constitutes the centerpiece of the complex and one of Italy's most recognizable contemporary structures. Suspended within a glass-and-steel cube known as the Theca, the Cloud appears as a floating cocoon that redefines the relationship between mass and enclosure. Its construction exemplifies ecological design and technological innovation, utilizing an advanced fiberglass membrane combined with fire-resistant silicone.

In London, the temporary **Serpentine Pavilion in Kensington Gardens** (Smiljan Radić, 2014) similarly engaged a cloud-like metaphor. The pavilion's ethereal cylindrical shell contrasted dramatically with its heavy rubble-stone base, creating a visual tension between levitation and gravity. This interplay recalled Kiesler's own explorations of form as both metaphorical and anti-gravitational, situating Radić's design within a lineage of experimental spatial scenography.

The Chaoyang Park Plaza in Beijing (MAD Architects, 2017) represents yet another manifestation of ideas that echo Kiesler's conceptual universe. Situated in the city's central business district, the complex of skyscrapers and public spaces was inspired by mountains, hills, and lakes depicted in traditional Chinese landscape painting. Its sculptural, asymmetrical silhouettes, draped in undulating glass folds, stand in deliberate contrast to the surrounding high-rises. The resulting imagery suggests both fabric-draped sculpture and rock formations weathered over millennia, producing a porous architectural fabric that encourages users to reimagine their relationship to nature within the urban environment.

Although these projects differ in function, permanence, scale, geography, and the particular intentions of their designers, they are united by shared methodological underpinnings that bind their artistic imagery. The metaphorical conception of La Nuvola can be read as a continuation of the fluid forms envisioned by Kiesler in his early twentieth-century projects for the Endless Theatre. Radić's pavilion resonates with Kiesler's sketches for the Endless House and recalls his scenographic experiments with unfolding spatial narratives. Likewise, the formal and symbolic strategies of MAD's Chaoyang Park Plaza evoke Kiesler's proposition of an "Elastic Architecture."

The deep affinities between these works and Kiesler's legacy are grounded in the continuity of creative methodologies that extend from his theoretical research and speculative designs into the practice of contemporary architecture. Among Ukrainian architects developing these ideas, it is important to highlight Professor Viktor Proskuriakov, Doctor of Architecture and Head of the Department of Architectural Environment Design at Lviv Polytechnic. For more than two decades, Proskuriakov has actively promoted Kiesler's legacy. Through his initiative, a memorial plaque dedicated to Kiesler was installed in Chernivtsi. His research has informed numerous publications, student theses and diploma projects, the doctoral dissertation of Kateryna Yanchuk, and a monograph devoted entirely to Kiesler's creative work.

Долик Андрій

Аспірант кафедри дизайну архітектурного середовища

Національного університету «Львівська політехніка»

Головний спеціаліст відділу ЖКГ

Зимноводівська сільська рада

АРХІТЕКТУРА НА МЕЖАХ ФУНКЦІЙ. ПОШИРЕНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОСТОРІВ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКВАХ

Протягом століть українська сакральна архітектура відігравала ключову роль не лише в релігійному, а й у громадському житті. Храми були центрами духовності, культури, освіти та самоврядування. У селах і містах церква нерідко ставала єдиним місцем, де могла збиратися громада — не лише для молитви, а й для вирішення важливих суспільних питань, обговорення подій, організації освітніх і благодійних ініціатив. Саме тому простір храму часто проектувався з урахуванням багатофункціонального призначення.

Архітектура церков відображала як богословські ідеї, так і потреби реального повсякденного життя парафіян. Об'ємно-просторове вирішення, форма плану, наявність додаткових приміщень чи відкритих просторів — усе це формувало архітектуру храму як простору не лише сакрального, але й соціального значення.

Особливої уваги заслуговує класифікація типів церковних планів, яку запропонував архітектор М. Німцев. Його підхід дає змогу осмислити архітектурну структуру храмів не лише як художнє чи конструктивне явище, а як простір, що формує умови для спільної діяльності, комунікації та зібрання громади. М. Німцев проаналізував форму планів українських церков у контексті їхнього об'ємно-просторового вирішення, що дало змогу виокремити найбільш поширені типи організації простору для громадської активності всередині сакральної споруди.

Формою планів просторів ,за відміченими об'ємно просторовим вирішенням.

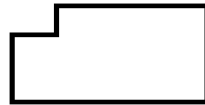
За формою планів простору в церквах М. Німцева були наступними:

1. Прямокутними

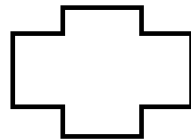
Собор СВ. Родини у Вашингтоні

2. Комбінованими

Храм Пресвятої Богородиці в
Нью-Йорку

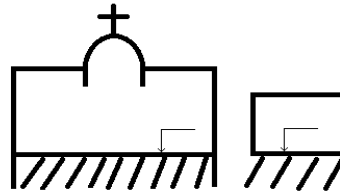
3. Хрестоподібними

Церква в Прудентополі Бразилія

За Відмітками:

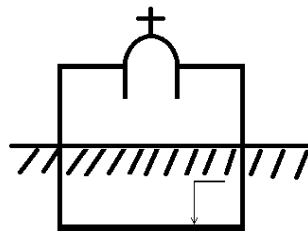
1.Надземні

Собор

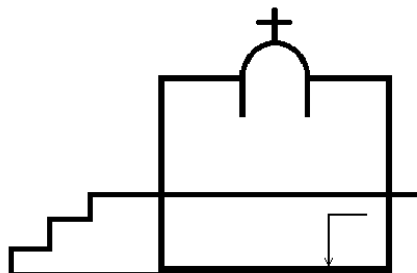
А. Первозванного у Вашингтоні

2. Підземні

Церква в Бразилії

3.В цоколі

Св. Родини у Вашингтоні

За об'ємно-просторовим рішенням

А. Поза контурами храму

Наземні

Зі з'єднаним переходом

Б. в контурах храму

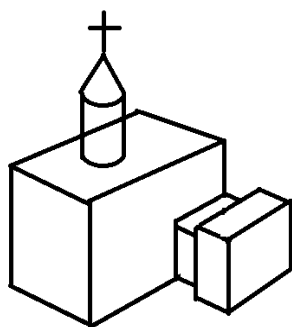
Під землею і в цоколі

Підземні в цоколі

Бразилії

Церква Св. Родини в

В Рочестері Нью-Йорк Вашингтоні

На землі

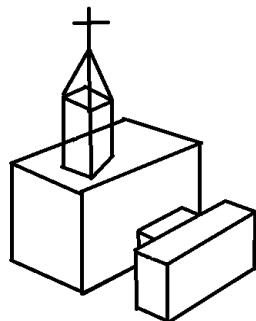
-церква в Люрді з ліщницею

-церква Пр. Богородиці в Яковані

На відстані Церква Арх. Страст.

Михайла в Фінляндії

Суміжне

Собор А. Первозванного в Вашингтоні

Andriy Dolyk

Postgraduate Student

Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

Head Specialist of the Housing and Utilities Department

Zymnovodiv Village Council

ARCHITECTURE ON THE BORDERS OF FUNCTIONS. A WIDESPREAD CLASSIFICATION OF SPACES FOR PUBLIC ACTIVITIES IN UKRAINIAN CHURCHES

For centuries, Ukrainian sacral architecture has played a key role not only in religious but also in public life. Temples were centers of spirituality, culture, education, and self-government. In villages and cities, the church often became the only place where the community could gather — not only for prayer, but also for solving important social issues, discussing events, and organizing educational and charitable initiatives. That is why the space of the temple was often designed with multifunctional purposes in mind.

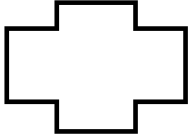
The architecture of churches reflected both theological ideas and the needs of the real everyday life of parishioners. The volumetric and spatial solution, the form of the plan, the presence of additional rooms or open spaces - all this shaped the architecture of the church as a space of not only sacred, but also social significance.

The classification of types of church plans, proposed by the architect M. Nymtsev, deserves special attention. His approach makes it possible to comprehend the architectural structure of churches not only as an artistic or constructive phenomenon, but as a space that forms the conditions for joint activity, communication and community gatherings. M. Nymtsev analyzed the form of the plans of Ukrainian churches in the context of their volumetric and spatial solution, which made it possible to distinguish the most common types of organization of space for public activity inside a sacred building.

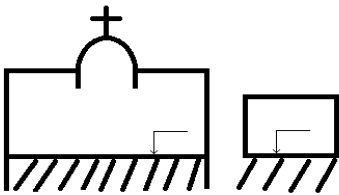
The form of space plans, according to the noted volumetric and spatial solution. According to the form of space plans in the churches of M. Nimtsev, they were as follows:

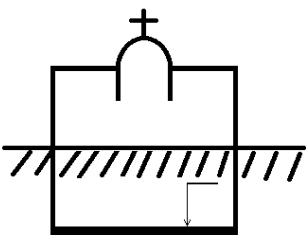
1. Rectangular Cathedral of the Holy Family in Washington

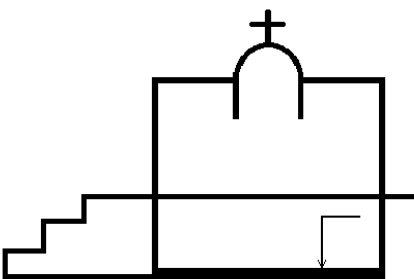
2. Combined Church of the Blessed Virgin Mary in New York

3. Cruciform Church in Prudentopol Brazil

By Tags:

1. Above ground Cathedral of St. A. the First-Called in Washington

2. Underground Church in Brazil

3. In the basement Holy Family in Washington

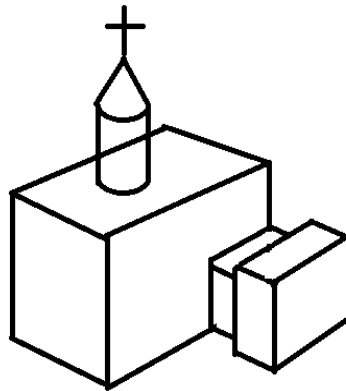
By volume-spatial solution

A. Outside the contours of the temples B. within the contours of the temple

Above the ground Underground and in the basement

With a connected passage Underground in the basement

Brazil Church of the Holy Family in

In Rochester New York Washington

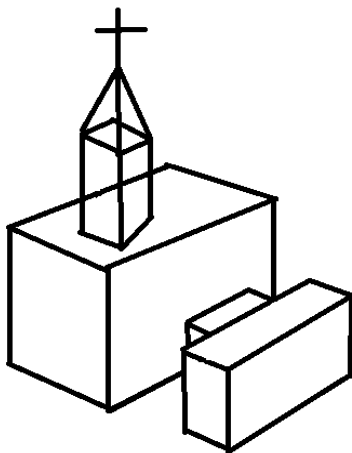
On the ground

-church in Lourdes with a lectern

-church of the Virgin Mary in Jakovan

In the distance Church of the Archangel Michael in Finland

Adjacent

Cathedral of A. the First-Called in Washington

Мирослава Жаворонкова

Доцентка, завідувачка кафедри

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0002-4216-6987>

Вижниця, Україна

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК ЗБЕРІГАТИ ВІДКРИТІСТЬ ДО СВІТУ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ ОБМІНИ

У час війни мистецька освіта стає не лише освітнім інструментом, а й простором гуманітарного впливу, засобом підтримки, терапії, солідарності та міжнародної видимості української культури. Освітні заклади в мистецькій сфері змушені реагувати на суспільні виклики й водночас зберігати відкритість до міжкультурної взаємодії. У цьому контексті прикладом цілісної і відповідальної стратегії є діяльність кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Кафедра як осередок культурного спротиву та соціального впливу

У воєнний час мистецтво є засобом консолідації, збереження пам'яті та підтримки. Кафедра реалізує низку ініціатив, спрямованих на мобілізацію студентського і викладацького потенціалу задля підтримки військових, дітей, переселенців і культурного середовища Буковини. Мистецтво в освітньому процесі подається не лише як дисципліна, а як активна дія [1].

Арт-терапія як міждисциплінарна практика

- Для військових: У співпраці з медичними закладами кафедра проводить арт-терапевтичні заняття з військовими, які втратили кінцівки. Студенти розробляють авторські головоломки, вправи для моторики рук, конструктивні модулі, які поєднують естетичну цінність і функцію реабілітації.

- Для дітей: Здійснюються майстер-класи для дітей з тимчасово окупованих територій та дітей, які втратили батьків на фронті. Це не лише освітній, а й психотерапевтичний простір, де мистецтво допомагає виражати переживання, знижує рівень тривожності та сприяє соціальній адаптації.

Міжнародна співпраця як стратегія відкритості та солідарності

Кафедра веде активну міжнародну співпрацю з партнерами з:

◇Великобританії — у рамках спільних освітніх і дослідницьких проєктів, спрямованих на розвиток візуальної комунікації, мистецьких методів роботи з травмою, а також на створення інклюзивного середовища через мистецтво. Спільні онлайн-воркшопи, менторські програми, діалоги з британськими художниками стали частиною академічного досвіду студентів.

◇Колумбії — обмін досвідом щодо застосування мистецтва у постконфліктних суспільствах. Колумбійські фахівці діляться практиками використання ремесел, текстилю, муралів і колективного мистецтва в роботі з жертвами насильства, які виявилися надзвичайно релевантними в українському контексті. Цей міжконтинентальний обмін сприяє розробці нових підходів до роботи з травмою.

◇Африканськими країнами — вивчаються методи культурної трансформації через мистецтво, зокрема традиції ритуального та спільнотного мистецтва, застосування яких в освітньому процесі дозволяє формувати не лише естетичні компетенції, а й культурну емпатію, здатність до діалогу і глибше розуміння глобальних гуманітарних процесів.

Ця співпраця є не лише інформаційним чи формальним обміном — вона інтегрується в освітні програми, практичні проєкти студентів, тематичні виставки, цифрові платформи та наукові публікації. Вона підтверджує, що мистецька освіта в Україні не ізольована, а активно формує міжнародне культурне поле [4].

Буковина як модель локальної глобальності

Завдяки глибокому багатонаціональному пласту історії та мистецької традиції, Буковина — природне середовище для формування міжкультурних практик.

Кафедра виконує роль культурного модератора: поєднує народні ремесла і традиційний орнамент із сучасними видами мистецтва, медіа, екологічною темою, концептуальним мистецтвом. Такий симбіоз є актуальним у глобальному мистецькому контексті [5].

Освіта як гуманітарна місія

У період війни кафедра не лише навчає, а й діє. Освіта стає гуманітарною практикою — способом впливу на суспільство, механізмом відновлення, комунікації, побудови майбутнього. Ця трансформація — ознака зрілості мистецької школи.

Висновки:

Кафедра декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва ЧНУ імені Юрія Федьковича демонструє, що мистецька освіта в умовах війни може бути не лише національно значущою, а й глобально релевантною. Арт-терапевтичні програми, практичні ініціативи з реабілітації, робота з травмою, а також міжнародні партнерства — це не супровідні елементи, а серцевина стратегії освітнього і культурного спротиву. У цьому — сила мистецтва та його місія в сучасному світі.

1. Гринчук, О. В. (2022). *Мистецька освіта в умовах війни: виклики та нові підходи*. Київ: Інститут культурології НАМУ.
2. Чуприна, Л. С., & Пономаренко, І. І. (2023). Арт-терапія в роботі з військовими: практика, досвід, перспективи. *Психологія і суспільство*, №3(99), 45–52.
3. Яковенко, С. І. (2023). Арт-практики з дітьми у стані посттравматичного стресу. *Соціальна робота і мистецтво*, №2, 33–38.
4. Global Arts in Conflict. (2023). *Joint report on art education exchange between Ukraine, UK and Colombia*. London–Bogotá–Kyiv: British Council.
5. Ncube, M. (2022). Healing Communities through Art: African Indigenous Practices and Their Contemporary Applications. *International Journal of Community Arts Education*, 17(1), 14–29.

6. Жаворонкова, М. І. (2021). Орнаментальні форми Буковини як вираз локальної ідентичності. *Вісник ЧНУ. Мистецтвознавство*, №895, 23–29.
7. Березюк, Л. (2023). Освіта як форма гуманітарного впливу в умовах війни. *Гуманітарні студії*, №4, 60–66.

Myroslava Zhavoronkova

Associate Professor, Head of the Department

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0002-4216-6987>

Vyzhnytsia, Ukraine

ART EDUCATION IN TIMES OF WAR: HOW TO MAINTAIN OPENNESS TO THE WORLD AND INTERCULTURAL EXCHANGES

In times of war, art education becomes not only an educational tool but also a space of humanitarian impact, a means of support, therapy, solidarity, and international visibility of Ukrainian culture. Institutions in the field of art are compelled to respond to societal challenges while maintaining openness to intercultural interaction. In this context, the activity of the Department of Decorative and Fine Arts at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University serves as an example of a holistic and responsible strategy.

The Department as a Hub of Cultural Resistance and Social Impact

In wartime, art acts as a means of consolidation, preservation of memory, and support. The Department implements a range of initiatives aimed at mobilizing the potential of students and faculty to support the military, children, displaced persons, and the cultural environment of Bukovina. In the educational process, art is presented not only as a discipline but also as active practice [1].

Art Therapy as an Interdisciplinary Practice

- For the military: In cooperation with medical institutions, the Department conducts art therapy sessions for soldiers who have lost limbs. Students develop original puzzles, hand motor exercises, and constructive modules that combine aesthetic value with rehabilitation functions.

- For children: Workshops are held for children from temporarily occupied territories and for those who have lost their parents at the front. These are not only educational but also psychotherapeutic spaces where art helps express emotions, reduce anxiety, and facilitate social adaptation.

International Cooperation as a Strategy of Openness and Solidarity

The Department actively cooperates with partners from:

- The United Kingdom — within joint educational and research projects aimed at developing visual communication, artistic methods of working with trauma, and creating an inclusive environment through art. Joint online workshops, mentoring programs, and dialogues with British artists have become part of students' academic experience.

- Colombia — exchange of experience in applying art in post-conflict societies. Colombian experts share practices of using crafts, textiles, murals, and collective art in working with victims of violence, which have proved highly relevant in the Ukrainian context. This intercontinental exchange contributes to developing new approaches to trauma work.

- African countries — research of cultural transformation methods through art, particularly traditions of ritual and community art, whose application in the educational process fosters not only aesthetic competencies but also cultural empathy, the ability to dialogue, and deeper understanding of global humanitarian processes.

This cooperation is not merely informational or formal exchange — it is integrated into educational programs, student projects, thematic exhibitions, digital platforms, and academic publications. It confirms that art education in Ukraine is not isolated but actively shapes the international cultural field [4].

Bukovina as a Model of Local Globality

Thanks to its deep multinational history and artistic tradition, Bukovina provides a natural environment for the formation of intercultural practices. The Department acts as a cultural moderator: it combines folk crafts and traditional ornament with contemporary art forms, media, environmental themes, and conceptual art. Such a symbiosis is highly relevant in the global artistic context [5].

Education as a Humanitarian Mission

In wartime, the Department not only teaches but also acts. Education becomes a humanitarian practice — a way of influencing society, a mechanism of recovery, communication, and building the future. This transformation is a sign of the maturity of the art school.

Conclusions

The Department of Decorative and Fine Arts at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University demonstrates that art education in times of war can be not only nationally significant but also globally relevant. Art therapy programs, rehabilitation initiatives, trauma work, and international partnerships are not auxiliary elements but the core of the strategy of educational and cultural resistance. This embodies the power of art and its mission in the modern world.

1. Hrynychuk, O. V. (2022). *Art Education in Times of War: Challenges and New Approaches*. Kyiv: Institute of Cultural Studies, National Academy of Arts of Ukraine.
2. Chupryna, L. S., & Ponomarenko, I. I. (2023). *Art Therapy in Work with the Military: Practice, Experience, Prospects*. *Psychology and Society*, No. 3(99), 45–52.
3. Yakovenko, S. I. (2023). *Art Practices with Children in a State of Post-Traumatic Stress*. *Social Work and Art*, No. 2, 33–38.
4. *Global Arts in Conflict*. (2023). Joint report on art education exchange between Ukraine, UK and Colombia. London–Bogotá–Kyiv: British Council.
5. Ncube, M. (2022). *Healing Communities through Art: African Indigenous Practices and Their Contemporary Applications*. *International Journal of Community Arts Education*, 17(1), 14–29.

6. Zhavoronkova, M. I. (2021). *Ornamental Forms of Bukovina as an Expression of Local Identity*. Chernivtsi University Bulletin. Art Studies, No. 895, 23–29.
7. Bereziuk, L. (2023). *Education as a Form of Humanitarian Impact in Times of War*. Humanitarian Studies, No. 4, 60–66.

Юлія Івашко

нострифікований доктор хабілітований,
професорка кафедри будівництва і архітектури
Київський національний університет будівництва та архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-4525-9182>

Київ, Україна

Олександр Івашко

нострифікований доктор філософії,
старший викладач кафедри будівництва і архітектури
Київський національний університет будівництва та архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-9194-2153>

Київ, Україна

Андрій Дмитренко

кандидат технічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка»
імені Юрія Кондратюка
<https://orcid.org/0000-0002-8715-7646>

Полтава, Україна

Сергій Белінський

магістр мистецтв,
майор, начальник прес-служби 28 ОМБР ім. Лицарів Зимового Походу
Київ, Україна

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЗМІНИ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Події російсько-української війни внесли корективи до сфери архітектурно-будівельної діяльності на різних рівнях. Наразі фіксуються руйнування на кількох

рівнях – на укрупненому містобудівному, на об’єктному та на елементному. На містобудівному рівні спостерігається така градація пошкоджень:

- повне знищення усталеного міського середовища без можливості його відновлення в попередньому вигляді (Бахмут, Часів Яр, інші поселення на Сході України);

- пошкодження усталеного міського середовища (Костянтинівка, Краматорськ);

- знищення окремих об’єктів – складових міського середовища (Херсон, Запоріжжя, Дніпро, Одеса та ін.). На об’єктному рівні визначаються визначені нормативно-законодавчими документами чотири рівні аварійного стану, де четвертий рівень унеможливує функціонування об’єкту. Елементний рівень включає руйнування окремих частин об’єкту і може так само бути класифікований по чотирьох рівнях аварійного стану. Окремо стоїть питання пошкоджень історичних ареалів з відповідним охоронним статусом (як приклад можна навести пошкодження і руйнування об’єктів в охоронній зоні ЮНЕСКО в Одесі, в історичному охоронному ареалі у Львові.

Зміни торкнулися й архітектурно-будівельної діяльності в цілому. Новим типом забудови стали містечка для переселенців і ветеранів з інвалідністю. Вимогами для будь-якого проєкту стала наявність укриттів і пандусів. Обстеження пошкоджень і руйнувань від різних типів сучасної зброї дали змогу експериментально проаналізувати, як реагують різні конструктивні системи на загрози і таким чином надати перевагу в застосуванні у проєктах визначених типів конструкцій. Принципово новим типом стали підземні школи та дитячі садочки.

Важливим аспектом архітектурно-містобудівної діяльності стало залучення до навчання і перекваліфікації ветеранів, які мають досвід влаштування фортифікацій і впливу різних видів сучасної зброї на людину, міське середовище і конкретні типи будівель. Залучення учасників бойових дій до навчання за спеціальностями «Архітектура та містобудування», «Будівництво та цивільна інженерія»,

«Реабілітація» дозволяє врахувати сучасні загрози у проєктній і будівельній діяльності та потреби людей з інвалідністю.

Yuliia Ivashko

Nostrified Doctor Habilitatus,

Professor at the Department of Civil Engineering and Architecture

Kyiv National University of Construction and Architecture

<https://orcid.org/0000-0003-4525-9182>

Kyiv, Ukraine

Oleksandr Ivashko

Nostrified PhD

Senior Lecturer at the Department of Civil Engineering and Architecture

Kyiv National University of Construction and Architecture

<https://orcid.org/0000-0002-9194-2153>

Kyiv, Ukraine

Andrii Dmytrenko

PhD of Technical Sciences

Associate Professor, National University Yurii Kondratiuk Poltava Polytechnic

<https://orcid.org/0000-0002-8715-7646>

Poltava, Ukraine

Serhii Belinskyi

Master of Arts

Major, Head of the Press Service of the 28th Separate Mechanized Brigade named

after the Knights of the Winter Campaign

Kyiv, Ukraine

**THE IMPACT OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR ON CHANGES IN
ARCHITECTURAL AND CONSTRUCTION ACTIVITY**

The events of the Russo-Ukrainian war have introduced significant adjustments to the field of architectural and construction activity at various levels. Destruction is currently recorded on several levels—urban planning, object, and element.

At the urban planning level, the following gradation of damage is observed: complete destruction of established urban environments with no possibility of restoration in their previous form (Bakhmut, Chasiv Yar, and other settlements in Eastern Ukraine); damage to established urban environments (Kostiantynivka, Kramatorsk); destruction of individual objects as components of the urban environment (Kherson, Zaporizhzhia, Dnipro, Odesa, etc.).

At the object level, four levels of emergency condition are defined in regulatory documents, where the fourth level makes the functioning of the object impossible.

At the element level, destruction of individual parts of an object is recorded, which can also be classified according to the four levels of emergency condition.

A separate issue concerns the damage to historic areas with appropriate protective status (for example, damage and destruction of objects in the UNESCO buffer zone in Odesa, and within the historic protection area in Lviv).

Changes have also affected architectural and construction activity as a whole. A new type of development has emerged: settlements for internally displaced persons and veterans with disabilities. The inclusion of shelters and ramps has become a requirement for any project. The assessment of damage and destruction from different types of modern weapons has allowed for an experimental analysis of how various structural systems respond to threats, thereby identifying preferred structural types for use in projects. A fundamentally new typology has appeared—underground schools and kindergartens.

An important aspect of architectural and urban planning activity has been the involvement of veterans in training and retraining, as they have practical experience in constructing fortifications and understanding the effects of various types of modern weaponry on humans, urban environments, and specific building types. The participation

of combatants in training within the fields of Architecture and Urban Planning, Construction and Civil Engineering, and Rehabilitation makes it possible to account for modern threats in design and construction activities, as well as the needs of people with disabilities.

Олена Кайдановська

доктор педагогічних наук, професорка кафедри

архітектурного проектування

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-7764-1696>

Львів, Україна

КАСТОМІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ: РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРИМІСЬКИХ ЗОН ЛЬВОВА

У сучасному урбанізованому середовищі містяни дедалі більше потребують регулярного відпочинку поза межами міста у природному середовищі. Зростає інтерес до неформального туризму – індивідуальних, короткотривалих подорожей, що орієнтовані на власні інтереси, ритм і маршрути учасників. Кастомізація дозвілля передбачає налаштування способу відпочинку відповідно до потреб конкретної людини або групи. Різні типи дозвілля слугують індикатором локального попиту, що може бути інтегроване у партисипативні підходи до розвитку приміських територій.

Активність мешканців є цінним джерелом інформації про реальні потреби користувачів простору – вони самостійно формують маршрути, обирають локації, фіксують цікаві точки в цифрових сервісах, взаємодіють через спільноти, залишають відгуки та створюють запити на облаштування простору. Ці дії можливо трансформувати у практику неформальної участі у розвитку рекреаційного приміського середовища.

Приміські території Львова мають значний, поки недостатньо систематизований рекреаційний потенціал. Зелене кільце довкола міста, ліси, пагорби, водойми, історико-культурні об'єкти та мережа сіл створюють ідеальне середовище для гнучких маршрутів пішохідного і велосипедного туризму. Ці зони

можуть слугувати ресурсом для фізичної активності, емоційної регенерації, пізнання регіону та розвитку локальних ініціатив.

У межах дослідження проаналізовано наявну інфраструктуру (дороги, туристичні стежки, рекреаційні зони, заклади харчування тощо), а також виявлено типові сценарії неформального відпочинку львів'ян. Виділено популярні локації, такі як: Винниківський ліс, Страдч, Брюховицький масив, Раковець, Зашків, Давидівські стежки, Яворівський національний природний парк. Проте більшість цих маршрутів мають фрагментовану або слабо промарковану інфраструктуру, що ускладнює вільне користування ними без додаткової підготовки або навігаційних засобів.

Пропонується новий підхід до кастомізації дозвілля, який базується на принципах:

- індивідуалізації маршруту (довжина, складність, ландшафт, цікавинки);
- модульності та сценарної гнучкості (відпочинок для сім'ї, спортивна прогулянка, спостереження за природою, фототуризм тощо);
- цифрової навігаційної підтримки (карти, додатки, QR-коди, локальні гіді);
- залучення локальних ресурсів (кафе, зони відпочинку, культурні події).

Важливим є розвиток мікроінфраструктури: місць для зупинок і перепочинку, точок з водою, місць для сміття, інформаційних стендів та мінімальних зручностей для короткого перебування. Проблеми приміської інфраструктури: недостатня безпека руху на автошляхах приміської зони; відсутність повноцінної велоінфраструктури на під'їздах до Львова та в межах заповідної території; обмеженість облаштованих місць для короткотривалого відпочинку (велостоянки, інформаційні пункти, питна вода). Користувацькі ініціативи (цифрові навігаційні платформи), локальні онлайн-спільноти активно впливають на формування маршрутів, і фактично стають механізмом неформальної партисипації у плануванні рекреаційного середовища.

Для Львова актуальні одноденні велосипедні подорожі у приміській зоні, зокрема до території природного заповідника Розточчя, що має значний рекреаційний потенціал – ландшафтна та природна різноманітність, історико-культурні пам'ятки, можливості зупинок. Кастомізація маршруту реалізується через вибір стартових точок, налаштування складності й тривалості поїздки, інтеграцію культурних і природних об'єктів у подорож.

Перспективи і практика містобудівної діяльності щодо викликів сьогодення: фрагментація середовища, загроза урбанізації зелених зон, відсутність інтегрованої політики розвитку приміських рекреацій. Кастомізований підхід може слугувати інструментом залучення мешканців до оновлення простору, формування локальних маршрутів, ініціатив у розвитку малого туристичного бізнесу.

Кастомізація дозвілля у форматі велосипедних подорожей вихідного дня є актуальною практикою, яка потребує інституційної підтримки. Її подальший розвиток вимагає інтеграції користувацького досвіду у стратегії містобудівного планування та рекреаційного менеджменту: створення адаптивної системи маршрутів, інтегрованої з міською транспортною мережею, цифровими сервісами та локальною ідентичністю. Таке середовище не лише сприятиме здоровому способу життя, а й посилюватиме зв'язок мешканців із навколишнім регіоном, активізуючи соціальні й екологічні практики.

Olena Kaidanovska

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the

Department of Architectural Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-7764-1696>

Lviv, Ukraine

CUSTOMIZATION OF LEISURE:

RECREATIONAL POTENTIAL OF SUBURBAN AREAS OF LVIV

In contemporary urbanized environments, city residents increasingly seek regular opportunities for recreation outside the city in natural settings. There is growing interest in informal tourism—individual, short-term trips tailored to the interests, pace, and routes of the participants. The customization of leisure implies adjusting modes of recreation to the needs of a specific person or group. Various types of leisure serve as indicators of local demand, which may be integrated into participatory approaches to suburban territorial development.

The activity of residents is a valuable source of information about the actual needs of space users. They independently design routes, select locations, record points of interest in digital services, interact through communities, leave feedback, and create demands for spatial improvements. These actions can be transformed into practices of informal participation in the development of suburban recreational environments.

The suburban zones of Lviv possess significant, though insufficiently systematized, recreational potential. The green belt around the city, forests, hills, water bodies, historical and cultural sites, and the network of villages create an ideal environment for flexible hiking and cycling routes. These areas may serve as resources for physical activity, emotional regeneration, regional exploration, and the development of local initiatives.

The study analyzes the existing infrastructure (roads, tourist trails, recreational areas, food services, etc.) and identifies typical scenarios of informal leisure among Lviv residents. Popular locations include the Vynnyky forest, Stradch, Briukhovychi woodland, Rakovets, Zashkiv, Davydiv trails, and Yavoriv National Nature Park. However, most of these routes exhibit fragmented or poorly marked infrastructure, which complicates free use without additional preparation or navigation tools.

A new approach to the customization of leisure is proposed, based on the principles:

- individualization of routes (length, difficulty, landscape, points of interest);

- modularity and scenario flexibility (family leisure, sports cycling, nature observation, photo-tourism, etc.);
- digital navigation support (maps, apps, QR codes, local guides);
- integration of local resources (cafés, resting areas, cultural events).

The development of micro-infrastructure is essential: rest stops, water access points, waste disposal facilities, information stands, and basic amenities for short-term stays. At the same time, suburban infrastructure faces notable problems: insufficient traffic safety on suburban roads; lack of dedicated cycling infrastructure on approaches to Lviv and within protected areas; and limited facilities for short-term stops (bike parking, information boards, drinking water). User initiatives—digital navigation platforms and local online communities—actively influence route formation and, in practice, become mechanisms of informal participation in recreational space planning.

For Lviv, one-day cycling trips to suburban areas, particularly to the Roztochchia Nature Reserve, are highly relevant. This territory offers diverse landscapes, natural and cultural heritage, and opportunities for rest. Customization of routes here is realized through selecting starting points, adjusting trip duration and difficulty, and integrating cultural and natural attractions into the journey.

Urban planning practice faces major challenges: spatial fragmentation, the threat of urbanizing green zones, and the absence of an integrated policy for suburban recreation. A customized approach can serve as a tool for engaging residents in the renewal of space, forming local routes, and initiating small-scale tourism businesses.

The customization of leisure in the format of one-day cycling trips represents a relevant practice requiring institutional support. Its further development should integrate user experience into urban planning and recreational management strategies: the creation of an adaptive system of routes, integrated with the urban transport network, digital services, and local identity. Such an environment will not only foster healthy lifestyles but also strengthen residents' connection with the surrounding region, activating social and ecological practices.

Ірина Коротун

докторка архітектури, завідувачка кафедри архітектури,
урбаністики та збереження об'єктів ЮНЕСКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0001-6501-0902>

Чернівці, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ У ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА.

Чернівці – це місто, де упродовж століть відбувалося нашарування різних культурних традицій, етнічних впливів, архітектурних стилів і мистецьких напрямів. Важливою рисою є ансамблевість забудови, яка формує неповторний образ Чернівців, роблячи його справжньою перлиною у культурному та історичному просторі України.

Однією з найвідоміших архітектурних пам'яток міста є творіння видатного архітектора Йозефа Главки – Архітектурний ансамбль резиденції митрополитів Буковини і Далмації, нині відомий як центральний корпус Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Ця унікальна пам'ятка в 2011 році була внесена до Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО. Загалом у Чернівцях налічується понад тисячу об'єктів культурної спадщини, серед яких – ансамблі вулиць і площ, архітектурні пам'ятки, будівлі промислового призначення та історичні об'єкти.

Внесок архітекторів у формування міського середовища Чернівців складно переоцінити. Вони визначали обличчя міста, його ритм і гармонію, створюючи архітектурну школу, що стала своєрідним феноменом. Її історія бере початок ще у 1873 році, коли було відкрито Промислову школу, що готувала спеціалістів

архітектурного профілю. Згодом навчальний заклад розмістився у власному корпусі, збудованому за проєктом професора Йозефа Ляйцнера, котрий прибув до Чернівців із міста Брно. Цей крок заклав підвалини для розвитку професійної архітектурної освіти на Буковині.

Новий етап розвитку архітектурної освіти у Чернівцях розпочався після Другої світової війни, а в наступному - у 2008 році, коли при Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича відбувся перший набір студентів за напрямками «Будівництво» та «Архітектура».

Відновлення спеціальностей відбулося завдяки ініціативі Чернівецької обласної спілки архітекторів, особливо голови спілки – Віктора Кільчицького, при підтримці Чернівецької міської ради і керівництва університету, особисто – мера Чернівців – Миколи Федорука та ректора Чернівецького національного університету – д.ф.м.н., професора Степана Мельничука. Ці кроки дозволили закладу стати важливим центром підготовки архітекторів для регіону.

У 2013 році кафедра будівництва та архітектури перетворилася у факультет архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва, який очолив професор, доктор фізико-математичних наук І. М. Фодчук, сьогодні цю посаду обіймає к.т.н, доцентка Євгенія Новак.

Факультет складається з 4х кафедр: архітектури, урбаністики та збереження об'єктів ЮНЕСКО; кафедра будівництва; декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва; містобудування та архітектурного проєктування.

Від часу створення, факультет почав відігравати вагомий роль у процесі розвитку галузі інженерії, виробництва та будівництва України. Підтримує тісні зв'язки з викладацько-професорським складом з провідних шкіл архітектури України: Київський національний університет архітектури та будівництва, Національний університет Львівська Політехніка, Одеська державна академія будівництва та архітектури, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (м.Київ),

Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне), Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова та інші.

А також викладачами та координаторами європейських університетів і архітектурних шкіл: Бранденбурзького технічного університету Котбус–Зенфтенберг (BTU); Рейнланд-Пфальцького технічного університету Кайзерслаутерн–Ландау (RPTU) та Технічного університету Берліна (TU Berlin), Вищої технічної школи (Любек), Туринського політехнічного університету (Politecnico di Torino); Ion Mincu University of Architecture and Urbanism (UAUIM Бухарест); Молдовський державний університет (Кишинів); Ясський університет А.І. Куза; Ясський технічний університет Георге Асакі та інші.

Факультет протягом останніх двох десятиріч готує висококваліфікованих фахівців за спеціальностями: «Архітектура та містобудування», «Будівництво», «Декоративно-прикладне та образотворче мистецтво», які здійснюють вагомий внесок у розбудову міста, створення громадських просторів, реставрацію видатних об'єктів культурної спадщини.

Розвиток факультету надає позитивний приклад партисипації на міжнародних і вітчизняних адміністративних, освітніх і виробничих рівнях у сферах архітектури та містобудування.

Iryna Korotun

Doctor of Architecture,

Head of the Department of Architecture, Urban Planning and

UNESCO Heritage Preservation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0001-6501-0902>

Chernivtsi, Ukraine

FORMATION AND DEVELOPMENT OF ARCHITECTURAL EDUCATION AT YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY

Chernivtsi is a city where, over centuries, diverse cultural traditions, ethnic influences, architectural styles, and artistic trends have intertwined and left their mark. A distinctive feature of the city is the ensemble character of its urban fabric, which shapes the unique image of Chernivtsi and makes it a true gem in the cultural and historical landscape of Ukraine.

One of the most renowned architectural landmarks of the city is the work of the outstanding architect Josef Hlávka – the Architectural Ensemble of the Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans, today known as the main building of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. This unique monument was inscribed on the UNESCO World Heritage List in 2011. In total, Chernivtsi counts more than one thousand cultural heritage sites, including ensembles of streets and squares, architectural landmarks, industrial buildings, and historical objects.

The contribution of architects to shaping the city's environment cannot be overestimated. They determined the face of Chernivtsi, its rhythm and harmony, creating an architectural school that became a unique phenomenon. Its history dates back to 1873, when the Industrial School was opened to train specialists in the architectural field. Later, the institution occupied its own building, designed by Professor Josef Leitzner, who arrived in Chernivtsi from Brno. This step laid the foundations for the development of professional architectural education in Bukovina.

A new stage in the development of architectural education in Chernivtsi began after the Second World War, and later – in 2008, when Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University enrolled the first students in the fields of “Construction” and “Architecture.”

The revival of these specializations became possible thanks to the initiative of the Chernivtsi Regional Union of Architects, especially its head Viktor Kilchytskyi, with the support of Chernivtsi City Council and the university administration. Special recognition

belongs to Mykola Fedoruk, Mayor of Chernivtsi, and Stepan Melnychuk, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, and Rector of the University. These efforts transformed the university into a significant center for training architects in the region.

In 2013, the Department of Construction and Architecture evolved into the Faculty of Architecture, Construction, and Decorative and Applied Arts, initially headed by Professor Ihor Fodchuk, Doctor of Physical and Mathematical Sciences. Today, the faculty is led by Associate Professor Yevheniia Novak, PhD in Engineering. The faculty consists of four departments: Department of Architecture, Urban Planning and UNESCO Heritage Preservation; Department of Construction; Department of Decorative and Applied Arts and Fine Arts; Department of Urban Planning and Architectural Design.

Since its establishment, the faculty has played an important role in the development of engineering, production, and construction in Ukraine. It maintains close academic ties with leading schools of architecture in Ukraine: Kyiv National University of Architecture and Construction, Lviv Polytechnic National University, Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, National Academy of Fine Arts and Architecture (Kyiv), National University of Water and Environmental Engineering (Rivne), Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, O.M. Beketov Kharkiv National University of Urban Economy, among others.

The faculty also collaborates with professors and coordinators from European universities and architectural schools, including Brandenburg University of Technology Cottbus–Senftenberg (BTU), Rhineland-Palatinate Technical University of Kaiserslautern–Landau (RPTU), Technical University of Berlin, Lübeck University of Applied Sciences, Politecnico di Torino, Ion Mincu University of Architecture and Urbanism (Bucharest), Moldova State University (Chişinău), Alexandru Ioan Cuza University of Iaşi, Gheorghe Asachi Technical University of Iaşi, and others.

The Faculty has been training highly qualified specialists over the past two decades in the fields of Architecture and Urban Planning, Construction, and Decorative and

Applied Arts, who make a significant contribution to the development of the city, the creation of public spaces, and the restoration of outstanding cultural heritage sites.

The Faculty's development provides a positive example of participation at international and national administrative, educational, and industrial levels in the fields of architecture and urban planning.

Вадим Куцевич

доктор архітектури, професор

завідувач кафедри архітектурного проєктування

цивільних будівель і споруд

Київський національний університет будівництва та архітектури

<https://orcid.org/0000-0001-6128-7410>

Київ, Україна

ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ В АРХІТЕКТУРІ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

У 2011р. Всесвітня організація охорони здоров'я опублікувала свою «Річну доповідь про інвалідність», у якій інвалідність називають «складним явищем, що відображає взаємодію між особливостями тіла людини та особливостями суспільства, в якому ця людина живе» [1]. Цей термін відомий як соціальне визначення інвалідності.

Для архітекторів і дизайнерів відкривається можливість нового мислення де глибокий перехід від думки про інвалідність як особистого стану здоров'я людини існує поза межами «нормального». Розгляд інвалідності як невідповідної взаємодії, підкреслюється відповідальністю архітекторів та дизайнерів. Цей вибір, збільшує або зменшує невідповідність між людьми і навколишнім світом.

Згідно з положенням ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» — інклюзивність будівель і споруд це: комплекс архітектурно-планувальних, інженерно-технічних, ергономічних, конструктивних і організаційних заходів, для збереження доступності будівель і споруд, у яких кожна особа незалежно від віку, статі, інвалідності, функціональних порушень і рівня комунікативних можливостей або обставин, може відчутти себе безпечно і комфортно без сторонньої допомоги і в міру своїх можливостей» [2].

В той же час слід відзначити деяку відмінність доступності, яка є властивістю, інклюзивність будівель споруд методом. Необхідно сформувати доступність як простір, який не тільки відповідає стандартам, але й придатний для всіх.

Більшість критеріїв доступності сформовано на основі політичних і законотворчих процесів для забезпечення безперешкодного доступу людей з інвалідністю до всіх життєвих потребностей.

Так, доступність людей з інвалідністю в архітектурі США стала помітною після ухвалення Конгресом Закону про американців з інвалідністю у 1990 р. У 2006 р. ООН ухвалила Конвенцію про права людей з інвалідністю, як міжнародну угоду, що спрямована на нову соціальну інтеграцію людей.

Інклюзивність будівель і споруд починається з чіткого розуміння основ доступності. Виходячи з цього критерій доступності є основою інклюзивного проектування будівель і споруд. При цьому проектування архітектурного середовища повинен уособлювати ідею, про те, що жодне прийняте рішення не може бути ухвалено без залучення людей з інвалідністю. «Нічого про нас, без нас» — це латинський вираз «Nihil de nobis, sine nobis», який став відомим завдяки руху за права людей з інвалідністю [3].

Ще однією концепцією, яка пов'язана з інклюзивністю будівель і споруд є застосування принципів універсального дизайну. Універсальний дизайн формується у міському середовищі та ґрунтується на архітектурі та екологічному дизайні. В ньому підкреслюється кінцеве рішення, як правило зафіксоване фізично і його принцип орієнтований на власність кінцевий результат. Інклюзивність будівельної системи досягається завдяки універсальний дизайн три складові, які мають різний сенс щодо залучення [4-5].

На даний час найбільшою ланкою архітектурного безбар'єрного середовища залишається діяльність, яка безпосередньо пов'язана з роботою архітекторів-проектувальників, містобудівників, дизайнерів, сферою управління, розвитком організацій населених пунктів, міською інфраструктурою, благоустроєм і

обладнанням міського простору, плануванням і облаштуванням будівель і споруд. Інклюзивне зростання в архітектурі будівель і споруд сприяє подоланню розриву між побутовими знаряддями й можливостями людини. Інклюзія вивчає людські стосунки, застосовуючи різноманітні способи досягнення колективного успіху у наданні рівних можливостей у користуванні різноманітним архітектурним простором.

Інклюзивні рішення об'єднують людей для розширення можливостей людей з інвалідністю через доступ до роботи, освіти, соціальних ресурсів та ін. Україна є європейською державою, для якої людина та її потреби, а також почуття і плани є найвищими цінностями.

1. World Bank. World Report on Disability: Main Report (English) (Washington, DC: World Bank. 2011).

2. ДБН В. 2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення». Київ: Мінрегіон України, 2018. 64 с.

3. Голмс Кет. Невидимоподібність: Як інклюзія формує дизайн. Пер. із англ. Л. Коцюк, О. Пелипенко. Київ: ArtHuss, 2024. 144 с.

4. Куцевич Вадим. Універсальний дизайн як основа організації безбар'єрного середовища. Українська академія мистецтва. Дослід. та наук. – метод. праці. Київ: НАОМА, 2017. Вип. 26. 2017. С. 96–105.

5. Принципи універсального дизайну — основа формування інклюзивності цивільних будівель і споруд. Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції 10–11 листопада 2023 р. м. Київ. Частина II. Київ: КНУБА, 2023. С. 127–130.

Vadym Kutsevych

Doctor of Architecture, Professor

Head of the Department of Architectural Design of Civil

Buildings and Structures

INCLUSIVE GROWTH IN THE ARCHITECTURE OF BUILDINGS AND STRUCTURES

In 2011, the World Health Organization published its World Report on Disability, in which disability is described as “a complex phenomenon reflecting the interaction between the features of a person’s body and the features of the society in which that person lives” [1]. This definition is known as the social model of disability.

For architects and designers, this opens the possibility of a new way of thinking, where a profound shift occurs from perceiving disability as an individual health condition existing outside the bounds of “normal.” Considering disability as a misfit interaction emphasizes the responsibility of architects and designers. Their choices either increase or reduce the mismatch between people and the surrounding world.

According to the provisions of DBN V.2.2-40:2018 “Inclusivity of Buildings and Structures. General Provisions”—inclusivity of buildings and structures is defined as: “a set of architectural-planning, engineering-technical, ergonomic, structural, and organizational measures aimed at ensuring the accessibility of buildings and structures, where every person, regardless of age, gender, disability, functional impairments, communication abilities, or circumstances, can feel safe and comfortable without external assistance and within their own capabilities” [2].

At the same time, it is worth noting a certain distinction: accessibility is a property, while inclusivity of buildings and structures is a method. It is necessary to shape accessibility as a space that not only meets standards but is also suitable for everyone.

Most accessibility criteria have been developed based on political and legislative processes to ensure barrier-free access for people with disabilities to all essential aspects

of life. Thus, accessibility in U.S. architecture became noticeable after the adoption of the Americans with Disabilities Act by Congress in 1990. In 2006, the UN adopted the Convention on the Rights of Persons with Disabilities as an international agreement aimed at promoting new social integration of people.

Inclusivity in buildings and structures begins with a clear understanding of the fundamentals of accessibility. Based on this, accessibility is the foundation of inclusive design of buildings and structures. At the same time, architectural design of the environment must embody the idea that no decision can be made without the involvement of people with disabilities. “Nothing about us, without us”—the Latin phrase “*Nihil de nobis, sine nobis*”—became well known thanks to the disability rights movement [3].

Another concept connected to inclusivity in buildings and structures is the application of universal design principles. Universal design is shaped within the urban environment and is based on architecture and environmental design. It emphasizes final solutions, usually fixed physically, with a principle oriented toward ownership of the end result. Inclusivity of the architectural system is achieved through universal design, which integrates three components that carry different meanings with regard to inclusion [4–5].

At present, the largest segment of barrier-free architectural environments remains the work directly related to architects, urban planners, designers, as well as management, community development, urban infrastructure, landscaping and equipment of public spaces, and the planning and arrangement of buildings and structures. Inclusive growth in the architecture of buildings and structures contributes to overcoming the gap between people’s daily tools and their abilities. Inclusion studies human relationships, applying various ways to achieve collective success in providing equal opportunities for the use of diverse architectural spaces.

Inclusive solutions unite people by expanding opportunities for persons with disabilities through access to work, education, social resources, and more. Ukraine is a European state for which the individual, their needs, feelings, and plans are the highest values.

1. World Bank. World Report on Disability: Main Report (English) (Washington, DC: World Bank. 2011).
2. DBN V.2.2-40:2018 Inclusivity of Buildings and Structures. General Provisions. Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine, 2018. 64 p.
3. Holmes, Kat. Mismatch: How Inclusion Shapes Design. Translated from English by L. Kotsiuk, O. Pelypenko. Kyiv: ArtHuss, 2024. 144 p.
4. Kutsevych, Vadym. Universal Design as the Basis of Barrier-Free Environment Organization. Ukrainian Academy of Arts. Research and Scientific-Methodological Works. Kyiv: NAOMA, 2017. Issue 26. Pp. 96–105.
5. Principles of Universal Design as the Basis for Forming Inclusivity of Civil Buildings and Structures. Abstracts of the 4th International Scientific-Practical Conference, November 10–11, 2023, Kyiv. Part II. Kyiv: KNUBA, 2023. Pp. 127–130.

Галина Лукашук

кандидатка сільсько-господарських наук

доцентка кафедри містобудування

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-4043-8771>

Львів, Україна

Юлія Ідак

докторка архітектури, професорка

завідувачка кафедри містобудування

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-1123-5759>

Львів, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ПАРТИСИПАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У КУРСОВОМУ ПРОЄКТУВАННІ

У сучасному науковому дискурсі дедалі частіше використовується поняття «партисипація» (від англ. participation – участь). Сам термін окреслює спектр стратегій і методів, спрямованих на активне залучення індивіда або групи до процесів співтворення та колективного ухвалення рішень.

Партисипація, або співучасть, визначається одним із базових принципів демократизації проєктних практик. Такий підхід забезпечує безпосередню інтеграцію майбутніх користувачів у формування проєктних рішень та підвищує їхню соціальну легітимність і сталість (http://yurvisnyk.in.ua/v3_2023/2.pdf, 2023).

У рамках освітнього процесу з дисципліни «Архітектурна форма, конструкції та матеріали» у 2025 р. студенти другого курсу спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» опрацьовували проєктні концепції ландшафтного благоустрою. Для виконання цих проєктів було використано декілька партисипативних підходів, зокрема: попереднє опитування користувачів просторів (серед студентів, викладачів

та працівників коледжу (36 учасників), консультації з муніципалітетами міст, інтерв'ю із споживачами, проведення партисипативних семінарів за участю стейкхолдерів.

Для курсового проєктування студентам було запропоновано конкретні локації для розробки проектних концепцій по ландшафтному благоустрою територій у м. Львів та м. Жидачів, Львівської області, а саме: благоустрій території ІТ коледжу Львівської політехніки, благоустрою території ліцею № 45 на вул. Науковій, 81 у м. Львові, благоустрою території храму Вознесіння Господнього на вул. Старознесенська у Львові, наповнення новим змістом рекреаційної зони навколо міського озера «Промінь» у м. Жидачів та благоустрою території Жидачівської міської лікарні із забезпеченням інклюзивності. Зокрема, під час роботи над благоустроєм території ІТ коледжу Львівської політехніки увага була зосереджена на функціональному наповненні окремих локацій: спортивного осередку, репрезентативної зони, внутрішнього дворику як зони для навчання та саморозвитку. Студенти намагалися втілити побажання спільноти, формуючи місце, яке є середовищем розвитку, довіри та взаємоповаги.

У відповідності із поставленою метою, студенти у межах курсового проєктування повинні були виконати наступні завдання:

- провести комплексний аналіз природно-ландшафтних та містобудівних умов території проєктування;
- провести опитування працівників, учнів, членів територіальної громади, випадкових учасників на предмет їхнього функціонально-просторового бачення вирішення простору та його необхідних складових;
- враховуючи побажання спільноти, розробити проєктну пропозицію;
- обговорити та узгодити її із замовником, враховуючи сприйняття громади;
- безпосередньо виконати курсовий проєкт із врахуванням побажань замовника.

Варто відмітити переваги партисипативних підходів у курсовому проєктуванні студентів вищих навчальних закладів:

- можливість побудувати партнерські стосунки між студентами-проектантами та спільнотами конкретних навчальних закладів та громад;
- об'єднання виконавців та замовників навколо ідеї проекту;
- зворотній зв'язок від замовника;
- можливість деталізувати вимоги (бажання) спільнот.

Підсумовуючи, можна сказати, що головною метою було навчити студентів формувати проєктні пропозиції щодо різних елементів благоустрою, залучаючи основних користувачів цих просторів. При цьому процес проєктування спрямований на побудову дружнього до людини середовища.

Halyna Lukashchuk

PhD in Agricultural Sciences

Associate Professor, Department of Urban Planning

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0003-4043-8771>

Lviv, Ukraine

Yuliya Idak

Doctor of Architecture, Professor

Head of the Department of Urban Planning

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-1123-5759>

Lviv, Ukraine

APPLICATION OF PARTICIPATORY APPROACHES IN COURSE DESIGN STUDIO

In contemporary scholarly discourse, the notion of participation is increasingly employed (from the English participation – involvement). The term designates a range of

strategies and methods aimed at the active engagement of individuals or groups in processes of co-creation and collective decision making.

Participation, or co-involvement, is recognized as one of the fundamental principles of the democratization of design practices. Such an approach ensures the direct integration of future users into the process of shaping design solutions, thereby enhancing their social legitimacy and sustainability (Visnyk Yurydychnyi, 2023).

Within the framework of the educational process in the course Architectural Form, Structures and Materials (2025), second-year students of the Bachelor's program in Architecture and Urban Planning (specialty 191) worked on conceptual designs for landscape improvement. The methodology of these projects incorporated several participatory approaches, including: preliminary surveys of space users (students, teachers, and staff of the college; 36 respondents in total), consultations with municipal authorities, interviews with stakeholders, and participatory workshops involving community representatives.

For the design studio assignment, students were provided with specific sites for developing conceptual projects of landscape improvement in Lviv and Zhydachiv (Lviv region). These included: the improvement of the IT College territory at Lviv Polytechnic; the improvement of the grounds of Lyceum No. 45 on 81 Naukova Street in Lviv; the improvement of the Church of the Ascension of the Lord site on Staroznesenska Street in Lviv; the reprogramming of the recreational zone around Lake "Promin" in Zhydachiv; and the improvement of the Zhydachiv City Hospital area with a focus on inclusivity.

In particular, for the IT College case study, students focused on the functional programming of specific areas: a sports hub, a representative zone, and an inner courtyard intended as a learning and self-development space. Their proposals sought to reflect the aspirations of the community by shaping an environment that fosters growth, trust, and mutual respect.

In line with the project objectives, students were required to accomplish the following tasks:

- conduct a comprehensive analysis of the natural, landscape and urban conditions of the design site;
- carry out surveys among staff, students, community members and incidental users to identify their functional and spatial expectations regarding the site;
- develop design proposals reflecting community needs and aspirations;
- present and negotiate the proposals with the client, incorporating community feedback;
- finalize course projects in accordance with both client requirements and community input.

The advantages of participatory approaches in student design studios can be outlined as follows:

- fostering partnerships between student-designers and local communities of specific educational institutions or municipalities;
- building a shared vision that unites designers and clients around the project idea;
- establishing channels for feedback from the client;
- enabling more detailed articulation of community needs and expectations.

In conclusion, the primary objective of the course project was to train students in formulating design proposals for various elements of landscape improvement while engaging key users of these spaces. The design process, in this context, was oriented towards the creation of human-centered environments.

Лариса Мартишова

кандидатка архітектури

доцентка кафедри урбаністики та містобудування

Харківський національний університет міського господарства

імені О. М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0002-2211-3562>

Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ШУМ В СИЛУЕТІ СУЧАСНОГО МІСТА

Інформація оточує людину від народження повсюдно і постійно протягом усього життя. З моменту своєї появи на світ, людина досліджує доступне їй інформаційне поле навколишнього середовища і постійно розв'язує різні завдання. Багатшарова інформація великих структур сучасного світу, де технології стали інструментом, а інформація – засобом впливу на людину, це єдиний механізм взаємодії параметрів контексту сформований на основі багатовимірності сприйняття середовища, що відображає картину світу.

Перша візуальна інформація, яку отримує людина, наближаючись до міста, це його силует – історично сумарний контурний вираз міських об'єктів на тлі небосхилу, які видно при під'їзді до міста ще здалеку. Архітектурний силует надає людині перші орієнтири в структурі міста, а сама контурна лінія, що утворює «малюнок», несе найважливішу інформацію. Лінія силуету – це свого роду кардіограма життя міста, особливо сучасного, коли розміри його досить значні, тож кожна зміна цього малюнку набуває певного значення.

Стрімкий розвиток структури сучасного міста, зміна його параметрів у всіх напрямках, неминуче відбивається в структурі його силуету. Однак на тлі подібних змін, що тривають упродовж усієї історії архітектури та містобудування, сьогодні з'являється дедалі більше архітектурно-містобудівних об'єктів, які ускладнюють

«зчитування» інформації про структуру міста в його силуеті, ускладнюючи орієнтацію людини в структурі міста та перетворюючи панораму та силует в незрозумілий, подекуди абстрактний «малюнок».

Людина досліджує навколишнє середовище сучасного міста як систему, що є втіленням інформаційного поля і намагається зрозуміти своє місце в ній, для чого треба з'ясувати її побудову та структуру. Інформаційний баланс цієї системи сьогодні активно еволюціонує під впливом часу та об'єктивної інформаційної реальності, зміщуючи історично вивірені, звичні акценти. Інформація, що втілена за допомогою образів та форм в структуру міста та його силует, сьогодні все частіше «ускладнена» комерційною та рекламною складовою. В кожній інформаційній системі є важлива – основна та несуттєва – другорядна інформація, що не впливає на систему в цілому. Саме кількість та якість несуттєвої інформації, що зазвичай вважається інформаційним шумом та заважає чи відволікає від головного «повідомлення», сьогодні є актуальною проблемою для архітектурно-містобудівної структури міста та його силуету.

Інформаційна основа архітектури та містобудування як системи зводиться до передачі інформації від творця (архітектора, містобудівника) до споживача (людини, жителя міста) за допомогою об'ємно-просторових і силуетних форм. Тож коли реклама чи комерційні об'єкти різного масштабу, від плакату чи банера до висотної споруди із світловим акцентом, перекривають важливі містобудівні домінанти в силуеті міста, або заважають сприйняттю цілісної композиції – це вже нікого не дивує, адже існує думка, що саме це і є сучасною картиною світу, якій властивий певний інформаційний хаос.

В структурі архітектурно-містобудівного простору зазвичай можна виявити та ідентифікувати головні елементи, що є каркасом і відображають основне смислове навантаження, формуючи світосприйняття людини, а також другорядні елементи, що їм підпорядковані. Так створюється цілісність композиції, але в сучасній структурі міста. коли композиція вже історично склалася, а автор чи замовник

об'єкту намагаються створити щось нове, незважаючи на його роль в загальній картині чи композиції, виникають непогодженості в отриманні певної інформації та складності в створенні цілісної картини світу, що є найважливішою складовою психологічного стану людини, задля чого в усі часи архітектури намагалися створювати гармонічні та цілісні архітектурно-містобудівні композиції.

Таким чином, інформація стає шумом після того, як втрачається її сенс, або ж існує її надлишок. І навпаки, саме інформаційний шум може стати інформацією, якщо міститиме важливіші повідомлення, ніж основна інформація про архітектурно-містобудівну структуру міста та його силует.

Larysa Martyshova

PhD in Architecture

Associate Professor, Department of Urban Studies and Urban Planning

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

<https://orcid.org/0000-0002-2211-3562>

Kharkiv, Ukraine

INFORMATIONAL NOISE IN THE SILHOUETTE OF THE MODERN CITY

Information surrounds a person universally and continuously from birth throughout their entire life. From the moment of entering the world, an individual explores the accessible informational field of the surrounding environment and constantly solves various tasks. The multilayered information of the large structures of the modern world, where technologies have become tools and information a means of influencing humans, is a single mechanism of contextual interaction, formed on the basis of the multidimensional perception of the environment, which reflects the picture of the world.

The first visual information a person receives when approaching a city is its silhouette—a historically accumulated contour expression of urban objects against the

skyline, visible from afar. The architectural silhouette provides a person with the first orientation within the city's structure, while the contour line itself, which creates the "drawing," carries the most important information. The silhouette line is, in a way, the cardiogram of the city's life, especially in the modern era when urban scales are vast, and each change to this drawing acquires significance.

The rapid development of the modern city's structure and the change of its parameters in all directions inevitably affect the configuration of its silhouette. However, against the backdrop of similar changes that have taken place throughout the history of architecture and urban planning, today an increasing number of architectural and urban objects appear that complicate the "reading" of the city's structure through its silhouette. This hinders orientation within the urban structure and turns the panorama and silhouette into an ambiguous, sometimes abstract, "drawing."

A person studies the urban environment as a system that embodies an informational field and tries to understand their place within it, which requires identifying its structure and organization. The informational balance of this system is actively evolving today under the influence of time and objective informational realities, displacing historically established and familiar accents. Information embedded in the city's structure and silhouette through images and forms is increasingly "complicated" by commercial and advertising elements. Every informational system contains significant (primary) information and insignificant (secondary) information that does not affect the system as a whole. The amount and quality of this secondary information, often considered informational noise that distracts or diverts attention from the main "message," has become an urgent problem for the architectural and urban structure of the city and its silhouette.

The informational foundation of architecture and urban planning as a system boils down to the transfer of information from the creator (architect, urban planner) to the consumer (person, city resident) through spatial and silhouette forms. Thus, when advertising or commercial objects of varying scales—from posters or banners to high-rise structures with illuminated accents—block important urban dominants in the city's

silhouette or interfere with the perception of a coherent composition, it no longer surprises anyone, as there is a prevailing opinion that this reflects the modern picture of the world, characterized by a certain informational chaos.

Within the structure of the architectural and urban space, one can usually identify and distinguish the main elements that form the framework and carry the primary semantic load, shaping human perception, as well as the secondary elements subordinated to them. This creates compositional integrity. Yet in the modern city, where the composition has historically evolved, when an author or client attempts to introduce something new without regard to its role in the overall picture, inconsistencies emerge in the reception of information, and difficulties arise in forming a coherent worldview. This coherence is one of the most important components of the human psychological state, which is why architecture has always strived to create harmonious and integral architectural and urban compositions.

Thus, information becomes noise when it loses its meaning or when there is an excess of it. Conversely, informational noise itself may become information if it conveys messages more important than the primary information about the city's architectural and urban structure and its silhouette.

Тамара Марусик,

докторка історичих наук, професорка,

керівниця Центру управління об'єктом ЮНЕСКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0001-9575-8655>

Чернівці, Україна

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ КОЛИШНЬОЇ РЕЗИДЕНЦІЇ МИТРОПОЛИТІВ БУКОВИНИ І ДАЛМАЦІЇ.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича - один із найстаріших класичних університетів в Україні відзначає 150-річчя від дня свого заснування. Чернівецький цісарсько-королівський Франца Йосифа університет відкрито 4 жовтня 1875 р. у складі трьох факультетів. У приміщення учительської семінарії розпочали навчання студенти філософського і юридичного факультетів, студенти теологічного - розташувалися у щойно збудованому Семінарському корпусі Резиденції митрополитів Буковини і Далмації (далі - Резиденція). Резиденція, будівництво якої тривало з 1864 по 1882 роки, стала вершиною творчості австрійського архітектора чеського походження Йозефа Главки.

На жаль, велика пожежа, що трапилася в Резиденції у 1944 р. наробила чимало лиха, знищивши конструкції горищного перекриття і даху, дерев'яну стелю та кроквяну систему, що призвело до руйнування багатоярусної стелі Мармурової зали. У повоєнний період у стінах Резиденції тимчасово розмістився штаб Прикарпатського військового округу, пізніше - історико-краєзнавчий музей.

У грудні 1955 р. відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР Резиденція була передана на баланс університету. Незважаючи на те, що виконання постанови дещо затягувалося, керівництво університету відразу зрозуміло відповідальність за

збереження унікального архітектурного шедевра, створеного австрійським архітектором чеського походження Йозефом Главкою.

Без сумніву, надзвичайно відповідальним завданням стало відновлення центрального (колишнього Митрополичого) корпусу, який найбільше постраждав під час пожежі, насамперед зруйновані величні зали: Мармурова, Рожева та Блакитна (салон). Враховуючи значні руйнування і неможливість повернення Мармуровій залі автентичного вигляду, над залою було встановлено горизонтальну кесонну стелю, підвішену до існуючих дерев'яних ферм горищного перекриття, висота якої сягає понад 11 м.

У 1963 р. Резиденція прийнята на облік та під охорону держави як пам'ятка архітектури республіканського значення, з 1991 року - національного. У 70-ті роки ХХ ст. покриття дахів Митрополичого, Гостинного і Монастирського корпусів замінено кольоровою черепицею радянського зразка; у 1966-1967 рр. проведена перша реставрація стелі Мармурової зали, у 1985 р. - у Семінарській церкві створено історико-культурний центр.

Реставраційні роботи активізувалися наприкінці ХХ - початку ХХІ ст.: дахи усіх трьох корпусів перекрито глазурованою кольоровою черепицею, закупленою в одній із найпотужніших австрійських фірм "Tondach"; відновлено Трьохсвятительську та Домову церкви; з'явилася Блакитна зала у сучасній інтерпретації; проводилася часткова реставрація кесонів стелі Мармурової зали.

Включення 28 червня 2011 р. Резиденції/ Університету до найпрестижнішого списку людства - Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО надало нового імпульсу у збереженні об'єкту світового значення. Найпотужніший проєкт - реставрація стелі, склепінь та арок однієї із найвеличніших залів - Мармурової, здійснена за кошти, виграного університетом у 2021 р. гранту Посольського фонду США зі збереження культурної спадщини. Незважаючи на складні умови, пов'язані з російською агресією РФ в Україну, команда професійних реставраторів у тісній

співпраці університетською зуміла реалізувати заплановане і відзначити 150-річний ювілей в оновленій Мармуровій залі.

Отже, майже сімдесят років Резиденцією опікується університет, академічна спільнота і студентство роблять усе можливе задля збереження архітектурного дива Чернівців, Буковини, України й світу для майбутніх поколінь.

Tamara Marusyk,

Doctor of Historical Sciences,

Professor, Head of the UNESCO Site Management Center

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0001-9575-8655>

Chernivtsi, Ukraine

YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY IN THE CONTEXT OF PRESERVING THE FORMER RESIDENCE OF THE METROPOLITANS OF BUKOVINA AND DALMATIA

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, one of the oldest classical universities in Ukraine, is celebrating the 150th anniversary of its foundation. The Chernivtsi Imperial and Royal Franz Joseph University was opened on October 4, 1875, with three faculties. In the premises of the Teachers' Seminary, students of the Faculty of Philosophy and the Faculty of Law began their studies, while theology students were accommodated in the newly built Seminary Building of the Residence of the Metropolitans of Bukovina and Dalmatia (hereinafter – the Residence). The Residence, whose construction lasted from 1864 to 1882, became the pinnacle of the creative work of Austrian architect of Czech origin, Josef Hlávka.

Unfortunately, a major fire that broke out in the Residence in 1944 caused significant damage, destroying the attic structures and roof, the wooden ceiling, and the rafter system,

which led to the collapse of the multi-tiered ceiling of the Marble Hall. In the post-war period, the Residence temporarily housed the headquarters of the Carpathian Military District, and later the local history museum.

In December 1955, according to a decree of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR, the Residence was transferred to the university's balance. Although the implementation of this decree was somewhat delayed, the university leadership immediately recognized its responsibility for preserving the unique architectural masterpiece created by Josef Hlávka.

Undoubtedly, one of the most challenging tasks was the restoration of the central (former Metropolitan's) building, which had suffered the most during the fire, particularly the ruined grand halls: the Marble, Pink, and Blue Halls. Given the significant damage and the impossibility of restoring the Marble Hall to its authentic appearance, a horizontal coffered ceiling suspended from the existing wooden trusses of the attic structure was installed, reaching a height of more than 11 meters.

In 1963, the Residence was listed and taken under state protection as a monument of republican significance, and since 1991 as a monument of national significance. In the 1970s, the roofs of the Metropolitan's, Guest, and Monastic buildings were replaced with Soviet-style colored tiles; in 1966–1967, the first restoration of the Marble Hall ceiling was carried out; in 1985, a historical and cultural center was established in the Seminary Church.

Restoration works intensified at the end of the 20th and the beginning of the 21st century: the roofs of all three buildings were re-covered with glazed colored tiles purchased from the Austrian company Tondach; the Three Saints and Domestic Churches were restored; the Blue Hall reappeared in a modern interpretation; and partial restoration of the coffers of the Marble Hall ceiling was carried out.

The inclusion of the Residence/University in the UNESCO World Heritage List on June 28, 2011, gave new impetus to the preservation of this site of global significance. The most significant project was the restoration of the ceiling, vaults, and arches of one of the

grandest halls — the Marble Hall — funded by a grant from the U.S. Ambassadors Fund for Cultural Preservation, won by the university in 2021. Despite the difficult conditions caused by Russia's aggression against Ukraine, the team of professional restorers, working in close cooperation with the university, managed to implement the project and celebrate the 150th anniversary in the renewed Marble Hall.

Thus, for nearly seventy years, the Residence has been under the care of the university. The academic community and students continue to do everything possible to preserve this architectural wonder of Chernivtsi, Bukovina, Ukraine, and the world for future generations.

Роман Машталярчук

Аспірант кафедри «Дизайн архітектурного середовища»

Інститут Архітектури

Національний університет «Львівська політехніка»

Львів, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУТУРИСТИЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ДИЗАЙНУ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ.

Футуристичний дизайн та архітектура мають глибші витoki, ніж лише художні експерименти ХХ століття. Їхнє коріння сягає ще міфологічних уявлень, релігійних символів та утопічних концепцій ідеального простору, які з часом еволюціонували в концептуальні проєкти міст, а згодом — у самостійні архітектурні напрямки.

Одними з найдавніших джерел футуристичного мислення були міфологічні й сакральні образи ідеального світу, які закріплювались у колективній свідомості народів. У скандинавів це була Вальгалла, у кельтів — Авалон, у християнській традиції — Небесний Єрусалим. Ці уявлення мали чіткі структурні риси: досконалість форми, геометрія, багаторівнева композиція, символічні простори, що відображали вищий порядок. Ідея впорядкованого, гармонійного простору як втілення ідеального життя пронизувала ці концепти й стала основою для пізніших архітектурних пошуків.

У середньовіччі й періоді Відродження ці уявлення почали матеріалізовуватися у вигляді планів “ідеальних міст”, побудованих за геометричними принципами: у формі кола, квадрата, зірки або радіальною сіткою. Більшість з них мала оборонне та сакральне значення, відображала владу, порядок, впорядкованість суспільства. Планування відбувалося з урахуванням соціальної

ієрархії, естетики й практичності. Такі міста ставали не лише просторовими об'єктами, а матеріалізованими ідеями гармонійного світу.

Паралельно розвивались утопічні проєкти ідеальних суспільств, які активно включали архітектурну складову. Протягом Нового часу формуються образи міст майбутнього, які мають функціональне зонування, рівність простору для мешканців, інтеграцію природи й соціального життя. Візії утопічних поселень із раціональною структурою, широкими пішохідними вулицями, колективною інфраструктурою стали попередниками соціально орієнтованого дизайну та футуристичних містобудівних концепцій.

На межі XIX–XX століть з'являється концепція міста-саду, яка поєднує ідеї природної гармонії та урбаністичної зручності. Такі міста мали чітке зонування, зелені пояси, власні центри, рекреаційні й культурні функції. Це стало ключовим кроком до децентралізації урбаністичного простору та появи міст, які мислилися як динамічні й живі організми.

Кінець XIX і початок XX-го століття серед усього іншого в архітектурі, дизайні, сценографії ознаменувались унікальною творчістю Ф.Кізлера, творчість якого, кафедра Дизайну архітектурного середовища, інституту Архітектури, національного університету “Львівська політехніка”, вважає початком футуристичної архітектури в Україні. Народився 22 вересня 1890 року в Чернівцях.

Формування футуристичної архітектури як окремого напрямку починається на початку XX століття, коли у відповідь на індустріалізацію та технологічний прогрес архітектори й дизайнери почали шукати нові форми, що відповідали б духу часу. Вони відмовлялися від декору, історичних стилізацій і орієнтувалися на динаміку, рух, енергію машинного світу. Замість класичних колон і симетрії з'являються різкі лінії, нахили, асиметрії, прозорі матеріали, металеві конструкції.

Львівська архітектурна школа має багатовікову традицію, проте її сучасна діяльність все більше тяжіє до інноваційних, футуристичних підходів, які поєднують технічну досконалість, філософську рефлексію та глибоке вкорінення в українську

культурну традицію. Саме це поєднання — інновації й ідентичності — формує унікальний підпис львівської школи в загальноукраїнському й міжнародному архітектурному просторі.

У контексті футуристичної архітектури, Львівська школа не розглядає майбутнє лише як технологічну естетику. Йдеться про архітектуру мислення — експерименти з простором, світлом, матеріалом, але насамперед — з культурними кодами. Одним з головних принципів стає інтерпретація традиції через сучасні форми, що наближає львівських архітекторів до глобального тренду етнофутуризму.

Roman Mashtaliarchuk

PhD Student, Department of Architectural Environment Design

Institute of Architecture

Lviv Polytechnic National University

Lviv, Ukraine

SOME ASPECTS OF FUTURISTIC ARCHITECTURE AND DESIGN IN THE WORLD AND IN UKRAINE

Futuristic design and architecture have deeper origins than the artistic experiments of the 20th century. Their roots go back to mythological concepts, religious symbols, and utopian visions of an ideal space, which gradually evolved into conceptual city projects and later into independent architectural movements.

Among the earliest sources of futuristic thinking were mythological and sacred images of the ideal world that became ingrained in the collective consciousness of peoples. For the Scandinavians, it was Valhalla; for the Celts — Avalon; in the Christian tradition — the Heavenly Jerusalem. These notions were characterized by distinct structural features: perfection of form, geometry, multi-layered composition, and symbolic spaces reflecting a higher order. The idea of an orderly, harmonious space as an embodiment of

ideal life permeated these concepts and laid the foundation for later architectural explorations.

During the Middle Ages and the Renaissance, these visions began to materialize in the form of plans for “ideal cities,” built on geometric principles: circular, square, star-shaped, or with a radial grid. Most of them had defensive and sacred significance, reflecting power, order, and the structured nature of society. Their planning incorporated social hierarchy, aesthetics, and practicality. Such cities became not only spatial objects but materialized ideas of a harmonious world.

At the same time, utopian projects of ideal societies were actively developed, with architecture as a crucial component. In the modern era, visions of future cities emerged, characterized by functional zoning, equality of space for residents, and integration of nature with social life. These visions of rationally structured settlements with broad pedestrian streets and collective infrastructure anticipated socially oriented design and futuristic urban planning concepts.

At the turn of the 19th and 20th centuries, the concept of the garden city appeared, combining ideas of natural harmony with urban convenience. These cities had clear zoning, green belts, their own centers, and recreational and cultural functions. This became a key step toward the decentralization of urban space and the emergence of cities envisioned as dynamic, living organisms.

The late 19th and early 20th centuries in architecture, design, and scenography were marked by the unique creativity of Frederick Kiesler, whose work the Department of Architectural Environment Design, Institute of Architecture, Lviv Polytechnic National University, regards as the starting point of futuristic architecture in Ukraine. He was born on September 22, 1890, in Chernivtsi.

The formation of futuristic architecture as an independent trend began in the early 20th century, when, in response to industrialization and technological progress, architects and designers sought new forms that would reflect the spirit of the era. They abandoned decoration and historical stylizations, turning instead to dynamism, movement, and the

energy of the machine age. Sharp lines, slopes, asymmetry, transparent materials, and metal structures replaced classical columns and symmetry.

The Lviv architectural school has a centuries-long tradition, yet its modern practice increasingly gravitates toward innovative, futuristic approaches that combine technical precision, philosophical reflection, and deep rooting in Ukrainian cultural heritage. This synthesis of innovation and identity shapes the unique signature of the Lviv school within the national and international architectural space.

In the context of futuristic architecture, the Lviv school does not see the future merely as technological aesthetics. It envisions an architecture of thought — experiments with space, light, and material, but above all, with cultural codes. One of its core principles is the interpretation of tradition through contemporary forms, bringing Lviv architects closer to the global trend of ethno-futurism.

Ольга Михайлишин

докторка архітектури, доцентка

завідувачка кафедри архітектури і середовищного дизайну

Національний університет водного господарства та природокористування

<https://orcid.org/0000-0003-3046-7923>

Рівне, Україна

**ПАРТИСИПАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ:
ДОСВІД РІВНОГО ТА ЛУЦЬКА (2010-2024)**

Партисипативне містобудівне планування є невід’ємною складовою демократичного підходу до управління міським розвитком. В умовах децентралізації та воєнного тиску на урбанізовані території України, питання участі громадян у формуванні просторових рішень набуває особливої ваги. Урбаністична практика останнього десятиліття демонструє поступову інтеграцію партисипативних механізмів у процеси планування, зонування, проектування та реконструкції. В Україні такі підходи активізувалися у зв’язку з реформами децентралізації та потребою повоєнного відновлення територій. Основними інструментами участі стали публічні обговорення, воркшопи, використання ГІС та BIM-технологій, а також цифрові платформи зворотного зв’язку.

У Рівному за останні роки реалізовано низку проєктів, що стали прикладом змістовної містобудівної партисипації. У 2020 р. відбувся експериментальний проєкт Street Workshop of the City, у межах якого у парку «Лебединка» було створено публічний простір, що став не лише арт-об’єктом, а й майданчиком для комунікації між владою, громадою та урбаністами. Цей проєкт актуалізував питання формування інклюзивного міського середовища. У межах стратегічного планування Рівненська громада у 2024–2025 рр. провела серію громадських сесій, під час яких

було зібрано понад 700 пропозицій від мешканців щодо розвитку території до 2027 р. Акцент зроблено на функціональному зонуванні, сталому мобільному середовищі, розвитку соціальної інфраструктури.

Луцьк демонструє активне впровадження цифрових урбаністичних інструментів. Проєкт Urban Vision Lutsk (2023–2025) передбачав створення комплексної 3D-моделі міста, ГІС-бази та інтерактивного просторового плану, зібраного на основі опитувань, воркшопів та глибинних інтерв'ю. Цей підхід дозволив узгодити бачення розвитку з боку мешканців, архітекторів, бізнесу та влади. Особливої уваги заслуговує впровадження BIM-технологій у процеси планування та благоустрою, що стало темою наукових семінарів у Луцькому національному технічному університеті. У 2024 р. у місті відбувся національний форум з просторового планування, де підкреслювалася необхідність впровадження участі ще на етапі формулювання технічних завдань.

Досвід Рівного та Луцька демонструє змістовний поступ у галузі партисипативного містобудування. Міста впроваджують новітні цифрові інструменти, відкривають публічні платформи для дискусій, змінюють підхід до планування: від технократичного – до інклюзивного. Водночас, участь громади досі обмежена активною меншістю, відсутня методологічна сталість, а результати обговорень не завжди інтегруються в реальні проєкти. Однак, партисипація стає ключовим чинником демократизації містобудування, відновлення міського середовища в умовах посткризового періоду.

Ro3kvit Urban Coalition for Ukraine, & Ukraine Rebuilding Action Group. (2023). The Public Participation Handbook of Urban Planning for Ukraine. <https://ro3kvit.com/projects/participation-handbook-of-urban-planning>

Council of Europe. (2024). How the Rivne community is shaping its development strategy. <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/how-rivne-community-is-shaping-its-development-strategy-council-of-europe-project-conducted-11-participatory-events>

Algorytm NGO. (2023). *Urban Vision Lutsk*. <https://uvl.algorytm.ngo/>

Olga Mykhaylyshyn

Doctor of Architecture, Associate Professor

Head of the Department of Architecture and Environmental Design,

National University of Water and Environmental Engineering

<https://orcid.org/0000-0003-3046-7923>

Rivne, Ukraine

**PARTICIPATORY PLANNING AS A TOOL
FOR URBAN SPACE TRANSFORMATION:
THE CASE OF RIVNE AND LUTSK (2010–2024)**

Participatory urban planning is an integral component of a democratic approach to managing urban development. In the context of decentralization and wartime pressure on urbanized areas in Ukraine, the issue of citizen involvement in shaping spatial decisions has gained particular significance. Urban planning practices over the past decade demonstrate the gradual integration of participatory mechanisms into processes of planning, zoning, design, and reconstruction. In Ukraine, such approaches have become more prominent due to decentralization reforms and the urgent need for post-war territorial recovery. Key instruments of public participation have included public consultations, workshops, the use of GIS and BIM technologies, as well as digital feedback platforms.

In Rivne, a number of projects implemented in recent years have become meaningful examples of urban participatory planning. In 2020, an experimental project titled Street Workshop of the City was launched. Within this initiative, a public space was created in the “Lebedynka” park that served not only as an art installation, but also as a platform for communication between authorities, the community, and urban professionals. This project brought forward the issue of creating an inclusive urban environment. As part of strategic planning, the Rivne community held a series of public sessions in 2024–2025, during which more than 700 proposals from residents were collected regarding territorial

development up to 2027. The focus was placed on functional zoning, sustainable mobility, and the development of social infrastructure.

Lutsk, in turn, demonstrates active implementation of digital urban planning tools. The Urban Vision Lutsk project (2023–2025) envisaged the development of a comprehensive 3D model of the city, a GIS database, and an interactive spatial plan compiled based on surveys, workshops, and in-depth interviews. This approach enabled the alignment of development visions among residents, architects, business stakeholders, and local authorities. Special attention should be given to the integration of BIM technologies into planning and public space improvement processes — a topic that has become the subject of academic seminars at Lutsk National Technical University. In 2024, the city hosted a national forum on spatial planning, which emphasized the need to introduce public participation from the earliest stages of technical task formulation.

The experiences of Rivne and Lutsk illustrate substantial progress in the field of participatory urban planning. The cities are adopting innovative digital tools, opening public platforms for discussion, and shifting from a technocratic to an inclusive planning paradigm. At the same time, public engagement remains limited to an active minority; there is a lack of methodological consistency, and the outcomes of public discussions are not always integrated into actual projects. Nevertheless, participation is becoming a key driver in the democratization of urban planning and the renewal of urban environments in a post-crisis context.

1. Ro3kvit Urban Coalition for Ukraine, & Ukraine Rebuilding Action Group. (2023). *The Public Participation Handbook of Urban Planning for Ukraine*. <https://ro3kvit.com/projects/participation-handbook-of-urban-planning>

2. Council of Europe. (2024). *How the Rivne community is shaping its development strategy*. <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/how-rivne-community-is-shaping-its-development-strategy-council-of-europe-project-conducted-11-participatory-events>

3. Algorytm NGO. (2023). *Urban Vision Lutsk*. <https://uvl.algorytm.ngo/>

Ярина Онуфрів

кандидатка архітектури

доцентка кафедри містобудування

Національний університет «Львівська політехніка»

провідна архітекторка відділу проектування та супроводу програм
співфінансування ЛКП «Бюро спадщини» Львівської міської ради

<https://orcid.org/0000-0003-0261-4738>

Львів, Україна

Тетяна Балукова

керівниця офісу охорони культурної спадщини

Львівської міської ради

Львів, Україна

Ярина Сеньковська

кандидатка архітектури

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-3656-0053>

Львів, Україна

ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ МЕШКАНЦІВ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ВІКОННИХ ТА ДВЕРНИХ ЗАПОВНЕНЬ ІСТОРИЧНИХ БУДИНКІВ М. ЛЬВОВА

Сьогодні в історичних містах світу існує гостра проблема збереження та грамотного відновлення історичної архітектурної спадщини для майбутніх поколінь. Особливо це актуально для України в часі війни, коли архітектурна та містобудівна спадщина перебувають під загрозою знищення. На основі досвіду спільного українсько-німецького проєкту «Муніципальний розвиток та оновлення старої частина міста Львова» (нім.: «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GIZ GmbH»), який діяв протягом 2009-2017 років, з 2018 року у

Львівській міській раді працює подібна програма відновлення віконних та дверних заповнень будинків, які розташовані на території історичного ареалу м. Львова [1]. Ця програма заснована на інноваційних підходах до реставрації старої частини міста, зокрема, вона передбачає залучення мешканців будинків до співфінансування з відновлення певних історичних елементів (вхідних брам та вікон), що фінансуються комбіновано – за кошти мешканців та за кошти міста чи іноземних фондів.

На основі досвіду роботи з 2018 по 2023 рр. у вище згаданій програмі співфінансування, зроблено висновки про особливості залучення мешканців до процесу відновлення, визначено характерні проблеми та конфліктні ситуації, а також шляхи їх вирішення та оптимізації процесів комунікації між мешканцями, представниками влади і фахівцями з ремонту та реставрації. Можна виокремити, зокрема, такі типові конфліктні ситуації під час залучення мешканців до ремонтних робіт:

- відсутність єдності та одностайності серед мешканців будинку;
- погана комунікація між майстрами-виконавцями і мешканцями будинку;
- недотримання визначених термінів реставрації майстрами-виконавцями;
- складність залучення мешканців до нагляду за реставраційними роботами;
- пасивність мешканців на початку і бажання включатися в кінці, коли вже роботи на стадії завершення;
- нестача кваліфікованих майстрів-виконавців для здійснення реставраційних робіт;
- бажання втручатися мешканців у хід ремонтних робіт із нав'язуванням своєї суб'єктивної думки майстру-виконавцю, що часто суперечила правильним підходам до реставрації об'єктів спадщини.

Ці та інші конфліктні ситуації потребують грамотного вирішення і модерації процесів залучення мешканців до відновлення архітектурної спадщини. Досвід програми співфінансування відновлення віконних та дверних заповнень будинків у м. Львові, підтверджує важливість професійного супроводу всього процесу ремонту

від моменту первинного огляду і оцінки пошкоджень, до знайомства з мешканцями, вибору майстрів-виконавців і контролю якості виконання робіт. Безумовно важливим аспектом діяльності координаторів подібних програм є просвітницька діяльність та популяризація архітектурної спадщини і потреби її збереження серед мешканців історичних міст України.

1. Бюро спадщини: Відновлюємо історичні брами. Як стати учасником програми співфінансування. 11.06.2020. Режим доступу:
<https://spadshchyna.lviv.ua/vidnovlyuyemo-istorychni-bramu-7-kroki-yak-staty-uchasnykom-programy-spivfinansuvannya/>

Yaryna Onufriv

PhD in Architecture

Associate Professor of Urban Planning & Design Department

Lviv Polytechnic National University

Architect of the Design and Support Department of Co-financing Programs
 of Lviv Municipal Enterprise "Heritage Bureau", Lviv City Council

<https://orcid.org/0000-0003-0261-4738>

Lviv, Ukraine

Tetyana Balukova

Head of the Cultural Heritage Protection Office of the

Lviv City Council

Lviv, Ukraine

Yaryna Senkovska

PhD in Architecture

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0003-3656-0053>

Lviv, Ukraine

PARTICIPATION EXPERIENCE IN WINDOW AND DOOR FILLING RESTORATION IN HISTORICAL BUILDINGS OF LVIV, UKRAINE

Nowadays, in the historical cities of the world, there is an acute problem of preserving and competently restoring historical architectural heritage for future generations. This issue is especially relevant for Ukraine in times of war when architectural and urban heritage are under threat of destruction. Based on the experience of the joint Ukrainian-German project "Municipal Development and Renewal of the Old Part of Lviv" (in German: "Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GIZ GmbH"), which operated during 2009-2017, since 2018, the Lviv City Council has been operating a similar program for window and door fillings' restoration in buildings located in the historical area of Lviv city [1]. This program is based on innovative approaches to the restoration of the old part of the city, in particular, it concerns involving residents of buildings in co-financing of certain historical elements restoration (entrance gates and windows), which are financed in combination - with the funds of residents and with the funds of the city or foreign funds.

Based on the experience of work from 2018 to 2023 in the above-mentioned co-financing program, conclusions were drawn about the features of involving residents in the restoration process, typical problems and conflict situations were identified, as well as ways to solve them and optimize communication processes between residents, government representatives, and repair and restoration specialists. In particular, the following typical conflict situations can be distinguished when involving residents in repair work:

- lack of unity and unanimity among the residents of the building;
- poor communication between the masters-performers and the residents of the building;
- failure to comply with the specified restoration deadlines by the masters-performers;
- difficulty in involving residents in supervising the restoration work;
- passivity of residents at the beginning and desire to be involved at the end, when the work is already at the completion stage;
- lack of qualified masters-performers to carry out restoration work;

- the desire of residents to interfere in the course of restoration work by imposing their subjective opinion on the master performer, which often contradicted the correct approaches to the restoration of heritage sites.

These and other conflict situations require competent resolution and moderation of involving residents in restoring architectural heritage. The experience of the program for co-financing the restoration of window and door fillings of buildings in Lviv city confirms the importance of professional support for the entire repair process from the moment of the initial inspection and assessment of damage to getting to know the residents, selecting the master-performers and controlling the quality of work. An essential aspect of the activities of coordinators of such programs is educational activities and popularization of architectural heritage and the need for its preservation among residents of historical cities of Ukraine.

1. Heritage Bureau: Restoring historical gates. How to become a participant in the co-financing program. 11.06.2020. Access mode:
<https://spadshchyna.lviv.ua/vidnovlyuyemo-istorychni-bramu-7-krokiv-yak-staty-uchasnykom-programy-spivfinansuvannya/>

Валерія Пилипець

магістр 2-го рівня вищої освіти спеціальності

«Історія та археологія»

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

головна спеціалістка відділу дозвільної роботи

управління охорони культурної спадщини

Чернівецької Міської Ради

Чернівці, Україна

МИСТЕЦТВО ВОЄННОГО ЧАСУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАВМИ У ПАМ'ЯТЬ МІСТА

Від 24 лютого 2022 року українське суспільство переживає один із найважчих періодів своєї історії. Повномасштабне вторгнення Росії поставило націю перед щоденним викликом виживання, втрат і боротьби. У цих умовах мистецтво набуває особливого значення – воно стає способом вираження болю, засобом психологічного порятунку та формою фіксації правди. Якщо раніше мистецтво розглядалося передусім як естетичне явище, то сьогодні воно перетворюється на простір, де внутрішні переживання індивідів трансформуються у спільну пам'ять, а творчість стає методом супротиву.

Однією з найбільш драматичних сторінок війни стало свідоме руйнування Росією культурної спадщини України. Знищення пам'яток архітектури, музеїв, театрів, бібліотек – це не лише воєнні злочини, а й акти культурного геноциду, спрямовані на викорінення української ідентичності. Згідно з положеннями Гаазької конвенції 1954 року про захист культурних цінностей під час збройного конфлікту такі дії становлять міжнародний злочин. Кожна зруйнована церква чи пошкоджений музей – це не лише втрата окремого об'єкта, а руйнація пам'яті та символічного простору нації. Окрім цього, Римський статут Міжнародного кримінального суду

містить спеціалізовану статтю щодо порушень проти об'єктів культури під час міжнародного збройного конфлікту, що кваліфікуються як воєнний злочин.

Відповіддю на ці дії стала мобілізація культурного середовища, ініціатив із документування, цифрової реконструкції та мистецького осмислення втрат. Прикладом є проект *Backup Ukraine*, що документує та реконструює в цифровому форматі пам'ятки, що перебувають під загрозою руйнування. Подібні ініціативи вміщують у собі не лише фіксацію певних матеріальних об'єктів: вони є символічним протистоянням рф у її спробі знищити історичну та культурну пам'ять українського народу.

Мистецтво у воєнний час не зникає – воно трансформується. Українські митці, фотографи, музиканти, архітектори створюють нові форми вираження, які поєднують біль і надію, свідчення і заклик до боротьби. Так, стріт-арт та мурали у Бучі, Ірпені, Харкові уже стали знаками пам'яті й відновлення. Фотопроекти, зокрема, серія «Вкрадена весна» Олени Гром, знята на тлі зруйнованих вулиць Бучі, отримала міжнародне визнання, здобувши головну нагороду на «Oxford Festival of Photography 2025». Цей проект можна вважати водночас і документальним свідченням, і метафорою втраченого часу і надії.

Війна також народжує нові символи у повсякденному мистецтві. Протитанкові їжаки з малюнками дітей та художників перетворюються з об'єктів війни на об'єкти культури. Пофарбовані яскравими кольорами бомбосховища, щоб у них було комфортніше переживати обстріли.

Особливу роль у поширенні різновидів мистецтва під час війни відіграють соцмережі, які стають майданчиком, де мистецькі твори одразу набувають суспільного звучання та поширюються тисячами репостів. Через цифрові платформи українське мистецтво поширюється, отримуючи глобальну аудиторію. Соцмережі перетворюються на «цифрову галерею», де митці, фотографи й ілюстратори миттєво реагують на трагедії та перемоги, формуючи живу хроніку війни. Вони поєднують

функції мистецького простору, архіву та інформаційної зброї, адже мистецтво у цифровій формі стає складовою інформаційної боротьби.

Важливою є також місія «евакуаційної пам'яті», яку виконують історики, музейники та митці, рятуючи культурні цінності від знищення.

Мистецтво у воєнний час – не лише фіксація болю, а й утвердження сили. Воно стає актом документування правди, збереження пам'яті й надії. Митці виступають своєрідними хранителями, які перетворюють індивідуальні травми на колективні свідчення. Саме ця пам'ять стане фундаментом нової української культури після перемоги.

Valeriia Pylypets

Master's Student in History and Archaeology,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chief Specialist of the Permitting Department,
Department for the Protection of Cultural
Heritage, Chernivtsi City Council
Chernivtsi, Ukraine

WARTIME ART: TRANSFORMING TRAUMA INTO THE MEMORY OF THE CITY

Since February 24, 2022, Ukrainian society has been experiencing one of the most difficult periods in its history. Russia's full-scale invasion has confronted the nation with daily challenges of survival, loss, and resistance. In these conditions, art acquires special significance – it becomes a means of expressing pain, a tool of psychological rescue, and a form of recording truth. Whereas previously art was primarily viewed as an aesthetic phenomenon, today it transforms into a space where individual experiences are converted into collective memory, and creativity becomes a method of resistance.

One of the most dramatic aspects of the war is Russia's deliberate destruction of Ukraine's cultural heritage. The annihilation of architectural monuments, museums, theatres, and libraries is not only a war crime, but also an act of cultural genocide aimed at eradicating Ukrainian identity. According to the 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, such actions constitute international crimes. Each destroyed church or damaged museum is not merely the loss of a single object but the destruction of memory and the symbolic space of the nation. Moreover, the Rome Statute of the International Criminal Court contains a specific article on violations against cultural property during international armed conflict, qualifying them as war crimes.

In response, Ukraine's cultural sphere has mobilized through initiatives of documentation, digital reconstruction, and artistic reflection on losses. One example is the Backup Ukraine project, which documents and digitally reconstructs endangered monuments. Such initiatives are not limited to recording material objects – they are symbolic acts of defiance against Russia's attempt to obliterate the historical and cultural memory of the Ukrainian people.

Art in wartime does not disappear – it transforms. Ukrainian artists, photographers, musicians, and architects create new forms of expression that merge pain and hope, testimony and a call to fight. Street art and murals in Bucha, Irpin, and Kharkiv have already become signs of memory and renewal. Photographic projects, such as Olena Hrom's series "Stolen Spring", shot against the backdrop of ruined streets of Bucha, have gained international recognition, receiving the main prize at the Oxford Festival of Photography 2025. This project can be considered both a documentary testimony and a metaphor of lost time and hope.

War also generates new symbols in everyday art. Anti-tank "hedgehogs" painted with images by children and artists are transformed from objects of war into objects of culture. Bomb shelters painted in bright colors become more comfortable spaces to endure shelling.

Social media plays a special role in the spread of artistic practices during the war, serving as a platform where artworks immediately gain public resonance and are shared

thousands of times. Through digital platforms, Ukrainian art reaches a global audience. Social networks become a “digital gallery,” where artists, photographers, and illustrators instantly respond to tragedies and victories, forming a living chronicle of the war. They combine the functions of art space, archive, and information weapon, since art in digital form becomes an element of informational resistance.

Equally important is the mission of “evacuating memory” carried out by historians, museum workers, and artists, who rescue cultural values from destruction.

Wartime art is not only the fixation of pain but also the affirmation of strength. It becomes an act of documenting truth, preserving memory, and sustaining hope. Artists act as custodians who transform individual traumas into collective testimonies. This very memory will become the foundation of a renewed Ukrainian culture after victory.

Віктор Проскуряков

доктор архітектури, професор

завідувач кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-1022-8984>

Львів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ ФЕНОМЕНУ ТВОРЧОСТІ Ф.КІЗЛЕРА І ЇХ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Перша в Україні лекція про Ф.Кізлера була прочитана в м. Чернівці в 2002 році на міжнародній конференції «Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби», коли її автор В.Проскуряков прочитав замість задекларованої на конференцію доповіді «Феномен міського театру в Чернівцях» доповідь «Феномен Кізлера». Це рішення не було спонтанним. Тому за 2-3 місяці до названої конференції я отримав від своїх колег по аспірантурі першу інформацію про Ф.Кізлера. Інформацію з США, в якій мене повідомляли, що цей невідомий мені архітектор там, в Штатах, користується неймовірною популярністю і як особистість, і як творець в різноманітних керунках науки і мистецтва.

Почерпнув першу інформацію про митця із обмеженої джерельної бази, а це праці М.Рагона, Певзнера і Флемінга, Д.Богнера, я зрозумів, що Ф.Кізлер не тільки «Месія наймодернішої світової архітектури, ідеї якого реалізувалися в XX ст. і реалізуються на початку XXI ст.», а і визначив глобальні типологічні напрямки його діяльності.

Саме ця доповідь анонсувала «романтичний» період дослідження наукової і мистецької творчості Маестро. Саме від цієї дати розпочалося навчально-пошукове проєктування на кафедрі дизайну архітектурного середовища і перша в світі виставка студентських проєктів, що була представлена в Чернівецькому обласному

державному музеї народної архітектури та побуту, а потім в 2005 році у Львові в Львівському товаристві єврейської культури Хесед Ар'є. Ці проєкти на початках інтерпретували ідеї Кізлера «нескінченного будинку», «універсального театру», «храму книги», «дубль театру», музею сучасного мистецтва» і ін. І в той же час носили авторські риси і проєктувалися виключно в м. Чернівці. В той час з'явилися перші публікації В.Проскурякова, О.Проскурякова, Г.Проскурякової, О.Кордуняна. І хоча були публікації, що передували друкам Львівської архітектурної школи – В.Базанова, М.Морозової, О.Мокроусова – вони не носили комплексного характеру, а висвітлювали окремі спеціальні нюанси творчості Кізлера.

Подією стала міжнародна конференція в рідному місті архітектора в Чернівецькому національному університеті ім. Ю.Федьковича, на якій окрім певних розвідок творчості Майстра вченими В.Проскуряковим, Ю.Богдановою, Б.Гоем, І.Коротун, М.Нікірсою, К.Янчук, І.Гуменник, Р.Юрійчуком і іншими представниками архітектурних шкіл Львова, Чернівців, Києва і Луцька, була організована виставка «Фредерік Кізлер – художник, архітектор, візіонер». Виставка, що засвідчила новий вектор в навчальному проєктуванні у Львівській архітектурній школі – вектор власних ідей під впливом наукових досліджень і реалізацій Кізлера. Саме під час конференції була відкрита меморіальна дошка на честь Кізлера. Перша не тільки в Україні, а і в Світі. Починаючи з 2015 року – 125-річчя з дня народження Ф.Кізлера наукові розвідки і навчальне проєктування під впливом ідей Кізлера стали носити систематичний характер. Що відобразилося не тільки в магістерських працях, курсах лекцій, а і в працях на рівні доктора філософії. Найважливішими з них є дипломні проєкти, що отримали нагороди на щорічних оглядах-конкурсах праць архітектурних шкіл України і захист дисертаційної роботи «Архітектурно-театральна творчість Ф.Кізлера» в 2021 році і видання 2025 р. монографії «Творчість Фредеріка Кізлера в мистецтві і науці».

Сьогодні і в майбутньому викладачі і студенти кафедри ДАС апробовують можливості реалізації ідей Ф.Кізлера на потреби відновлення України після перемоги над рф.

Viktor Proskuriakov

Doctor of Architecture, Professor

Head of the Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0003-1022-8984>

Lviv, Ukraine

**RESEARCH INTO THE ASPECTS OF F. KIESLER'S CREATIVE
PHENOMENON AND THEIR DEVELOPMENT IN UKRAINE: YESTERDAY,
TODAY, TOMORROW**

The first lecture in Ukraine about F. Kiesler was delivered in Chernivtsi in 2002 at the international conference “The Architectural Heritage of Chernivtsi of the Austrian Period.” On that occasion, instead of the declared report “The Phenomenon of the City Theater in Chernivtsi,” I (V. Proskuriakov) presented the paper “The Phenomenon of Kiesler.” This decision was not spontaneous. Two or three months before the conference, I had received my first information about F. Kiesler from my colleagues in doctoral studies — information from the United States telling me that this architect, previously unknown to me, enjoyed tremendous popularity there, both as a personality and as a creator in various fields of science and art.

Having drawn from a limited source base — works by M. Ragon, Pevsner and Fleming, D. Bogner — I realized that F. Kiesler was not only the “Messiah of the most modern world architecture, whose ideas were realized in the 20th century and continue to

be realized in the 21st century,” but also someone who had defined global typological directions in his work.

That very lecture marked the beginning of the “romantic” period of research into the scientific and artistic creativity of the Maestro. From that date began the teaching and exploratory design activities at the Department of Architectural Environment Design, along with the first-ever exhibition of student projects inspired by Kiesler, presented at the Chernivtsi Regional Museum of Folk Architecture and Life, and later in 2005 in Lviv at the Hesed Aryeh Jewish Cultural Society. These projects initially interpreted Kiesler’s ideas of the “Endless House,” “Universal Theater,” “Temple of the Book,” “Double Theater,” “Museum of Modern Art,” and others. At the same time, they bore the authors’ own creative traits and were designed exclusively within Chernivtsi.

It was during this period that the first publications appeared by V. Proskuriakov, O. Proskuriakov, H. Proskuriakova, and O. Kordunian. Although there had been earlier works by representatives of the Lviv architectural school — V. Bazanov, M. Morozova, O. Mokrousov — these did not have a comprehensive character, focusing instead on particular nuances of Kiesler’s creativity.

A landmark event was the international conference in Kiesler’s hometown, held at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. In addition to research into the Maestro’s work by scholars such as V. Proskuriakov, Yu. Bohdanova, B. Hoy, I. Korotun, M. Nikirsa, K. Yanchuk, I. Humennyk, R. Yuriichuk, and others from the architectural schools of Lviv, Chernivtsi, Kyiv, and Lutsk, the conference featured the exhibition “Frederick Kiesler – Artist, Architect, Visionary.” This exhibition signaled a new vector in teaching design at the Lviv architectural school — one of generating original ideas under the influence of Kiesler’s research and realizations. During the same conference, the first memorial plaque in honor of Kiesler was unveiled — not only in Ukraine, but in the world.

From 2015 — the 125th anniversary of Kiesler’s birth — research and teaching design inspired by his ideas began to take on a systematic character. This was reflected not only in master’s theses and lecture courses but also in doctoral-level works. The most significant

among them are diploma projects that won awards in annual reviews and competitions of Ukrainian architectural schools, the defense of the dissertation “Architectural and Theatrical Creativity of F. Kiesler” in 2021, and the publication in 2025 of the monograph “The Creativity of Frederick Kiesler in Art and Science.”

Today, and in the future, the faculty and students of the Department of Architectural Environment Design continue to test the possibilities of applying Kiesler’s ideas to the needs of Ukraine’s recovery after victory over the Russian Federation.

Олексій Проскуряков

кандидат архітектури

доцент кафедри віртуального дизайну та мистецтва

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0001-9780-6382>

Львів, Україна

**ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ВСЕСВІТНЬОВІДОМОГО АРХІТЕКТОРА Ф.КІЗЛЕРА
НА ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ
В XX ст.**

Через недостатність комплексних досліджень архітектурної діяльності кінця XX – початку XXI століть не можна об'єктивно стверджувати як архітектурні ідеї й архітектурна спадщина, які залишили після себе творці XX століття трансформувати в "сучасну" актуальну в умовах війни з РФ, і яку ще донедавна називали "архітектурою майбутнього".

Безумовно, все що залишили нам в спадщину творці в XX ст. можна раціонально використати для відновлення всього, що було зруйновано. Але повного оновлення можна очікувати тільки тоді, коли наша "нова" національна архітектура буде розглядатися не як відокремлений процес творення, а як така, що зберігає національні риси і синтезує в собі усі світові досягнення, і, зокрема, здобутки унікальних архітекторів, що створювали архітектуру.

Для цього необхідно не тільки ознайомитися з персоналіями, що працювали над архітектурою майбутнього в Україні і Світі – І.Леонідова. М.Ладовського, Ель Лісіцького, В. Троценка, О.Гінзбурга, О.Бекстова, а пізніше Б.Рубаненко, Г.Гінзбурга, Б.Мезенцева. Чи архітекторів "паперової хвилі" І.Уткіна, М.Белова. М.Харитонова, М.Хазанова. О.Анісімова О.Вальчука, а в Україні В.Тімохіна, Ю.Самойловича, В.Проскурякова, І.Гнеся, О.Боднара Ю.Джигіля. Або тих, що в

різний спосіб нагадували в своїх реалізованих працях закордонних зірок архітектури – О.Дольника, В.Зотова, О.Дроздова і інших. А і перевірити ці ідеї в проєктуванні. Саме тепер час потребує швидких рішень для відновлення країни, які ефективно можливо отримати в навчальному, пошуковому, експериментальному проєктуванні в архітектурних школах України.

Однією з таких досліджуваних персоналій у Львівській архітектурній школі, окрім багатьох інших, стала наукова і архітектурна діяльність одного з найбільш помітних архітекторів ХХ століття народженого в Чернівцях Ф.Кіслера.

Серед усього, що було декларовано, запроєктовано і збудовано Кіслером є багато з того, що можна використати в повоєнному відновлені України.

Головними можуть стати результати його пошуків в напрямках мобільної, кінетичної, трансформативної і гнучкої архітектури. І пропозиції по ліквідації існуючих відмінностей між містом і селом; реалізація ідей збірно-розбірних об'єктів, будівництво будинків і споруд на межі функцій і багато іншого.

Oleksii Proskuriakov

PhD in Architecture

Associate Professor, Department of Virtual Design and Art

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0001-9780-6382>

Lviv, Ukraine

**THE INFLUENCE OF THE WORK OF WORLD-RENOWNED ARCHITECT F.
KIESLER ON THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE LVIV
ARCHITECTURAL SCHOOL IN THE 20th CENTURY**

Due to the lack of comprehensive studies of architectural activity at the end of the 20th – beginning of the 21st centuries, it is impossible to objectively state how architectural ideas and heritage left behind by the creators of the 20th century have been transformed into the “modern” architecture that has become particularly relevant under the conditions of war with the Russian Federation, and which until recently was often referred to as the “architecture of the future.”

Undoubtedly, everything that 20th-century creators left us as heritage can be rationally applied to the restoration of what has been destroyed. Yet full renewal can only be expected when our “new” national architecture is perceived not as an isolated process of creation but as one that preserves national features while synthesizing global achievements, including the legacies of unique architects who shaped the architectural landscape.

To achieve this, it is necessary not only to become acquainted with the personalities who worked on the architecture of the future in Ukraine and worldwide — such as I. Leonidov, M. Ladovsky, El Lissitzky, V. Trotsenko, O. Ginzburg, O. Beketov, and later B. Rubanenko, G. Ginzburg, B. Mezentshev; or the “paper wave” architects I. Utkine, M. Belov, M. Kharytonov, M. Khazanov, O. Anisimov, O. Valchuk, and in Ukraine V. Timokhin, Yu. Samoilovych, V. Proskuriakov, I. Hnes, O. Bodnar, Yu. Dzhyhil; or those who, in various ways, echoed foreign architectural stars in their realized works — O. Dolnyk, V. Zotov, O. Drozdov, and others. It is equally important to test these ideas in design practice. The current situation demands rapid solutions for the country’s recovery, which can be effectively generated in educational, experimental, and exploratory design within Ukraine’s architectural schools.

Among the many figures studied at the Lviv architectural school, the scientific and architectural legacy of one of the most prominent 20th-century architects, Frederick Kiesler, born in Chernivtsi, has taken a special place.

Among Kiesler’s declared, designed, and constructed works, much can be applied to Ukraine’s post-war reconstruction. Particularly significant are his explorations in mobile,

kinetic, transformative, and flexible architecture, as well as his proposals for eliminating the existing divide between city and countryside; the realization of prefabricated and demountable structures; the construction of buildings and facilities at the intersections of functions, and much more.

Віктор Проскуряков

доктор архітектури,

професор, завідувач кафедрою дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-1022-8984>

Львів, Україна

Максим Лопоша

Аспірант дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

Львів, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ В РЕАЛЬНЕ ПРОЄКТУВАННЯ РОЗРОБОК КАФЕДРОЮ ДАС НЕСТАЦІОНАРНИХ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Абсолютно актуальними в умовах війни і в роки відновлення архітектури і природного середовища країни можуть стати просторові установки для культурно-просвітницької діяльності, створені колективом студентів і викладачів кафедри ДАС під керівництвом професора В. Проскурякова.

Таке проєктування проросло з серії пересувних, мобільних, возимих, збірно-розбірних театрів, сцен, універсальних майданчиків, конструкцій, просторових утворень для видовищ, театральних-видовищних споруд, естрад, конструкцій моментальних театрів і різноманітних сценографічно-театральних установок, розроблених наприкінці ХХ, початку ХХІ ст. Ці розробки пройшли апробацію в створенні установок для Празького Квадрієнале у 2015 і 2019 роках, та акустичних стінок і майданчиків для госпіталів України.

Установка для RQ19 мала вигляд просторової конструкції «амфітеатру» утвореного 2-ма шестикутниками, поставленими один на одній з труб, вписаного в

коло, що знаходилося в середині квадрату 5х5 метрів. Простір павільйону був поділений на дві частини, одна для місць учасників пасивних заходів і друга, навпроти, у вигляді напівциркульного горизонту-панорами, на якому була видрукувана копія ескізу сценографії, виконаної художником Євгеном Лисиком для фольк-опери Є. Станковича – «Коли цвіте папороть». (Рис. 1)

Установка для проведення заходів на відпочинковій терасі на даху центру реабілітації “Unbroken” мала вигляд майданчика, утвореного з 12 модульних платформ розміром 1х1 метр висотою 0,3 метри. Рами для платформ були виготовлені з алюмінієвих труб квадратного січення розміром 25х25 мм з товщиною стінки 2 мм, зверху до рами кріпився лист водостійкої ламінованої фанери товщиною 12 мм. Маса однієї платформи менше 11 кг. Листи фанери чотирьох фронтальних платформ були підрізані таким чином, що утворювалася напівциркульна межа майданчика, радіусом 5 м, рами цих платформ залишалися відкритими для очей глядачів. Площина майданчика покривалася ламінатом, підрізаним по периметру покриття фанери. Акустична стінка утворена з напівциркульно розташованих 3-х планшетів розміром 2,1 м по висоті, та 1 м по ширині. Рами планшетів були виконані з алюмінієвих труб квадратного січення розміром 25х25 мм з товщиною стінки 2 мм. Лицева сторона покрита листом водостійкої ламінованої фанери товщиною 6 мм, що має вигляд арки. Конструкцію рами над аркою залишили видимою для глядачів. З тильної сторони планшета в раму вмонтовані телескопічні ніжки для стійкості конструкції. Маса одного планшета менше 13 кг.

Хоч описані вище установки були апробовані не в польових умовах, попередній результати можна вважати успішними. (Рис. 2)

Рис.1. Відкриття Першого українського національного театрального павільйону 6 липня 2019 р.

Рис.2. Установка для проведення заходів на відпочинковій терасі на даху центру реабілітації "Unbroken"

Viktor Proskuriakov

Professor,

Head of the Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0003-1022-8984>

Lviv, Ukraine

Maksym Loposha

PhD Student, Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

Lviv, Ukraine

**IMPLEMENTATION INTO REAL DESIGN PRACTICE OF NON-
STATIONARY OBJECTS FOR THEATRICAL AND SPECTACLE ACTIVITIES
DEVELOPED BY THE DEPARTMENT OF ARCHITECTURAL
ENVIRONMENT DESIGN**

In the conditions of war and during the years of rebuilding the country's architecture and natural environment, spatial installations for cultural and educational activities, created by the team of students and teachers of the Department of Architectural Environment Design under the supervision of Professor V. Proskuriakov, may become especially relevant.

This design direction grew out of a series of mobile, transportable, collapsible, and modular theaters, stages, multifunctional platforms, constructions, spatial formations for performances, theatrical and spectacle facilities, concert stages, instant theaters, and various scenographic-theatrical installations developed at the end of the 20th and the beginning of the 21st century. These projects were tested through installations for the Prague Quadrennial in 2015 and 2019, as well as through acoustic walls and platforms designed for hospitals in Ukraine.

The installation for PQ19 took the form of a spatial “amphitheater” structure composed of two hexagons, one placed atop the other, built from pipes and inscribed into a circle within a 5x5 meter square. The pavilion’s space was divided into two parts: one for participants of passive activities, and the other, opposite, in the form of a semicircular horizon-panorama bearing a printed copy of the scenographic sketch by artist Yevhen Lysyk for Yevhen Stankovych’s folk-opera “When the Fern Blooms.” (Fig. 1)

The installation for events on the recreational terrace of the rehabilitation center “Unbroken” consisted of a platform made of 12 modular units, each measuring 1x1 meter and 0.3 meters high. The frames for the platforms were built from aluminum square-section tubes (25x25 mm, wall thickness 2 mm), topped with sheets of waterproof laminated plywood, 12 mm thick. Each platform weighed under 11 kg. The plywood sheets of four frontal modules were cut to create a semicircular edge with a 5-meter radius, leaving their frames visible to the audience. The platform surface was covered with laminate, trimmed along the plywood edges.

The acoustic wall was formed by three semicircularly arranged panels, each 2.1 m high and 1 m wide. The frames were also made of aluminum square-section tubes (25x25 mm, wall thickness 2 mm). The front side was covered with 6 mm waterproof laminated plywood, shaped as an arch, with the frame above the arch left visible. On the reverse side, telescopic legs were built into the frame to ensure stability. Each panel weighed under 13 kg.

Although the above-mentioned installations were not tested in full field conditions, preliminary results can be considered successful. (Fig. 2)

Fig. 1. Opening of the First Ukrainian National Theatrical Pavilion, July 6, 2019

Fig. 2. Installation for events on the recreational terrace of the “*Unbroken*” Rehabilitation Center

Людмила Сідор

Асистентка кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0009-0000-9246-7078>

Вижниця, Україна

РИСУНОК ЯК ІНСТРУМЕНТ МИСЛЕННЯ У ТВОРЧОСТІ Ф. КІЗЛЕРА: ВІД ЕСКІЗУ ДО АРХІТЕКТУРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Важливим аспектом у вивченні архітектурної спадщини Ф. Кізлера є його особливе ставлення до рисунку як до ключового інструменту творчого процесу. У добу, коли архітектурна практика значною мірою спиралася на технічне креслення, він наділяв малюнок не лише допоміжною, а й концептуальною функцією. Саме через графічні пошуки архітектор формулював свої інноваційні ідеї простору, що випереджали свій час та вплинули на подальший розвиток архітектурного мислення XX–XXI ст.

У практиці Фрідріха Кізлера рисунок не обмежувався традиційною роллю допоміжного етапу перед проектуванням чи будівництвом. Він виступав самостійним інтелектуальним інструментом, засобом моделювання простору й пошуку архітектурних рішень. У своїх малюнках митець вільно експериментував із формами, лініями та пластикою, створюючи образи, які виходили за межі тодішніх архітектурних канонів. Для Кізлера рисунок був «польовим дослідженням» — своєрідним лабораторним середовищем, де відбувалася апробація ідей ще до їхнього втілення у матеріалі.

Цей процес мислення «через руку» дозволяв архітекторові одночасно поєднувати інтуїцію та логіку: з одного боку, він імпровізував і відчував внутрішню динаміку майбутнього простору, з іншого — фіксував структуру й принципи організації середовища. Завдяки цьому рисунки Кізлера були не просто ескізами

майбутніх об'єктів, а радше візуальними маніфестами його філософії «архітектури без початку й кінця», яка прагнула до органічного, безперервного розвитку форми.

Таким чином, рисунок у його творчості виконував роль своєрідного «мисленнєвого експерименту», де межі між архітектурою, мистецтвом і наукою були розмиті. Саме через малюнки архітектор формулював нові архітектурні парадигми, що згодом набули світового значення.

У творчості Ф. Кізлера рисунок посідав виняткове місце як засіб формування ідейної та образної програми майбутніх архітектурних проєктів. Його ескізи («Нескінченний будинок», 1959) виходили за межі традиційної функції технічної підготовки та набували значення концептуальних маніфестів. У них архітектор досліджував можливості динамічних, криволінійних, «еластичних» форм, які відображали ідею трансформації простору та відмови від жорсткої геометрії. Таким чином, рисунок ставав своєрідною лабораторією експерименту, де випробовувалися нові архітектурні парадигми, що випереджали свій час і нерідко отримували реалізацію лише у пізніші десятиліття.

Графічна спадщина Ф. Кізлера справила відчутний вплив на архітекторів другої половини ХХ — початку ХХІ ст., зокрема Френка Гері та Хані Рашида. Його ескізи, побудовані на динаміці, криволінійності та відмові від традиційної геометрії, стали джерелом формотворчих інновацій і підтвердили значення рисунку як засобу передачі архітектурного бачення наступним поколінням.

У такий спосіб рисунок у творчості Кізлера виконував не лише проєктувальну чи комунікативну функцію, а й став потужним інструментом передачі архітектурного бачення наступним поколінням митців, зберігаючи свою актуальність у контексті сучасних тенденцій.

1. Копиляк І. Архітектурні ідеї Фрідріха Кізлера в проєктуванні сучасних культурно-видовищних та освітніх об'єктів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Архітектура. – 2020. – № 2(4). – С. 97–103

2. Антонович Є. А. Художні техніки у школі : навч.-метод. посіб. для студентів худ.-граф. ф-тів вищ.навч.закл. / Є. А. Антонович, В. І. Проців, С. П. Свид. – Київ : ІЗМН, 1997.

Liudmyla Sidor

Assistant, Department of Decorative and Applied Arts and Fine Arts

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0009-0000-9246-7078>

Vyzhnytsia, Ukraine

DRAWING AS A TOOL OF THINKING IN F. KIESLER'S CREATIVE PRACTICE: FROM SKETCH TO ARCHITECTURAL CONCEPT

An important aspect in studying the architectural legacy of F. Kiesler is his distinctive approach to drawing as a key instrument of the creative process. At a time when architectural practice largely relied on technical drafting, he endowed drawing not only with an auxiliary role but also with a conceptual function. It was through graphic explorations that the architect formulated his innovative spatial ideas, which were ahead of their time and influenced the subsequent development of architectural thought in the 20th and 21st centuries.

In Friedrich Kiesler's practice, drawing was not confined to the traditional role of a preparatory stage before design or construction. It functioned as an autonomous intellectual tool, a means of spatial modeling and of searching for architectural solutions. In his drawings, the artist freely experimented with forms, lines, and plasticity, creating images that transcended the architectural canons of his time. For Kiesler, drawing was a form of "field research"—a kind of laboratory environment where ideas were tested before their material realization.

This process of "thinking through the hand" enabled the architect to combine intuition and logic simultaneously: on the one hand, he improvised and sensed the inner dynamics

of the future space; on the other, he fixed its structure and organizational principles. Thanks to this, Kiesler's drawings were not merely sketches of future objects but rather visual manifestos of his philosophy of "architecture without beginning and end," which aspired to organic, continuous form.

Thus, drawing in his creative work acted as a kind of "thinking experiment," where the boundaries between architecture, art, and science were blurred. It was precisely through drawings that the architect formulated new architectural paradigms, which later acquired global significance.

In Kiesler's creative heritage, drawing occupied an exceptional place as a means of shaping the ideological and visual program of future architectural projects. His sketches (such as the "Endless House", 1959) transcended the traditional function of technical preparation and assumed the role of conceptual manifestos. In them, the architect explored the possibilities of dynamic, curvilinear, "elastic" forms that reflected the idea of spatial transformation and the rejection of rigid geometry. Thus, drawing became a kind of experimental laboratory where new architectural paradigms were tested—paradigms that were ahead of their time and often only realized decades later.

The graphic legacy of F. Kiesler had a tangible influence on architects of the late 20th and early 21st centuries, in particular Frank Gehry and Hani Rashid. His sketches, grounded in dynamics, curvilinearity, and the rejection of traditional geometry, became sources of formative innovations and reaffirmed the importance of drawing as a medium for conveying architectural vision to subsequent generations.

In this way, drawing in Kiesler's creative practice fulfilled not only a design or communicative function but also became a powerful tool for transmitting architectural vision to future generations of artists, retaining its relevance in the context of contemporary trends.

1. Kopyliak I. Architectural Ideas of Friedrich Kiesler in the Design of Contemporary Cultural and Educational Buildings. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Architecture*. 2020. No. 2(4). Pp. 97–103.

2. Antonovych Ye. A., Protsiv V. I., Svyda S. P. Artistic Techniques at School: A Teaching Manual for Students of Art and Graphic Faculties of Higher Educational Institutions. Kyiv: IZMN, 1997.

Андрій Сегай

Аспірант кафедри Реконструкції, Реставрації Архітектурних

Об'єктів

Харківський національний університет міського господарства

імені О. М. Бекетова

<https://orcid.org/0009-0001-6183-5250>

Харків, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОСМОПОЛІТИЧНОГО РОМАНТИЗМУ В ТВОРЧОСТІ Ф. КІСЛЕРА

«План поверху — це не що інше, як відбиток ноги будинку. З такого плоского відбитка важко уявити собі справжню форму та зміст будівлі. Якби Бог почав створення людини зі сліду, з нього, ймовірно, виріс би монстр, що складається лише з п'ят і пальців ніг, а не людина.»

Ф. Кіслер, 1949р.

1. Романтичний вимір творчості Кіслера

Творчість Фредеріка Кіслера (1890–1965) важко піддається простій класифікації. Митець поєднував у собі архітектора, художника, сценографа, теоретика й мислителя, що прагнув віднайти універсальні закони гармонії простору, форми та функції. Частина його ескізів та концепцій виразно засвідчують риси романтизму: увага до образності, пошук метафізичного змісту архітектури, критика утилітарності.

Теза про «відбиток ноги будинку» тут набуває особливого значення. Він ніби заперечував редукцію архітектури до креслення, прагнучи бачити за лініями й планами справжній «організм» будівлі. Це мислення перегукується з романтичним сприйняттям архітектури як живого творіння, що виходить за далеко за межі функціонального прямує до обріїв семіотики.

2. Від національного до космополітичного романтизму

У своїх архітектурних пошуках Кіслера формувалася нова образність, яку можна з обережністю окреслити як «космополітичний романтизм» — явище, де романтичні ідеї, звільнені від етнічних чи регіональних рамок, перетворюються на універсальну мову культури.

Це не романтизм «своєї» землі чи «своєї» традиції, а радше романтизм простору як такого, що належить усьому людству. У цьому сенсі Кіслер близький до метафізики «світового дому», в якому архітектура може стати формою цивілізаційного діалогу можливо виходящего за планетарний масштаб.

3. Павільйон Музею Ізраїлю: музей як храм

Однією з небагатьох реалізованих робіт архітектора став павільйон Музею Ізраїлю в Єрусалимі для збереження Сувої Мертвого моря (1959–1965). Тут Кіслер перевершив власні методологічні декларації.

Свідомо чи підсвідомо, спираючись на власні принципи кореалізму, він створив простір, який водночас є функціональною спорудою і сакральним образом. Незважаючи на його заяви, що в проекті немає прихованої символіки, архітектура павільйону прочитується не просто як святилище, а навіть як сучасний храм — місце зустрічі часу, культури й трансцендентного.

У цьому відчувається певне повернення до інтенцій національного романтизму, але вже на новому рівні - метафізичному.

Тат, як приклад вияву справжньої геніальності буде доречним згадати Ле Корбюзьє, який у каплиці Роншам фактично відмовився від власних раціоналістичних догм і створив архітектуру духовного переживання: обидва архітектори перевершивши власні принципи відкрили нову площину архітектурного романтизму.

4. Український контекст

Українська архітектура XX століття, мала видатних митців які здійснювали творчі пошуки в аналогічних з Кіслерам сферах. Проте уявлення про його можливу

присутність поруч із такими постатями, як Авраам Мілецький чи Флоріан Юр'єв, дозволяє з певним сумом подумати про інший вимір розвитку української архітектури і української архітектурної школи.

Висновок

Творчість Фредеріка Кіслера засвідчує, що справжня архітектура — це не лише функціональні рішення планів поверхів що одягнуті в декор фасадів - «відбиток ноги будинку», а живий організм, здатний утілювати метафізичні смисли іноді навіть самотійно від автора.

Обережне введення терміну «космополітичного романтизму» — дозволяє побачити, як індивідуальна поетика архітектора може перетворитися на універсальну мову культури.

У цьому доречи полягає один з внесків Кіслера у світовій архітектурі: він відкрив можливість синтезу романтичної образності й космополітичної універсальності, створивши архітектуру, що водночас є символом і організмом, храмом і домом.

Andrii Sehai

PhD Student, Department of Reconstruction and Restoration of
Architectural Objects

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

<https://orcid.org/0009-0001-6183-5250>

Kharkiv, Ukraine

TRANSFORMATION OF COSMOPOLITAN ROMANTICISM IN THE WORK OF F. KIESLER

“A floor plan is nothing more than the footprint of a house. From such a flat imprint, it is difficult to imagine the true form and meaning of the building. If God had begun

creating man from a footprint, He would probably have produced a monster made only of heels and toes, not a human being.”

F. Kiesler, 1949

The Romantic Dimension of Kiesler's Creativity

The work of Frederick Kiesler (1890–1965) defies simple classification. He embodied the roles of architect, artist, scenographer, theorist, and thinker who sought to discover universal laws of harmony in space, form, and function. Many of his sketches and concepts clearly demonstrate traits of romanticism: an attention to imagery, the search for the metaphysical meaning of architecture, and a critique of utilitarianism.

The thesis of the “footprint of a house” is especially telling. He rejected the reduction of architecture to a mere drawing, striving instead to perceive behind the lines and plans the true “organism” of the building. This thinking resonates with the romantic perception of architecture as a living creation, extending far beyond functionalism toward the horizons of semiotics.

From National to Cosmopolitan Romanticism

In his architectural explorations, Kiesler shaped a new imagery that can cautiously be described as “cosmopolitan romanticism” — a phenomenon in which romantic ideas, freed from ethnic or regional frameworks, transform into a universal cultural language.

This was not the romanticism of “one's own” land or tradition, but rather a romanticism of space itself, belonging to all humanity. In this sense, Kiesler approaches the metaphysics of a “world house”, in which architecture becomes a form of civilizational dialogue, potentially extending beyond a planetary scale.

The Israel Museum Pavilion: The Museum as Temple

One of the architect's few realized works was the pavilion of the Israel Museum in Jerusalem for the preservation of the Dead Sea Scrolls (1959–1965). Here, Kiesler surpassed his own methodological declarations.

Consciously or subconsciously, relying on his principles of correalism, he created a space that was at once a functional structure and a sacred image. Despite his claims that

the project contained no hidden symbolism, the architecture of the pavilion is read not merely as a sanctuary but even as a modern temple — a place of encounter between time, culture, and the transcendent.

This marks a certain return to the intentions of national romanticism, but now on a higher, metaphysical level. A relevant parallel is Le Corbusier, who in the Ronchamp chapel effectively renounced his own rationalist dogmas to create an architecture of spiritual experience. Both architects, by surpassing their own principles, opened a new dimension of architectural romanticism.

The Ukrainian Context

Ukrainian architecture of the 20th century also produced outstanding creators who pursued explorations in areas analogous to Kiesler's. The thought of Kiesler's possible presence alongside such figures as Avraam Miletsky or Florian Yuriev evokes a bittersweet reflection on an alternative trajectory for the development of Ukrainian architecture and its school.

Conclusion

Frederick Kiesler's work demonstrates that true architecture is not merely functional floor plans dressed in facade decoration — the “footprint of a house” — but a living organism capable of embodying metaphysical meanings, sometimes even independently of its author.

The cautious introduction of the term “cosmopolitan romanticism” allows us to see how the individual poetics of an architect can transform into a universal cultural language.

This is one of Kiesler's contributions to world architecture: he opened the possibility of synthesizing romantic imagery with cosmopolitan universality, creating an architecture that is simultaneously a symbol and an organism, a temple and a home.

Юлія Собко

Асистентка кафедри містобудування та архітектурного проектування
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна

ІНКЛЮЗИВНЕ МІСТОБУДУВАННЯ В ЧЕРНІВЦЯХ

Місто Чернівці демонструє динаміку у формуванні інклюзивного міського середовища. У 2025 році при виконавчому комітеті Чернівецької міської ради було створено «Раду безбар'єрності» як координаційний орган, що інтегрує принципи інклюзивності в транспортну, соціальну та інформаційну політику міста.

У межах пілотного проєкту «Рух без бар'єрів» реалізовано перший «маршрут безбар'єрності», який включає облаштування тротуарів із пониженими бордюрами, впровадження тактильних напрямних, модернізацію зупинок громадського транспорту та підвищення безпеки пішохідних переходів. Паралельно здійснюється оновлення тролейбусного парку шляхом запровадження низькопідлогових моделей, що забезпечують мобільність і комфорт для маломобільних груп населення. У цьому контексті доступний транспорт виступає ключовим елементом безперервного «ланцюга доступності».

Разом із досягненнями зберігаються проблемні зони: нерівність та зношеність тротуарного покриття, обмежена кількість доступних громадських вбиралень, а також відсутність єдиних стандартів щодо впровадження тактильних елементів. Ці фактори перешкоджають формуванню цілісної системи безбар'єрності.

Важливим аспектом є залучення громадськості до процесів планування та моніторингу, що відповідає принципу «нічого про нас без нас». Проведення партисипативних аудитів дозволяє враховувати потреби людей з інвалідністю та здійснювати якісну оцінку реалізованих проєктів.

Аналіз міжнародних практик підтверджує, що інклюзивність міського простору повинна розглядатися не як сукупність точкових рішень, а як комплексна характеристика середовища. Саме тому подальший розвиток Чернівців можливий за умови стандартизації технічних рішень, інтеграції локальних ініціатив у міську стратегію та впровадження системи громадського моніторингу.

Таким чином, Чернівці перебувають на етапі переходу від фрагментарних заходів до системного підходу в реалізації політики безбар'єрності та мають потенціал стати показовим прикладом інклюзивного містобудування в Україні.

Yuliia Sobko

Assistant at the Department of Urban Planning and Architectural Design

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Chernivtsi, Ukraine

INCLUSIVE URBAN PLANNING IN CHERNIVTSI

The city of Chernivtsi demonstrates notable dynamics in shaping an inclusive urban environment. In 2025, the Barrier-Free Council was established under the executive committee of the Chernivtsi City Council as a coordinating body integrating the principles of inclusivity into the city's transport, social, and information policies.

Within the framework of the pilot project “Movement Without Barriers”, the first “barrier-free route” was implemented. It included the installation of sidewalks with lowered curbs, the introduction of tactile guiding strips, the modernization of public transport stops, and the improvement of pedestrian crossing safety. At the same time, the city is updating its trolleybus fleet by introducing low-floor models that ensure mobility and comfort for people with limited mobility. In this context, accessible transport serves as a key element of a continuous “accessibility chain”.

Alongside these achievements, problematic areas remain: uneven and worn sidewalk surfaces, a limited number of accessible public restrooms, and the absence of unified

standards for implementing tactile elements. These factors hinder the formation of a holistic barrier-free system.

An important aspect is the involvement of the public in planning and monitoring processes, in line with the principle “nothing about us without us”. Conducting participatory audits makes it possible to consider the needs of people with disabilities and to provide a qualitative assessment of implemented projects.

Analysis of international practices confirms that the inclusivity of urban space should be regarded not as a set of isolated solutions but as a comprehensive characteristic of the environment. Therefore, the further development of Chernivtsi is possible only through the standardization of technical solutions, the integration of local initiatives into the city’s strategy, and the introduction of a system of public monitoring.

Thus, Chernivtsi is currently at the stage of transitioning from fragmented measures to a systemic approach in implementing barrier-free policies and has the potential to become a model example of inclusive urban planning in Ukraine.

Сергій Стоян

асистент кафедри архітектури, урбаністики та
збереження об'єктів ЮНЕСКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0009-0001-9597-1058>

Чернівці, Україна

ВІМ-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЄКТУВАННІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ КОМПЛЕКСІВ

Розвиток науково-дослідної інфраструктури є одним із ключових чинників інноваційного поступу суспільства. Сучасні науково-дослідні комплекси потребують високого рівня архітектурної та інженерної інтеграції, гнучкої просторової організації та орієнтації на принципи сталого розвитку. У цьому контексті особливої актуальності набуває використання ВІМ-технологій (Building Information Modeling), які дозволяють створювати єдине інформаційне середовище для всіх етапів життєвого циклу будівлі.

ВІМ відкриває широкі можливості для архітекторів, інженерів та дослідників:

- побудову тривимірних моделей із детальними характеристиками матеріалів і конструктивних елементів;
- проведення енергетичного аналізу будівлі ще на стадії концептуального проєкту;
- координацію між усіма учасниками проєктного процесу в режимі реального часу;
- формування кошторисів та прогнозування експлуатаційних витрат.

Особливе значення має впровадження ВІМ у проєктуванні енергоефективних рішень. Серед ключових підходів можна виокремити:

- каркасні конструктивні системи з великими прольотами, що створюють лабораторні зали, холіві простори та атріуми;
- збірно-монолітні плити та монолітний залізобетон, які забезпечують надійність і довговічність;
- озеленені дахи та фасади, що знижують теплове навантаження та покращують мікроклімат;
- сонячні панелі й системи рекуперації повітря, спрямовані на зменшення енергоспоживання;
- гнучке функціональне зонування, що враховує зміни у дослідницьких процесах і комфорт користувачів.

Окрім технічних аспектів, BIM сприяє прозорості й ефективності управління проєктами, дозволяє уникати помилок і дублювання даних. У результаті формується цифрова модель, яка може використовуватися не лише на етапі будівництва, а й у процесі експлуатації, обслуговування та модернізації будівлі.

Таким чином, BIM-технології забезпечують комплексний підхід до проєктування науково-дослідних комплексів, поєднуючи архітектурну виразність, конструктивну доцільність та екологічну ефективність. Це створює передумови для появи інноваційних об'єктів, що відповідають викликам сучасності та принципам сталого розвитку.

Serhii Stoian

Assistant of the Department of Architecture, Urbanism and UNESCO

Sites Preservation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0009-0001-9597-1058>

Chernivtsi, Ukraine

BIM TECHNOLOGIES IN THE DESIGN OF ENERGY-EFFICIENT RESEARCH COMPLEXES

The development of research infrastructure is one of the key factors in the innovative advancement of society. Modern research complexes require a high level of architectural and engineering integration, flexible spatial organization, and adherence to sustainable development principles. In this context, the use of BIM technologies (Building Information Modeling) becomes particularly relevant, as they enable the creation of a unified information environment for all stages of a building's life cycle.

BIM offers extensive opportunities for architects, engineers, and researchers:

- The creation of three-dimensional models with detailed material and structural element specifications;
- Conducting energy analysis of a building at the conceptual design stage;
- Coordination among all project participants in real time;
- Preparation of cost estimates and forecasting of operational expenses.

The implementation of BIM in designing energy-efficient solutions is of special significance. Key approaches include:

- Frame structural systems with large spans that create laboratory halls, lobbies, and atriums;
- Prefabricated-monolithic slabs and monolithic reinforced concrete, ensuring reliability and durability;
- Green roofs and facades that reduce thermal load and improve the microclimate;
- Solar panels and air recovery systems aimed at reducing energy consumption;
- Flexible functional zoning that accommodates changes in research processes and user comfort.

Beyond technical aspects, BIM promotes transparency and efficiency in project management, helping to avoid errors and data duplication. As a result, a digital model is

created that can be used not only during construction but also throughout the operation, maintenance, and modernization of the building.

Thus, BIM technologies provide a comprehensive approach to designing research complexes, combining architectural expressiveness, structural feasibility, and environmental efficiency. This creates the foundation for innovative facilities that respond to contemporary challenges and align with sustainable development principles.

Івана Тарасюк

майстер виробничого навчання, викладач

Вищого професійного училища №25 м. Хмельницького

Хмельницький, Україна

ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ФРЕДЕРІКА КІЗЛЕРА ЯК НОВАТОРА СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Фредерік Кізлер (1890–1965) – австрійсько-українсько-американський архітектор, дизайнер і художник, народився у м. Чернівці. Його творчість формувалася на перетині європейського модернізму й американського авангарду. Його ідея «безкінечного простору» (Endless House) – це концепція органічної архітектури, де простір є «живим організмом», що безперервно розвивається, це відмова від традиційних прямих ліній і кутів на користь плавних форм, які відображають природні процеси.

Кізлер вважав, що архітектура повинна інтегрувати новітні досягнення фізики, біології, психології. Його експерименти з новими матеріалами і просторовими рішеннями передбачили розвиток біоархітектури та футуристичного дизайну.

Митець створив інноваційні проєкти виставкових просторів, де експонати взаємодіяли з глядачем у новий спосіб. Його ідеї вплинули на сучасні музеї й галереї, орієнтовані не лише на показ предмета, а й на створення «атмосфери досвіду».

Ідеї Кізлера можна простежити у творчості архітекторів другої половини ХХ – ХХІ ст. (Заха Хадід, Френк Гері). Його концепція «просторової безперервності» стала фундаментом для цифрових технологій проєктування (parametric design).

Архітектура, за Кізлером, має служити продовженням людського тіла й психіки, створювати гармонію з природою. Цей підхід перегукується з сучасними ідеями сталого розвитку та гуманістичного дизайну.

Життєвий та творчий шлях Фрідеріка Кізлера є прикладом постійного дослідження світових здобутків у різних галузях науки і культури. Ці пошуки знайшли відображення у його власному творчому методі «гнучкої» архітектури, що базувався на ідеї безмежності простору, який згодом утвердився в напрямі «кореалізм», основою якого була постійна взаємодія між людьми та природним і технологічним середовищем їхнього існування.

Постать Кізлера є важливою для української культурної спадщини: його ідеї показують, що українські митці впливали на глобальну історію архітектури.

1. Біленкова С. Студія «Громадське радіо». Подкаст на тему «Геній світової архітектури Фредерік Кізлер родом з України. Що ми про нього знаємо?». 2017.

2. Гуменник І. Роль творчого здобутку Фрідеріка Кізлера в розвитку національної архітектури ландшафтних театрів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Серія: «Архітектура». 2021.

3. Копиляк І. Архітектурні ідеї Фредеріка Кізлера в проектуванні сучасних, культурно-видовищних освітніх об'єктів. 2020.

4.

Ivanna Tarasiuk

Master of Industrial Training, Teacher

Khmelnytsky Higher Vocational School No. 25

Khmelnytsky, Ukraine

THE INFLUENCE OF FREDERICK KIESLER'S WORK AS AN INNOVATOR OF MODERN ARCHITECTURE

Frederick Kiesler (1890–1965) – an Austrian-Ukrainian-American architect, designer, and artist, was born in Chernivtsi. His work was shaped at the intersection of European modernism and American avant-garde. His idea of the “Endless House” was a

concept of organic architecture, where space is seen as a “living organism” that evolves continuously—rejecting traditional straight lines and angles in favor of fluid forms that reflect natural processes.

Kiesler believed that architecture should integrate the latest achievements in physics, biology, and psychology. His experiments with new materials and spatial solutions anticipated the development of bio-architecture and futuristic design.

He created innovative exhibition space projects in which the exhibits interacted with the viewer in new ways. His ideas influenced modern museums and galleries, which focus not only on displaying objects but also on creating an “atmosphere of experience.”

Kiesler’s concepts can be traced in the works of late 20th- and 21st-century architects such as Zaha Hadid and Frank Gehry. His principle of “spatial continuity” became foundational for digital design technologies (parametric design).

For Kiesler, architecture was meant to serve as an extension of the human body and psyche, fostering harmony with nature. This approach resonates with contemporary ideas of sustainability and human-centered design.

The life and career of Frederick Kiesler stand as an example of continuous exploration of global achievements across science and culture. These explorations took shape in his own creative method of “flexible architecture”, built upon the idea of infinite space, which later evolved into the direction of “correalism”—a concept grounded in the constant interaction between people and the natural as well as technological environment of their existence.

Kiesler’s legacy holds an important place in Ukrainian cultural heritage: his ideas demonstrate that Ukrainian artists played a role in shaping global architectural history.

1. Bilenkova, S. Hromadske Radio Studio. Podcast on the topic: “The Genius of World Architecture Frederick Kiesler from Ukraine. What Do We Know About Him?” 2017.

2. Humennyk, I. The Role of Frederick Kiesler's Creative Legacy in the Development of National Architecture of Landscape Theaters. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Architecture. 2021.
3. Kopyliak, I. Architectural Ideas of Frederick Kiesler in the Design of Modern Cultural and Entertainment Educational Facilities. 2020.

Ірина Ткаченко

лаборантка кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Вижниця, Україна

ФРЕДЕРІК КІЗЛЕР: АРХІТЕКТУРА ЯК ЖИВА ФОРМА — ПАРАЛЕЛІ З ЮВЕЛІРНИМ МИСТЕЦТВОМ

Фредерік (Фрідріх) Кізлер (1890–1965) належить до числа провідних представників архітектурного авангарду XX століття. Його творча діяльність поєднала архітектуру, сценографію, живопис, скульптуру та філософію, що дозволило сформувати власну методологію проектування.

Однією з ключових ідей Кізлера була концепція простору як організму, що перебуває у постійному розвитку. Архітектура, на його думку, мала не лише забезпечувати функціональні потреби, але й адаптуватися до зміни життєвих умов.

Найбільш відомим проектом архітектора є «Нескінченний дім», створений у 1950-х роках. У ньому було реалізовано відмову від традиційних кутів, колон та прямих ліній на користь криволінійних поверхонь, які безперервно переходять одна в одну. Подібний підхід створював ефект органічної оболонки, у якій межі між стіною, стелею та підлогою зникали.

Іншими важливими розробками були концепції «Нескінченного театру» та «Універсального театру», де архітектура поєднувалася з мистецькими практиками. Принципова відмова від «коробкової» архітектури модернізму, яку Кізлер вважав статичною та непридатною для гармонійного розвитку людини, дозволила йому сформувати власний напрям.

Хоча творчість Кізлера розвивалася у площині архітектури та дизайну, її концептуальні засади мають багато спільного з мистецтвом малих форм, зокрема з ювелірним мистецтвом.

По-перше, в обох випадках визначальною є органічність форми. Як ювелір працює з пластикою металу та каменю, враховуючи природну логіку матеріалу, так і Кізлер формував простори, що підкорялися внутрішньому ритму та гармонії.

По-друге, спільною є увага до тактильного сприйняття. Ювелірний виріб повинен не лише мати естетичну цінність, але й «жити» на тілі людини, створювати відчуття комфорту. Подібно до цього, Кізлер проектував архітектуру як середовище, що перебуває у безпосередній взаємодії з людським тілом.

По-третє, важливим є принцип цілісності композиції. У ювелірному виробі кожна деталь формує гармонію всього об'єкта. У Кізлера цей принцип проявився у створенні просторів без стиків та розривів, де стеля, підлога та стіни зливаються в єдину динамічну систему.

Серед українських митців, які працюють у сфері ювелірного мистецтва, виокремлюється Штефан Пержан — майстер, чия творчість відзначається інноваційним підходом до форми та матеріалу.

У своїй творчості він активно звертається до природних форм та об'ємних композицій, поєднуючи традиційні та нетипові матеріали. Вироби Пержана (кольє, персні, брошки) мають характер експериментальних об'єктів, у яких матеріал визначає композиційне рішення. Такий підхід наближує його мистецький метод до концепції Ф. Кізлера: як архітектор відмовлявся від прямолінійної геометрії на користь органічних, динамічних форм, так і ювелір уникає статичності, створюючи пластичні об'єкти, що розкривають природну логіку матеріалу.

Отже, архітектура Кізлера може розглядатися як «ювелірна робота у масштабі простору»: вона поєднує уважність до деталей, гармонію форм та орієнтацію на людину як центральний елемент.

1. Копиляк І. Архітектурні ідеї Фрідріха Кізлера в проектуванні сучасних культурно-видовищних та освітніх об'єктів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Архітектура. – 2020. – № 2(4). – С. 97–103

2. Енциклопедія художнього металу: <http://artmetal.org.ua/>

Iryna Tkachenko

Laboratory Assistant, Department of Decorative and Applied Arts and Fine Arts

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Vyzhnytsia, Ukraine

FREDERICK KIESLER: ARCHITECTURE AS A LIVING FORM — PARALLELS WITH JEWELRY ART

Frederick (Friedrich) Kiesler (1890–1965) is among the leading representatives of the architectural avant-garde of the 20th century. His creative activity combined architecture, scenography, painting, sculpture, and philosophy, allowing him to form his own methodology of design.

One of Kiesler's key ideas was the concept of space as an organism in constant development. In his view, architecture was not only to meet functional needs but also to adapt to changing life conditions.

His most famous project is the Endless House, developed in the 1950s. It embodied the rejection of traditional corners, columns, and straight lines in favor of curvilinear surfaces that flowed seamlessly into one another. This approach created the effect of an organic shell in which the boundaries between wall, ceiling, and floor disappeared.

Other important designs included the concepts of the Endless Theater and the Universal Theater, where architecture was fused with artistic practices. Kiesler's fundamental rejection of the "box-like" architecture of modernism, which he considered static and unsuitable for the harmonious development of humanity, enabled him to shape his own direction.

Although Kiesler's work evolved within the realm of architecture and design, its conceptual foundations share much with the art of small forms, particularly jewelry art.

Firstly, in both cases, organic form is fundamental. Just as a jeweler works with the plasticity of metal and stone, following the natural logic of the material, Kiesler shaped spaces according to their inner rhythm and harmony.

Secondly, they share an attention to tactile perception. A piece of jewelry must not only possess aesthetic value but also “live” on the human body, creating a sense of comfort. Similarly, Kiesler designed architecture as an environment directly interacting with the human body.

Thirdly, the principle of compositional integrity is crucial. In jewelry, every detail contributes to the harmony of the whole object. In Kiesler’s work, this principle appeared in the creation of continuous spaces without joints or breaks, where ceiling, floor, and walls merged into a unified dynamic system.

Among Ukrainian artists working in jewelry art, Shtefan Perzhan stands out — a master whose work is distinguished by an innovative approach to form and material. In his practice, he actively draws on natural forms and volumetric compositions, combining traditional and unconventional materials. Perzhan’s creations (necklaces, rings, brooches) function as experimental objects in which the material determines the compositional solution. This method brings his artistic practice closer to Kiesler’s concept: just as the architect abandoned rectilinear geometry in favor of organic, dynamic forms, so too does the jeweler avoid static solutions, creating plastic objects that reveal the natural logic of the material.

Thus, Kiesler’s architecture can be considered a kind of “jewelry work on the scale of space”: it unites attentiveness to detail, harmony of form, and orientation toward the human being as the central element.

1. Kopyliak I. Architectural Ideas of Friedrich Kiesler in the Design of Modern Cultural, Spectacle, and Educational Objects. *Visnyk of Lviv Polytechnic National University. Series: Architecture*, 2020, No. 2(4), pp. 97–103.
2. Encyclopedia of Artistic Metalwork: <http://artmetal.org.ua/>

Олександр Толошняк

Асистент кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0009-0002-8208-2574>

Вижниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ГАРНІТУР ДОПОВНЕНОЇ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

У сучасних умовах, позначених як постковідними викликами, так і воєнними реаліями в Україні, система мистецької освіти потребує гнучких і технологічних підходів. Студенти часто стикаються з труднощами, пов'язаними з відсутністю можливості для очного навчання, що зумовлено не лише географічними, а й економічними та соціальними чинниками. У зв'язку з цим забезпечення рівного доступу до мистецьких знань та практик постає як пріоритетне завдання викладачів. Використання імерсивних технологій, зокрема VR- та AR-гарнітур, відкриває нові шляхи для навчання, створюючи середовище, яке нівелює просторові бар'єри і дає змогу студентам працювати над художніми проектами незалежно від місця перебування [3, 45–60; 1, 78–92].

Сфера мистецтва сьогодні стрімко змінюється під впливом цифрових інновацій, що доповнюють традиційні художні практики. VR-технології надають студентам можливість експериментувати з простором, кольором і формою у середовищі повного занурення. Це особливо актуально для декоративно-прикладного мистецтва, де створення великих настінних розписів, муралів або інтер'єрних оздоблень вимагає ретельного опрацювання композиції у масштабі. Завдяки гарнітурам доповненої та віртуальної реальності можливо випробовувати різні

колірні рішення та стилістичні варіації ще до початку практичного виконання робіт [4, 112–125].

Інтеграція VR у мистецький освітній процес стає не лише інноваційною тенденцією, а й необхідністю. Гарнітури на кшталт Oculus Quest 2 створюють унікальні умови для навчання: студенти можуть занурюватися у віртуальні простори, відпрацьовуючи техніку нанесення мазків, кольорових поєднань чи композиційних рішень у масштабі стіни або інтер'єрної площини. Такі можливості особливо корисні для підготовки фахівців, які спеціалізуються на створенні муралів та декоративних розписів. VR також надає доступ до інтерактивних платформ, де поєднуються інструменти 3D-моделювання та графічні симуляції, що сприяє більш точному і продуманому художньому результату [2, 34–48].

Міжнародний досвід підтверджує ефективність такого підходу. Зокрема, результати проекту “ACCELERATE: Доступне імерсивне навчання в галузі мистецтва та дизайну” демонструють, що VR-технології позитивно впливають на формування професійних навичок студентів у різних мистецьких дисциплінах. Їх застосування у живописі, графічному дизайні, скульптурі та композиції дозволяє відтворювати масштабні художні задуми, які складно реалізувати у звичайних аудиторіях. Для декоративного мистецтва це означає можливість апробації настінних розписів та інтер'єрних проєктів у віртуальному середовищі перед практичним виконанням [3, 45–60; 5, 145–159].

Важливою перевагою VR є зняття обмежень фізичного простору. Студенти можуть користуватися гарнітурою як віртуальною майстернею, де експериментують із масштабом майбутніх розписів чи оздоблювальних елементів. Це дозволяє створювати більш персоналізовані та індивідуалізовані проєкти, одночасно залишаючи можливість для колективного обговорення та корекції композиції. Таким чином, навчальний процес стає гнучкішим і доступнішим, що є особливо важливим за умов дистанційної роботи. У декоративно-прикладному мистецтві ця технологія набуває особливої ваги, адже дає змогу студентам відпрацьовувати

навички створення настінних розписів у масштабах як житлових, так і громадських приміщень. Зазвичай під час виконання таких завдань майбутні художники спершу здійснюють заміри стінових площин, фотографують об'єкт і лише після цього формують ескізи, які погоджуються з відповідальними особами. Використання VR дозволяє перенести ці заміри у віртуальний простір і створювати проекти у максимально наближених до реальних умовах, що допомагає замовнику та виконавцю заздалегідь оцінити масштабність та естетичну доцільність композиції. Такий підхід знижує ризики викривлення або неправильного сприйняття майбутнього розпису під час його розгляду з різних відстаней чи ракурсів, забезпечуючи чіткіше уявлення про кінцевий результат. Більше того, практика показала, що VR-технології вже успішно застосовувалися під час захисту дипломних робіт із декоративно-прикладного мистецтва: завдяки гарнітурі комісія отримувала можливість не лише оглянути один готовий предмет чи елемент інтер'єру, а й побачити цілісну концепцію його інтеграції у простір громадських будівель, що створює значно повніше розуміння художнього задуму та його функціональної реалізації [1, 78–92].

Технічна оптимізація VR-гарнітури Oculus Quest 2 робить її сумісною з програмними інструментами, які використовуються у художніх проєктах, зокрема з 3D-редакторами на кшталт Blender. Це дає змогу створювати макети майбутніх настінних композицій, легко адаптувати їх під різні просторові умови й масштабувати проєкти під конкретні архітектурні рішення. Гнучкість у роботі з форматами робить VR незамінним засобом для тих, хто працює у сфері декоративного оздоблення [2, 34–48].

VR-середовища також відкривають можливості для презентації результатів художньої роботи на міжнародних платформах. Завдяки підтримці 3D-візуалізацій майбутні мурали та настінні розписи можуть демонструватися замовникам або експертам ще до їхнього реального виконання. У поєднанні з інструментами штучного інтелекту VR дозволяє автоматично генерувати ескізи, аналізувати різні

стилістичні рішення та пропонувати альтернативні варіанти розписів чи оздоблень. Проте використання таких технологій потребує збереження балансу між автоматизацією і творчою унікальністю, адже саме авторське бачення формує цінність декоративного мистецтва [5, 145–159].

Отже, застосування гарнітур VR і AR у процесі підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва відкриває нові горизонти для навчання та творчості. Віртуальні середовища допомагають студентам точніше планувати масштабні настінні проєкти, експериментувати з матеріалами та формами, презентувати результати у глобальному культурному просторі. Імерсивні технології не лише модернізують мистецьку освіту, а й створюють практичну базу для професійної реалізації студентів у сфері муралів, інтер'єрних розписів та художнього оздоблення.

1. Кравчук, І., & Сидоренко, О. (2018). Вплив імерсивних технологій на творче мислення студентів мистецьких спеціальностей. *Мистецтвознавство та культурологія*, 25(1), 78-92.

2. Литвиненко, Н., & Козаченко, М. (2021). Імерсивні технології у вищій мистецькій освіті: переваги та виклики. *Наукові записки Університету імені Шевченка. Серія: Педагогіка*, 42(2), 34-48.

3. Петренко, О., & Ковальчук, І. (2020). Використання віртуальної реальності у мистецькій освіті: педагогічні аспекти. *Педагогіка та психологія вищої школи*, 8(2), 45-60.

4. Шевченко, В., & Гриценко, Л. (2019). Імерсивні технології у мистецькій освіті: досвід впровадження. *Журнал культурної освіти*, 14(3), 112-125.

5. Wang, X., & Smith, J. (2018). Enhancing Arts Education through Immersive Technologies. *Journal of Arts Education*, 35(2), 145-159.

Oleksandr Toloshniak

Assistant, Department of Decorative and Applied Arts and Fine Arts

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0009-0002-8208-2574>

Vyzhnytsia, Ukraine

USE OF AUGMENTED AND VIRTUAL REALITY HEADSETS IN THE MODERNIZATION OF TEACHING METHODS IN ART EDUCATION

In the current context, marked both by post-COVID challenges and the wartime realities in Ukraine, the system of art education requires flexible and technologically advanced approaches. Students often face difficulties related to the lack of opportunities for in-person learning, caused not only by geographic but also by economic and social factors. In this regard, ensuring equal access to artistic knowledge and practice emerges as a priority task for educators. The use of immersive technologies, in particular VR and AR headsets, opens new pathways for learning, creating an environment that eliminates spatial barriers and enables students to work on artistic projects regardless of location [3, pp. 45–60; 1, pp. 78–92].

The sphere of art is rapidly changing today under the influence of digital innovations that complement traditional artistic practices. VR technologies give students the opportunity to experiment with space, color, and form in a fully immersive environment. This is especially relevant for decorative and applied arts, where the creation of large-scale murals or interior decorations requires careful development of composition at scale. With the help of augmented and virtual reality headsets, it is possible to test different color solutions and stylistic variations before starting practical work [4, pp. 112–125].

The integration of VR into the art education process is becoming not only an innovative trend but also a necessity. Headsets such as Oculus Quest 2 create unique learning conditions: students can immerse themselves in virtual spaces, practicing

brushstroke techniques, color combinations, or compositional solutions at the scale of a wall or interior surface. These opportunities are particularly useful for training specialists who focus on creating murals and decorative paintings. VR also provides access to interactive platforms combining 3D modeling tools and graphic simulations, which contribute to more precise and deliberate artistic results [2, pp. 34–48].

International experience confirms the effectiveness of such an approach. For instance, the results of the project “ACCELERATE: Accessible Immersive Learning in Arts and Design” demonstrate that VR technologies positively influence the development of students’ professional skills across various artistic disciplines. Their use in painting, graphic design, sculpture, and composition allows for the realization of large-scale artistic concepts that are difficult to implement in traditional classrooms. For decorative arts, this means the possibility of testing murals and interior projects in virtual environments prior to practical execution [3, pp. 45–60; 5, pp. 145–159].

An important advantage of VR is the removal of physical space limitations. Students can use the headset as a virtual workshop where they experiment with the scale of future murals or decorative elements. This enables the creation of more personalized and individualized projects, while still allowing for collective discussion and adjustment of compositions. Thus, the learning process becomes more flexible and accessible, which is especially important under conditions of remote work. In decorative and applied arts, this technology is particularly valuable, as it allows students to practice creating murals at scales suited to both residential and public interiors. Traditionally, during such tasks, future artists first measure wall surfaces, photograph the object, and only then create sketches for approval. The use of VR allows these measurements to be transferred into virtual space, where projects can be developed under conditions as close to reality as possible, helping both client and executor to assess the scale and aesthetic feasibility of the composition in advance. This approach reduces the risk of distortion or misperception of the mural when viewed from different distances or angles, ensuring a clearer vision of the final result. Moreover, practice has shown that VR technologies have already been successfully used

during thesis defenses in decorative and applied arts: with the headset, examination committees could not only evaluate a single finished object or interior element but also view the holistic concept of its integration into public buildings, providing a fuller understanding of the artistic vision and its functional realization [1, pp. 78–92].

The technical optimization of the Oculus Quest 2 headset makes it compatible with software tools used in artistic projects, such as 3D editors like Blender. This enables the creation of mock-ups of future wall compositions, easy adaptation to different spatial conditions, and scaling of projects to specific architectural solutions. Such flexibility makes VR an indispensable tool for those working in decorative design [2, pp. 34–48].

VR environments also open possibilities for presenting artistic work on international platforms. Thanks to 3D visualization support, future murals and wall paintings can be demonstrated to clients or experts even before their physical implementation. Combined with artificial intelligence tools, VR can automatically generate sketches, analyze different stylistic decisions, and suggest alternative mural or decorative options. However, the use of such technologies requires maintaining a balance between automation and creative uniqueness, since it is precisely the author's vision that gives value to decorative art [5, pp. 145–159].

Thus, the application of VR and AR headsets in the training of future specialists in decorative and applied arts opens new horizons for learning and creativity. Virtual environments help students more accurately plan large-scale mural projects, experiment with materials and forms, and present results in the global cultural space. Immersive technologies not only modernize art education but also create a practical foundation for the professional realization of students in the fields of murals, interior painting, and artistic decoration.

1. Kravchuk, I., & Sydorenko, O. (2018). The Impact of Immersive Technologies on the Creative Thinking of Art Students. *Art Studies and Cultural Studies*, 25(1), 78–92.

2. Lytvynenko, N., & Kozachenko, M. (2021). Immersive Technologies in Higher Art Education: Advantages and Challenges. *Scientific Notes of Shevchenko University. Series: Pedagogy*, 42(2), 34–48.
3. Petrenko, O., & Kovalchuk, I. (2020). Use of Virtual Reality in Art Education: Pedagogical Aspects. *Pedagogy and Psychology of Higher Education*, 8(2), 45–60.
4. Shevchenko, V., & Hrytsenko, L. (2019). Immersive Technologies in Art Education: Implementation Experience. *Journal of Cultural Education*, 14(3), 112–125.
5. Wang, X., & Smith, J. (2018). Enhancing Arts Education through Immersive Technologies. *Journal of Arts Education*, 35(2), 145–159.

Володимир Тимофтій

магістр

асистент кафедри архітектури, урбаністики та збереження об'єктів

ЮНЕСКО Чернівецький національний університет імені Юрія

Федьковича

Чернівці, Україна

ПОЄДНАННЯ КУЛЬТУРНИХ СИМВОЛІВ, РЕКРЕАЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ ТА ОСВІТНІХ ПРАКТИК В ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРАХ (НА ПРИКЛАДІ СКВЕРУ ДНЯ ВИШИВАНКИ В МІСТІ ЧЕРНІВЦІ)

Громадські простори можуть виконувати не лише рекреаційну функцію, але й формувати багатопланове середовище, де взаємодіють культура, символіка та освіта. Сквер Дня вишиванки в Чернівцях є прикладом такого простору, який транслює ідею національної ідентичності через архітектурні й художні засоби.

Вибір теми скверу не випадковий. Саме в Чернівцях у 2006 році виникла ініціатива студентів відзначати Всесвітній день вишиванки, яка згодом перетворилася на глобальний рух, об'єднавши українців з понад сотні країн світу. Тому створення громадського простору, що символізує вишиванку, є не лише вшануванням місця народження свята, а й архітектурним втіленням національної ідентичності.

Центральним елементом простору є інсталяція, яка абстрактно інтерпретує комірець вишиванки і розміщується довкола лавиці з червоним буком у центрі - символом Буковини. Поверхню інсталяції прикрашають орнаменти буковинської вишиванки, які підкреслюють розмаїття місцевої культури. У вечірній час завдяки динамічному підсвічуванню архітектурний об'єкт перетворюється на своєрідний «оберіг», що має символічне значення. Композиція репрезентує не лише красу буковинської вишиванки як традиційного мистецтва, а й ідею єдності: архітектурна

форма стає метафорою поєднання поколінь і культурних кодів у спільний простір ідентичності, який зберігає пам'ять і водночас відкритий до майбутнього.

У сквері також встановлено 25 світлових ліхтарів-скульптур, оздоблених орнаментами вишиванок з усіх областей України, що разом формують світлову карту орнаментів країни. Кожен ліхтар доповнений QR-кодом, який скеровує на цифрову платформу з інформацією про традиційний одяг, орнаменти та культурну спадщину конкретного регіону, забезпечуючи інтеграцію естетичної, символічної та освітньої складових в єдиному архітектурно-урбаністичному рішенні.

Ландшафтна концепція скверу вибудована за принципом репрезентації геоботанічних зон України. Тут виділено чотири основні зони: Кримську (гіацинти, чебрець, сосна), Степову (аліум, полин, тюльпан, шавлія, троянда), Поліську (клен, бруслина, гортензія) та Лісову, пов'язану з Буковиною (рододендрон, тис, бук, монарда). Така структура створює своєрідну «ботанічну карту країни», де відвідувачі мають змогу ознайомитись з характерною флорою різних регіонів у межах одного громадського простору. Ландшафт підкреслює нерозривний зв'язок між культурною спадщиною та природою.

Освітньо-рекреаційна складова скверу Дня вишиванки реалізується через інтеграцію ігрових, природних та цифрових елементів. Дитячий майданчик оснащений інтерактивними гобо-проекціями у вигляді тварин, що стимулює інтерес дітей до фольклору та національних символів. Поєднання озеленення, яке репрезентує природні зони України, з інформаційними QR-кодами на світлових скульптурах формує простір неформальної освіти, де культурні й природні образи сприймаються у процесі дозвілля. Таким чином, сквер виконує роль середовища соціалізації та пізнання, поєднуючи відпочинок із формуванням культурних і екологічних цінностей.

Узагальнюючи, сквер Дня вишиванки демонструє, що громадський простір може стати лабораторією нових підходів до міського середовища, де поєднуються символи національної культури, освітні технології та рекреаційні практики. Він

задає орієнтири для формування простору майбутнього - такого, що виховує через взаємодію, передає знання через емоційний досвід, і водночас залишається доступним та привабливим для різних поколінь. У цьому сенсі сквер є не лише локальною міською ініціативою, а й зразком того, як архітектурні рішення здатні працювати з ідентичністю, культурною спадщиною та освітніми завданнями, створюючи простір спільного буття.

Volodymyr Tymoftii

Master's Degree

Assistant at the Department of Architecture, Urbanism and UNESCO Sites Preservation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Chernivtsi, Ukraine

**COMBINATION OF CULTURAL SYMBOLS, RECREATIONAL FUNCTIONS,
AND EDUCATIONAL PRACTICES IN PUBLIC SPACES (ON THE EXAMPLE
OF THE EMBROIDERY DAY SQUARE IN CHERNIVTSI)**

Public spaces can serve not only recreational functions but also form a multilayered environment where culture, symbolism, and education interact. The Embroidery Day Square in Chernivtsi is an example of such a space, transmitting the idea of national identity through architectural and artistic means.

The choice of the square's theme is not accidental. It was in Chernivtsi in 2006 that students initiated the celebration of World Embroidery Day, which later turned into a global movement uniting Ukrainians from more than a hundred countries. Therefore, the creation of a public space symbolizing the embroidered shirt (vyshyvanka) is not only a tribute to the birthplace of the holiday but also an architectural embodiment of national identity.

The central element of the space is an installation that abstractly interprets the collar of the embroidered shirt and is arranged around a bench with a red beech tree at the center — a symbol of Bukovyna. The surface of the installation is decorated with Bukovynian embroidery ornaments, highlighting the diversity of local culture. In the evening, thanks to dynamic lighting, the architectural object transforms into a kind of “talisman” with symbolic significance. The composition represents not only the beauty of Bukovynian embroidery as traditional art but also the idea of unity: the architectural form becomes a metaphor for connecting generations and cultural codes into a shared space of identity that preserves memory while remaining open to the future.

The square also features 25 sculptural light fixtures decorated with embroidery patterns from all regions of Ukraine, which together form a luminous map of the country’s ornaments. Each fixture is complemented by a QR code linking to a digital platform with information about traditional clothing, ornaments, and the cultural heritage of a specific region, ensuring the integration of aesthetic, symbolic, and educational components into a single architectural and urban solution.

The landscape concept of the square is based on representing the geobotanical zones of Ukraine. Four main zones are distinguished: Crimean (hyacinths, thyme, pine), Steppe (allium, wormwood, tulip, sage, rose), Polissya (maple, spindle tree, hydrangea), and Forest, associated with Bukovyna (rhododendron, yew, beech, monarda). This structure creates a kind of “botanical map of the country,” where visitors can explore the characteristic flora of different regions within one public space. The landscape emphasizes the inseparable connection between cultural heritage and nature.

The educational and recreational component of the Embroidery Day Square is implemented through the integration of play, natural, and digital elements. The children’s playground is equipped with interactive gobo projections in the form of animals, sparking children’s interest in folklore and national symbols. The combination of landscaping that represents Ukraine’s natural zones with informational QR codes on the light sculptures forms a space of informal education, where cultural and natural images are perceived in

the process of leisure. Thus, the square serves as a space for socialization and learning, combining recreation with the formation of cultural and ecological values.

In summary, the Embroidery Day Square demonstrates that public space can become a laboratory for new approaches to the urban environment, where national cultural symbols, educational technologies, and recreational practices are combined. It sets benchmarks for the formation of the space of the future — one that educates through interaction, conveys knowledge through emotional experience, and at the same time remains accessible and attractive to different generations. In this sense, the square is not only a local urban initiative but also an example of how architectural solutions can work with identity, cultural heritage, and educational tasks, creating a space of shared existence.

Ірина Устінова

докторка архітектури,

професорка кафедри містобудування

Київський національний університет будівництва і архітектури

<https://orcid.org/0000-0002-1728-0200>

Київ, Україна

ЕКОСИСТЕМНА ПЛОЩИНА РІЗНИХ ТИПІВ, ПРОСТОРОВИХ РІВНІВ ТА ФОРМ ПАРТИСИПАЦІЇ У МІСТОБУДІВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Партисипація (від англ. Participate – брати участь), згідно із Cambridge Dictionary, означає «акт участі в події чи діяльності». Наразі розрізняють два типи партисипації: громадську (Civic Engagement) та публічну (Public Participation). Перша – горизонтальна походить від самоорганізації громади для спільного прийняття рішень, які спрямовано на поліпшення якості життя в одній чи декількох громадах. Друга – вертикальна постає з необхідності формування й реалізації місцевої та державної політики із залученням мешканців до їх взаємодії із місцевими, регіональними та центральними органами влади.

Громади завжди пов'язані з конкретними територіями, а питання їх просторового розвитку – з відповідними рівнями цілісності містобудівного об'єкту (локальний, регіональний, державний), яким опікується містобудівна діяльність. Своєю чергою, ця діяльність залежить від політичного ладу та державного устрою країни. До прикладу, унітарний устрій Франції, з міцною центральною владою заподіяв появу вертикальних планових контрактів просторового розвитку «держава-регіон» (форма прояву «Public Participation»). Федеральний устрій Німеччини зумовив «симбіотичне» управління територіями на основі їх цільової кооперації, як вертикальної – між федерацією та землями, так й горизонтальної – між землями (форма прояву «Civic Engagement»).

Щодо сенсу партисипації. До прикладу за Л. Гумільовим, людям властиве непереборне, частіше неусвідомлене внутрішнє прагнення до діяльності яку спрямовано на здійснення певної мети – пасіонарність (від лат. *Passio* – пристрасть). І тут постає питання: у чому причина цього непереборного прагнення до діяльності чи участі у подіях? Як відомо, Природа є відкритою динамічною системою, що має нелінійні властивості та позмінне прагнення до порядку чи хаосу. Означене зумовлює ритми, що приходять до нас з глибин Космосу, викликаючи коливання у всій Сонячній системі. У цьому сенсі Життя на Землі є вимушеним процесом, який зумовлено потоком енергії, – потужністю Сонця. Фундаментальний закон збереження потужності, що визначає сталість розвитку відкритих систем, був відкритий Лагранжем (1788) й Максвелом (1855).

В екологічній площині цей закон виявляється законом екосистемної саморегуляції, за яким для кожного біологічного виду територія має певну екологічну нішу та ємність, резерв якої зумовлює зростання, а її вичерпання – скорочення чисельності популяції. Встановлено, що закону екосистемної саморегуляції кориться й розвиток урбанізованих територій як еколого-містобудівних систем (ЕМС) «населення ↔ середовище» різного рівня їх просторової цілісності, а поняття «демографічний вибух», «екологічна криза», «депопуляція» та «стабілізація чисельності населення» відбивають різні фази в циклах її коливального розвитку. Варто зазначити, що збирання в «природних містах» притаманне всім соціально організованим видам (термітам, мурахам, бджолам), оскільки підвищує життєздатність групи. Метою ж розвитку усіх екосистем, у тому числі й ЕМС, є досягнення стану екологічної рівноваги, в якому вони можуть умовно нескінченно у часі існувати на певній території за рахунок самовідновлення ресурсів середовища та коливання чисельності населення у припустимому діапазоні відхилення від параметрів їх екологічної ємності. У цьому сенсі, розвиток урбанізованих територій стає цілеспрямованим (до стану екологічної рівноваги) та прогнозованим (в залежності від фази циклу розвитку), а отже й

керованим процесом із заданими параметрами цілі – сталий розвиток у діапазоні екологічної рівноваги ЕМС.

Якщо погодитись із твердженням, що «питання – це форма знання, а відповідь – його зміст», то відповідь на питання щодо причини непереборного прагнення людей до діяльності та участі у подіях, ймовірно, лежить в екологічній площині стало-коливального розвитку урбанізованих територій, як ЕМС «населення ↔ середовище», які самоорганізуються на рівні селищ та міст заради спільного прийняття рішень та саморегулюються на рівні регіонів, країн та світу з метою досягнення та підтримання стану екологічної рівноваги.

Iryna Ustinova

Doctor of Architecture,

Professor of the Urban Planning Department

Kyiv National University of Construction and Architecture

<https://orcid.org/0000-0002-1728-0200>

Kyiv, Ukraine

ECOSYSTEM PLANE OF VARIOUS TYPES, SPATIAL LEVELS AND FORMS OF PARTICIPATION IN URBAN PLANNING ACTIVITIES

Participation means "the act of participating in an event or activity." Currently, two **types** of participation are distinguished: Civic Engagement and Public Participation. The first – horizontal – arises from the self-organization of the community for joint decision-making aimed at improving the quality of life in one or more communities. The second – vertical – arises from the need to form and implement local and state policies with the involvement of residents in their interaction with local, regional and central authorities.

Communities are always associated with specific territories, and the issues of their spatial development are related to the corresponding levels of integrity of the urban

planning object (local, regional, state), which is the responsibility of urban planning activities. In turn, this activity depends on the political system and state structure of the country. For example, the unitary system of France, with a strong central government, caused the emergence of vertical planning contracts of spatial development "state-region" (a form of manifestation – "Public Participation"). The federal system of Germany has led to "symbiotic" management of territories based on their targeted cooperation, both vertical – between the federation and the states, and horizontal - between the states (a form of manifestation – "Civic Engagement").

Regarding the meaning of participation. For example, according to L. Gumilev, people are characterized by an irresistible, often unconscious inner desire for activity aimed at achieving a certain goal – passion (Latin *Passio* – passion). And here the question arises: what is the reason for this irresistible desire for activity or participation in events? As is known, Nature is an open dynamic system that has nonlinear properties and a variable desire for order or chaos. This determines the rhythms that come to us from the depths of the Cosmos, causing oscillations in the entire Solar System. In this sense, Life on Earth is a forced process, which is determined by the flow of energy - the power of the Sun. The fundamental law of conservation of power, which determines the constancy of the open systems development, was discovered by Lagrange (1788) and Maxwell (1855).

In the ecological plane, this law is manifested as the law of ecosystem self-regulation, according to which for each biological species the territory has a certain ecological niche and capacity, the reserve of which determines the growth, and its exhaustion - the reduction of the population size. It has been established that the law of ecosystem self-regulation also obeys the development of urbanized territories as ecological and urban planning systems (EUPS) "population ↔ environment" of different levels of their spatial integrity, and the concepts of "demographic explosion", "ecological crisis", "depopulation" and "population stabilization" reflect different phases in the cycles of its oscillatory development. It is worth noting that gathering in "natural cities" is inherent in all socially organized species (termites, ants, bees), since it increases the viability of the group. The goal of the

development of all ecosystems, including EUPS, is to achieve a state of ecological equilibrium, in which they can exist conditionally indefinitely in time in a certain territory due to the self-renewal of environmental resources and fluctuations in the population size within the permissible range of deviations from the parameters of their ecological capacity. In this sense, the development of urbanized territories becomes purposeful (towards a state of ecological equilibrium) and predictable (depending on the phase of the development cycle), and therefore a controlled process with given parameters of the goal - sustainable development in the range of ecological equilibrium of EUPS.

If we agree with the statement that “the question is the form of knowledge, and the answer is its content,” then the answer to the question of the reason for people’s irresistible desire for activity and participation in events probably lies in the ecological plane of the constant-oscillating development of urbanized territories, as the EUPS “population ↔ environment,” which self-organize at the level of settlements and cities for the sake of joint decision-making and self-regulate at the level of regions, countries, and the world in order to achieve and maintain a state of ecological balance.

Юрій Філіпчук

доктор філософії,

старший викладач кафедри дизайну архітектурного середовища

Національний університет “Львівська політехніка”

<https://orcid.org/0000-0001-5405-6817>

Львів, Україна

ТЕАТРАЛЬНО-ВИДОВИЩНІ ЦЕНТРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЯК ВЕКТОР РОЗВИТКУ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасна урбанізація потребує формування якісного міського середовища для гармонійного розвитку творчої особистості. Театрально-видовищні центри для дітей та молоді виступають важливим інструментом комплексного розвитку міст, поєднуючи культурно-просвітницьку та містобудівну функції.

Театрально-видовищні центри представляють багатofункціональні культурні комплекси для проведення вистав, концертів, освітніх програм та творчих майстерень, орієнтованих на дитячу та молодіжну аудиторію. Їх архітектурно-планувальна організація включає видовищні зали різної місткості, репетиційні приміщення, навчальні класи, творчі майстерні та рекреаційні зони.

Дослідження архітектури будівель в Австрії, Бельгії, Великій Британії, Данії, Іспанії, Китаї, Нідерландах, Німеччині, США, Франції, Чехії, Швейцарії, Японії дозволило сформувати комплексну типологію театрально-видовищних центрів для дітей та молоді. За функціональним призначенням виділяються центри для театральних вистав (театр «Хаф Мун» у Лондоні, театр «Роуз Центр» у Вестмінстері, центр дитячого театрального мистецтва у Шанхаї), музичних концертів (консерваторія в Амстердамі, вища школа музики і театру в Лейпцігу), кінопоказу (кіноцентр «Світло» в Маастрихті, кіноцентр «Гомон-Пате Алезія» в Парижі) та

культурно-просвітницької діяльності (дитячий будинок культури в Копенгагені, центр культури Марієхой у Хольте).

За місткістю центри класифікуються від найменших (50-100 відвідувачів) до великих (понад 1000 відвідувачів), що визначає їх архітектурно-планувальну організацію та містобудівну роль.

Містобудівна роль театральних-видовищних центрів для дітей та молоді виходить далеко за межі їх безпосереднього призначення. Ці об'єкти виконують функцію соціальних катаізаторів, сприяючи формуванню активних міських спільнот та підвищуючи рівень соціальної згуртованості населення. Особливо важливою є їх роль у процесах ревіталізації міських територій, зокрема занедбаних промислових зон та депресивних районів. Показовими прикладами є комплекс "Тейт Модерн" у Лондоні, де колишня електростанція перетворилася на культурний центр, що ревіталізував весь район Саутварк, або проект "Рур.2010" у Німеччині, де індустріальна спадщина Рурської області була трансформована у мережу культурних просторів. Розміщення театральних-видовищного центру стає імпульсом для комплексного оновлення території, залучення інвестицій, розвитку супутньої інфраструктури та підвищення інвестиційної привабливості району.

Соціально-економічний вплив театральних-видовищних центрів проявляється у створенні простору для міжгенераційної взаємодії та формуванні культурної ідентичності молодого покоління. Центри стають місцем зустрічі різних соціальних груп, сприяючи подоланню соціальної ізоляції та формуванню інклюзивного міського середовища. Економічний ефект виявляється у створенні нових робочих місць у сфері культури та суміжних галузях, розвитку культурного туризму та мультиплікативному ефекті формування культурних кластерів з відповідною інфраструктурою.

Архітектурний аспект характеризується створенням дружнього до дитини середовища. Показові приклади: театр «Хаф Мун» у Лондоні з трансформованими просторами, дитячий будинок культури в Копенгагені з природним освітленням,

центр культури Марієхой у Хольте з гнучкою планувальною структурою. Великі центри, як консерваторія в Амстердамі або центр у Шанхаї, демонструють поєднання вертикальної організації з горизонтальними зв'язками між функціональними зонами.

Закордонний досвід демонструє різноманітні підходи до інтеграції театральних видовищних центрів у міську тканину. Європейські міста, зокрема Амстердам, Копенгаген, Стокгольм, розвивають мережі дитячих культурних центрів як невід'ємну частину соціальної інфраструктури. У цих містах театральні-видовищні центри часто поєднуються з бібліотеками, музеями, освітніми закладами, створюючи комплексні культурно-освітні заклади. Особливо цікавим є досвід скандинавських країн, де такі центри розглядаються як інструмент забезпечення рівних можливостей доступу до культури для всіх дітей незалежно від соціального статусу сім'ї.

В Україні існує значний запит на створення театральних-видовищних центрів для дітей та молоді, що підтверджується активністю ініціатив щодо розвитку культурної інфраструктури. Однак поки відсутній комплексний підхід до вирішення проблеми: точковий косметичний ремонт існуючих просторів у жорсткій типології радянської доби не здатний створити повноцінні центри для дітей та молоді. Необхідними є системний підхід до планування культурної інфраструктури та формування сталих моделей фінансування.

Перспективи розвитку театральних-видовищних центрів для дітей та молоді в українських містах пов'язані з необхідністю розробки комплексної стратегії культурного розвитку, яка здатна враховувати роль такого типу об'єктів як каталізаторів міських трансформацій. Театральні-видовищні центри для дітей та молоді мають потенціал стати важливим інструментом гуманізації міського середовища та створення міст, дружніх до дітей, що відповідає сучасним світовим тенденціям сталого міського розвитку.

Yurii Filipchuk

PhD

Senior Lecturer, Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0001-5405-6817>

Lviv, Ukraine

THEATRICAL AND ENTERTAINMENT CENTERS FOR CHILDREN AND YOUTH AS A VECTOR FOR URBAN ENVIRONMENT DEVELOPMENT

Modern urbanization requires the formation of a high-quality urban environment for the harmonious development of creative individuals. Theatrical and entertainment centers for children and youth serve as an important tool for the comprehensive development of cities, combining cultural-educational and urban-planning functions.

These centers represent multifunctional cultural complexes designed for performances, concerts, educational programs, and creative workshops aimed at children and young audiences. Their architectural and planning structure includes auditoriums of various capacities, rehearsal spaces, classrooms, creative workshops, and recreational zones.

A study of buildings in Austria, Belgium, the United Kingdom, Denmark, Spain, China, the Netherlands, Germany, the USA, France, the Czech Republic, Switzerland, and Japan made it possible to develop a comprehensive typology of theatrical and entertainment centers for children and youth. According to their functional purpose, they can be categorized as centers for theatrical performances (e.g., Half Moon Theatre in London, Rose Centre Theatre in Westminster, Shanghai Children's Theatre Arts Center), musical concerts (e.g., Amsterdam Conservatory, University of Music and Theatre in Leipzig), film screenings (e.g., Lumière Cinema Center in Maastricht, Gaumont-Pathé

Alésia in Paris), and cultural-educational activities (e.g., Children's House of Culture in Copenhagen, Mariehøj Cultural Center in Holte).

By capacity, the centers range from the smallest (50–100 visitors) to the largest (over 1,000 visitors), which determines their architectural and planning organization as well as their urban role.

The urban role of theatrical and entertainment centers for children and youth extends far beyond their immediate functions. These facilities act as social catalysts, fostering the formation of active urban communities and enhancing social cohesion. Their role is especially important in revitalizing urban areas, particularly abandoned industrial zones and depressed neighborhoods. Notable examples include the Tate Modern complex in London, where a former power station was transformed into a cultural center that revitalized the entire Southwark district, or the Ruhr.2010 project in Germany, where the industrial heritage of the Ruhr region was transformed into a network of cultural spaces. The placement of a theatrical and entertainment center becomes an impetus for comprehensive territorial renewal, attracting investments, developing supporting infrastructure, and increasing the investment attractiveness of the district.

The socio-economic impact of these centers is reflected in creating spaces for intergenerational interaction and shaping the cultural identity of the younger generation. They become meeting places for different social groups, helping to overcome social isolation and promote an inclusive urban environment. Economically, they generate new jobs in the cultural sector and related industries, foster cultural tourism, and contribute to the multiplier effect of developing cultural clusters with corresponding infrastructure.

The architectural aspect is characterized by creating child-friendly environments. Notable examples include the Half Moon Theatre in London with its transformable spaces, the Children's House of Culture in Copenhagen with natural lighting, and the Mariehøj Cultural Center in Holte with a flexible planning structure. Larger centers, such as the Amsterdam Conservatory or the Shanghai center, demonstrate a combination of vertical organization with horizontal connections between functional zones.

International experience demonstrates diverse approaches to integrating theatrical and entertainment centers into the urban fabric. European cities, particularly Amsterdam, Copenhagen, and Stockholm, develop networks of children's cultural centers as an integral part of social infrastructure. In these cities, such centers are often combined with libraries, museums, and educational institutions, forming comprehensive cultural and educational facilities. The Scandinavian experience is especially noteworthy, as such centers are regarded as tools for ensuring equal access to culture for all children regardless of family social status.

In Ukraine, there is a significant demand for the creation of theatrical and entertainment centers for children and youth, as confirmed by active initiatives for developing cultural infrastructure. However, there is still no comprehensive approach to addressing this issue: piecemeal cosmetic repairs of existing spaces in the rigid typology of the Soviet era cannot create full-fledged centers for children and youth. A systemic approach to cultural infrastructure planning and the development of sustainable financing models are necessary.

The prospects for developing theatrical and entertainment centers for children and youth in Ukrainian cities are linked to the need for a comprehensive cultural development strategy that considers their role as catalysts of urban transformations. These centers have the potential to become an important tool for humanizing the urban environment and creating child-friendly cities, in line with contemporary global trends in sustainable urban development.

Віта Хромей

Педагог-організатор, вчителька предметів
громадянської та історичної освітньої галузі

Комунальний заклад

«Вижницька спеціалізована школа-інтернат I–III ступенів

з поглибленим вивченням окремих предметів

та курсів художньо-естетичного циклу ім. Н. Яремчука»

Вижниця, Україна

ГЛОБАЛЬНИЙ МОДЕРНІЗМ І МІСЦЕВА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВИЖНИЦЯ У ТВОРЧИХ СТРАТЕГІЯХ ФРЕДЕРІКА КІЗЛЄРА

У XX столітті архітектурна думка розвивалася під впливом модернізму, але поруч із глобальними тенденціями важливу роль відігравали локальні культурні середовища. Прикладом цього є творчість Фредеріка Кізлера (1890–1965), уродженця Чернівців, дитинство якого минуло у Вижниці. Саме тут, у середовищі багатокультурної Буковини, він сформував перші уявлення про простір як живу, органічну систему.

У Вижниці поєднувалися ремісничі традиції, дерев'яна архітектура, фольклор та етнокультурна мозаїка. Це середовище стало основою його подальшого архітектурного мислення. Згодом у Відні та Нью-Йорку Кізлер знайомиться з авангардом, конструктивізмом, Баухаузом, сюрреалізмом, проте зберігає особливу чутливість до тілесного й символічного сприйняття простору.

Ключовими у його творчості стали концепція «кореалізму» — безперервної взаємодії людини, природи і штучного середовища, а також проєкт «Нескінченного дому». Органічні, плинні форми цього дому перегукуються з буковинською традиційною хатою, яка «вросла» у ландшафт і відображала цілісність життя. У

його роботах можна побачити паралелі з народними ремеслами: криволінійність, теплі кольори, символічні мотиви.

Приклади реалізованих ідей Кізлера — дизайн кінотеатру Film Guild Cinema у Нью-Йорку, галереї Пеггі Гугтенгайм Art of This Century, концептуальні моделі Endless House. Усі вони демонструють простір як досвід, що динамічно змінюється разом із людиною.

Вплив Вижниці проявився не у прямих цитатах, а в особливому відчутті простору — як теплого, тілесного, символічного середовища. Це дозволяє розглядати спадщину Кізлера як синтез глобального модернізму та локальної ідентичності. Досвід Буковини надав його архітектурі людяності, протиставленої холодному функціоналізму модернізму.

Концепція «Нескінченного дому» — структура без чітких кутів, з м'якими, текучими лініями, що ніби виростають з ландшафту. Архітектура тут мислиться не як коробка для життя, а як його органічне продовження. Цей образ напрочуд подібний до традиційних буковинських дерев'яних хат, які «вросли» в природу й адаптувалися до неї.

Вижниця — маленьке, але культурно потужне містечко — знане зокрема своєю ремісничою школою, різьбярством, дерев'яною архітектурою та яскравими фольклорними традиціями. Саме тут Кізлер, імовірно, вперше пережив ідею простору як живої, дихаючої системи. Не дивно, що пізніше він виступав проти механістичного функціоналізму модернізму, пропонуючи замість нього простір як досвід — гнучкий, емпатійний, пов'язаний із тілесністю та ритуалом.

Формальний аналіз робіт Кізлера (від інсталяцій до меблів і теоретичних текстів) виявляє цікаві паралелі з буковинськими формами: криволінійність, теплота кольору, акцент на рукотворність, недосконалість як цінність. Його проєкти часто містять напівсвідомі ремінісценції простору дитинства — не прямі цитати, а атмосферу, ритм, динаміку. Через ці локальні коди Кізлер вбудовував в авангардні форми гуманістичну, етнокультурну чутливість.

Таким чином, приклад Фредеріка Кізлера показує, що локальне може стати джерелом глобальних інновацій. Митець залишається суперечливою постаттю — його хвалять як візіонера, але іноді відкидають як периферійну фігуру. Водночас його інтегрована методологія (кореалізм, біотехніка) передбачила сьогоденні екологічно орієнтовані проєкти, міждисциплінарність та просторову практику, орієнтовану на людину.

Вижниця стала тим культурним середовищем, яке заклало підвалини його бачення «архітектури без кордонів», актуальної й у сучасних пошуках простору, орієнтованого на людину.

Vita Khromei

Organizer-Teacher,

Civic and History Education Subjects

Vyzhnytsia Specialized Boarding School I–III degrees
with advanced study of selected subjects and courses of
the artistic-aesthetic cycle named after N. Yaremchuk

Vyzhnytsia, Ukraine

GLOBAL MODERNISM AND LOCAL IDENTITY: VYZHNYTSIA IN THE CREATIVE STRATEGIES OF FREDERICK KIESLER

In the 20th century, architectural thought developed under the influence of modernism, yet alongside global trends, local cultural environments played an equally important role. An example of this is the creativity of Frederick Kiesler (1890–1965), a native of Chernivtsi who spent his childhood in Vyzhnytsia. It was here, within the multicultural environment of Bukovyna, that he formed his earliest notions of space as a living, organic system.

Vyzhnytsia combined craft traditions, wooden architecture, folklore, and an ethnocultural mosaic. This environment became the foundation of Kiesler's later architectural thinking. Later, in Vienna and New York, Kiesler encountered the avant-garde, constructivism, Bauhaus, and surrealism, yet he retained a special sensitivity to the bodily and symbolic perception of space.

Central to his work were the concept of correalism — the continuous interaction of human beings, nature, and the artificial environment — and the project of the Endless House. The organic, flowing forms of this house echoed the Bukovynian traditional dwelling, which “grew into” the landscape and reflected the integrity of life. His work also showed parallels with folk crafts: curvilinearity, warm colors, symbolic motifs.

Examples of Kiesler's realized ideas include the design of the Film Guild Cinema in New York, Peggy Guggenheim's Art of This Century gallery, and the conceptual models of the Endless House. All of them demonstrate space as an experience, dynamically changing together with the human being.

The influence of Vyzhnytsia manifested not in direct citations but in a special sense of space — as a warm, embodied, symbolic environment. This allows Kiesler's legacy to be seen as a synthesis of global modernism and local identity. The experience of Bukovyna gave his architecture a sense of humanity, opposed to the cold functionalism of modernism.

The concept of the Endless House — a structure without sharp corners, with soft, flowing lines as if growing out of the landscape — imagined architecture not as a “box for living” but as its organic continuation. This image is strikingly similar to traditional Bukovynian wooden houses that “grew into” nature and adapted to it.

Vyzhnytsia, though a small town, was culturally powerful — known for its craft school, woodcarving, wooden architecture, and vibrant folklore traditions. It was here that Kiesler likely first experienced the idea of space as a living, breathing system. It is no surprise that later he opposed the mechanistic functionalism of modernism, instead proposing space as experience — flexible, empathetic, and connected to embodiment and ritual.

A formal analysis of Kiesler's works (from installations to furniture and theoretical texts) reveals interesting parallels with Bukovynian forms: curvilinearity, warmth of color, emphasis on handcraft, imperfection as value. His projects often contain subconscious reminiscences of the spaces of his childhood — not direct quotations, but atmosphere, rhythm, and dynamics. Through these local codes, Kiesler infused avant-garde forms with humanistic and ethnocultural sensitivity.

Thus, Frederick Kiesler's example demonstrates that the local can become a source of global innovation. The artist remains a controversial figure — praised as a visionary, sometimes dismissed as peripheral. Yet his integrated methodology (correalism, biotechnique) anticipated today's environmentally oriented projects, interdisciplinarity, and spatial practices centered on the human being.

Vyzhnytsia became the cultural environment that laid the foundations of his vision of an "architecture without borders," still relevant in contemporary searches for human-oriented space.

Олеся Чаговець

аспірантка

Харківський національний університет міського господарства

імені О. М. Бекетова

<https://orcid.org/0009-0007-9160-0210>

Харків, Україна

**ВІДТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ В СИСТЕМІ
ПАРТИСИПАТИВНИХ ПРАКТИК:
АВТЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ КОЛЕКТИВНОГО УЗГОДЖЕННЯ.**

Відтворення архітектурної спадщини у сучасних умовах дедалі частіше постає не лише як суто технічна або художня задача, але і як складний соціокультурний процес, у якому переплітаються інтереси різних груп, інституцій та носіїв пам'яті. Партисипативні практики, які дедалі активніше залучаються у сферу охорони культурної спадщини, створюють нову конфігурацію прийняття рішень, що прямо впливає на визначення автентичності та форми відтворення пам'яток.

У класичних реставраційних методах ХХ століття домінувала технократична реставраційна модель, де експерт визначав межі допустимого втручання. Автентичність у таких підходах тлумачилась переважно як фіксована, матеріальна властивість об'єкта, яку належало зберегти або точно відтворити за допомогою фахових процедур. Проте в останні десятиліття під впливом філософських, культурологічних та політичних зрушень відбувається зміщення акценту на ширші суспільні контексти. Автентичність більше не розглядається як об'єктивна властивість матеріалу. Замість цього вона постає як результат динамічних переговорів, у яких беруть участь різні стейкхолдери: професійна спільнота, органи влади, громадські організації, локальні спільноти, носії культурної пам'яті та широка публіка.

Особливого значення в цьому контексті набуває філософсько-психологічне осмислення автентичності, запропоноване Йелкою Пірковіч на основі філософських ідей Мартіна Гайдеггера про буття і місце. Вона розглядає автентичність спадщини не як фіксовану характеристику об'єкта, а як процес, пов'язаний із турботою, співбуттям і культивуванням спільних цінностей. Автентичність, постає там, де спадщина сприяє збереженню ідентичності через взаємодію пам'яті, знання та цінностей — ментальних чинників, що визначають ставлення людей до світу. Такий підхід дозволяє осмислити автентичність як результат колективної участі, узгодження та рефлексії, а не як властивість, яку можна встановити поза соціальним контекстом.

Відтворення пам'яток архітектури в таких умовах перетворюється на процес створення «узгодженої автентичності» — концептуальної конструкції, що балансує між історичною вірогідністю, культурними сенсами, естетичними очікуваннями та функціональними потребами сучасного суспільства. Такий підхід добре вписується у герменевтичну модель інтерпретації спадщини, де спадщина розглядається як простір постійного переосмислення та діалогу між учасниками процесу.

Відтворення спадщини сьогодні дедалі більше спирається не лише на зовнішні нормативні критерії, встановлені експертами, а й на внутрішні цінності, що формуються всередині самих спільнот. Такі цінності виникають у процесі живої, емоційної та добровільної участі людей у практиках збереження спадщини — через спогади, звички, знання, щоденний досвід. Саме партисипативна участь — щира, спільна, така, що викликає відчуття причетності — створює підґрунтя для глибокого зв'язку зі спадщиною та її осмисленого відтворення.

Автентичність тісно пов'язана з ідентичністю — вона не існує окремо від того, як спільнота себе усвідомлює. Ми вважаємо щось автентичним тоді, коли це співзвучне з нашим досвідом, нашою пам'яттю, з тим, що ми хочемо зберегти й передати далі. Тому автентичність не задається зверху — вона формується зсередини, через участь, узгодження і спільне бачення цінного.

У цьому сенсі партисипація виступає не лише інструментом прийняття рішень, а глибинною умовою виникнення автентичності — як спільно пережитого, осмисленого та узгодженого ставлення до спадщини. Саме через участь формується відчуття причетності, довіри й відповідальності, без яких автентичність втрачає свій зв'язок з живою культурною пам'яттю.

Olesia Chahovets

PhD Student,

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

<https://orcid.org/0009-0007-9160-0210>

Kharkiv, Ukraine

REPRODUCTION OF ARCHITECTURAL HERITAGE IN THE SYSTEM OF PARTICIPATORY PRACTICES: AUTHENTICITY AS A SUBJECT OF COLLECTIVE NEGOTIATION

The reproduction of architectural heritage under contemporary conditions increasingly appears not only as a purely technical or artistic task but also as a complex socio-cultural process in which the interests of different groups, institutions, and memory bearers intertwine. Participatory practices, which are increasingly engaged in the field of cultural heritage protection, create a new configuration of decision-making that directly affects the definition of authenticity and the forms of heritage reproduction.

In classical restoration methods of the 20th century, a technocratic model of restoration dominated, in which the expert defined the limits of permissible intervention. Authenticity within such approaches was understood primarily as a fixed, material property of the object, which was to be preserved or precisely reproduced through professional procedures. However, in recent decades, under the influence of philosophical, cultural, and political shifts, emphasis has shifted to broader social contexts. Authenticity is no longer

seen as an objective property of material. Instead, it emerges as the result of dynamic negotiations involving various stakeholders: professional communities, government authorities, public organizations, local communities, cultural memory bearers, and the wider public.

Particularly significant in this context is the philosophical and psychological interpretation of authenticity proposed by Jolka Pirković, based on Martin Heidegger's philosophical ideas on being and place. She interprets heritage authenticity not as a fixed characteristic of an object but as a process associated with care, coexistence, and the cultivation of shared values. Authenticity arises where heritage fosters the preservation of identity through the interaction of memory, knowledge, and values — mental factors that shape people's attitude toward the world. This approach allows us to conceptualize authenticity as the result of collective participation, negotiation, and reflection, rather than as a property that can be determined outside the social context.

The reproduction of architectural monuments under such conditions becomes a process of creating “negotiated authenticity” — a conceptual construct that balances historical reliability, cultural meanings, aesthetic expectations, and the functional needs of contemporary society. This approach corresponds well with the hermeneutic model of heritage interpretation, in which heritage is understood as a space of continuous rethinking and dialogue among the participants in the process.

Today, heritage reproduction increasingly relies not only on external normative criteria established by experts but also on internal values formed within communities themselves. Such values arise through the living, emotional, and voluntary participation of people in heritage preservation practices — through memories, habits, knowledge, and daily experience. It is precisely participatory involvement — sincere, collective, and fostering a sense of belonging — that creates the foundation for a deep connection with heritage and its meaningful reproduction.

Authenticity is closely linked to identity — it does not exist separately from how the community perceives itself. We consider something authentic when it resonates with our

experience, our memory, and with what we want to preserve and transmit further. Therefore, authenticity is not imposed from above — it is shaped from within, through participation, negotiation, and a shared vision of what is valuable.

In this sense, participation acts not only as a decision-making tool but also as a profound condition for the emergence of authenticity — as a collectively experienced, interpreted, and negotiated relationship to heritage. It is through participation that a sense of belonging, trust, and responsibility is formed, without which authenticity loses its connection to living cultural memory.

Катерина Чечельницька

кандидатка архітектури,

доцентка кафедри Урбаністики та містобудування Харківського

національного університету міського господарства

імені О. М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0001-8444-8117>

Харків, Україна

ЦИФРОВІ СВІТОБУДОВИ: ГЕЙМІФІКАЦІЯ МІСТОБУДІВНОГО МИСЛЕННЯ

*«Комп'ютер для мене – це найвизначніший інструмент,
який ми коли-небудь винайшли, і це еквівалент велосипеда для нашого розуму»*

Стів Джобс. 1990

Сучасне містобудування дедалі більше виходить за межі традиційного проектування фізичного простору. З розвитком цифрових технологій і глибокими трансформаціями у сфері урбаністичного мислення з'являється потреба в нових формах осмислення міста як складної соціокультурної системи. Сьогодні гейміфікація постає одним із найперспективніших підходів, що дозволяє поєднати віртуальні інструменти з реальними потребами міського розвитку. Вона охоплює широке коло практик: від ігрового моделювання та розробки інтерактивних платформ для залучення громадськості до процесів планування.

Гейміфікація – це не ігровий формат чи розвага. Це структурований підхід, що базується на використанні механік гри (балів, рівнів, нагород, змагань, сюжетів) з метою підвищення мотивації, залучення більшої кількості учасників та оптимізації процесів прийняття рішень. У сфері містобудування гейміфікація дозволяє створювати симулятивні цифрові простори, у яких можна тестувати урбаністичні стратегії, моделювати наслідки впровадження змін і залучати до цього фахівців та

широку громадськість. Такі інструменти стимулюють критичне мислення, міждисциплінарну взаємодію та формують нову культуру містопланування, що враховує потреби різних учасників процесу.

Інтерактивні платформи, що базуються на гейміфікаційних принципах, усе частіше використовуються у процесах територіального планування, зокрема у візуалізації можливих сценаріїв забудови, перевірці міських рішень на стійкість, симулюванні соціальних і транспортних потоків. Серед відомих прикладів цифрові ігрові середовища «Minecraft», «SimCity», «Cities: Skylines», «UrbanSim», що вже використовуються як освітні інструменти та аналітичні платформи. З їх допомогою архітектори, урбаністи та звичайні мешканці можуть моделювати нові мікрорайони, тестувати розміщення громадських просторів, оцінювати ефективність вуличної інфраструктури, аналізувати вплив запропонованих змін на соціальну динаміку, економіку та екологію.

Залучення громади до процесу прийняття рішень через гейміфіковані механізми також сприяє розширенню демократичних практик в урбаністиці. Громадяни, які беруть участь у таких симуляціях або інтерактивних обговореннях, висловлюють свою думку та стають активними співтворцями простору. Це формує відчуття відповідальності за міське середовище та посилює локальну ідентичність. Крім того, подібні практики підвищують рівень урбаністичної грамотності та сприяють формуванню нової культури партисипації: такої, що базується на розумінні складності міських систем і необхідності їх узгодженого розвитку.

Цифрові світобудови – це віртуальні простори, які водночас є лабораторіями, інструментами аналізу та майданчиками для творчого експерименту. Вони дають змогу об'єднувати дані з геоінформаційних систем (GIS), статистики, транспортного моделювання й екологічного моніторингу, щоб формувати комплексні урбаністичні рішення. Поєднання гейміфікації з великими даними (Big Data) та штучним інтелектом відкриває нові горизонти для прогнозування змін та моделювання сталого розвитку територій.

У ХХІ столітті гейміфікація стає важливим інструментом трансформації містобудівного мислення. Гейміфікація стимулює креативність, полегшує комунікацію між зацікавленими сторонами, створює передумови для проєктного мислення, заснованого на сценаріях і симуляціях. У цифрову епоху місто вже не обмежується фізичними межами. Місто живе в уяві, віртуальних платформах та колективному досвіді. Саме гейміфікація дозволяє зробити цей досвід продуктивним, інклюзивним та орієнтованим на майбутнє.

Kateryna Chechelnytska

PhD

Associate Professor of the Department of Urbanism and City Planning

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

<https://orcid.org/0000-0001-8444-8117>

Kharkiv, Ukraine

DIGITAL WORLDS: GAMIFICATION OF URBAN PLANNING THINKING

*«What a computer is to me is it's the most remarkable tool
that we've ever come up with, and it's the equivalent of a bicycle for our minds»*

Steve Jobs. 1990

Contemporary urban planning increasingly extends beyond traditional physical space design. With the advancement of digital technologies and profound transformations in urban thinking, there is a growing need for new ways of understanding the city as a complex socio-cultural system. In this context, gamification emerges as one of the most promising approaches, enabling the integration of virtual tools with real urban development needs. It encompasses a wide range of practices, from game-based modeling to the creation of interactive platforms that engage the public in planning processes.

Gamification is not merely a game format or entertainment. It is a structured approach based on the use of game mechanics (points, levels, rewards, competition, narratives) aimed at increasing motivation, engaging a wider audience, and enhancing decision-making processes. In the field of urban planning, gamification allows for the creation of simulated digital environments where urban strategies can be tested, the impact of changes assessed, and both professionals and the general public engaged. These tools foster critical thinking, interdisciplinary collaboration, and the development of a new planning culture that addresses the needs of diverse stakeholders.

Interactive platforms built on gamification principles are increasingly used in territorial planning, particularly in visualizing potential development scenarios, stress-testing urban solutions, and simulating social and transportation flows. Among the well-known examples are digital gaming environments like «Minecraft», «SimCity», «Cities: Skylines», and «UrbanSim», which are already being used as educational tools and analytical platforms. These allow architects, urbanists, and ordinary citizens to model new neighborhoods, test public space placements, assess street infrastructure effectiveness, and analyze the impact of proposed changes on social dynamics, the economy, and the environment.

Public engagement through gamified mechanisms also contributes to the expansion of democratic practices in urban planning. Citizens participating in such simulations or interactive discussions express their opinions and become active co-creators of space. This fosters a sense of responsibility for the urban environment and strengthens local identity. Moreover, such practices improve urban literacy and help form a new participatory culture: one that is based on understanding the complexity of urban systems and the need for their coordinated development.

Digital world-building refers to virtual spaces that simultaneously function as laboratories, analytical tools, and platforms for creative experimentation. They enable the integration of data from GIS systems, statistics, transport modeling, and environmental monitoring to develop comprehensive urban strategies. The combination of gamification

with Big Data and artificial intelligence opens new horizons for forecasting change and modeling sustainable territorial development.

In the 21st century, gamification is becoming a key tool in transforming urban planning thinking. It stimulates creativity, facilitates communication among stakeholders, and creates the foundation for project-based thinking rooted in scenarios and simulations. In the digital age, the city is no longer confined to physical boundaries. It exists in imagination, virtual platforms, and collective experience. Gamification makes this experience productive, inclusive, and future-oriented.

Катерина Черкасова

докторка архітектури, професорка

завідувачка кафедри реконструкції, реставрації архітектурних об'єктів

Харківський національний університет міського господарства

імені О.М. Бекетова

<https://orcid.org/0000-0003-2098-6420>

Харків, Україна

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПРОСТОРУ БУФЕРНОЇ ЗОНИ ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖПРОМУ

В міжнародних документах по визначенню меж буферної зони об'єкту всесвітньої спадщини, починаючи з 2005 року, проголошено про обов'язковість її існування не тільки як додаткового засобу охорони культурної спадщини, а і як засобу розвитку оточуючих пам'яток територій по умовам визначення «межі припустимих змін». Дослідженнями встановлено та рекомендовано на рівні міжнародних документів, що на сучасному етапі у практиці визначення буферних зон об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО єдина методика з архітектурно-просторового формування території буферної зони відсутня. Сучасний етап відносно до питання методики визначення буферних зон характеризується пошуком міждисциплінарного підходу з «управління змінами» історичного міського ландшафту, заснованого на ціннісному підході та охороні історичних міських ландшафтів. В існуючих рекомендаціях також проголошено, що просторові межі (територіальні та висотні) буферної зони включають історичні міські ландшафти та/або інші території. В їх межах встановлюються режими використання земель та містобудівні регламенти, що визначають гранично допустимі параметри та масштаби кількісних та якісних змін, які забезпечують соціально-функціональну, структурну та візуальну цілісності об'єкта всесвітньої спадщини та оточують його

територій, виходячи з ресурсного потенціалу у контексті динамічних змін систем цінностей та підходів історико-культурного та містобудівного розвитку.

Будинок Державної Промисловості в Харкові входить до попереднього списку об'єктів всесвітньої культурної спадщини у відповідності до критерію автентичності та видатної універсальної цінності: i - видатний твір творчого генія людини; ii – відображення важливого взаємообміну цінностями (впливами); iv - видатний приклад типу будівлі, архітектурного ансамблю чи пейзажу. Держпром має значення головного елементу ансамблю забудови адміністративно-ділового центру, створеного для Харкова на протязі 1925-1928 рр.

Наразі площа Свободи – одна з найвідоміших пам'яток Харкова та України періоду українського архітектурного авангарду. Це найбільша площа України, друга за розміром в Європі, одна з 20 найбільших площ світу. Післявоєнний період відновлення Харкова характеризується змінами стилістики окремих будівель ансамблю площі біз втрати характерних показників архітектурно-просторового рішення: просторової цілісності ансамблю (планування та масштабності забудови); архітектурної автентичності (об'ємно-планувальне вирішення будівель, будівельні матеріали, пластика фасадів, деталі); збереження первісної функції об'єктів адміністративно-ділового та громадського призначення. Просторовий каркас Держпрому отримав продовження у забудові житлових кварталів Задержпром'я. Візуальна доступність сприйняття периметра забудови круглої частини площі, діаметр якої становить близько 350 м, відповідає нормам оптимального сприйняття форми та деталей об'єктів без перспективного спотворення їх реальних розмірів. Містобудівною науково-проектною документацією у складі матеріалів історико-архітектурного опорного плану Харкова встановлено межі буферної зони Будинку Держпрому з режимом комплексної охоронної зони. Вимагає уточнення режим використання території буферної зони у зв'язку з можливими ризиками появи нової забудови на вільних територіях із незакріпленим режимом її використання. До складу буферної зони включено

території: площі Свободи (є пам'яткою містобудування); рекреаційної зони з об'єктами природи та садово-паркового мистецтва; ансамблю забудови жилих кварталів Задержпром'я та Нагірного історичного району.

Таким чином, ансамбль забудови адміністративно-ділового центру Харкова та жилих кварталів в межах запропонованої буферної зони, розглядається як цілісне містобудівне утворення, зі збереженням просторової структури, топографічних, морфологічних та стильових ознак цінної та традиційної забудови, інтегрованих до сучасного архітектурного середовища.

Kateryna Cherkasova

Doctor of Architecture

Professor, Head of the Department of Reconstruction and

Restoration of Architectural Objects

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

<https://orcid.org/0000-0003-2098-6420>

Kharkiv, Ukraine

CLASSIFICATION FEATURES OF THE BUFFER ZONE OF KHARKIV DERZHYPROM

In international documents concerning the definition of buffer zone boundaries for World Heritage sites, starting from 2005, the existence of such zones has been declared mandatory not only as an additional means of protecting cultural heritage but also as a tool for the development of areas surrounding the monument, under the condition of defining the “limits of acceptable change.” Research has established and recommended at the level of international documents that, at the present stage, there is no unified methodology for the architectural-spatial formation of buffer zone territories of UNESCO World Heritage sites. The current stage regarding methodologies for defining buffer zones is characterized

by the search for an interdisciplinary approach to the “management of change” in historic urban landscapes, based on a value-oriented approach and the protection of historic urban landscapes.

Existing recommendations also declare that the spatial boundaries (territorial and vertical) of buffer zones include historic urban landscapes and/or other areas. Within them, land-use regimes and urban planning regulations are established that define the permissible parameters and scales of quantitative and qualitative changes. These ensure the socio-functional, structural, and visual integrity of the World Heritage site and its surrounding territories, based on resource potential within the context of dynamic changes in systems of values and approaches to historical, cultural, and urban development.

The State Industry Building (*Derzhprom*) in Kharkiv is included in the tentative list of World Heritage sites according to the criteria of authenticity and outstanding universal value: (i) an outstanding work of human creative genius; (ii) an important interchange of values (influences); (iv) an outstanding example of a type of building, architectural ensemble, or landscape.

Derzhprom is the key element of the administrative and business center ensemble, built in Kharkiv between 1925 and 1928.

Today, Svobody (Freedom) Square is one of the most renowned monuments of Kharkiv and Ukraine from the period of Ukrainian architectural avant-garde. It is the largest square in Ukraine, the second largest in Europe, and one of the 20 largest squares in the world. The post-war reconstruction period of Kharkiv was marked by changes in the stylistics of individual buildings within the ensemble, yet without losing the key indicators of the architectural-spatial solution: spatial integrity of the ensemble (planning and scale of development); architectural authenticity (volumetric and planning solutions of the buildings, construction materials, façade articulation, details); preservation of the original functions of administrative, business, and public-use objects.

The spatial framework of Derzhprom continued in the development of residential quarters of Zaderzhprom. The visual accessibility of perceiving the perimeter of the

circular part of the square—about 350 meters in diameter—corresponds to the norms of optimal perception of the form and details of the objects without perspective distortion of their real dimensions.

Urban planning scientific-project documentation within the historical-architectural reference plan of Kharkiv has established the boundaries of the Derzhprom buffer zone, with the regime of a complex protection zone. However, clarification of land-use regulations in the buffer zone is required due to possible risks of new construction on free plots without a fixed regime of use.

The buffer zone includes: Svobody Square (a monument of urban planning); a recreational zone with natural and garden-park heritage objects; the residential ensemble of Zaderzhprom and the Nagirny historic district.

Thus, the ensemble of the administrative and business center of Kharkiv and the residential quarters within the proposed buffer zone is considered a unified urban formation, preserving the spatial structure, topographic, morphological, and stylistic features of valuable and traditional development, integrated into the modern architectural environment.

Богдан Черкес

доктор архітектури,

професор кафедри візуального дизайну і мистецтва

Національного університету «Львівська політехніка»

академік Української Академії Архітектури і Саксонської

Академії мистецтв, професор Віденського та Дармштадтського

технічних університетів

<https://orcid.org/0000-0001-6809-956X>

Львів, Україна

МІСТО І УНІВЕРСИТЕТ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ЕПОХУ ЗАСНУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТУ У ЧЕРНІВЦЯХ

У другій половині XIX століття українські землі, що входили до складу Австро-Угорської та Російської імперій, зазнавали інтенсивних змін під впливом урбанізаційних і модернізаційних процесів. Одним із ключових факторів трансформації міст стало заснування в них університетів — інституцій, які не лише продукували знання та формували інтелігенцію, а й активно впливали на архітектуру, просторову структуру, соціальну динаміку й культурний ландшафт міського середовища. Важливим прикладом цього є створення Чернівецького університету в 1875 році — події, що істотно змінила траєкторію розвитку міста Чернівці як адміністративного центру Буковини в межах Австро-Угорської імперії.

Університет постає не просто освітньою інституцією, а ключовим каталізатором урбаністичної еволюції. Ініційований місцевою інтелектуальною елітою на чолі з юристом Костянтином Томащуком, Чернівецький університет був створений із підтримкою імператора Франца Йосифа I. Він одразу став не лише академічним центром, а й чинником зростання економіки, пожвавлення громадського життя та формування нових культурних практик. Місто почало

приваблювати науковців, студентів, митців і будівничих, що сприяло його просторовому розширенню й архітектурному розквіту.

Яскравим свідченням цього став ансамбль Резиденції православних митрополитів Буковини і Далмації, споруджений у 1864–1882 роках за проєктом Йозефа Главки й згодом адаптований під потреби університету. Цей архітектурний комплекс, що нині входить до списку Світової спадщини ЮНЕСКО, став символом не лише релігійного, а й освітнього і культурного ядра міста. Його зведення супроводжувалося модернізацією міської інфраструктури: розвитком трамвайної мережі (з 1897), електропостачанням, водогоном, каналізацією, впорядкуванням вулиць у регулярній сітці.

Таким чином, університет діяв як містобудівний магніт, що визначав напрямки просторового росту міста, стимулював розвиток нових житлових кварталів, громадських просторів і транспортної інфраструктури. Навколо університету концентрувалися студентські гуртожитки, бібліотеки, книгарні, кав'ярні, культурні товариства — виникав своєрідний міський «освітній пояс». Історія Чернівців у цей період демонструє, як поява університету сприяла формуванню міського середовища нового типу — модерного, багатофункціонального й відкритого до міжкультурного діалогу.

Цей досвід не є унікальним. Подібні трансформації мали місце і в інших українських містах, де з'явилися класичні університети. Наприклад, Львівський університет, заснований ще у 1661 році, у XIX столітті став одним із центрів польсько-української наукової та культурної взаємодії. Його діяльність значною мірою вплинула на розвиток Львова як регіонального осередку освіти, права та історіографії, а також на формування його інтелектуального середовища. Розташування університету в самому серці міста визначало структуру навколишньої забудови, сприяло створенню навчальних корпусів, студентських спільнот і культурних центрів.

Київський університет святого Володимира, відкритий у 1834 році, відіграв ключову роль у перетворенні Києва з провінційного адміністративного центру на потужний освітньо-науковий і духовний центр. Університет стимулював розвиток книговидавництва, шкільництва, медичних установ, а також створення нових міських районів. Крім того, саме університет заклав основи формування київської професури, яка стала основою для модерної української гуманітаристики.

Харківський університет, заснований у 1804 році, аналогічно вплинув на становлення Харкова як одного з головних освітніх, наукових і культурних осередків Східної України. Він став осередком українського відродження, формував місцеву інтелігенцію й забезпечував інституціональний каркас для розбудови міської інфраструктури. Вже в першій половині XIX століття навколо університету розгорнулися інтенсивні урбаністичні процеси — зростання друкарень, музеїв, бібліотек, освітніх закладів нижчого рівня. Харків перетворився на місто з багатим культурним життям і активною громадською сферою.

На тлі цих прикладів університет у Чернівцях вирізнявся мультикультурним складом і функціонуванням у багатонаціональному середовищі Буковини, що зумовлювало його відкритість до різних мов, традицій і освітніх моделей. Завдяки цьому Чернівці стали не лише транзитним пунктом між Сходом і Заходом, а й самодостатнім центром інтелектуального та архітектурного модерну.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що університети на українських землях у XIX столітті виступали не лише академічними осередками, а й потужними агентами урбанізації, культурної політики й соціальної мобільності. Їх створення кардинально змінювало міський ландшафт, формувало нові ідентичності, стимулювало розвиток місцевих економік і створювало передумови для модернізації міського простору. Чернівецький університет у цьому ряду займає почесне місце — як приклад того, як університет створює місто, так само як і місто формує університет.

Bohdan Cherkes

Doctor of Architecture, Professor of the Department of Visual Design and Art

Lviv Polytechnic National University

Academician of the Ukrainian Academy of Architecture and the Saxon Academy of Arts

Professor at the Vienna University of Technology and Darmstadt University of

Technology

<https://orcid.org/0000-0001-6809-956X>

Lviv, Ukraine

THE CITY AND THE UNIVERSITY IN UKRAINIAN LANDS DURING THE ERA OF THE ESTABLISHMENT OF THE UNIVERSITY IN CHERNIVTSI

In the second half of the 19th century, the Ukrainian lands that were part of the Austro-Hungarian and Russian Empires underwent intensive changes under the influence of urbanization and modernization processes. One of the key factors in the transformation of cities was the establishment of universities—institutions that not only produced knowledge and shaped the intelligentsia, but also actively influenced architecture, spatial structure, social dynamics, and the cultural landscape of the urban environment. A significant example of this is the founding of Chernivtsi University in 1875, an event that fundamentally altered the trajectory of the city's development as the administrative center of Bukovyna within the Austro-Hungarian Empire.

The university appeared not simply as an educational institution but as a key catalyst of urban evolution. Initiated by the local intellectual elite led by the jurist Konstantin Tomaschuk, Chernivtsi University was established with the support of Emperor Franz Joseph I. From the outset, it became not only an academic hub but also a driver of economic growth, civic life, and new cultural practices. The city began to attract scholars, students, artists, and builders, which contributed to its spatial expansion and architectural flourishing.

A vivid testimony to this was the ensemble of the Residence of the Orthodox Metropolitans of Bukovyna and Dalmatia, built between 1864 and 1882 according to the design of Josef Hlávka and later adapted to serve the needs of the university. This architectural complex, today inscribed on the UNESCO World Heritage List, became a symbol not only of religious but also of educational and cultural life in the city. Its construction was accompanied by the modernization of municipal infrastructure: the development of a tram system (since 1897), electrification, water supply, sewage, and the regularization of street networks.

Thus, the university functioned as an urban magnet, determining the directions of the city's spatial growth, stimulating the development of new residential quarters, public spaces, and transport infrastructure. Around the university emerged student dormitories, libraries, bookstores, cafés, and cultural societies, forming a specific urban “educational belt.” The history of Chernivtsi during this period demonstrates how the emergence of a university contributed to the creation of a new type of urban environment—modern, multifunctional, and open to intercultural dialogue.

This experience was not unique. Similar transformations took place in other Ukrainian cities where classical universities were established. For instance, Lviv University, founded in 1661, became in the 19th century one of the centers of Polish-Ukrainian scholarly and cultural interaction. Its activity significantly influenced the development of Lviv as a regional hub of education, law, and historiography, as well as the formation of its intellectual environment. The university's central location shaped the surrounding urban structure, encouraged the creation of academic buildings, student communities, and cultural centers.

Kyiv University of St. Volodymyr, opened in 1834, played a key role in transforming Kyiv from a provincial administrative town into a major educational, scientific, and spiritual center. The university stimulated the development of publishing, schooling, medical institutions, and new urban districts. Moreover, it laid the foundations for the

formation of the Kyiv professoriate, which became the backbone of modern Ukrainian humanities.

Similarly, Kharkiv University, founded in 1804, influenced the development of Kharkiv as one of the main educational, scientific, and cultural centers of Eastern Ukraine. It became a hub of Ukrainian national revival, shaped the local intelligentsia, and provided an institutional framework for urban infrastructure development. Already in the first half of the 19th century, intensive urban processes unfolded around the university—growth of printing houses, museums, libraries, and schools. Kharkiv became a city with a rich cultural life and an active public sphere.

Against this background, the university in Chernivtsi stood out with its multicultural composition and functioning in the multinational environment of Bukovyna, which ensured its openness to different languages, traditions, and educational models. As a result, Chernivtsi became not only a transit point between East and West but also a self-sufficient center of intellectual and architectural modernity.

In conclusion, it can be stated that universities in the Ukrainian lands of the 19th century served not only as academic institutions but also as powerful agents of urbanization, cultural policy, and social mobility. Their establishment radically changed urban landscapes, shaped new identities, stimulated the development of local economies, and laid the groundwork for the modernization of urban space. Chernivtsi University occupies an honorable place in this context—as an example of how a university creates a city just as much as the city creates a university.

Оксана Юрчишин

кандидатка архітектури,

доцентка кафедри Візуального дизайну та мистецтва

Національний університет «Львівська політехніка»

Львів, Україна

ДИТЯЧА ПАРТИСИПАЦІЯ В АРХІТЕКТУРІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

У СРСР стандартизоване містобудування було інструментом просторової організації та ідеологічного контролю, без пріоритету людиноцентричності. Після розпаду система в Україні зберігала ієрархічну нормативність, але війна 2022 року пришвидшила зміни: концепція «відбудувати краще» висунула на перший план децентралізацію, сталий розвиток і євроінтеграцію. Відновлення міст тепер означає не лише відтворення інфраструктури, а й інклюзивне планування, що враховує потреби всіх, зокрема дітей.

Дитяча партисипація постає як невід'ємний елемент етичної політики відбудови, ґрунтуючись на визнанні дітей як повноправних суб'єктів, здатних впливати на рішення щодо їхнього щоденного життя. Підтримка ЄС надає цьому підходу додаткової легітимності, узгоджуючись із цінностями рівності, інклюзії та дотримання прав людини. Реалізація відповідає зобов'язанням України згідно з Конвенцією ООН про права дитини (ст. 12).

Архітектура, створена за участі дітей, є не лише матеріальним простором, а й засобом соціалізації та своєрідним «вчителем», що формує критичне мислення, емпатію, навички співдії та відповідальність за спільне. Така участь має подвійний ефект: підвищує якість середовища, роблячи його чутливим до реальних сценаріїв використання, та водночас формує покоління громадян, здатних до участі й турботи

про спільне, що особливо актуально для післявоєнної України, де важливим є не лише фізичне, а й соціальне відновлення.

Дитяча участь найбільш доцільна в середовищах повсякденної взаємодії: навчальних просторах (шкільні подвір'я, внутрішні простори закладів), рекреаційних зонах (ігрові майданчики, парки), житлових територіях (внутрішні двори) та перехідних зонах, які часто залишаються поза проєктною увагою.

Ключовий принцип залучення — створення умов для змістовної взаємодії, де дитячий досвід визнається цінним внеском. Це вимагає адаптованих до віку методик, підготовки фахівців та забезпечення реальних механізмів впливу дітей на рішення.

Основні виклики включають: відсутність інституційних процедур, недостатню підготовку фахівців, упередження щодо дитячої компетентності, ризики символічної участі та необхідність балансу між професійною відповідальністю і дитячими ідеями.

Одним із шляхів подолання викликів у залученні дітей до архітектурного проєктування є міждисциплінарна співпраця архітекторів, педагогів, фасилітаторів і психологів. Такий підхід дозволяє враховувати як просторові, так і освітні та психологічні аспекти участі. Важливим завданням є розробка адаптованих методик, що забезпечують ефективну роботу з дітьми різного віку, а також створення безпечних форматів взаємодії, де діти можуть висловлювати свої думки без страху та отримувати реальний зворотний зв'язок у вигляді втілення їхніх ідей у проєктних рішеннях.

Необхідним кроком є інституціоналізація дитячої участі на муніципальному та освітньому рівнях, щоб вона стала частиною довготривалої політики відбудови, а не залишалася разовою ініціативою. Адже дитяча партисипація в архітектурі — це не лише інструмент підвищення просторової якості, а й чинник суспільної трансформації: вона відновлює довіру, розширює уявлення про інклюзію, стимулює міжпоколіннєвий діалог і формує підґрунтя для відповідального громадянства.

У післявоєнній Україні такий підхід має не лише практичне, а й ціннісне значення: він поєднує просторове відновлення з переосмисленням ролі архітектури у суспільстві та водночас засвідчує визнання прав дитини. Архітектура, створена за участі дітей, стає простором, що враховує потреби молодших поколінь і підтримує їх у формуванні спільного майбутнього.

Oksana Iurchyshyn

PhD in Architecture

Associate Professor, Department of Visual Design and Art

Lviv Polytechnic National University

Lviv, Ukraine

CHILDREN'S PARTICIPATION IN ARCHITECTURE AND ITS ROLE IN UKRAINE'S RECOVERY

In the USSR, standardized urban planning functioned as a tool of spatial organization and ideological control, without prioritizing human-centered approaches. After its dissolution, Ukraine retained a hierarchical regulatory framework, yet the 2022 war accelerated transformations: the “build back better” concept brought decentralization, sustainable development, and European integration to the forefront. Today, reconstruction means not only restoring infrastructure but also inclusive planning that addresses the needs of all citizens, including children.

Children's participation emerges as an integral component of an ethical reconstruction policy, based on the recognition of children as full-fledged subjects capable of influencing decisions affecting their daily lives. EU support lends further legitimacy to this approach, aligning with the values of equality, inclusion, and human rights. Its implementation also corresponds to Ukraine's obligations under the UN Convention on the Rights of the Child (Art. 12).

Architecture created with children's participation functions not only as material space but also as a medium of socialization and a "teacher" that cultivates critical thinking, empathy, cooperative skills, and a sense of responsibility for the common good. This participation has a dual effect: it enhances the quality of the built environment by making it more responsive to real usage scenarios, while simultaneously fostering a generation of citizens capable of engagement and care for the collective. This is particularly significant in post-war Ukraine, where social recovery is as crucial as physical reconstruction.

Children's involvement is most relevant in everyday environments: educational spaces (schoolyards, interiors of institutions), recreational areas (playgrounds, parks), residential territories (courtyards), and transitional zones that often remain outside design attention.

The key principle of engagement is to create conditions for meaningful interaction, where children's experiences are recognized as valuable contributions. This requires age-appropriate methodologies, professional training, and mechanisms that ensure children's inputs have real influence on decision-making.

Major challenges include the absence of institutional procedures, insufficient professional preparedness, biases regarding children's competence, risks of tokenistic participation, and the need to balance professional responsibility with children's ideas.

One way to address these challenges is through interdisciplinary collaboration among architects, educators, facilitators, and psychologists. This approach allows for consideration of spatial, educational, and psychological dimensions of participation. An important task is the development of adapted methodologies for working effectively with children of different ages, as well as the creation of safe formats for interaction where children can express opinions without fear and receive tangible feedback through the integration of their ideas into design solutions.

Institutionalizing children's participation at municipal and educational levels is a necessary step to ensure it becomes part of long-term reconstruction policy rather than remaining an ad hoc initiative. Children's participation in architecture is not only a tool for

improving spatial quality but also a driver of social transformation: it restores trust, broadens notions of inclusion, stimulates intergenerational dialogue, and lays the foundation for responsible citizenship.

In post-war Ukraine, this approach carries not only practical but also ethical significance: it combines spatial reconstruction with a rethinking of architecture's role in society, while simultaneously affirming the recognition of children's rights. Architecture created with children's participation becomes a space that reflects the needs of younger generations and supports them in shaping a shared future.

Катерина Янчук

докторка філософії

доцентка кафедри дизайну архітектурного середовища

Національного університету «Львівська політехніка»

Зоряна Климко

кандидатка архітектури

доцентка кафедри дизайну та основ архітектури

Національного університету «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-1002-9988>

Львів, Україна

ПОДІБНОСТІ, ВІДМІННОСТІ, АВТЕНТИКА І СИНТЕЗ В СЦЕНОГРАФІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ АРХІТЕКТОРА СЦЕНОГРАФА Ф.КІЗЛЕРА І СЦЕНОГРАФА Є.ЛИСИКА

Ф.Кізлер народився 22 вересня 1890 року в Чернівцях в респектабельній єврейській родині. 21 вересня 1930 році в с.Шнирів під Бродами у Львівській області в селянській родині народився Є.Лисик.

І хоча свою підставову освіту вони отримали по різному – Кізлер навчався і закінчив Чернівецький православний ліцей, що був на той час найкращим навчальним закладом міста, а Лисик почав освіту в місцевій початковій школі, і перший, і другий вже в дитинстві захоплювалися театром і малюванням. Цьому посприяло те що родина Кізлера проживала поміж двох міських театрів, один з яких в 1904 – 1905 роках будувало бюро Ф.Фельмера і Г.Гельмера, будівництво відбувалося поряд з будинком батьків майбутнього Метра. А батько Лисика був закоханий у книги і театр, в якому виступав після роботи в Українському народному домі за чим спостерігав маленький Євген Лисик. Театр його зачаровував.

Вже в ранні роки обидва митці захопилися малюванням, яке Кізлер продовжив у Віденській Вищій Технічній школі і в класах живопису та літографії, які відвідував

в Академії Образотворчих Мистецтв у Відні. А Лисика після Другої Світової війни любов до малювання привела у Львівське училище альфрійних робіт, де він вчився в 1947 – 1949 роках. Там він також отримав перші знання про стилі, знання з історії мистецтв, орнаментики і ін.

Конкретно, як, і під керівництвом кого, отримував професійну освіту Ф.Кізлер мало що відомо. Є інформація, що під час Першої світової війни він малював портрети. А Є.Лисик після демобілізації із війська, де він створював свої перші декорації до аматорських вистав, вступив у декораційних цех Львівського театру Опері і Балету, де його першим вчителем був відомий художник Ф.Нірод.

Свій перший і широко відомий сценографічний проєкт (в 33 роки.) Кізлер створив в 1923 р. Це були рухливі декорації для футуристичної п'єси Карела Чапека RUR "Росумські універсальні роботи". Тобто ще до того як він в 1924 році став комісаром Міжнародної виставки технологій "Нового театру", для якої збудував сцену у вигляді пандусу.

А Є.Лисик в 1962 році (в 32 роки) створив сценографію балету "Болеро" – для першої самостійної вистави. І що найцікавіше, в одній з балетних вистав цього ж року "Поема про негра", він намалював куртину міста "хмарочосів Нью Йорку" – вступивши на шлях розуміння і використання законів архітектури.

Саме з перших своїх кроків в сценографії і Кізлер і Лисик почали користуватися і розвивати закони архітектури.

Перший, в своїх сценографіях, реалізував цілий шерэг найрадикальніших механізованих театральних експериментів, електрооптичну механіку, динамічні рухливі елементи освітлення, проєкцій та різноманітні архітектурні матеріали. Не тільки в проєктах унікальних футуристичних театрів, а і в реальних архітектурних об'єктах – театрі у Вудстоку, кінотеатрі на 8 стріт в Нью Йорку, виставках, інсталяціях.

А другий, Лисик, використовував класичні архітектурно-сценографічні закони для творення середовища сценографічних рішень. Він опановував і практикував

гармонізацію архітектури сценографічних рішень з архітектурою театрів (вистава "Поема про негра", "Демон", "Спартак" і ін.). Використовував оптичні ілюзії – світлової іррадіації, ілюзії Цельнера, Мюллера-Лайєра у виставах "Створення Світу", "Цвіт папороті", ілюзії збільшення простору в балеті "Ромео і Джульєтта" і ін. Розвивав сучасні та футуристичні стилі: наприклад постмодерністські ознаки має сценографія опера "Війна і мир", "Отелло". А балет "Есмеральда" близький до гайтеківських рішень.

Kateryna Yanchuk

PhD, Associate Professor

Department of Architectural Environment Design

Lviv Polytechnic National University

Zoryana Klymko

PhD of Architecture, Associate Professor

Department of Design and Fundamentals of Architecture

Lviv Polytechnic National University

Lviv, Ukraine

SIMILARITIES, DIFFERENCES, AUTHENTICITY, AND SYNTHESIS IN THE SCENOGRAPHIC WORK OF ARCHITECT-SCENOGRAPHER F. KIESLER AND SCENOGRAPHER YE. LYSYK

F. Kiesler was born on September 22, 1890, in Chernivtsi, into a respectable Jewish family. On September 21, 1930, in the village of Shnyriv near Brody in the Lviv region, Yevhen Lysyk was born into a peasant family.

Although they received their basic education differently — Kiesler studied and graduated from the Chernivtsi Orthodox Lyceum, which at that time was the city's leading educational institution, while Lysyk began his studies in a local elementary school — both

showed an early fascination with theater and drawing. This was influenced by their environment: the Kiesler family lived between two city theaters, one of which was being built in 1904–1905 by the bureau of F. Fellner and H. Helmer, near the house of the future master's parents. Meanwhile, Lysyk's father was passionate about books and theater, performing after work at the Ukrainian People's House — something young Yevhen observed with fascination. Theater enchanted him.

From early years, both artists developed a love for drawing. Kiesler continued his artistic education at the Vienna University of Technology and attended classes in painting and lithography at the Academy of Fine Arts in Vienna. Lysyk's passion for drawing, after the Second World War, led him to the Lviv School of Decorative Arts, where he studied in 1947–1949. There, he also acquired his first knowledge of styles, art history, and ornamentation.

Little is known about the exact circumstances and mentors of Kiesler's professional education. It is known, however, that during World War I he created portraits. Lysyk, after demobilization from the army — where he designed his first sets for amateur performances — entered the decoration workshop of the Lviv Opera and Ballet Theatre, where his first teacher was the renowned artist F. Nirod.

Kiesler created his first widely known scenographic project at the age of 33, in 1923 — moving stage decorations for Karel Čapek's futuristic play *R.U.R.* (*Rossum's Universal Robots*). This was even before he became the commissioner of the 1924 International Exhibition of New Theatre Technology, for which he built a stage in the form of a ramp.

In 1962, at the age of 32, Lysyk designed the scenography for the ballet *Bolero*, his first independent production. Interestingly, in another ballet of the same year, *Poem about a Negro*, he painted a curtain depicting the city of New York skyscrapers — marking the beginning of his understanding and application of architectural principles.

From their very first steps in scenography, both Kiesler and Lysyk began to use and develop the laws of architecture.

Kiesler, in his scenographies, implemented a series of the most radical mechanized theatrical experiments: electro-optical mechanics, dynamic moving lighting elements, projections, and the use of diverse architectural materials — not only in designs for unique futuristic theatres but also in real architectural projects such as the Woodstock Theatre, the 8th Street Cinema in New York, various exhibitions, and installations.

Lysyk, in contrast, applied classical architectural and scenographic principles to create spatial environments for his stage designs. He mastered and practiced the harmonization of scenographic architecture with the architecture of theatre buildings (*Poem about a Negro*, *Demon*, *Spartacus*, etc.). He employed optical illusions — such as light irradiation and the Zöllner and Müller-Lyer illusions — in productions like *The Creation of the World* and *The Fern Blossom*, and explored spatial expansion illusions in the ballet *Romeo and Juliet*. His works also evolved towards modern and futuristic aesthetics: for instance, postmodern features can be found in his scenography for the operas *War and Peace* and *Othello*, while the ballet *Esmeralda* shows elements close to high-tech design.